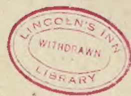

THE HONOURABLE SOCIETY OF LINCOLN'S INN

LINCOLN'S INN
WITHDRAWN
LIBRARY

M V S E I
F L O R E N T I N I

I N Q V O E X H I B E N T V R

ANTIQVA NVMISMATA
MAXIMI MODVLI

V O L V M E N II.

ANTIQVA NVMISMATA AVREA ET ARGENTEA PRAESTANTIORA ET AEREA MAXIMI MODVLI

QVAE

IN REGIO THESAVRO

MAGNI DVCIS ETRVRIAE

ADSERVANTVR

CVM OBSERVATIONIBVS

ANTONII FRANCISCI GORII

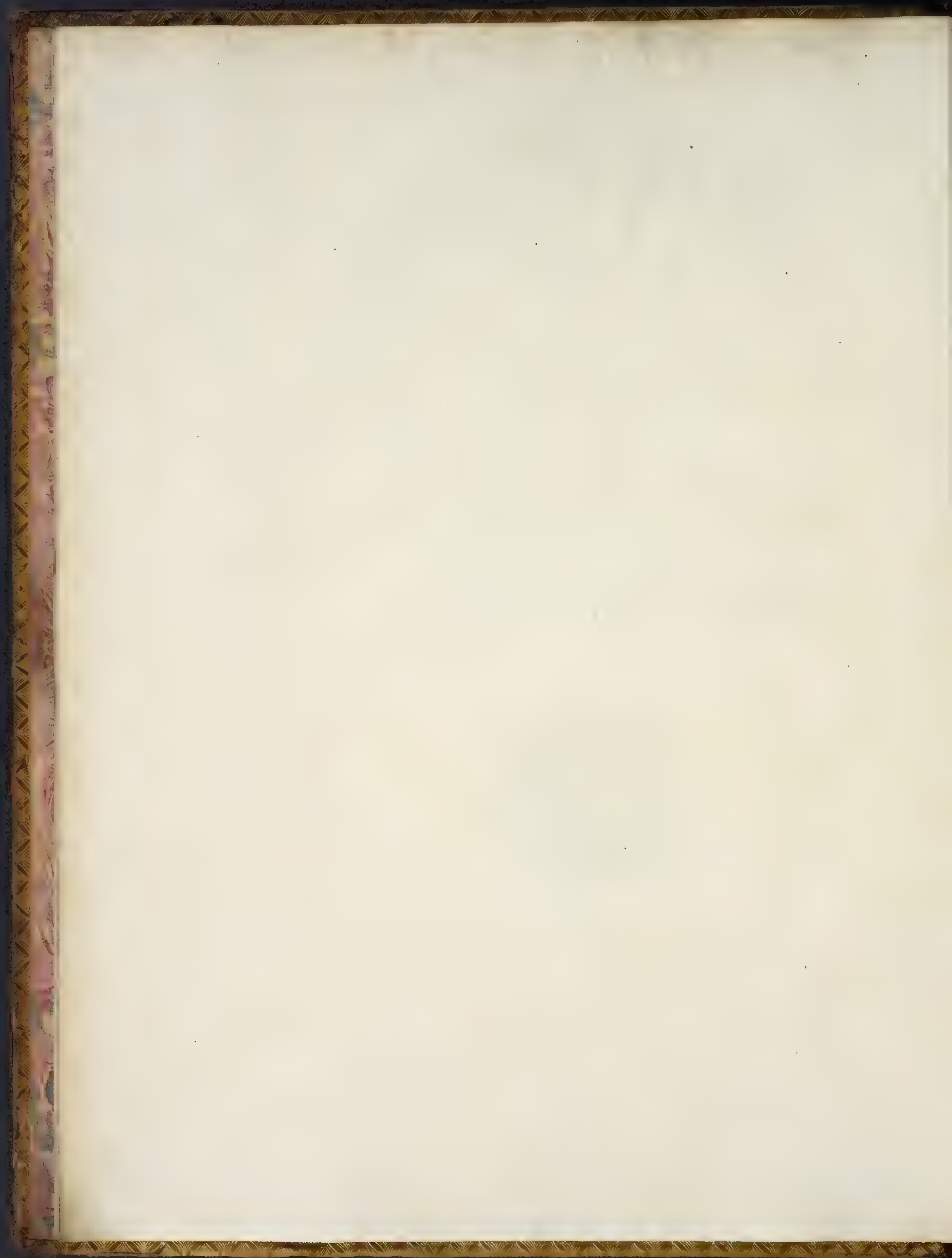
PVBLICI HISTORIARVM PROFESSORIS.

FLORENTIAE. ANNO. CIↃ. IↃ. CC. XXXX.

Ex Typographia Francisci Moücke.

PRAESIDVM PERMISSV.

DESCRIPTIO NVMISMATVM PRAESTANTIORVM EX AVRO

QVAE IN CLASSE I.

OBSERVATIONIBVS ILLUSTRANTVR.

I.

A. C*aput Arsinoës Agypti Reginae, velo, mitella & loti flore ornatum: pone ipsum littera* K.

P. ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. *Duo copiae cornua coniuncta, frugibus referta, vittis utrimque pendentibus revincta*. T. III. n. I. pag. 9. 10.

Alterum Numisma aureum eiusdem Reginae Arsinoës, e Museo Magni Ducis Etruriae adfertur. *pag.* 10.

II.

A. *Caput Achillis galeatum*.

P. ΜΗΤΡΟΣ ΠΕΛΕΙΔΟΥ. *Thetis stans, dextro brachio thoraci innixa, laeva manu cassidem ostentat*. T. III. n. II. pag. 11. 12.

III.

A. *Caput Palladis ornatum galea, cuius insigne serpens*.

P. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. *Victoria stans, dextra coronam, laeva tridentem gerit: pone fulmen*. T. IV. n. II. pag. 12.

IIII.

A. *Caput Persei Regis Macedonum, diademate cinctum*.

P. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΕΡΣΕΩΣ. *Aquila insistens fulmini, intra querneam coronam*. T. II. n. II. pag. 13.

A. *Caput*

V.

A. *Caput Pharnacis Ponti Regis, diademate ornatum.*

P. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΑΡΝΑΚΟΣ. *Mercurius ſtans, penulatus & petaſatus: dextra ramuſculum, cui inhiat capra: laeva copiae cornu & caduceum gerit. Supra caput eius fulmen; pone inſculptum aſtrum, lunae ſilenti impoſitum.* T. II. n. I. pag. 14.

VI.

A. *Caput Minervae galeatum.*

P. *Victoria gradiens; dextra coronam, ſiniſtra palmam praeferens: pone vaſculum.* T. II. n. III. pag. 15.

VII.

A. *Caput Antiochi Syriae Regis, diademate cinctum.*

P. :ΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ. *Apollo nudus in cortina ſedens: dextra telum, ſiniſtra arcum praefert.* T. I. n. II. pag. 16.

VIII.

A. *Caput Demetrii I. Soteris, Syriae Regis, diademate ornatum, intra lauream coronam.*

P. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. *Apollo muliebri veſtium & capillorum cultu ſedens: dextra arcum, ſiniſtra copiae cornu praefert.* T. I. n. III. pag. 17.

VIIII.

A. *Caput Lyſimachi Thraciae Regis, ornatum regio diademate, & cornibus arietinis.*

P. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ. *Minerva innixa clypeo, in throno ſedens: dextra Victoriolam, quae coronam offert: laeva haſtam gerit.* T. I. n. I. pag. 18. 19.

X.

A. *Mulieris caput, reticulo tectis & involutis capillis.*

P. *Polypus.* T. III. n. II. pag. 19.

A. *Mu-*

XI.

A. *Mulieris caput, diademate ornatum, capillis reticulo obvolutis.*

P. ...ΤΩΝΙΑΤΑΝ. *Hercules insidens leonis exsuviis; dextra scyphum invergit, sinistra clavam tenet.* T. IV. n. I. pag. 20.

XII.

A. *Caput muliebre, diademate & velo ornatum, cum epigraphe* PIETAS.

P. VESTA S. C. *Vesta sedens, velato capite: dextra Palladium, laeva sceptrum sive hastam tenet.* T. V. n. II. pag. 21. 22.

XIII.

A. IMPP DIOCLETIANO ET MAXIMIANO AVGG. *Imperatores laureati, ac trabeis Consularibus induti, se se invicem respicientes: uterque scipionem stringit, cuius apici imposita aquila.*

P. IMPP DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO COSS. *Iidem Imperatores in curru triumphali, iunctis quatuor elephantis, quos bini sessores, conversa ad currum facie, regunt. Desuper Victoria, utrimque palmas spargens.* T. V. n. I. pag. 22. 23.

XIIII.

A. IMP. GALLIENVS AVG. *Imperator armatus, galea, thorace, baltheo insignis: lanceam dextro humero impositam gerit.*

P. VIRTVS AVG. *Hercules stans, nudo corpore; dextra clavae innititur; laeva arcum, sagittam, & leonis exsuvium gerit.* T. V. n. III. pag. 24. 25.

XV.

A. ✠ BASILE CONSTANTIK A. *Basilius & Constantinus dextra Crucem adtollunt.*

P. ✠ IhS XIS REX REGNANTIVM. *Christus Evangelicae doctrinae librum dextra tenens.* T. IV. n. III. pag. 25. 26.

✠ Io-

XVI. XVII.

A. ✠ ΙΩΑΝΝΗϹ . ΒΑϹΙΛЄΥϹ . ΚΑΙ . ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ . ΡΩΜΑΙΩΝ . Ο . ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟϹ. *Imperatoris protome : idem pileo & veste , quae frequenter ei in usu fuit , ornatus .*

P. *Imperator equo vectus , levi veste viatica indutus , armisque instructus , nimirum a sinistris arcu , a dextris pharetra sagittis referta . Ad caput viae , Crux columellae imposita cernitur , quam iunctis manibus praeteriens Imperator adorat . Non longe alius vir equo vectus , sed alio vestium cultu , diversoque pileo insignis conspicitur . In superiore Numismatis parte scriptum est :* OPVS . PISANI . PICTORIS . *In inferiore , sive exergo :* ЄΡΓΟΝ . ΤΟΥ . ΠΙϹΑΝΟΥ . ΖΩΓΡΑΦΟΥ . T. VI. n. I. pag. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33.

XVIII.

Aureum sigillum , quod insertum serico funiculo pendet ex Autographo membranaceo , in quo solemnis Consensus Ecclesiae Graecae cum Romana stipulatus est , cui Eugenius IV. Summus Pontifex , Graecorum Imperator Ioannes , itemque Latini & Graeci Patres manu sua omnes subscripsere .

A. *Imago Iesu Christi stantis , qui dextra Crucem , laeva ad pectus Evangelicae doctrinae volumen gerit . In area dextrorsum sculpta sigla* Φ.

P. *Imago Imperatoris Ioannis Palaeologi , qui amictus pretiosis vestibus , dextra Crucem gerit ; laeva , ni fallor , sceptrum .* T. VI. n. II. pag. 31. 32.

DESCRIPTIO NVMISMATVM EX ARGENTO PRAESTANTIORVM ET EX AERE MAXIMI MODVLI QVAE IN CLASSE II. OBSERVATIONIBVS ILLUSTRANTVR.

ROMA.

I.

A. C*Aput Herculis, contectum apri exsuviis: pone tres notae seu globuli.*

P. *Taurus, & sub eo serpens, ocissime currentes. Superne tres itidem globuli; infra epigraphe:* ROMA. T. I. n. I. pag. 37. 38.

II.

A. *Caput Iani bifrontis laureatum.*

P. *Mars victor, quadriga vectus, quam Victoria moderatur, cum epigraphe* ROMA, *litteris incisis.* T. II. n. I. pag. 39.

PROCONSVLES ASIAE.

III.

* *A.* *In medio coronae, hederae foliis baccisque contextae, cista reclusa, in quam insilit serpens, sine inscriptione.*

P. C. PVLCHER PROCOS. *Inferius:* ΜΗΝΟΦΑΝΤΟΣ. *Duo serpentes invicem implexi, quorum in medio aplustrum & aspergillum. Dextrorsum sigla* ΠΕ. *laevorsum sceptrum, cui advolutus serpens.* T. CVIII. n. II. pag. 40. 41.

IV.

* *A.* *Cista semiaperta, e qua serpens prosilit, in medio coronae hederae foliis & baccis contextae, absque inscriptione.*

P. *Duo serpentes invicem implexi, aplustrum, & aspergillum complectuntur. In area tria sigla:* ÆP. ΠΓ. ΠE. *laevorsum sceptrum seu baculus, cui advolutus serpens.* T. CVIII. n. III. pag. 41. 42.

V.

* *A.* *Cista semiaperta, in quam insilit serpens, posita in medio coronae, hederae foliis & baccis intertextae, absque inscriptione.*

P. *Inscriptio Latina:* C. FAN PONT PR. *Graeca:* MENANΔPOC ..PETC. *Serpentes simul implexi, templum tetrastylum utrimque complectuntur; cuius tholo Deae, quae dextra pateram, sinistra hastam sive sceptrum tenet, impositum est simulacrum. Dextrorsum sigla* PA: *sinistrorsum aquila fulmini insistens.* T. CVIII. n. I. pag. 42. 43.

VI.

* *A.* M ANTONIVS IMP COS. DESIG ITER ET TERP. (*legendum* TERT.) *Caput M. Antonii, hederis redimitum, intra epigraphen, quam subiicimus, & coronam hederae foliis & baccis contextam.*

P. *Duo serpentes simul impliciti, utrimque pharetram, cum qua arcus & spicula coniuncta sunt, complectuntur. In area dextrorsum monogramma* ΠΗ: *sinistrorsum caduceus: infra haec nota* ♋. T. II. n. II. pag. 43. 44. 45. 46.

VII.

* *A.* M. ANTONIVS IMP. COS. DESIG. ITER ET TERT. *post epigraphen lituus. Infra Aquarii nota Astronomica. M. Antonii caput, specie Bacchi, hederacea corona redimitum, intra epigraphen, & aliam in gyro coronam, hederae foliis & baccis contextam.*

P. III. VIR R. P. C. *Caput muliebre cistae impositum, quam serpentes ingentibus spiris hinc & inde complectuntur.* T. II. n. III. pag. 46. 47.

VIII.

A. M. ANTONIVS IMP. COS. DESIG. ITER ET TERT. *M. Antonii & Cleopatrae capita iugata: alterum hederis, alterum spicis redimitum.*

P. III VIR R. P. C. *Bacchus cistae insistens, muliebri veste amictus: dextra cantharum; sinistra hastam puram tenet: hinc & illinc serpens.* T. III. n. I. pag. 47. 48.

AV-

A V G V S T V S.

VIIII.

* *A.* IMP. CAESAR. *Imperatoris caput nudum.*

P. AVGVSTVS. *Sex ſpicarum faſciculus.* T. III. n. II. pag. 49.

X.

* *A.* IMP. CAESAR. *Auguſti caput nudum.*

P. AVGVSTVS. *Ara encarpis, pateris vittiſque pendentibus ornata: in ea duo cervi ſculpti.* T. III. n. III. pag. 50.

XI.

* *A.* IMP. IX. TR. PO V. *Caput Auguſti nudum.*

P. MART VLT.... *Templum rotundum tetraſtylum: in eo erectum ſignum militare.* T. IV. n. I. pag. 51.

XII.

* *A.* IMP. CAESAR. *Caput Auguſti nudum.*

P. AVGVSTVS. *Capricornus cum copiae cornu intra lauream coronam.* T. IV. n. II. pag. 51. 52.

XIII.

* *A.* IMP. CAESAR DIVI. F. COS. VI. LIBERTATIS. P. R. VINDEX. *Auguſti caput laureatum.*

P. PAX. *Corona laurea, in qua mulier ſtolata ſtans, dextra caduceum gerit: pone anguis erecto capite ſuper ciſtam clauſam.* T. IV. n. III. pag. 52. 53.

XIIII.

A. KAICAP CEBACTOC. *Auguſti caput nudum.*

P. . . T . . K . . Ω . . *Lyra in medio litterarum* M A: *ſiniſtrorſum caduceus.* T. V. n. I. pag. 53. 54.

TIBERIVS CAESAR.

XV.

A. *Templum octo columnarum; in cuius medio simulacrum habitu sedentis: utrimque & in vertice eiusdem templi complures statuae: absque epigraphe.*

P. *Victoria gradiens; dextra clypeum tenens.* S. C. T. V. n. II. pag. 54.

XVI.

A. TI. CAESAR. DIVI. AVG. F. AVGVS. P. M. TR. POT.... *Imperator Tiberius sedens; dextra pateram, sinistra sceptrum sive hastam puram tenet.*

P. PIETATI AVGVSTAE C. C. A. *Templum sex columnis ornatum.* T. V. n. III. pag. 55. 56.

CAIVS CAESAR.

XVII.

* *A.* ΓΑΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ. ΣΕΒ. ΓΕΡ. ΑΡΧ. ΜΕΓ. ΔΗΜ. ΕΞΟΥ. ΥΠΑ. *Caput Imperatoris nudum: e laevo humero amiculum recidit, & pone sceptrum cernitur.*

P. *Imperator inter septem stellas, sive planetas, laureato capite, subsellio insidens, subiecto pedibus scamno: dextra pateram, sinistra sceptrum gerit: absque epigraphe.* T. VI. n. I. pag. 56. 57.

TI. CLAVDIVS CAESAR.

XVIII.

* *A.* TI CLAVD CAES. AVG. *Caput Imperatoris nudum, dextrorsum versum.*

P. *In epistylio templi:* ROM ET AVG. *hinc inde:* COM AS. *Templum distylum, in cuius medio a dextris Imperator paludatus, stans; dextra hastam, sinistra globum tenens: a sinistris mulier stolata stans, nimirum Pax: dextra oleae ramusculum, laeva cornu copiae gerit.* T. VI. n. II. pag. 58. 59.

XVIIII.

* *A.* ΤΙ ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕ. ΓΕΡΜ. ΑΡΧ. ΜΕΓ. ΔΗΜ. ΕΞΟΥ. ΥΠΑ. *Caput Imperatoris nudum, dextrorſum converſum.*

P. *Auguſtus laureato capite ſellae inſidens, dextra pateram, ſiniſtra ſceptrum tenens: curru tropaeis inſculpto vectus a quatuor elephantis, quibus ſinguli ſeſſores inſident, medius inter ſeptem ſidera ſive planetas: abſque epigraphe.* T. VI. n. III. pag. 59.

ANTONIA AVGVSTA.

XX.

* *A.* ANTONIA AVGVSTA. *Caput Auguſtae.*

P. *In corona laurea, epigraphe:* TI CLAV CA AVG P M TII. *In medio maiores litterae:* S · C. T. VII. n. I. pag. 60.

XXI.

* *A.* ANTONIA ϹΕΒΑΣΤΗ. *Caput Auguſtae.*

P. ΤΙ ΚΛΑΥΔΙ ΚΑΙϹ ΣΕΚΑ ΓΕΡΜΑΝΙ ΑΥΤΟΚΡ ΙΚ. *Caput Tiberii Claudii Caeſaris laureatum.* T. VII. n. II. pag. 61.

NERO CAESAR.

XXII.

* *A.* DIVOS CLAVD AVGVST GERMANICOS. *Caput Claudii Caeſaris laureatum.*

P. NERO CLAVD DIVI CLAVD F. CAESAR AVG GERMA. *Caput Neronis Caeſaris laureatum.* T. VII. n. III. pag. 62.

XXIII.

A. NERO CLAVDIVS CAESAR AVG GER P M TR P IMP P P. *Caput Imperatoris laureatum.*

P. DECVRSIO. *In area numi* S. C. *Idem Imperator paludatus & laureatus cum haſta, equo decurrens.* T. VIII. n. I. pag. 63.

A. NE-

XXIIII.

* *A.* ΝΕΡΩΝ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ. *Imperatoris caput laurea ornatum.*

P. ΕΤΟΥΣ ΑΙΡ. Θ. *Aquila insistens fulmini : in area sinistrorsum palmae ramus.* T. VIII. n. II. pag. *64.*

VESPASIANVS.

XXV.

* *A.* ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΕϹΠΑϹΙΑΝΟϹ ΚΑΙϹΑΡ. *Imperatoris caput laureatum, dextrorsum versum.*

P. ΕΤΟΥϹ ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ Η. *Iupiter barbatus stans, velato capite : dextra pateram tenet ; sinistra sceptro innititur, cui aquila insistit.* T. VIII. n. III. pag. *64. 65.*

XXVI.

* *A.* ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΕϹΠΑϹΙΑΝΟϹ ΚΑΙϹΑΡ. *Imperatoris caput laureatum, dextrorsum versum.*

P. ΕΤΟΥϹ ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ Η. *Templum Veneris Paphiae, in cuius meditullio Dea metae forma exsurgens.* T. IX. n. I. pag. *65. 66.*

XXVII.

* *A.* ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΕϹΠΑϹΙΑΝΟϹ ΚΑΙϹΑΡ. *Imperatoris caput laureatum, dextrorsum versum.*

P. ΕΤΟΥϹ ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ Θ. *Iupiter barbatus stans, velato capite ; dextra tenens pateram, sinistra innixus sceptro, cui aquila insistit.* T. IX. n. II. pag. *66.*

XXVIII.

* *A.* ΑΥΤΟΚΡΑΤ ΚΑΙΣΑ ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ. *Caput Imperatoris laureatum.*

P. .Τ ...Ν... ΙΕΡΟΥ.. *Aquila alis expansis clavae insistens : in area dextrorsum palmae ramus.* T. IX. n. III. pag. *67.*

A. ΑΥΤΟ-

XXVIIII.

* *A.* ΑΥΤΟΚΡΑΤ ΚΑΙΣΑ ΟΥΕΣΠΑΣΙ.... *Imperatoris Vespasiani caput laureatum, dextrorsum versum, ab aquila volitante vectum.*

P. Τ ΦΛΑΥΙ ΟΥΕΣΠΑ...... ΕΤΟΥΣ ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ. *In area sinisteriore* Κ. *Caput Titi laureatum, sinistrorsum versum: in area dexteriore lituus.* T. X. n. III. pag. 67. 68.

T I T V S.

XXX.

* *A.* IMP TITVS CAES VESPASIAN AVG P M. *Caput Imperatoris laureatum.*

P. *Tria signa militaria terrae infixa: absque epigraphe.* T. X. n. I. pag. 68. 69.

D O M I T I A N V S.

XXXI.

* *A.* ......ΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ CЄ....... *Caput Caesaris nudum.*

P. *Iupiter nudus stans, dextra fulmen, sinistra hastam tenens; medius inter septem stellas sive planetas: absque epigraphe.* T. XI. n. II. pag. 69. 70.

XXXII.

* *A.* ΔΟΜΙΤΙΑΝΟϹ ΚΑΙϹΑΡ. *Caput Imperatoris laureatum,*

P. ЄΤΟΥϹ ΝЄΟΥ ΙЄΡΟΥ Θ. *Paphiae Veneris templum.* T. XI. n. I. pag. 70.

N E R V A.

XXXIII.

* *A.* IMP NERVA CAES. AVG P M TR POT P P. *Caput Imperatoris laureatum.*

P. *Fasciculus sex spicarum.* COS III. T. XI. n. III. pag. 71.

TRA-

TRAIANVS.

XXXIIII.

* *A.* IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM P M. *Caput Imperatoris laureatum.*

P. TR POT COS II. *In exergo :* COM ASI. *Templum distylum in cuius epistylio scriptum* ROM ET AVG. *In aditu mulier stolata stans : sinistra copiae cornu tenet : dextra coronam imponit Imperatori paludato stanti , qui dextra hastam , sinistra globum praefert .* T. XII. n. I. pag. 71. 72.

XXXV.

* *A.* ΑΥΤΟΚΡ ΚΑΙϹ ΝΕΡ ΤΡΑΙΑΝΟϹ ϹΕΒ ΓΕΡΜ ΔΑΚ. *Caput Imperatoris laureatum .*

P. ΔΗΜΑΡΧ ΕΞ . ΙΖ ΥΠΑΤ ϛ. *Aquila clavae insistens .* T. XII. n. II. pag. 72.

XXXVI.

* *A.* ΑΥΤΟΚΡ ΚΑΙϹ ΝϾΡ ΤΡΑΙΑΝΟϹ ϹϾΒ ΓϾΡΜ ΔΑΚ. *Imperatoris caput laureatum.*

P. ΔΗΜΑΡΧ ϾΞ ΥΠΑΤΟ ϛ. *Templum distylum , in meditullio aedicula cum simulacro Deae .* T. XII. n. III. pag. 73.

XXXVII.

* *A.* ΑΥΤΟΚΡ ΚΑΙϹ ΝΕΡ ΤΡΑΙΑΝΟϹ ΑΡΙϹΤ ϹΕΒ ΓΕΡ ΔΑΚ. *Caput Imperatoris laureatum , sub quo globus & clava , aquilae impositum .*

P. ΔΗΜΑΡΧ . ΕΞ ΙΗ ΥΠΑΤ ϛ. *Caput Herculis laureatum , tecto collo leonis pelle .* T. XIII. n. I. pag. 74. 75.

HADRIANVS.

XXXVIII.

A. IMP. CAES. TRAIAN. HADRIANVS ..... *Caput Imperatoris laureatum .*

P. *Sus lactans suculos sub ilice ; absque epigraphe .* T. XIV. n. I. pag. 75. 76.

A. HA-

XXXVIIII.

A. HADRIANVS AVGVSTVS. *Imperatoris caput laureatum.*

P. *In exergo.* COS. III. *Roma insidens armis, sinistra hastae innixa; dextra Palladium porrigit Imperatori stanti, velato capite Sacerdotis more, qui scipionem gerit.* T. XIV. n. II. pag. 76. 77.

XL.

A. IMP CAESAR TRAIANVS HADRIANVS AVG. *Caput Imperatoris laureatum.*

P. PONT MAX TR POT COS III. *Minerva stans, dextra hastam inverso mucrone, sinistra scutum tenens.* T. XIII. n. III. pag. 78.

XLI.

A. HADRIANVS AVG. COS. III. *Caput Imperatoris nudum.*

P. *In exergo:* COS.... *Apollo stans: a dextris mensa, cui impositum vasculum: a sinistris altera mensa.* T. XIV. n. III. pag. 79. 80. 81.

Alterum Numisma e Cimeliarchio Principis Chisii, eodem typo insigne, sed integerrimum, adfertur. *pag.* 79.

XLII.

* *A.* HADRINVS AVGVSTVS P P. *Caput Imperatoris nudum.*

P. COS III. *Apollo muliebri veste amictus: dextra plectrum, sinistra lyram gerit.* T. XV. n. I. pag. 81. 82.

XLIII.

* *A.* HADRIANVS AVGVSTVS. P. P. *Caput Imperatoris nudum.*

P. COS III. *Aquila alis expansis fulmini insistens.* T. XV. n. II. pag. 82.

XLIIII.

A. ΑΥΤ. ΚΑΙ. ΤΡΑ ΑΔΡΙΑΝΟϹ ΟΛΥΜΠΙΟϹ. *Imperatoris caput laureatum.*

P. ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ. ΑΓΡΙΠΠΙΝΟϹ ϹΤΡΑΤΗΓ.. ΑΝΕΘΗΚΕΝ. *Iupiter Philalethes in medio; aquilam praefert dextra, sinistra hastam: a dextris eius adstat Rhea seu Cybele, turrito capite; a sinistris Pallas.* T XV. n. III. pag. 82. 83. 84.

XLV.

A. ΑΥΤ ΚΑΙϹ ΑΔΡΙΑΝΟϹ ϹΕΒ. *Hadriani caput laureatum.*

P. ΕΦΕϹΙΩΝ ΔΙϹ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. *Templum octo columnis subfultum: in medio Diana Ephesia, ornato capite modio, velatoque; breviore ac longiore veste amicta: utraque manu adminiculis sive fulcris substentata.* T. XVI. n. I. pag. 84. 85.

XLVI.

A. HADRIANVS AVGVSTVS P P. *Caput Imperatoris nudum, dextrorsum versum.*

P. *In corona quercea epigraphe:* IOVI OPTIMO MAXIMO S P Q R. *Infra:* COS III. T. XIII. n. II. pag. 85. 86.

ANTINOVS.

XLVII.

A. ΗΡΩϹ ΑΝΤΙΝΟΟϹ. *Caput Antinoi nudum.*

P. ΠΟΛΕΜΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕΝ ϹΜΥΡΝΑΙΟΙϹ. *Taurus, sive bos ad laevam versus.* T. XVII. n. II. pag. 87. 88. 89. 90. 91. 92.

XLVIII.

A. ΑΝΤΙΝΟΟϹ ΗΡΟϹ. *Antinoi caput nudum, ad laevam conversum.*

P. *Deletae epigraphes hae tantum litterae supersunt:* ....ΑΝΕ......... *Aries.* T. XVII. n. III. pag. 87. 88. 89. 90. 91. 92.

XLVIIII.

A. ΗΡΩϹ ΑΝΤΙΝΟΟϹ. *Antinoi caput nudum.*

P. ΠΟΛΕΜΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕ ϹΜΥΡΝΑΙΟΙϹ. *Aries, ante eum positum caduceum.* T. XVIII. n. I. pag. 87. 88. 89. 90. 91. 92.

L.

A. ΗΡΩϹ ΑΝΤΙΝΟΟϹ. *Antinoi caput nudum.*

P. ....ΚΕ ϹΜΥΡΝΑΙΟΙϹ. *Supplenda est inscriptio, quam in adversa habent duo superius edita numismata. Aries.* T. XVIII. II. pag. 87. 88. 89. 90. 91. 92.

A. AN-

LI.

A. ANTINOOC HPΩC. *Antinoi caput ad laevam conversum.*

P. *Epigraphe manca est* ....Ο ΠΟΛЄ... *In exergo* ΚΥΔΝΟC. *Fluvius iuvenili specie iacens : dextra frutices gestat ; laevo cubito innixus urnae , quae aquam fundit .* T. CIX. n. I. pag. 88. 89. 90. 91. 92.

ANTONINVS.

LII.

A. IMP AEL CAES HADRI ANTONINVS AVG PIVS. *Imperatoris caput laureatum , dextrorsum versum .*

P. *Laurea corona , intra quam inscriptio :* S P Q R AN F F OPTIMO PRINCIPI PIO. T. XVII. n. III. pag. 92. 93. 94.

LIII.

A. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P COS II. *Caput Imperatoris laureatum .*

P. *Hercules stans , dextra colligit poma ex arbore , cui advolutus serpens ; sinistra clavam gerit suspensam , pendente leonis spolio : ex adverso tres iuxta arborem perterritae mulieres visuntur .* T. XVIII. n. III. pag. 94. 95.

LIIII.

A. ANTONINVS AVG PIVS P P. *Imperatoris caput laureatum , dextrorsum versum .*

P. TR POT COS II. *Diana Venatrix , dextra e pharetra sagittam extrahit : sinistra arcum gerit : ad pedes cervus & canis .* T. XVIII. n. I. pag. 96.

LV.

A. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P COS III. *Antoninus Pius laureato capite , pectore armato .*

P. *Mulier stolata stans : pone eam puerulus : ex adverso Victoria , palmam laeva gerens , scribit in clypeo , qui e tropaeo arbori suspenso pendet . Absque epigraphe .* T. XVIII. n. II. pag. 97. 98.

LVI.

A. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P COS III. *Antoninus Pius nudo capite, nudoque pectore, chlamyde ornatus.*

P. *Apollo, seu Sol quadriga vectus, praeeunte cum face eius Genio: sub specu iacet mulier superne nuda, inferius velata, quae sinistra copiae cornu tenet. Absque epigraphe.* T. XIX. n. I. pag. 98. 99.

LVII.

A. ANTO●INVS AVG PIVS P P TR P COS III. *Imperatoris Antonini caput laurea redimitum, dextrorsum versum.*

P. *Castor & Pollux stantes pileati; altera manu hastam tenent, altera equum capistro retinent. Absque epigraphe.* T. XIX. n. II. pag. 99. 100. 101.

LVIII.

A. ANTONINVS AVG PIVS P. P. TR. P. COS :::: *Imperator ornatus chlamyde, absque laurea corona.*

P. *Laurea corona, in qua scriptum:* S P Q R AMPLIATORI CIVIVM. T. XXI. n. II. pag. 102. 103.

LVIIII.

A. ANTONINVS . AVG. PIVS . P. P. TR. P. XVI. *Imperator laurea, & paludamento insignis.*

P. *In exergo:* COS III:: *Legendum* COS IIII. *Caesar ornatus, laeva scipionem praeferens, ante Romam spoliis insidentem stat, quae dextra florem ei offert, sinistra parazonium tenet: ex adverso Victoria cum palma, galeam Romae dextra adprehendit.* T. XIX. n. III. pag. 103. 104. 105.

LX.

A. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P ::::II COS IIII. *Caput Imperatoris laureatum.*

P. *Vulcanus stans; dextra malleum, sinistra forcipem, & scutum incudi admotum tenet: dextrorsum basi altiori impositum Minervae simulacrum, quae Victoriolam praefert: inferius eidem basi adhaeret clypeus, in quo antea sculptum emblema lupae nutricis Romuli & Remi, nunc desideratur: laevorsum praegrandi basi imposita est galea cristata: inferius additum fabrile instrumentum cernitur. Absque epigraphe.* T. XX. n. I. pag. 105. 106. 107.

A. AN-

LXI.

A. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XXII. *Imperatoris caput laureatum, dextrorsum versum.*

P. COS. IIII. *Iupiter nudus stans, dextera globum, cui insistit Victoria, coronam & palmam ferens: laeva hastam gerit: ad pedes aquila: hinc ara ignita, inde arbor.* T. XX. n. II. pag. 107. 108.

LXII.

A. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XXIII. *Imperator laurea, & armis insignis.*

P. *In exergo:* COS. IIII. *Imperator paludatus, & laurea redimitus stans: sinistra hastam gerit: ex adverso decumbit Africa innixa scopulis, dextram capiti leonis imponens; sinistra spicas praefert: in eorum medio Victoria stat, & in clypeo e tropaeo pendente scribit.* T. XX. n. III. pag. 108.

LXIII.

A. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XXIIII. *Imperatoris caput laurea cinctum.*

P. *Imperator togatus in medio stans: sinistra volumen; dextra stilum gerit, & scribit in clypeo, quem utraque manu tenet Victoria, altiori basi insistens; sub ea duae puellae dextram manum extendunt: ex adverso mulier in sinu puellum gerens, cum puero ad laevum latus, dextra coronam capiti eiusdem Imperatoris imponit. Absque epigraphe.* T. XXI. n. I. pag. 109. 110.

LXIIII.

A. *Epigraphe iniuria temporum deleta. Antonii Pii caput laurea revinctum, dextrorsum versum.*

P. *Epigraphe fugit. Pluto in quadriiugo curru, Proserpinam rapiens: praeeit eius Genius, ardentem taedam praeferens: infra quasillus, seu calathus florum proiectus.* T. XXI. n. II. pag. 111. 112.

LXV.

A. ΑΤ ΚΑΙ ΤΙ ΑΙ ΑΔΡΙΑΝΟϹ ΑΝΤΩΝЄΙΝΟϹ ЄΤ. *Caput Imperatoris laureatum, dextrorsum versum.*

P. *Inscriptio intercidit: in exergo hae litterae supersunt:* ΚΟΙΝ... *Hercules sedens supra spolia leonis Nemeaei, dextera adblanditur mulieri seminudae stanti, quae eum respicit, & laeva vestem, dextra solutos capillos adprehendit.* T. CIX. n. II. pag. 113.

A. ΑΤΤ

LXVI.

A. ΑΥΤ ΚΑΙϹΑΡ ΑΔΡΙΑΝΟϹ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ. *Imperatoris caput nudum.*

P. ΘΕΑ......... *In exergo:* ΝΕΙΚΑΙΕΙϹ. *Ceres facem accenſam utraque manu gerens; curru vecta a draconibus alatis.* T. XXII. n. I. pag. 114.

LXVII.

A. ΑΥΤ ΚΑΙ Τ Α............ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ. *Supplenda ita eſt ex aliis numis epigraphe:* ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙΛ ΑΔΡΙΑΝΟϹ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ. *Imperatoris caput laureatum.*

P. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑϹΚΛΗΠΙΩ ΝΕΙΚΑΙΕΙϹ. *Aeſculapius ſtans, dextra innixus baculo, cui ſerpens circumvolutus: a dextris eiuſdem Hygia ſerpentem paſcens; a ſiniſtris Teleſphorus cucullatus.* T. XXII. n. II. pag. 115. 116.

LXVIII.

A. ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙΛ ΑΔΡΙ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ. *Caput Imperatoris laureatum.*

P. *Inſcriptio penitus obliterata. Hercules leonem ſuffocans.* T. XXII. n. III. pag. 117.

LXVIIII.

A. ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ ϹϹΒ ϹΤϹϹ. *Caput Antonini laureatum.*

P. L Γ K. *Duae mulieres ſtolatae ſtantes: ea quae a dextris cernitur, caput habet turritum, dextra florem praefert, ſiniſtra veſtem adtollit: altera a ſiniſtris calatho ornatum habet caput; dextra copiae cornu, laeva pateram gerit.* T. XXIII. n. II. pag. 118.

F A V S T I N A.

LXX.

A. DIVA AVGVSTA FAVSTINA. *Caput Fauſtinae nudum.*

P. *Fauſtina biiugo curru vecta. Epigraphe corrupta intercidit.* T. CX. n. I. pag. 119. 120.

M. AV-

M. AVRELIVS.

LXXI.

A. AVRELIVS CAESAR AVG PII F COS II. *M. Aurelius absque laurea, nudo corpore, chlamyde e pellibus ornatus.*

P. *Minerva dextrorsum stans, deposito seorsim clypeo, in quo serpens sculptus: laevorsum sedet vir, qui dextra hastam, sinistra scutum demissum sustinet: in medio mulier vasculum mensae imponens: absque epigraphe.* T. XXIV. n. I. pag. 120. 121. 122.

LXXII.

A. AVRELIVS CAESAR AVG PII F COS II. *M. Aurelii Caesaris caput absque laurea corona.*

P. *Vulcanus sedens: galeam fabricat ante portam: coram eo adstat Minerva, laeva innixa clypeo, dextram manum extendens: absque epigraphe.* T. XXIV. n. II. pag. 122.

LXXIII.

A. AVRELIVS CAESAR ANTONINI AVG PII FIL. *Aurelii Caesaris caput absque laurea, dextrorsum conversum.*

P. TR POT III. COS II. *Apollo amictus chlamyde, corpore nudus: dextra pharetram e baltheo pendentem; sinistra arcum tenet. Hinc mensa cum vase diota: pone laurus, cui insidet corvus; hinc tripus, cui advolutus serpens.* T. XXIV. n. III. pag. 123.

LXXIIII.

A. AVRELIVS CAESAR AVG PII FIL. *Aurelii Caesaris caput nudum.*

P. TR POT VIIII COS II. *Castor astro supra caput, pileo & chlamyde insignis: dextra equum adprehendit; laeva hastam tenet.* T. XXV. n. I. pag. 124.

LXXV.

A. M AVREL ANTONINVS AVG ARMENIACVS P M IMP II TR P XIX COS III. *M. Aurelii Imperatoris caput laureatum: pectus eius lorica squamata armatum.*

P. *Bonus Eventus stans; dextra pateram, sinistra spicas praefert: pone eum hinc ara coronata cum igne accenso, hinc arbor: absque epigraphe.* T. XXV. n. II. pag. 124. 125.

A. M AV-

LXXVI.

A. M AVREL ANTONINVS AVG ARMENIACVS P M. *Imperator armis insignis, verso dextrorsum capite laureato.*

P. TR P XX IMP III COS III. *Roma galeata sub arbore stans, deposito humi clypeo: ad aram pendentibus encarpis coronatam, in qua serpens positus, dextram manum admovet & extendit: ante eam stat Victoria, escariam patellam laeva praeferens, dextra vestem adtollens.* T. XXV. n. III. pag. 126. 127.

LXXVII.

A. M ANTONINVS AVG ARM PARTH MAX. *Imperator armatus, capite laureato, & dextrorsum verso.*

P. TR POT XX:::: IMP IIII COS III. *Iupiter nudus stans; dextra fulmen, sinistra sceptrum tenens: sub pallio suo protegit hinc M. Aurelium, hinc L. Verum Imperatores togatos.* T. XXVI. n. I. pag. 127. 128.

LXXVIII.

A. M ANTONINVS AVG ARM PARTH MAX. *Imperator paludamento, & laurea corona insignis.*

P. TR P XXII IMP IIII COS III. *Iupiter nudus stans, dextera fulmen, sinistra sceptrum tenens: sub pallio suo Imperatores protegit hinc M. Aurelium, hinc L. Verum, togatos.* T. XXVI. n. II. pag. 128.

LXXVIIII.

A. M ANTONINVS AVG TR P XXIIII. *Imperator laurea corona & paludamento insignis, verso dextrorsum capite.*

P. COS III. *Victoria stans, columellae innixa; dextra lauream coronam, sinistra palmam praefert.* T. XXVI. n. III. pag. 129.

LXXX.

A. M ANTONINVS AVG TR P XXVI. *Imperator laurea corona, & thorace cum Gorgonis capite in medio insignis.*

P. IMP VI COS III. *In exergo:* VICT. GERM. *Victoria in quadriiugo triumphali curru stans; dextra equorum lora, sinistra palmam tenet.* T. XXVII. n. I. pag. 129. 130.

LXXXI.

A. M ANTONINVS AVG TR P XXVII. *Imperator laurea corona & armis insignis.*

P. IMP VI COS III VICT GERM. *Victoria absque palma stans in triumphali curru, equos moderatur.* T. XXVII. n. II. pag. 130.

LXXXII.

A. M ANTONINVS AVG TR P XXIX. *Imperator laurea & armis insignis.*

P. IMP VII COS III. *Victoria insidens armis; sinistra palmam, dextra clypeum tenet, in quo scriptum* VIC AVG. *pone erectum tropaeum.* T. XXVII. n. III. pag. 131.

LXXXIII.

A. M ANTONINVS AVG GERM SARM TR P XXXI. *Imperator laureato capite, dextrorsum verso, hasta & armis insignis.*

P. *In exergo:* IMP VIII COS III P P. *Currus triumphalis ornatus emblemate Herculis hydram interimentis; in eo M. Aurelius & Commodus; equos praeit Roma tropaeum gerens: per aëra volitat Victoria ferens tropaeum.* T. XXVIII. n. I. pag. 131. 132.

LXXXIIII.

A. M ANTONINVS AVG GERM SARM TR P XXXI. *Imperator laurea & paludamento insignis.*

P. IMP VIII COS III P P. *Imperator eques, dextram manum extendens.* T. XXVIII. n. II. pag. 132.

LXXXV.

A. M AVREL ANTONINVS AVG GERM SARM TR P XXXII. *Imperatoris caput laurea ornatum.*

P. IMP VIIII COS III P P. *Iupiter nudus stans, sinistra sceptrum sive hastam gerit; dextram manum tropaeo imponit, sub quo captivi mulier & vir.* T. XXVIII. n. III. pag. 133.

LXXXVI.

A. ΑΥ ΚΑΙ Μ ΑΥ ΑΙ ΑΝΤΩΝ ΑΡΜ. *Imperatoris caput nudum.*

P. ΘΥΑΤΕΙΡΗΝΩΝ. *Apollo in quadriga galeatus, corpore nudus, reiecto in humeros amiculo: dextra equorum habenas & ramusculum; laeva bipennem tenet. Pone Fluvius decumbens, urnae innixus, dextra arundinem gerit.* T. XXIX. n. II. pag. 134.

LXXXVII.

A. ΑΥ ΚΑΙ Μ ΑΙ ΑΥΡΗ ΑΝΤΩΝΕΙ ΑΥΓ. *Caput Imperatoris laureatum.*

P. ΕΚΤΩΡ ΙΛΙΕΩΝ. *Hector cum hasta & clypeo pugnans in biga.* T. XXIX. n. III. pag. 135.

LXXXVIII.

A. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ C. *Imperatoris caput nudum.*

P. ΕΠΙ CΤΡΑ. Μ. ΚΛ. ΒΗΡΟΥ. *Infra:* ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ ΝΕΟΚΟΡων. *Vir decumbens, dextra pateram tenet, laevo cubito innixus scopulis.* T. XXX. n. I. pag. 136.

LXXXVIIII.

A. ΑΥΤ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗ ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ. *Caput Imperatoris laureatum.*

P. ΑΡΤΕΜΙΔΟϹ ΠΕΡΓΑΙΑϹ. *Diana Pergaea in templo distylo.* T. XXX. n. II. pag. 137.

LXXXX.

A. ΑΥ. ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ. *Imperator laurea corona & paludamento insignis.*

P. *In area numi:* ΠΕΡΠΕΡΗ.... *In orbe* ΓΛΥΚΩΝΟϹ................ ΙΕΡΕΟϹ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΤΩ CΕΒ. *Bacchus stans, amictus chlamyde, reliquo corpore nudus: dextra cantharum, laeva thyrsum tenet: pro pedibus tigris.* T. XXX. n. III. pag. 138.

LXXXXI.

A. ΑΥΤ Κ ΜΑΡ ΑΥΡΗΛΙ ΑΝΤΩΝΙΝ..... *Imperatoris caput laurea cinctum.*

P. ΤΑΒΗΝΩν. *Diana Venatrix, dextra arcum tenet; laeva spiculum e pharetra ducit: ex adverso Vrbis Genius, sinistra hastam gerens, admota ad aram ignitam dextera: ambo stantes ornato capite pileo Phrygio.* T. XXXI. n. I. pag. 139.

A. Μ. ΑΥΡ.

LXXXII.

A. M. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝ..... *M. Aurelii & Commodi capita adversa laureata.*

P. .... ΚΡΑΤΙΠΠΟΥ .... *In exergo* ....ΡΓ........ *Figura seminuda iacens: ex adverso duae figurae adstant, se mutuo complectentes: superne in aëre adparet femina.* T. XXXI. n. II. pag. 140.

LXXXIII.

A. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑϹ. ΚΑΙϹΑΡ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΝ ΚΑΙ ΟΥΗΡΟΝ. *M. Aurelius & L. Verus togati stantes, dextras iungunt.*

P. ЄΠ. ΓΡ. ΑΥΡ ΔΙΟΔΟΤΟΥ. ΝΥϹΑЄΩΝ. *Lunus Deus stans, dextra pateram, sinistra hastam gerit: a tergo Luna falcata.* T. XXXI. n. III. pag. 141.

LXXXIIII.

A. ΑΥΤ ΚΑΙϹ Μ ΑΥΡΗΛΙΟϹ ΑΝΤΩΝЄΙΝΟϹ ϹЄΒ *Imperatoris caput laureatum.*

P. *Epigraphe periit: supersunt tantum:* ΟΜΟΝΟΙΑ. *M. Aurelius & L. Verus togati stantes, dextras iungunt.* T. XXXII. n. I. pag. 142.

LXXXXV.

A. IMP ANTONINVS AVG COS II:: IMP VERVS AVG COS II. *M. Aurelii & Lucii Veri capita adversa absque laurea corona.*

P. *Tria Numina Capitolina: absque epigraphe.* T. XXXII. n. II. pag. 143.

LXXXXVI.

A. M. AVREL. ANTONINVS AVG. L. AVREL. COMMODVS AVG. *M. Aurelii & L. Aurelii Commodi capita adversa, laureis coronis redimita.*

P. *Mars Gradivus; dextra hastam, laevo humero tropaeum substinet: absque epigraphe.* T. XXXII. n. III. pag. 144.

L. V E R V S.

LXXXXVII.

A. L VERVS AVG ARM PART MAX. *Lucius Verus laurea corona & paludamento insignis.*

P. TR. P VI IMP III COS. II. *Imperator stans in suggestu, adsistente eius Tribuno, milites adstantes cum militaribus signis adloquitur.* T. XXXIII. n. I. pag. 144. 145.

LXXXXVIII.

A. L. AVREL. VERVS AVG. ARMENIACVS. *L. Verus cum paludamento, nudo capite.*

P. *Marcus Aurelius & L. Verus stantes; ille conculcat Tigrim fluvium, hic Euphratem, ambo a Victoriis, quae palmas praeferunt, coronantur: in medio ad eorum pedes captivus, genu flexo, altero pede in aquis immerso: absque epigraphe.* T. XXXIII. n. II. pag. 145.

LXXXXVIIII.

A. L. VERVS AVG ARM PARTH MAX. *Imperator laurea & aegide insignis, verso dextrorsum capite.*

P. *In exergo:* TR P VII IMP IIII. COS. III. *Currus triumphalis, quo vecti M. Aurelius & L. Verus, praeeunte triumphali pompa, erectoque tropaeo, sub quo duo captivi.* T. XXXIII. n. III. pag. 146.

C.

A. L VERVS AVG ARM PART MAX. *Imperator laurea & paludamento insignis, verso dextrorsum capite.*

P. *In exergo:* TR P VIII IMP IIII COS III. *Iovi insidenti Romae collibus, cum dextra supra caput admota, sinistra fulmine armata, Verus Victoriolam porrigit; pone adstat Roma galeata, quae Verum coronat.* T. XXXIV. n. II. pag. 147.

CI.

A. L. VERVS AVG ARM PARTH MAX TR P VIIII. *Imperator laurea corona & paludamento insignis.*

P. *In exergo:* COS. III. *Roma insidens armis; sinistra parazonium gerit; dextra lauri ramusculum dat L. Vero, qui adstat laeva sceptrum gerens: pone Romam Victoria cum palma, quae eius capiti coronam imponit.* T. XXXIV. n. I. pag. 148.

CII.

A. L VERVS AVG ARM PARTH MAX. *Imperator laurea corona, & lorica squamata insignis, verso dextrorsum capite.*

P. TR P VIIII COS III. *Imperator ad aram ignitam stans: dextra pateram, sinistra hastam tenet: post eum Victoria cum palma, quae coronam eius capiti imponit.* T. XXXIV. n. III. pag. 148.

CIII.

A. Μ ΑΥΡΗΛΙΟϹ ΟΥΗΡΟϹ ΚΑΙϹΑΡ. *Caput L. Veri nudum, dextrorſum verſum.*

P. *Dianae ſimulacrum in templo ſex columnarum. Epigraphe periit.* T. XXIX. *n.* I. pag. 149.

CIIII.

A. ΑΥΤΟΚΡ ΟΥΗΡΟϹ ϹЄΒΑϹΤΟϹ. *Imperatoris caput nudum.*

P. ΥΠΑΤΟϹ Β. *Mons Argaeus, in cuius vertice icuncula ſtans: infra globus aſtris diſtinctus.* T. XXXV. n. III. pag. 149. 150.

CV.

A. ΑΥΤ ΚΑΙ Λ ΑΥΡΗΛΙΟϹ ΟΥΗΡΟϹ. *Imperator laurea corona & paludamento inſignis.*

P. ЄΠΙ...... Α. ΑΤΤΑ. ΚΡΑΤΙΠΠΟΥ ΠЄΡΓΑΜΗ ΔΙϹ ΝЄΟΚΟΡΩΝ. *Hercules inſidens ſcopulo, leonis Nemeaei pelle contecto, cui admota clava: pone mulier ſtans ſemiveſtita, quae ei ſiniſtra manu humero impoſita, adblanditur.* T. XXXV. n. I. pag. 151.

CVI.

A. ΑΥΤ ΚΑΙ Λ ΑΥΡΗΛΙΟϹ ΟΥΗΡΟϹ. *Imperator laurea corona & paludamento inſignis.*

P. ЄΠΙ ϹΤ ΠΛ ΑΥΡΗ ΚΡΑΤΙΠΠΟΥ ΠЄΡΓΑΜΗΝΩΝ ΔΙϹ ΝЄΩΚΟΡΩΝ. *Hygia a dextris, Aeſculapius a ſiniſtris ſtantes.* T. XXXV. n. II. pag. 152.

LVCILLA AVGVSTA.

CVII.

A. LVCILLAE AVG ANTONINI AVG F. *Lucillae caput.*

P. VENVS. *Venus ſtolata ſtans: ſiniſtra haſtam tenet: dextra adblanditur puero facem, ſive lampada gerenti dextra manu: pone ara ignita.* T. XXXVI. n. II. pag. 153.

A. LV-

CVIII.

A. LVCILLAE AVG ANTONINI AVG F. *Lucillae caput.*

P. *Sex feminae velato capite ante aedem rotundam ſtantes; quarum una pateram ſuper ignitam aram dextra admovens, ſiniſtra acerram tenens, ſacrificat: abſque epigraphe.* T. XXXVI. n. I. pag. 154.

COMMODVS.

CVIIII.

A. COMMODVS CAES. VERVS CAES. *Duo capita adverſa Commodi, eiuſque fratris Annii Veri, abſque laurea.*

P. *In exergo:* TEMPORVM FELICITAS. *Quatuor pueruli ſtantes, quatuor anni tempora adtributis ſymbolis deſignantes.* T. XXXVI. n. III. pag. 155. 156.

CX.

A. IMP CAES L AVREL COMMODVS......... *Imperator imberbis, laurea corona & paludamento inſignis.*

P. *In exergo.* TR POT COS. *M. Aurelius & Commodus ſtantes in triumphali quadriiugo curru, quem miles praecedit, dextra haſtam gerens: ſuperne per aëra volitantis Victoriae imago deleta.* T. XXXVII. n. II. pag. 157. 158.

CXI.

A. L AVREL COMMODVS AVG GERM SARM TR P III. *Imperator imberbis, laurea corona, & paludamento inſignis.*

P. IMP II COS P P. *In exergo:* VOTA PVBLICA. *Templum ſex columnis, ſtatuis, & tropaeis ornatiſſimum: coram eo, adſtantibus quatuor Sacerdotibus & quatuor Miniſtris, Camillo nempe, Tibicine, Popa, & Victimario, taurum iam iam percuſſuro, Commodus Pontificis habitu velato capite ſacrificat.* T. XXXVII. n. I. pag. 159. 160.

CXII.

A. L AVREL COMMODVS AVG GERM SARM TR P IIII. *Imperator imberbis, ornatus laurea corona & paludamento.*

P. IMP IIII COS II P P. *Hygiae ſimulacrum ſerpente circumvolutum, menſae impoſitum, quem femina ſub arbore, oblato pabulo ſiniſtra manu, paſcit: pone vaſculum & corolla ſoluta ſive encarpus pendens; infra avis menſae tigillo inſidet.* T. XXXVII. n. III. pag. 160. 161.

A. M. AV-

CXIII.

A. M. AVREL. COMMODVS ANTONINVS AVG. *Imperator laurea corona & paludamento insignis.*

P. *Imperator velato capite, adstantibus Camillo & Tibicine sacra facit super tripodem, sedentibus a dextris Roma galeata, Victoriolam tenente dextra manu, laeva hastam, & Annona a sinistris cum copiae cornu, & navis gubernaculo. Deest epigraphe.* T. XLII. n. I. pag. 161. 162.

CXIIII.

A. ....MMODVS ANTON......... *Imperator laurea corona & paludamento insignis.*

P. P M TR P VIIII IMP VI COS IIII P P. *Victoria stans lauream coronam Imperatori paludato, dextram extendenti, porrigit, qui laeva hastam tenet.* T. XXXIX. n. I. pag. 162.

CXV.

A. M. AVREL. COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS. *Imperator corona laurea, & lorica squamis conserta insignis.*

P. P M TR P VIIII IMP VI COS IIII P P. *Roma sedens, Victoriolam dextra gerit.* T. XL. n. I. pag. 163.

CXVI.

A. M. COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS BRIT. *Imperator laurea corona & paludamento insignis.*

P. P M TR P .... COS IIII P. P. *In exergo:* VOTA PVBLICA. *Ante templum Iovis Capitolini, sex columnis & statuis ornatum, Commodus Pontificis habitu, velato capite, cum patera super tripodem sacra facit; adstantibus tribus Sacerdotibus & quatuor Ministris, Camillo nempe, Tibicine, Popa, & Victimario.* T. XL. n. II. pag. 163. 164.

CXVII.

A. M. COMMODVS ANTONINVS. AVG. PIVS. BRIT. *Imperator ornatus laurea corona & paludamento.*

P. P M TR P X. IMP VII COS IIII. P. P. *Hercules barbatus, laeva clavam cum leonis spolio gerit; dextra capiti suo coronam oleagineam imponit: hinc arbor e qua pendet pharetra; inde ara ignita encarpis ornata.* T. XXXIX. n. II. pag. 165.

A. Im-

CXVIII.

A. *Imperator paludatus & laurea corona redimitus.*

P. *Iupiter, capite, imisque corporis partibus velatis, nudo tantum pectore, sedens in throno, quadratae basi imposito, dextra fulmen, sinistra sceptrum sive hastam tenet: a dextris Castor, a sinistris Pollux stantes; uterque equum capistro, altera vero manu hastam gerunt; additum eorum capiti pileato sidus. Epigraphe in utraque numismatis facie intercidit.* T. XL. n. II. pag. 166.

CXVIIII.

A. M COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS BRIT. *Imperator laureatus & loricatus.*

P. P M TR P X IMP VII COS IIII P P. *Victoria adgestis hostium armis insidens: dextra palmam, laeva clypeum tenet, in quo scriptum:* VICT BRIT. *pone constitutum tropaeum cernitur.* T. XLI. n. III. pag. 167.

CXX.

A. M COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS BRIT. *Imperator laurea corona, & paludamento insignis.*

P. BRITANNIA P M TR P X IMP VII COS IIII P P. *Figura Provinciae tunicata, & ornata chlamyde, insidet armis: dextra legionarium signum; sinistra innixa umboni, hastam utrimque cuspide munitam tenet.* T. XXXIX. n. II. pag. 168.

CXXI.

A. M COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS BRIT. *Imperator laureatus & paludatus.*

P. P M TR P X IMP VII COS IIII P P. *Mars, & Victoria coronam offerentes, stantes ante aram ignitam, encarpis coronatam; ad quam sacra facit* Commodus *velato capite, alio Sacerdote adstante.* T. XLI. n. I. pag. 169.

CXXII.

A. M. COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS BRIT. *Imperator laurea, & paludamento insignis.*

P. P M TR P ● IMP VII COS IIII P P. *Iupiter stans, crepidatus, nudo pectore, corpore inferius pallio tecto; laeva sceptrum, dextra circulum tenet, in quo inclusae quatuor puellae, propriis cum symbolis quatuor anni Tempestates designantes: ante eum Genius nudus, utraque manu ferens cornu frugum copia refertum.* T. XLI. n. II. pag. 170. 171.

A. .....

CXXIII.

A. .... PIVS FEL............ *Imperator laurea corona , lorica squamata , & hasta insignis , verso dextrorsum capite .*

P. .... *In exergo :* FIDES .... *Imperator paludatus stans in suggestu cum hasta , milites adloquitur : pone eum Signifer legionis : infra suggestum Aquilifer .* T. XLIII. n. I. pag. 171.

CXXIIII.

A. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT. *Imperator laurea , & thorace squamis conserto insignis .*

P. TR P XI IMP VII COS V P P. *Imperator paludatus stans : dextra signum Victoriae cum palma & corona globo insistentis gestat : pone Roma eum coronans .* T. XLII. n. II. pag. 172.

CXXV.

A. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT. *Imperator laureatus , & paludatus .*

P. P M TR P XII IMP VIII COS V P P. *In exergo :* PROVID AVG. *Navis oneraria cum velis .* T. XLII. n. III. pag. 173.

CXXVI.

A. IMP. COMMODVS AVG. PIVS . FELIX. *Imperator laureatus , & paludatus .*

P. VOTIS FELICIBVS. *Quinque naves onerariae e portu solventes : duae figurae stantes in scopulo , e quo turris adsurgens , & proiectus in mare taurus cernitur .* T. XLVIII. n. I. pag. 173. 174.

CXXVII.

A. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT. *Imperator laureatus , & paludatus .*

P. P M TR P XII IMP VIII COS V P P. *Ianus Geminus .* T. XLIII. n. II. pag. 175.

CXXVIII.

A. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT. *Iani & Commodi capita laureis ornata, simul coniuncta.*

P. P M. TR P. XII. IMP VIII COS V P P. *In exergo:* TELLVS STABIL. *Mulier nudo pectore, amicta veste inferiore corporis parte, decumbens sub arbore, quam praefert sinistra, cubito innixa calatho frugibus referto: dextram globo stellis distincto admovet, circa quem gradiuntur quatuor puellae, symbola quaedam manibus praeferentes.* T. XLIII. n. III. pag. 176.

CXXVIIII.

A. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT. *Imperator laurea corona & paludamento insignis.*

P. P M TR P XII IMP VIII. *In exergo:* TELLVS STABIL COS V P P *Mulier superne nuda, inferius amicta veste, decumbens sub arbore, quam laeva praefert, innixa cubito vasi frugibus referto: dextram globo stellis distincto admovet; circa quem gradiuntur quatuor puellae, symbola quaedam manibus praeferentes.* T. XLIV. n. I. pag. 177.

CXXX.

A. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT. *Imperator laureatus & paludatus.*

P. .... M TR P XIII. .... *In exergo:* COS V..... *Mulier sedens: dextra ramum olivae, laeva hastam gerit.* T. XLIV. n. III. pag. 178.

CXXXI.

A. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT. *Imperator laureatus & paludatus, verso dextrorsum capite.*

P. P M TR P XIII IMP VIII COS V P P. *Tres Monetae stantes; singulae dextra aequatas lances, sinistra copiae cornu tenent.* T. XLIV. n. II. pag. 178. 179.

CXXXII.

A. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT. *Imperator laurea corona, & paludamento insignis.*

P. .... COS V P P. *Tres Monetae stantes; singulae aequatas lances dextra, sinistra vero cornu rerum copia abundans tenent.* T. XLV. n. I. pag. 179.

A. M COM-

CXXXIII.

A. M COMMODVS ANT FELIX AVG. *Commodi caput , ſpecie Herculis , leonina pelle contectum .*

P. MONETA AVG. *Tres Monetae ſtantes , dextra lancem , ſiniſtra copiae cornu tenentes ; iuxta eorum pedes monticuli .* T. XLV. n. II. pag. 180.

CXXXIIII.

A. M. COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT. *Imperator paludatus , capite laureato .*

P. .... XIIII IMP VIII. .... *Iupiter iuvenis ſtans , nudo corpore ; e cuius ſiniſtro humero amiculum defluit ; dextra fulmen , laeva haſtam gerit : ante eum ara , pone aquila .* T. CXI. n. III. pag. 181. 182.

CXXXV.

A. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT. *Imperator laureatus & paludatus .*

P. FORTVNAE REDVCI. *In exergo :* C. V. P. P. *Imperator ſtans , dextra pateram , ſiniſtra volumen ferens , ſacra facit ad ignitam tripodem , ante Fortunam , quae ſedet , dextra temonem , laeva cornu copiae tenens .* T. XLV. n. III. pag. 182. 183.

CXXXVI.

A. M. COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX . AVG. BRIT. *Imperator laurea corona , & paludamento inſignis .*

P. ....ER. VI..... M TR......... ....I... IMP VIII. *In exergo :* COS V. P P. *Minerva ſtans , dextra Victoriolam alatam , cum corona & palma ; ſiniſtra tenet haſtam inverſa cuſpide terrae infixam : pone eam tropaeum .* T. XLVI. n. I. pag. 183.

CXXXVII.

A. IMP COMMODVS AVG PIVS FELIX. *Imperator laureatus & paludatus .*

P. P M TR P XV IMP VIII. *In exergo :* COS VI P P. *Commodus togatus , & laurea redimitus , triumphali quadriiugo curru vectus , dextram extendit , laeva ſcipionem gerit : pone Victoria eum coronans .* T. XLVI. n. II. pag. 184.

CXXXVIII.

A. M. COMMODVS . ANTONINVS . PIVS . FELIX . AVGVSTVS. *Imperator laurea corona & paludamento insignis .*

P. PIO . IMP. OMNIA . FELICIA . P. M. ::::::::::XV. IMP. VIII. *In exergo :* COS. VI P P. *Imperator velato capite stans , dextra pateram , laeva volumen gerens , ad ignitam aram sacrificat : ex adverso adstat Neptunus , qui dextra hastam sive tridentem , laeva delphinum praefert , dextro pede imposito prorae navis .* T. CXI. n. I. pag. 185. 186.

CXXXVIIII.

A. L AELIVS AVRELIVS COMMODVS AVG PIVS FELIX. *Imperator laurea redimitus , cum thorace ornato Medusae capite in medio .*

P. P M TR P XVII IMP VIII COS VII. P. P. *Mars , e nudo corpore defluente chlamyde , dextra innixus hastae , infixa terrae cuspide , sinistra parazonium gerens , laevo pede thoracem conculcans , stat ante simulacrum Victoriae praealtae basi impositum , quae coronam & palmam ostentat , deposito ad eamdem basim clypeo .* T. CXI. n. II. pag. 186.

CXL.

A. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT. *Imperator laurea & paludamento insignis .*

P. P M TR P XVI IMP VIII. *In exergo :* COS VI P P. *Commodus togatus & laureatus stans , globum cum Palladio accipit a Roma galeata , quae armis insidet , & sinistra rerum copia abundans cornu gerit ; intermedia adstat Felicitas cum caduceo ; pone vero Imperatorem Victoria , quae eum coronat .* T. XLVI. n. III. pag. 187.

CXLI.

A. L AELIVS AVRELIVS COMMODVS AVG PIVS FELIX. *Capita iugata Commodi laureati & paludati , & feminae galea & lorica squamis conserta insignis .*

P. P M TR P XVII IMP VIII COS VII P P. *Imperator , velato capite stans , dextra pateram , sinistra volumen gerens , sacra facit ad aram ignitam positam ante Herculem , qui adstat clavae innixus , cui subiectum est taurinum caput .* T. XLVII. n. I. pag. 188. 189.

CXLII.

A. IMP CAES M AVRELIVS COMMODVS ANTONINVS PIVS. *Imperatoris caput leonis rictu ac pelle , Herculis more , contectum .*

P. HERCVLI ROMANO AVG P M TR XVIII COS. *Hercules stans , dextra manu clavae innixus , necatum taurum extremo sinistro pede trahit .* T. XLVII. n. II. pag. 190.

CXLIII.

A. L AELIVS AVRELIVS COMMODVS AVG PIVS FELIX. *Imperatoris caput leonis exsuviis & rictu, Herculis more, contectum.*

P. HERCVLI ROMANO AVG.... *Clava, arcus, & pharetra sagittis referta.* T. XLVII. n. III. pag. 190. 191.

CXLIIII.

A. ΑΥΤΟ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗ ΚΟΜΟΔΟϹ. *Imperator Commodus iuvenis, laurea & paludamento insignis.*

P. ΚΟΙΝΟΝ ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΦΕΣΙ ΕΠΙ ϹΤΡ ΠΡΟΒΟΥ. *Femina insidens scopulo, dextra pateram porrigit serpenti circumvoluto arbori: prope aram ad pedes eiusdem feminae iacet canis.* T. XLIX. n. III. pag. 191. 192.

CXLV.

A. .... Μ ΑΥΡΗ Κ........ *Imperator laurea & thorace squamis consertis insignis.*

P. *Litterae in gyro perierunt. In exergo hae supersunt:* :::ΕΡΓΑ::::::::: *Duo templa distyla. In dexteriore cernitur Aesculapii simulacrum: in sinisteriore Diana Ephesia.* T. L. n. I. pag. 192.

CXLVI.

A. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ ΚΟΜΟΔΟϹ. *Imperator laurea & paludamento insignis.*

P. ЄΠΙ ϹΤΡΑΤΗΓΟΥ ΚΟΙΝΤΙΛΙΑΝΟΥ. *In exergo:* ΠЄΡΓΑΜΗΝΩΝ ΚΑΙ ЄΦЄϹΙΩΝ. *Diana Ephesia a dextris, Aesculapius a sinistris.* T. L. n. II. pag. 193.

CXLVII.

A. ΑΥΤΟ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗ ΚΟΜΟΔΟϹ. *Imperator laureatus & paludatus.*

P. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ ΕΠΙ ΣΤΡΑ Π.....ΟΥ ΣΒΜ ЄΠΙΜΑΧΟΥ. *Imperatpr Commodus laureatus & paludatus stans ante tropaeum, sub quo iacet captivus.* T. XLIX. n. II. pag. 193. 194.

CXLVIII.

A. ΑΥ ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΟϹ · ΚΟΜΟΔΟϹ. *Imperator laurea redimitus, & paludamento insignis.*

P. ϹΑΡΔΙΑΝΩΝ ....ϹΙΩΝ Β ΝЄΟΚ ΟΜΟΝΟΙΑ. *Duae figurae tutulatae stantes, quarum una velata est, forsitan Iuno, vel potius Proserpina; altera vero Diana Ephesia.* T. L. n. III. pag. 194. 195.

CXLVIIII.

A. ΑΤ ΚΑΙ Μ ΑΤΡΗΛΙΟϹ ΚΟΜΟΔΟϹ. *Imperator ornatus laurea corona & paludamento.*

P. ϹΜΤΡΝΑ ΚΤΖΙΚΟϹ. *In exergo:* ЄΠΙ ϹΤΡΑ ΝΑΙΒ ΚΤΙΝΤΟΤ. *Duae mulieres turritae, & ſtolatae, coronas imponunt capiti Commodi, earum in medio ſtantis; qui dextra haſtam, ſiniſtra parazonium geſtat.* T. LI. n. I. pag. 195. 196.

CL.

A. ΑΤ ΚΑΙ Μ ΑΤΡΗΛΙ ΚΟΜΜΟΔΟϹ. *Imperator laurea corona & paludamento inſignis.*

P. ϹΤΡ Λ ΑΤΡΗΛΙΟΤ ΑϹΙΑΡΧΟΤ. *In exergo:* ΚΤΖΙΚΗΝΩΝ ΝЄΟΚΟΡΩΝ. *Cybele vecta leone: praeit vir Phrygius, tres feminae ſequuntur.* T. XLVIII. n. iiI. pag. 196. 197.

CLI.

A. .... *Imperator laurea corona redimitus, nudo pectore: amiculo defluente e laevo humero.*

P. ΝЄΟΚΟΡΩΝ........ ΚΤΖΙΚΗΝΩΝ........ *Bacchus curru vectus a duabus pantheris: prope eum Baccha cymbalum pulſans, in medio Satyrus, dextra cyathum oſtentans, laeva pedum; praeeunte puero.* T. XLIX. n. I. pag. 197.

CLII.

A. ΑΤΤ ΚΑΙ Μ Α..................... *Imperator laureatus & paludatus.*

P. ΚΟΜΟΔΙΑΝωΝ. ΑΔΡΙΑΝωΝ ΑΙΓ................ *Iſidis & Serapidis capita adverſa.* T. XLVIII. n. iI. pag. 198. 199.

CLIII.

A. ΙЄΡΑ ΣΤΝΚΛΗΤΟΣ. *Iuvenis nudum caput.*

P. ΘΤΑΤЄΙΡΗΝΩΝ ЄΠΙ ϹΤΡ ΜΑΡΚΟΤ ΑΤΡΗ ΒΑΡΒΑΡ. *Iuvenis humi decumbens, corpore ſuperne nudo, inferius velato: ſiniſtro cubito ſcopulis innixus, dextra arboris truncum tribus cum foliis gerit: ad pedes eius bos ſtans.* T. CX. n. iiI. pag. 199. 200. 201.

A. L AV-

CLIIII.

A. L AVREL COMMODVS AVG GERM SARM TR P V. *Commodus iuvenis laureato capite, chlamyde insignis.*

P. IMP III COS II. P P. *Victoria stans, innixa columellae; sinistra palmam, dextra coronam gerit.* T. XXXVIII. n. I. pag. 201.

CLV.

A. M. AVREL COMMODVS ANTONINVS AVG. *Imperator laurea corona, & lorica squamis conserta insignis.*

P. TR P VIII. IMP V COS IIII. P P. *Imperator eques, leonem fugientem telo impetit.* T. XXXVIII. n. II. pag. 202.

CLVI.

A. M AVREL COMMODVS ANTONINVS AVG. *Imperator laurea corona & lorica squamis conserta insignis.*

P. TR P VIII IMP V COS IIII P P. *Commodus paludatus, sinistra hastam gerit, dextram imponit tropaeo, in cuius imo duo captivi lugentes.* T. XXXVIII. n. III. pag. 203.

CRISPINA AVGVSTA.

CLVII.

A. CRISPINA AVG IMP COMMODI AVG. *Crispinae caput dextrorsum versum.*

P. *Sex feminae velato capite ante aedem rotundam stantes, in cuius medio Deae signum: earum una pateram ad aram ignitam dextra admovens, sinistra acerram tenens sacrificat: absque epigraphe.* T. LI. n. II. pag. 204. 205.

F I N I S.

PROSPECTVS ET ORDO

O M N I V M

QVAE HOC VOLVMEN COMPLECTITVR.

OBSERVATIONES

IN

NVMISMATA ANTIQVA
AVREA ARGENTEA AEREA
MAXIMI MODVLI

MVSEI

FLORENTINI.

PROOEMIVM

I N

NVMISMATA AVREA
PRAESTANTIORA

REGVM. VRBIVM. ET POPVLORVM. IMPERATORVM ROMANORVM ET GRAECORVM AVGVSTARVMQVE.

VREA NVMISMATA praestantiora, maximis typis excusa, quae sex Tabulis in hac Classe, nonnullis observationibus illustrata, nunc primum in lucem proferuntur; omnia in regio Thesauro MAGNI DVCIS ETRVRIAE adservantur. Quam rara & quam eximia sint, nemo est qui non videat. Me inscio, primum ita disposita, aereisque sex Tabulis hac ipsa serie incisa sunt.

In Tabula prima num. I. LYSIMACHVS Thraciae Rex: num. II. ANTIOCHVS II. Syriae Rex: num. III. DEMETRIVS Syriae item Rex exhibentur.

In Tabula secunda num. I. PHARNACES Ponti : num. II. PERSEVS Macedoniae : num. III. SELEVCVS Syriae Reges proferuntur.

In Tabula tertia num. I. ARSINOE Ptolemaei Philadelphi, Aegypti Regis, coniux expressa cernitur. Num. II. rarissimum numisma cum imagine Achillis & Thetidis, pertinet ad ALEXANDRVM MAGNVM, Macedoniae Regem. Num. III. numus cum capite Deae in adversa, & polypo in aversa parte, tamquam regionis nota, in qua percussus est, ad Messenios, ni fallor, spectat.

In Tabula quarta num. I. numisma a CROTONIATIS cusum cernitur, cum muliebri capite in antica parte ; in postica vero cum imagine Herculis, quem Crotoniatae magna religione coluere. Num II. adlatum numisma, uti mox videbimus, ad ALEXANDRVM, Macedonum Regem, pertinet. Num. III. sequitur (quod factum arbitror, ut loco potius, quam ordini consuleretur) numus BASILII & CONSTANTINI Imperatorum Graecorum.

In Tabula quincta num. I. editum est numisma DIOCLETIANI & MAXIMIANI Imperatorum Romanorum, raritate curisque summi viri Henrici Noris insignissimum. Num. II. singularis ille numus, uti opinor, pertinet ad LIVIAM AVGVSTAM. Num. III. propositus est Imperatoris GALLIENI Augusti numus.

In Tabula sexta num. I. unicum quod hodie exstat, adfertur IOANNIS PALAEOLOGI, Graecorum Imperatoris, aureum numisma, Florentiae fusum, donoque memoriae causa datum, pondere & magnitudine sua celeberrimum, eruditorum hominum conspectu plane dignum. Num. II. aureum eius sigillum, de quo mox dicam, additum est.

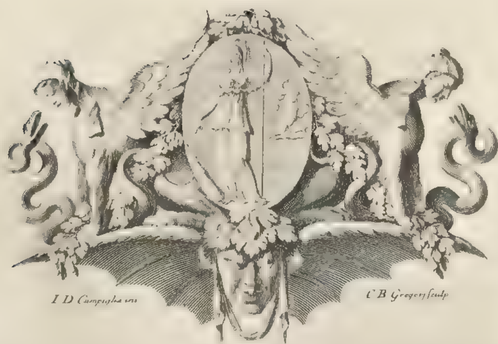
Hactenus quid primis aliorum curis, me inconsulto, factum sit, descripsi : quid vero secundis hisce nostris, breviter nunc exponendum. Primum, ut memoriae, cui, teste Cicerone (1), ordo maximum lumen adfert, prospiceremus, & quoad fieri potuit, rationem temporum sequeremur ; exemplo virorum in hac scientia praestantium, numos aureos Regum, Vrbium ac Populorum, itemque Imperatorum cum Romanorum tum Graecorum, accuratiore methodo planeque lucidiore ita illustrandos censuimus, ut servata singulorum alphabetica serie, haud multum ab illustri memorandoque temporum eventu discederemus.

Sin-

(1) Lib. II. de Oratore, num. 192.

Singulis numiſmatis in margine paginae & numerum Tabularum, & loca, queis delineata ſunt, adnotavimus, ut ea facilius reperiri atque obſervari poſſint : quapropter hanc ſeriem noſtram, quam ſequimur, praemittendam duximus.

Illud notandum hoc loci ſupereſt, ſingulis tum numiſmatis aureis, tum etiam ſequentibus ex aere & argento, maximi, ut aiunt, moduli, praepoſitam eſſe in medio litteram magnitudinis indicem. Schema variarum magnitudinum ſingulorum numiſmatum iam ſuperius propoſitum eſt in fine Praefationis. Verum, ſi meo conſilio ſtandum, ut ingenue fatear, haud augenda erat numiſmatum figura; nam ea ipſa ſpecie, qua archetypa obſervantur, quamdiligentiſſime exhibita, multo magis viris doctis, ut arbitror, placuiſſent. Ita tamen factum puto, ut minimae figurae maiori ſpecie expreſſae, facilius dignoſci atque obſervari poſſent.

S E R I E S
NVMISMATVM AVREORVM
PRAESTANTIORVM
QVAE IN HAC CLASSE PRIMA ILLVSTRANTVR.

AEGYPTI REGVM.

ARSINOE Ptolemaei Philadelphi uxor. Tab. III. num. I.

MACEDONIAE REGVM.

ALEXANDER MAGNVS. Tab. III. num. II. & Tab. IV. num. II.
PERSEVS Macedoniae Regum ultimus. Tab. II. num. III.

PONTI REGVM.

PHARNACES. Tab. II. num. I.

SYRIAE REGVM.

SELEVCVS cognomento ΝΙΚΑΤΩΡ. Tab. II. num. III.
ANTIOCHVS II. cognomento ΘΕΟΣ. Tab. I. num. II.
DEMETRIVS I. cognomento ΣΩΤΗΡ. Tab. I. num. III.

THRACIAE REGVM.

LYSIMACHVS. Tab. I. num. I.

VR-

VRBIVM ET POPVLORVM.

MESSENIORVM. Tab. III. num. II.
CROTONIATARVM. Tab. IV. num. I.

ROMANORVM IMPERATORVM ET AVGVSTARVM.

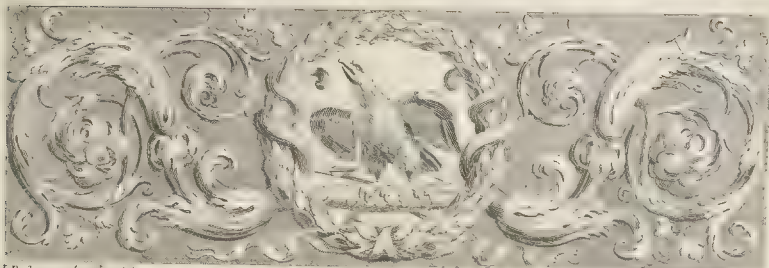
LIVIA AVGVSTA. Tab. V. num. II.
DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS. Tab. V. num. I.
GALLIENVS. Tab. V. num. III.

GRAECORVM IMPERATORVM.

BASILIVS ET CONSTANTINVS. Tab. IV. num. III.
IOANNES PALAEOLOGVS. Tab. VI. num. I. & II.

I.D. Campiglia inv. e del *T.F. Scul*

CLASSIS I.

IN QVA

NVMISMATA AVREA PRAESTANTIORA EXHIBENTVR.

I.

ARSINÖE AEGYPTI REGINA.

A. *Caput velo, mitella & loti flore ornatum: pone ipsum littera* K.

P. *Duo copiae cornua coniuncta, frugibus referta, vittis utrimque pendentibus revincta.*

E. ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ.

H. e. ARSINÖES PHILADELPHI.

Auri pond. S. XXIII. G. VIII.

Tolemaeus cognomento Philadelphus, Aegypti Rex, duas uxores habuit, quarum nomen ARSINÖE: priorem Lysimachi Thraciae Regis filiam, quam Coptum Thebaidis urbem, ubi misere vixit & obiit, relegavit: alteram sororem suam, Berenice ortam, eidemque Lysimacho prius nuptam; mox Ptolemaeo Cerauno, demum sibi matrimonio iunctam, quam valde dilexit (1). Siquidem eius nomine conditis urbibus, inchoato Alexandriae templo, posito obelisco, sacra- T. III. n. I.

B

(1) Vide Plinium Hist. nat. Lib. XXXVI. Cap. IX. Ibidem etiam Lib. XXXVII. Cap. VIII.

crataque in delubro, quod aureum cognominabatur, eius statua quatuor cubitorum, munus amoris sui, cusisque eius cum imagine numis, memoriam nominis uxoris ac sororis suae longe lateque propagavit, ut observat doctissimus Vaillantius (1), qui alterum eiusdem Reginae aureum numum cum eodem typo protulit.

Alter aureus numus maximi moduli exstat in Museo Magni Ducis Etruriae, cum imagine eiusdem Arsinöes, & adsimili typo, quem heic subiiciendum censuimus.

ARSINÖE Aegypti Regina, Deae Isidis specie, velato capite ornatoque loti flore exhibetur. Littera K pone eius caput insculpta, uti Vaillantio videtur, prima est Graeci nominis illius urbis, in qua is numus cusus censetur; ac fortasse indicat urbem Canopum, vel Coprium. Duo copiae cornua simul iuncta in aversa parte, cum Aegypti maximam fertilitatem, tum felicitatem imperii, regnante Ptolemaeo Philadelpho, & Arsinöe eius coniuge, non obscure designant.

ALE-

(1) In Historia Ptolemaeor. pag. 43. Alterum aureum numisma Arsinoes describit R. P. Harduinus in Chron. vet. Testam inter opera selecta pag. 581.

II.

ALEXANDER MACEDONVM REX.

A. *Caput Achillis galeatum.*

P. *Thetis ſtans, dextro brachio thoraci innixa, laeva manu caſſidem oſtentat.*

E. ΜΗΤΡΟΣ ΠΕΛΕΙΔΟΥ.

H. C. MATRIS PELIDAE.

Auri pond. Vnc. I. S. XXIII. G. VII.

ALEXANDER Macedonum Rex, uti a Velleio memoriae proditum (1), iure materni generis, Achille auctore, paterni Hercule, gloriatus eſt; nam Hercules, profectus Argis, regnum Macedoniae occupavit, a quo Magnus Alexander ſeptimus decimus fuit. Quum igitur rariſſimum hoc aureum numiſma altera facie ACHILLIS, altera THETIDIS imagines praeferat, donec viri docti meliora depromant, facile crediderim pertinere ad ipſum Alexandrum Magnum, quod vel ipſe cudi iuſſit, vel Macedones, quo plus dignitatis & gloriae prona in obſequium adulatio haberet; proindeque ut ita divina eius origo atque egregia virtus, non in numis ſolum, verum etiam in omni pretioſo monumentorum genere, tabulis, clypeis, ſtatuis, imaginibus, anularibus gemmis ad aeternitatem nominis teſtata, longe lateque inclareſceret. Thetis ea oſtentat arma, nimirum caſſidem & thoracem, quae filio ſuo Achilli a Vulcano impetravit, ut auctor eſt divinus Homerus (2). T. III. n. II.

Primus omnium, numum cum eodem typo eademque epigraphe (neſcio tamen aureum ne vel argenteum) protulit Stephanonius (3), ex eo Fortunius Licetus (4) & Laurentius Begerus (5). Illum quoque peropportune citat Raphaël Fabrettus ad Tabulam Iliadis (6); fatetur tamen ſe de Stephanonii fide nihil ſtatuere. Incompertum mihi eſt an hoc illud ipſum numiſma ſit; illud certum, adlatum a nobis legitimum eſſe atque indubitatae fidei. Numiſma, quod adfert Licetus, huic ſimillimum eſt, quod non ita dudum ſe vidiſſe memorat in Mu-

(1) Hiſtor. Lib. I. n. VI.
(2) Iliad. Lib. Σ. v. 613. & ſeqq.
(3) De Gemm. ant. ſculpt. pag. 11.
(4) In Gemmas anul. Schem. XLIII. Cap. CXXXV. pag. 325. & 326.
(5) De bello & excidio Troiano &c. n. 32. pag. 22.
(6) Ad Tab. Iliadis pag. 327.

seo Cl. Viri Ioannis Galvani I. C. Patavini, cimeliorum antiquorum studiosissimi. Nonnullis sub imagine Achillis visa est sublucere Alexandri Magni effigies: verum mihi ipsissima Achillis videtur, quam describit, qui prodiit hoc nomine, Dares Phrygius.

III.

ALEXANDER MACEDONVM REX.

A. *Caput Palladis ornatum galea, cuius insigne serpens.*

P. *Victoria stans, dextra coronam, laeva tridentem gerit: pone fulmen.*

E. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.

H. C. ALEXANDRI.

Auri pond. S. XIIII. G. V.

T. IV. n. II. FAcem mihi praeferente eruditissimo Begero, qui alterum aureum numum huic simillimum profert & illustrat (1), nullus dubito & hunc pertinere ad ALEXANDRVM MAGNVM, in cuius honorem facile tunc populi, fama eius virtutum permoti, illum percussere, quum Oceanum, devicto Oriente, intraret. In aversa parte sculptum est Minervae Deae caput, quam invictissimus ille Rex, cuius in conspectu siluit omnis terra (2), impensissime coluit, eidemque suas victorias adscripsit. Forsitan ea est Minerva cognomento *Magarsis*, cui eidem Rex in Cilicia sacra fecit, ut memorat Arrianus (3). Huius Deae imaginem protuli ex antiqua ara Calatina eidem sacra, inter Donianas Inscriptiones (4): sed in ea serpens, sapientiae ac divinationis custos atque index, ad pedes Deae sinuosus adsurgit; in hoc vero numo galeae est insigne.

Victoria in adversa numi facie, coronam Regi victori offert, ac tridentem praefert; quasi terrae marisque dominum Alexandrum designet. Apud Curtium (5) Minervae Victoriaeque sacra facta, ludi celebrati, victimae caesae, arae dedicatae ab Alexandro memorantur. Additum est etiam fulmen; quo, ni fallor, mira tanti Regis in proeliis conficiendis, victoriaque consequenda celeritas, atque etiam bellicae virtutis praestantia & magnitudo declaratur.

(1) Thesaur. Brandemb. Tom. I. pag. 242 & seqq.
(2) In Lib. I. Machabaeor. Cap. I. vers. 3.
(3) Lib. II. de Alexandri Histor. & Stephanus.
(4) Vide Tab. IV. num. IV. pag. XLIX.
(5) Lib. IV. Cap. XIII. 16. Lib. VIII. Cap. II. 32. & Cap. XI. 24.

IIII.

PERSEVS MACEDONVM REX.

A. *Caput diademate cinctum.*

P. *Aquila insistens fulmini, intra querneam coronam.*

E. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΕΡΣΕΏΣ.

H. C. REGIS PERSEI.

Pond. Vnc. I. S. I. G. III.

EGregie, ut solet, argenteum PERSEI Regis, Philippi filii, numisma cum hoc ipso typo, diversis tamen siglis insculptum, illustrat Cl. Begerus (1), qui aquilam κεραυνοφόρον, & coronam querneam, aeternitatem eius imperii, eximiamque religionem, qua Iovem prosecutus est, designare censet. Is enim, ut auctor est Livius (2), Athenis Iovis Olympii templum eius magnitudine par inchoavit; Antiochiae vero Iovis Capitolini magnificum templum, non laqueatum auro tantum, sed parietibus totis lamina inauratum, & alia multa in aliis locis pollicitus, quia perbreve tempus regni eius fuit, non perfecit. Quum regio in fastigio honeste mori posset, vitae cupidine illectus, bello victus a L. Aemilio Paullo, in triumphum duci passus est; captus cum coniuge & liberis Philippo & Alexandro (3). Quanti faciendum sit aureum hoc numisma, raritate, suique adhuc radiante pulchritudine praestantissimum, nemo est qui non videat. Persei caput aliquantisper barbatum in hoc aureo numismate, & in altero argenteo apud Begerum cernitur: imberbe etiam profert & illustrat Cl. Christianus Sigismundus Liebeus ex aereo nummo (4). Quid vero singulares illae litterae palantes in nostro significent, alii, meliori Minerva favente, aliquando docebunt. T. II. n. II.

PHAR-

(1) Vide Thesaur Brandemb. Tom I. pag. 249 Harduini Opera selecta pag. 589 Aliud adsimile argenteum numisma describitur in Museo Theupolo pag. 1219. in quo sigla ME conspicitur.
(2) Lib. XLI. c. 20.
(3) Vide Sex. Aurelium Victorem de viris illustr. 56. Plutarchum in vita L. Aemilii. V. Diodor. Sicul. Eclog. II. Lib. XXXI. Plinium Lib. XXXIII. Cap. VII. Vide etiam, si otium est, quae adnotavi in Tom. II. Inscriptionum ant. quae in Etruriae Vrbibus exstant pag. 245. & seqq.
(4) In Gotha Nummaria, sive Thesauro Fridericiano pag. 107. Vide etiam Cl. Haymium in Par. I. Vol. II. Thesauri Britannici pag. 15.

V.

PHARNACES PONTI REX.

A. *Caput diademate ornatum.*

P. *Mercurius ſtans, penulatus & petaſatus: dextra ramuſculum, cui inhiat capra; laeva copiae cornu & caduceum gerit. Supra caput eius fulmen; pone inſculptum aſtrum lunae ſilenti impoſitum.*

E. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΑΡΝΑΚΟΣ.

H. C. REGIS PHARNACIS.

Pond. Vnc. I.

T. II. *n. I.* DE PHARNACE Ponti Rege, magni Mithridatis filio, multorum bellorum felici ſucceſſu praeferoce, quem ut vidit Caeſar, vicit profligavitque una acie ad urbem Zelam (1), nil, niſi obvium teſtatumque a clariſſimis Scriptoribus, notandum ſupereſt. Numum hunc aureum oppido ſingularem vocat nobiliſſimus Spanhemius, qui alterum eodem typo inſignem, ſed argenteum profert e Cimeliis Pembrochianis (2). Alatum fulmen, dimidia itidem luna & aſtrum, ut idem Spanhemius obſervat (3), divini generis originem, ac regnum Parthorum ex Iove, Sole, & Luna, declarare videntur.

Mercurius eiuſdem Regis, vel Sinopenſium tutelare numen, copiae cornu & caduceo inſignis, auctam a Pharnace totius regni felicitatem, reſtitutum amplificatumque commercium facile indigitat. Addita eſt capra, pabulo inhians; quia Mercurius armenta & greges, unde proventus & pecuniae vis, curare ac tueri credebatur (4). Quid ſigla illa, utrum a condita Sinope annum indicet, aliis diſquirendum relinquitur.

SE-

(1) Vide Plutarchum in Caeſaris vita pag. mihi 731. Dionem Lib. XLII. Suetonium in vita Caeſaris n. 39. Velleium Hiſt. Rom. Lib. II. c. LV.

(2) De praeſt. & uſu Numiſm. Diſſert. VIII. pag. 481. edit. Londin. ann. 1706.

(3) Vide ibidem.

(4) Vide quae ad Gemmas cum imagine & ſymbolis Mercurii adnotavimus in Tom. I. Muſei Florentini pag. 143.

VI.

SELEVCVS I. NICATOR SYRIAE REX.

A. *Caput Minervae galeatum.*

P. *Victoria gradiens; dextra coronam, sinistra palmam praeferens: infra vasculum.*

Pond. S. XVI. G. XXIII.

QVamquam nulla epigraphe neque in antica, neque in postica facie huius aurei numismatis perinsignis occurrat; tamen, si coniecturis adsequor, pertinet ad SELEVCVM Syriae Regem, qui praeclara victoria Lysimachum superavit. De eo haec memorat Iustinus (1): *Laetus tanta victoria Seleucus, & quod maius tanta victoria putabat, solum se de cohorte Alexandri remansisse*, VICTOREMQVE VICTORVM *exstitisse; non humanum esse opus, sed divinum munus gloriabatur*. Idcirco in adversa numismatis facie, Alexandri Magni exemplo, non imaginem suam; sed Palladis insculpendam curavit, quam sibi quoque in bello praesentem ac propitiam fuisse arbitrabatur. Alterum numum, sed aereum adfert Begerus (2), eodem typo, eiusdemque Regis nomine insculptum, qui meae coniecturae ansam dedit. Victoria quum expressa sit coronam offerens Seleuco victori, haud obscure id quod diximus declarat. T. II. n. III.

Vasculum illud ludos, quos Seleucus victor, re bene ac feliciter gesta, celebravit, facile, ut opinor, declarat. Erant enim vasa, tripodes & paterae, victorum in certaminibus illustria praemia: quod plane ex celeberrimis antiquis Scriptoribus longe est exploratissimum. Eximium e marmore simulacrum Athletae victoris exstat in Cimeliarchio Magni Ducis Etruriae, quod produximus & illustravimus, qui vasculum, tamquam insigne victoriae suae monimentum, manibus praefert vel potius ostentat (3). Illud elegantissimis Virgilii versibus explicavimus (4); quibus Horatii etiam adiicere possumus (5).

AN-

(1) Lib. XVII. Cap. II.
(2) Thesauri Brandenburgici Tom. I. pag. 251.
(3) Vide in Tom. III. Musei Florent. Tab. LXXV. pag. 75.
(4) Aeneid. Lib. V. v. 109.
(5) Carm. Lib IV. Ode VIII.
Donarem pateras, grataque commodis,
Censorine, meis aera sodalibus:
Donarem tripodas, praemia fortium
Graiorum. ——————

VII.

ANTIOCHVS II. SYRIAE REX.

A. *Caput regio diademate cinctum.*

P. *Apollo nudus in cortina ſedens : dextra telum, ſiniſtra arcum praefert ;*

E. :ΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΚΟΤ.

H. C. REGIS ANTIOCHI.

Pond. Vnc. I.

T. I. n. II. PArum a paterna effigie differt ANTIOCHI ſecundi, Syriae Regis, vultus expreſſus in hoc numo maxime ſingulari : caput vero Antiochi Soteris eius patris, non diademate ſolum, verumetiam ala ſupra aurem ornatum occurrit apud Vaillantium (1) & Begerum (2). Hunc autem Mileſii, teſte Appiano (3), *Deum* cognominarunt : cuius etiam alius numus exſtat in Medicea Gaza cum inſcriptione ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΤ ΘΕΟΤ : eo quod Timarchum Tyrannum ſuſtuliſſet (4), ipſo in exſilium pulſo.

In memoriam divini generis Seleuci Nicatoris avi (5), in averſa ſculptus eſt Apollo corpore nudus, atque intonſis crinibus, qui, ut aliqui volunt, cortinae inſidet (6). Hanc machinam, reticulato opere confectam, Vaillantius illam referre cenſet (7), terrae hiatui impoſitam Delphis, cui virgo fatidica inſiſtens, innoxie ex aditu concipiebat oracula, quae conſulentibus depromebat. Tripodem, ni fallor, vocat Dionyſius Longinus (8). Coronidem, quae in ſummo eſt, nemo antiquariorum accurate expreſſit, quae in hoc numiſmate egregie cernitur.

Noctua, quae adiecta eſt, percuſſum hunc numum ab Athenienſibus forſitan deſignat ; nam conſtat in Daphnes ſuburbio, Apollinem ſumma religione cultum fuiſſe. Alterum aureum numum Antiochi regis profert Cl. Haymius (9) ; abſque tamen noctua, diverſiſque ſiglis inſculptum.

DE-

(1) In Hiſtoria Regum Syriae pag. 45.
(2) In Theſaur. Brandemb. T. I.
(3) Syriacor. pag. 130.
(4) Vide Vaillantium in Hiſtor. Reg. Syriae pag. 51.
(5) Vide Iuſtinum Lib. XV. Cap. IV.
(6) Chriſtianum Sigiſmundum Liebeum vide in Gotha Nummar. ſive Theſauro Frideric. pag. 108.
(7) In Hiſtoria Regum Syriae pag. 46.
(8) Sect. XIII. Περὶ τοῦ ὕψους.
(9) In Vol. I. Theſaur. Britann. pag. 34.

VIII.

DEMETRIVS I. SOTER SYRIAE REX.

A. *Caput diademate regio ornatum, intra lauream coronam.*

P. *Apollo muliebri vestium & capillorum cultu sedens: dextra arcum, sinistra copiae cornu praefert.*

E. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ.

H. e. REGIS DEMETRII.

Pond. Vnc. I. S. VIIII.

NVnc primum & hic numus aureus rarissimus, in honorem DEMETRII Regis, cuius pater Seleucus IV. cognomento *Philopator* fuit, percussus, e Mediceo Thesauro in conspectum eruditorum hominum prodit. Argenteos numos proferunt Vaillantius (1), & Begerus (2). Demetrii imaginem circumdat laurea corona, victoriae index; vel ob recuperatum paternum regnum, vel ob eiectum Heraclidem, occisumque eius fratrem Timarchum, Babyloniae Praefectum (3): cum his enim ab eo gestis rebus concordat iuvenilis vultus: siquidem centesimo quinquagesimo primo Seleucidarum anno regnare coepit. In aliis iam editis huius Regis numis, modo Iupiter, modo Mercurius cum palma, atque etiam Victoria exhibentur (4). T. I. *n. III.*

In postica Apollo, muliebri vestium cultu amictus, sedet in throno elegantissimo, quem Sphinges ornant; tenetque dextra telum, quasi ad hostium cladem se paratum ostendat: laeva beneficentiae ac felicitatis insigne praefert, nimirum copiae cornu, quod Diis maxime beneficis ac salutaribus tribuit vetustas (5). Convenit etiam eidem Demetrio Apollinis numen, cum propter susceptam propagatamque, eo auctore, Seleucidarum stirpem; tum propter eximia in populos ab eo conlata beneficia, rerumque copiam, qua saluti ac felicitati regni sui, deletis hostibus, prospexit: quare ΣΩΤΗΡ cognominatus est.

(1) Histor. Reg. Syriae pag. 241.
(2) In Thesaur. Brandemb. Tom. I. pag. 254.
(3) Ex Iust.no Lib. XXXIV. & Histor. Machabaeorum vide.
(4) In Museo Theupolo pag. 1229. describitur numus argenteus maximi moduli Demetrii Soteris, nostro fere similis.
(5) Confer, si otium est, Gemmas, adlatas in Volum'ne II. Musei Florentini pagg. 138. 143. & Tab. LXXXVIIII.

VIIII.

LYSIMACHVS THRACIAE REX.

A. *Caput Lyſimachi ornatum regio diademate, & cornibus arietinis.*

P. *Minerva innixa clypeo, in throno ſedens: dextra Victoriolam, quae coronam offert; laeva haſtam gerit.*

E. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ.

H. C. REGIS LYSIMACHI.

Pond. D. XXII. S. XVII.

T. I. n. I. AVreum hoc numiſma elegantiſſimum (1), cuſum fuiſſe arbitror poſtquam LYSIMACHVS Antigonum Demetrii filium, & Pyrrhum ingenti proelio ſuperavit, totaque Macedonia, teſte Pauſania (2), potitus eſt. Id declarare videtur Minerva Νικηφόρος, Macedonum tutelare numen, quae Victoriolam, volanti ſimilem, & coronam, quam gerit manu, Lyſimacho offert; indicatque, ni fallor, eum animi magnitudine, philoſophia ipſa, ut narrat Iuſtinus (3), viriumque gloria, omnes, per quos Oriens domitus eſt, deviciſſe. In numiſmate argenteo, quod adſimili typo excuſum adfert Begerus (4), Victoriola, quam tenet Minerva, duas coronas eidem Lyſimacho donat: devicti Antigoni, & Pyrrhi, ut auguror, indices. Diviſo Alexandri Magni imperio, Lyſimachus Thraciae & Ponto praefectus eſt (5). Credibile eſt Lyſimachum, Macedoniae regno potitum, praeter regium diadema, arietina quoque cornua ſibi adſciviſſe, ut Alexandri Regis divinae originis & gloriae heredem ſe oſtenderet: quibus etiam cum inſignibus ſculptus eſt in rariſſima gemma, quam nuper e regio Magni Ducis Cimeliarchio dedimus & illuſtravimus (6).

Ad latus dextrum huius numiſmatis paene in ora, neſcio an monetarii vitio, cernitur littera Ξ, aliquantulum tamen detrita. Praeeuntibus viris peritiſſimis Begero, & Liebeo (7), ſuſpicari poſſumus, hanc aliaſque litteras initiales, ut aiunt, quae

in

(1) Aliud adſimile numiſma ex auro, maximi quoque moduli, deſcribitur in Muſeo Theupolo pag. 217. In eo tantum differt, quod in area monogramma π notatur.
(2) In Atticis Lib. I. Cap. X.
(3) Lib. XV. Cap. III.
(4) V. Theſaur. Brandemb. T. I. pag. 244. & Liebeum pag. 6.
(5) Ex Iuſtino Lib. XIII. Cap. IV.
(6) Vide Tom. I. Muſei Flor. Claſſ. II. Tab. XXV. num. II.
(7) In Theſaur. Frideric. Cap. I. §. VI. pag. 6. & 7.

in hisce numis occurrunt, Deorum cognomina connotare; de his tamen, donec lux opportunior adfulgeat, nihil in praesentia satius statuere.

X.

A. *Mulieris caput, tectis & involutis reticulo capillis.*

P. *Polypus.*

Pond. S. xxi. G. xxiii.

PRofert Cl. Begerus aureum Messeniorum, sive Messanensium numum (1), in quo polypus sculptus est; quem si sequimur, hoc quoque aureum numisma elegantissimum Messeniis tribuere, haud prorsus a ratione alienum videbitur. Siquidem polypus apud celebres numographos (2) in numismatis Syracusanorum frequenter occurrit. Laudantur etiam ab Archestrato apud Athenaeum polypi, quos alit optimos Thasus & Caria, magnos Corcyra (3). His adde Mitylenen, in qua polypos & pectines laudatissimos celebrat Plinius (4): quare si hic numus Mitylenaeis adsignandus sit, in aversa mulieris caput, Deam urbis praesidem designat: vel potius est imago celebris alicuius Poëtriae, cuius in honorem percussus est: si vero Messanensibus, quod vero similius videtur, refert tutelaris Deae imaginem, vel Cereris, vel Liberae, vel Tyches, nimirum Fortunae, quas Siciliae populi summa religione devenerati sunt; quod ex Cicerone in Verrem (5) atque ex aliis clarissimis scriptoribus satis superque exploratum. T. III. *n. II.*

 A. *Mu-*

(1) Thesaur. Brandembur. Tom. I. pag. 393.
(2) Apud Golzium Tab. II. in Histor. Siciliae & magnae Graeciae. Vide etiam Parutam.
(3) Deipnosoph. Lib. VII. Cap. XIX. 159.
(4) Lib. XXXII. Historiar. Cap. XI.
(5) In Verrem IV. n. 53.

X I.

A. *Mulieris caput, diademate ornatum, capillis reticulo obvoluti.*

P. *Hercules insidens leonis exsuviis; dextra scyphum invergit, sinistra clavam tenet.*

E. ...ΤΩΝΙΑΤΑΝ.

H. C. CROTONIATARVM.

Pond. aur. S. XIIII. G. V.

T. IV. n. I. AVreus numus a Goltzio vulgatus (1), eodem typo in utraque parte insculptus, integram servat epigraphen ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΑΝ: Dorice ita scriptum; quia Crotoniatae, uti & alii finitimi populi, Dorico sermone usi sunt. Crotonis auspicatissimam originem ad Herculem refert Diodorus Siculus (2), qui in Italiam traiiciens, Crotonem ex imprudentia occidit, quem funere ac splendido monumento honestavit; exindeque clarum defuncti nomine oppidum futurum accolis praedixit. Id forsitan declarat Hercules sedens; nam sedentes prisci mortales auguria captabant; quod observat Servius (3), qui ait: *sedere est augurium capere*. In numo apud Goltzium, e scypho fluunt latices: qui in nostro non adparent, quum eo loci numus sit valde detritus. In defunctorum inferiis simpuvia & paterae, conversa in terram manu, ita invergebantur. Statius in funere pueri Archemori (4):

Nec non Assyriis pinguescunt robora succis,
Pallentique croco strident ardentia mella,
Spumantesque mero paterae verguntur, & atri
Sanguinis, & rapti gratissima cymbia lactis.

Dea tecto capite expressa, incognita mihi est; videtur tamen Πολιοῦχος, Crotonis custos & praeses: fortasse vel Ceres, vel potius Proserpina.

LI-

(1) Tab. XXVIII. n. IX. in Historia Siciliae & magnae Graeciae.
(2) Biblioth. Hist. Lib. IV. pag. mihi 161.
(3) In Lib. IX. Aeneid. v. 4. Vide, si otium est, quae adnotavi in Tom. II. Musei Etrusci pag. 45.
(4) Thebaidos Lib. VI.

XII.

LIVIA AVGVSTA,

A. *Caput muliebre, diademate & velo ornatum, cum epigraphe* PIETAS.

P. *Vesta sedens, velato capite: dextra Palladium, laeva sceptrum sive hastam tenet.*

R. VESTA S. C.

Pond. aur. V. I. S. VI.

QVod LIVIAE AVGVSTAE adscribam aureum hoc numisma longe rarissimum ac praestantissimum, alia ex aere iam edita mihi suadent, in quibus eadem Livia sive Iulia Augusta, Dearum cultu *Pietatis*, *Iustitiae*, & *Salutis*, expressa est (1). Adhuc viventem, maxime vero post excessum, divinis honoribus eam prosecuti sunt Tiberius & Claudius Caesares, prono etiam in adulationem Senatu (2). Numos sub PIETATIS imagine, Druso Liviae nepote impetrante, cusos censet Vaillantius anno V. C. IƆ. CC. V. (3) De Livia haec Velleius (4): *Livia nobilissimi & fortissimi viri Drusi Claudiani filia, genere, probitate, forma, Romanarum eminentissima: quam postea coniugem Augusti vidimus, quam transgressi ad Deos Sacerdotem & filiam*. Praeclara, quae in Medicea Gaza exstant, numismata, in honorem Liviae Augustae cusa, publici iuris feci nonnullis observationibus illustrata, addidique Monumento sive Columbario Libertorum ac Servorum eiusdem Liviae & Caesarum; quare ea, quae iam adnotavimus de divinis honoribus in Liviam collatis, heic rursus recensere supervacaneum. T. V. n. II.

In aversa sculpta est Dea Vesta, velato capite, eodemque ut Pietas cultu expressa, sedensque icunculam dextra tenet, quae, quum hoc tantum loci iniuria vetustatis laesus sit numus, non semel eam considerantibus, Martem potius, quam Palladis simulacrum, referre visa est: laeva sceptrum sive hastam gerit: vero tamen similius crediderim expressum fuisse Palladium, quod tamquam arcanum sacrum, ac fatale pignus imperii, in templo eiusdem Deae, Vestalium Virginum cura & ministerio servabatur.

Ve-

(1) Vide Franciscum Angelonium in Historia Augusta pag. 33.
(2) Ex Dione Lib. LX. & Suetonio in Claudio c. 11.
(3) Sel. Num. m. m. e Museo de Camps pag. 3.
(4) Histor. Rom. Lib. II. c. 75.

Vesta praeferens dextra Palladium, frequens in nummis occurrit (1).

Nec mirum etiam, quod propter eximiam sacrorum religionem, effigie, habituque Vestae eadem Livia Augusta expressa sit: siquidem adhuc vivens, tamquam altera Iuno Hera, & Ceres habita est, & in numis gemmisque earum Dearum effigie repraesentata: ad haec speciosis magnificisque adpellationibus honestata, nimirum AVGVSTA MATER PATRIAE. & GENETRIX ORBIS (2).

XIII.

DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AVGG.

A. *Imperatores laureati, ac trabeis consularibus induti, se se invicem respicientes: uterque scipionem stringit, cuius apice imposita aquila.*

E. IMPP DIOCLETIANO ET MAXIMIANO AVGG

P. *Iidem Imperatores in curru triumphali, iunctis quatuor elephantis, quos bini sessores, conversa ad currum facie, regunt. Desuper Victoria, utrimque palmas spargens.*

E. IMPP DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO COSS

Pond. aur. Vnc. I. S. XXI. G. XII.

T. V. *n. I.* OMnia, quae in hoc aureo numismate insignissimo (3) notatu digna sunt, & observationibus illustrari possunt, egregio opere patefecit, omni laude maior, doctissimus Henricus Norisius, quem lector adeat. Idem ostendit cusum hoc numisma (4) anno Ch. CCLXXXVII. in quo primus consulatus Maximiani ordinarius adseritur, collega Diocletiano tertium; colligitque triumphales eorumdem Caesarum quadrigas designare victorias ante annum CCLXXVIII. Germanico & Persico bello reportatas; quare & in antiquis inscriptionibus iidem *Germanici* ac *Persici* nuncupantur (5). Quia vero iuncti sunt currui elephantes, eos indicari censet vir eximius a Mamertino in Panegyrico ad Maximianum, Parilibus recitato: *Hoc eodem modo Rex ille Persarum, numquam se ante dignatus hominem confiteri, fra-*

(1) Vide Is. Oiselii Comm. ad Num. Sel. Tab. XLVI. n. XII. pag. 263.
(2) Singula ex vetustis monumentis illustravi in Columbario pag. XXIII. XXIV. & C.
(3) Aliud numisma aereum haud dissimile describitur in Museo Theupolo pag. 819. & 820.
(4) Norisii Opus, sive *de duobus nummis Diocletiani & Licinii &c. Duplex Dissertatio*, prodiit primum Florentiae in 4. anno 1675. deinde iterum editum in Tom. I. novi Thesauri Antiquit. Roman. cura Cl. Alberti Herrici de Sallengre pag. 386.
(5) Vide Gruteri Thesaurum pag. CLXVI. 7. 8.

Fratri tuo (Diocletianum intelligit) *ſupplicat ; totumque ſi ingredi ille dignetur , regnum ſuum pandit : offert interim varia miracula , eximiae pulchritudinis feras mittit , amicitiae nomen impetrare contentus , pacem promeretur obſequio* . Has autem inter feras fuiſſe elephantos credit ; quod ob uſus bellorum plurimi a Perſis fierent ; quos quum Diocletianus in victoriae ſignum Romam miſiſſet , uti Alexander & Gordianus olim fecerant , eidem triumphus in quadrigis elephantorum Senatus conſulto decretus eſt .

Id unum notandum mihi ſupereſt , elephantos in hoc numiſmate impreſſos , loricis contectos eſſe ; eorum enim opera uſi ſunt in bello clariſſimi duces , in Oriente olim & Africa primum , ac dein in Italia quoque & Sicilia , Pyrrhi & Carthaginienſium temporibus . Elephantos ab Antiocho Eupatore in aciem contra Iudaeos eductos , memorat auctor Machabaeorum (1) . Haec obſervat nobiliſſimus Spanhemius (2) , alia multa doctiſſimus Gisbertus Cuperus (3) , ad quos lectorem mittimus .

Lubet heic adiicere vetuſtum lapidem , quem ex Grutero (4) edidit , ſed emendatum , magnus Noriſius , quo evincitur tertium Diocletiani conſulatum cum priore Maximiani coniunctum : eoque lubentius adiicimus , quia Ioannes Baptiſta Donius legit exſcripſitque e marmore in ſeptimo verſu SOLATARIORVM , non SALAIARIORVM , ut habet Gruterus .

MAGNO . ET . INVICTO
IMP. CAES. C. VAL. AVREL
DIOCLETIANO . PIO . FEL
INVICTO . AVG. PONTIF. MAX
TRIB. POTEST. COS. III. PP. PROC
D. N. CORPVS . CORIARORVM
MAGNARIORVM . SOLATARIORVM
DEVOTI . NVMINI . MAIESTATIQVE
EIVS

In ſiniſtro latere baſis

DEDICATA . KAL. IAN
DD. NN. DIOCLETIANO III. ET . MAXIMIANO . COSS
CVRANTE . THESSIO . SECVNDO . P. C. CORIARIORVM

(1) Lib. II. Cap. VI. v. 43.
(2) Diſſert. IV. de Praeſt. & uſu Num. p. 182.
(3) Vide apud Sallengre Tom. III. Exerc. II. Cap. VI.
(4) Pag. CCLXXXIII. 2.

XIV.

P. LICINIVS GALLIENVS.

A. *Imperator armatus, galea, thorace, baltheo insignis: lanceam dextro humero impositam gerit.*

IMP. GALLIENVS AVG

P. *Hercules stans, nudo corpore; dextra clavae innititur; laeva arcum, sagittam, & leonis exuvium gerit.*

VIRTVS AVG

Pond. S. XII. G. XXII.

T. V. n. III. SPecie proficiscentis ad bellum, capite dextrorsum converso, armis insignis, quum expressus sit Imperator GALLIENVS in hoc praeclaro numismate, ut coniicio, referri potest ad bellicam expeditionem, quam contra Persas paravit, anno V. C. MXVIII. Christi autem CCLXXV. Persas vicit Odenathus; ipse vero Gallienus triumphavit, equestri etiam statua donatus (1). Baltheo gemmato usum esse Gallienum, memorat Trebellius Pollio; ostenditque numisma aereum auro superfusum, quod e Museo Carpineo protulit & illustravit antiquitatis summus interpres Senator Bonarrotius: in hoc vero numismate baltheus purus conspicitur (2). Alia numismata, quae ad haec tempora spectant, profert Cl. Mediobarbus (3), cum inscriptione VIRTVS AVG. In bello etiam contra Germanos plurima egregiae virtutis specimina edidisse Gallienum, colligi potest ex titulis, GERMANICI MAXIMI, quos reportavit, id testantibus antiquis ab eodem Mediobarbo descriptis numis.

Ad declarandam eius virtutem, quae *invicta* dicitur, in arcu eius, qui Romae adhuc exstat (4), in adversa sculptus est Hercules, qui arma sua ostentat. In altero Gallieni numismate argenteo apud praeclarissimum virum D. Anselmum Bandurium (5), sculptus est aper currens, Herculi sacer, quo etiam fulminea animi vis designatur (6), cum epigraphe: HERCVLI CONS AVG. *Herculi Conservatori Augusti*. De eodem Imperatore haec Pol-

(1) Vide Pollionem Trebellium in eius vita.
(2) Vide Tab. XXII. n. 4. in Observat. Histor. ad Numism. max. med. pag. 327. & 328.
(3) Imperator. Rom. Numism. pag. 377. & 378.
(4) Vide Gruteri Thesaurum Inscript. pag. 274.
(5) In Tom. 1. pag. 151. Idem Cl. Bandurius & hoc aureum regii Thes. Mag. Ducis Etruriae descripsit pag. 155.
(6) Ovidius Lib. X. Metamorph. v. 109.

Pollio: *Vbi neceſſitas coëgiſſet, velox, fortis, vehemens, crudelis.* Alibi etiam: *Erat enim in Gallieno ſubitae virtutis audacia.* Forſitan in hoc Numiſmate Herculis caput, exſuviis leonis tectum, pro inſigni eiuſdem Imperatoris, ſculptum eſt in clypeo, quem gerit, medium inter duo aſtra. Apud Mediobarbum numus deſcribitur, in quo Hercules nudus cum leonis exſuviis, & clava, & ad latus ſtella conſpicitur (1). E regio Muſeo Mediceo inſignem gemmam dedimus (2) in qua Herculis caput, radiata corona cinctum, quinque ſideribus ornatur. Veteres Diis ſtellas tribuere, iiſdemque praeeſſe crediderunt, ut eorum virtutem, atque ad ferendam mortalibus opem, praeſentiam declararent. Herculi ſimillimus Gallienus ob res praeclare geſtas, ad exemplum eius, ſideribus mox inferendus, blanda, ut opinor, adulatione declaratur.

X V.

BASILIVS ET CONSTANTINVS.

A. BASILIVS & CONSTANTINVS *dextra Crucem adtollunt.*

✠ BASILE CONSTANTIhA.

P. CHRISTVS *Evangelicae doctrinae librum dextra tenens.*

✠ IhS XIS REX REGNANTIVM.

Pond. S. VIII. G. VI.

NOn generis ſplendor, ſed fortuna FLAVIVM BASILIVM, Hadrianopoli obſcuris parentibus natum, ad imperii faſtigium evexit. A Michaële III. adoptatus, Imperator adpellatus eſt anno Ch. DCCCLXVI. quem quum occidiſſet ſequenti anno, die vigeſima quarta Septembris, deinceps ſolus imperavit annos XVIII. menſes quinque & aliquot dies. Saracenos in Aſia magnis cladibus adfecit: Chriſtianam rempublicam maxime fovit & auxit (3). T. IV. *n. III.*

CONSTANTINVM, qui cum eo ſculptus eſt, natu maximum ex Eudocia Ingerina genitum, Caeſarem adpellavit

 anno

(1) Pag. 377. ex Smetio, argenteum numiſma maximi moduli, in cuius poſtica parte cernitur Hercules clavae innixus, & in area aſtrum; deſcribitur in Muſeo Theupolo pag. 269. Abſque aſtro, eodem cum typo, ut in aureo noſtro, argenteum Gallieni deſcribit Vaillantius Tom. II. pag. 384.

(2) Tom. I. Muſei Florent. Tab. XXXIX. num. VIII. pag. 85. & 86.

(3) Ex Nicet. in Ignat. Luith. Lib. I. Cap. II. Zonara pag. 131. Niceta Paphl. p. 710. Vide Du Freſnium in Hiſtoria Byzant. n. XIX. pag. 138. 139. &c.

anno Ch. DCCCLXVIII. Patrem in ea, quam adverſus Saracenos ſuſcepit, expeditione, comitatus eſt; eoque ſuperſtite, tredecim annos natus, mortem obiit anno DCCCLXXVIIII. (1) magno parenti relicto ſui deſiderio.

Multa de Imperatorum inſignibus ac veſtibus a viris doctis adnotata haeic praetermittimus. Evangelicae doctrinae volumen venerabile ac ſacroſanctum, gemmis ornari a priſcis fidelibus conſueviſſe, ex hoc quoque numiſmate perſpicuum eſt. Cur vero tam ſplendido ornatu decoraretur, docet Rupertus Abbas Tutienſis (2): *Codices Evangelici auro & argento lapidibuſque pretioſis non immerito decorantur: in quibus rutilat aurum caeleſtis ſapientiae; nitet argentum fidelis eloquentiae; fulgent miraculorum pretioſi lapides, quae manus Chriſti tornatiles aureae, plenae hyacinthis, operatae ſunt*. De hiſce ornamentis plura Ioannes Ciampinius (3). Numiſma hoc aurea circumdatum coronide, cui catenula adpenſa eſt, a Chriſtifidelibus collo ſuſpenſum, delatum fuiſſe, antiquo more, manifeſtum eſt. Eius epigraphe nonnihil variat ab editis a Du-Freſnio (4), Bandurio (5) & Begero (6).

IO-

(1) Ex iiſdem Scriptoribus. Vide Du-Freſnium ibidem. Octavium de Strada de Vitis Imperator. & Caeſarum Romanor. pag. 301. & 302.
(2) Lib. II. Cap. XXIII. Is floruit anno 1119.
(3) In Par. I. Vet. Monim. Cap. XVI. pag. 131. 132. 133.
(4) In Familia Byzant. pag. 136. & 137.
(5) Tom. II. Numiſm. Imper. Rom. pag. 724. & 726.
(6) Tom. III. Theſauri Brandemburg. pag. 862.

XVI. XVII.

IOANNES VIII. PALAEOLOGVS IMPERATOR.

A. *Imperatoris protome : idem pileo & veſte , quae frequenter ei in uſu fuit , ornatus .*

E. ✠ ΙΩΑΝΝΗΣ . ΒΑΣΙΛΕΥΣ . ΚΑΙ . ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ . ΡΩΜΑΙΩΝ . Ο . ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

H. e. ✠ IOANNES REX ET IMPERATOR ROMANORVM PALAEOLOGVS.

P. *Imperator equo vectus , levi veſte viatica indutus , armiſque inſtructus , nimirum a ſiniſtris arcu , a dextris pharetra ſagittis referta . Ad caput viae , Crux columellae impoſita cernitur , quam iunctis manibus praeteriens adorat . Non longe alius vir equo vectus , ſed alio veſtium cultu , diverſoque pileo inſignis conſpicitur .*

In ſuperiore Numiſmatis parte ſcriptum eſt : OPVS . PISANI . PICTORIS . *In inferiore , ſive exergo :* ΕΡΓΟΝ . ΤΟΥ . ΠΙΣΑΝΟΥ . ΖΩΓΡΑΦΟΥ .

Pond. auri Librarum duarum , S. I. G. I.

PLurima ex aere exſtant , cum hoc ipſo typo , IOANNIS PALAEOLOGI numiſmata , iam pridem a viris doctis edita (1) : hoc vero ex auro , ſingulare prorſus eſt ac praeſtantiſſimum . Anno MDCCXV. quum Florentiam veniſſet vir eruditiſſimus Andreas Fountaine , Eques Auratus Anglus , COSMO III. Magno Duci Etruriae hoc ipſum numiſma aureum dono dedit . Vero ſimillimum videtur , cum hoc , tum alia , quae periere , ex auro fuſa numiſmata , ab Imperatore Ioanne Palaeologo , antequam ex hac urbe diſcederet , pro xeniis memoriae cauſa data fuiſſe ſummis viris , praeſertim Rodulpho Peruzio generoſiſſimo viro , cuius in aedibus hoſpitio perhonorifico ſuſceptus eſt . Demetrius Deſpotus , eiuſdem Ioannis frater , hoſpes fuit apud Dominum Vannium Caſtellanium . Ioannes Imperator ſplendida pompa , & ad ſeptingentos cum Praeſulum , tum nobilium virorum comitatu , ſummo cum honore a Florentinis ſuſceptus (2) , urbem hanc ingreſſus eſt XV. Kalendas Martias , anno vulgaris aere MCCCCXXXVIIII. Eius vero frater Demetrius Florentiam advenit IV. Nonas Martias eiuſdem anni . Explicatu difficile videtur , utrum in poſtica numiſmatis parte adventus , an diſceſſio Imperatoris declaretur . T. VI. n. 1.

 Vide-

(1) Du-Cangius in Famil. Byzant. pag. 245. D. Bandurius Numiſm. Imperat. Tom. II. pag. 777. Illuſtriſs. Marchio Scipio Maffeius in Parte III. Veronae illuſtratae Cap. VI. pag. 195. qui multa in hoc numiſmate notat , & de Piſano Pictore differit ibidem , & pag. 152. 153. 154. 155.

(2) Ex Dominico Boninſegnio in Hiſtor. Flor. p. 68. 69.

Videmus eumdem Imperatorem Ioannem expreſſum , equo inſidentem : alter vero , qui tergis verſis inequitat , haud ita facile dici poteſt ſit ne idem Imperator ; forſitan eius frater deſignatur Demetrius ; nam pileum forma diverſum capite gerit .

Ioannes Palaeologus Imperator , in antica huius eximii numiſmatis ſculptus , ornatur pileo Graecanico , veſte interiore & pallio , cui ſuperne adnexum eſt collare , utrimque praeferens globulos ſeu fibulas : & quamvis integrum pallium non cernatur ; tamen uſque ad imos pedes deſcendiſſe colligimus ex duobus anaglyphis caelaturis , quas praeferunt aeneae valvae , iuſſu Eugenii IV. Pontificis Maximi perfectae , egregia arte ab Antonio Filarete Florentino (1) , quae ad hoc tempus in maiori porta Vaticanae Baſilicae conſpiciuntur . Integras haſce valvas exhibet vir praeclarus Ioannes Ciampinius (2) : ea vero duo anaglypha , ſi quis maiori ſpecie aucta videre cupit , adeat Horatium Iuſtinianum , a quo luce donata ſunt (3) . Eo igitur veſtium cultu , (non vero pretioſa veſte Imperatoria , qua in ſigillo aureo exprimitur) Ioannem Imperatorem interfuiſſe Florentino Concilio , & ſediſſe humiliore loco e regione Summi Pontificis , ex his monumentis perſpicuum eſt . In his enim repraeſentatur publica eaque poſtrema Seſſio , in qua Praeſide eodem Eugenio IV. praeſentibus Imperatore Ioanne Palaeologo , eiuſque fratre Demetrio , ac Patrum Senatu , a Cardinali S. Sabinae & ab Archiepiſcopo Nicaeno lectum eſt in excelſo pulpito Decretum Fidei . Subinde ſculptus eſt diſceſſus Imperatoris & adventus Venetias ; ubi triremim ingreſſus , Conſtantinopolim rediit . Notandus etiam eiuſdem Imperatoris capillorum cultus , qui in cirros , ut videtur , artificio (4) , diſpoſiti ſunt .

In poſtica vero eiuſdem numiſmatis , quia Imperator iter faciens exhibetur , etſi habeat eumdem Graecanicum pileum ; levi tantum tunica viatica amictus cernitur ; quae anſam praebere poteſt , ut ab urbe Florentia diſcedentem , ſculptum credamus ; nam eius diſceſſio contigit aeſtate , nimirum VII. Kalendas Septembris anni MCCCCXXXIX. (5) Praeterea ſecum fert arcum & pharetram , ſagittis refertam . Illud etiam obſervatione dignum (nihil enim ſine ratione & conſilio veteres diligen-

(1) V. Franciſcum Mariam Turrigium in Crypt. Vatic. pag. 155.
(2) Veter. Monum. Part. I. Cap. V. pag. 43.
(3) Actor. Oecumen. Concilii Florent. Par. II. Coll. XXII. pag. 322.
(4) Vide , ſi vacat , Inſcriptionum Donianarum Claſs. I. num. 95. pag. 30. , & ea quae adnotavi .
(5) Ex Dominico Leonardi F. Boninſegnio in Hiſtor. Florent. pag. 70.

gentiſſimi artifices facere conſueverunt) quod Imperator equo vectus, ante Crucem, altiori baſi ſeu columellae impoſitam, tranſiens, iunctis ante pectus manibus, uti etiam hodie fit, eam aliquantulum ſe inclinans adorat. Id factum puto ab artifice ingenioſiſſimo ac praeſtantiſſimo, ut Imperatoris religionem, eximiam pietatem, humilitatem ac devotionem exprimeret, quae ea manuum coniunctione declaratur (1). Credibile etiam eſt pictorem ad eam reſpexiſſe Chriſtianorum vetuſtiſſimam conſuetudinem ſtatuendi Chriſti Domini Crucem ſuper columnas, quae apud nos frequenter occurrunt, non ſolum in finibus agrorum, verum etiam in hac ipſa urbe celebrioribus in locis: ſiquidem duae Cruces columnis marmoreis impoſitae, & locatione ipſa & miraculis clarae, conſpiciuntur; quarum altera a Divo Ambroſio, qui tunc Florentiae morabatur, & a Divo Zenobio Florentinorum Epiſcopo conſecrata eſt (2); altera poſt Zenobii obitum, a Divo Andrea Epiſcopo, qui ei ſucceſſit, condita & dedicata eſt in platea Florentini Baptiſterii, eo in loco in quo hieme ulmus arida & vetuſta, contactu ſacrorum pignorum Divi Zenobii, quae ad Cathedralem Eccleſiam maxima pompa ac populi frequentia deferebantur, repente in frondes ac flores erupit (3).

Oecumenico Florentino Concilio, in quo maximus Eccleſiae cum Latinae, tum Graecae Conſenſus in unam eamdemque Catholicam fidem factus eſt, praefuit Eugenius IV. Pontifex Maximus, idemque Imperator Ioannes Palaeologus interfuit, pariterque Latini ac Graeci Patres doctrina inſignes, qui de praeſcriptis Fidei dogmatis diſputarunt (4). Memorandi utriuſque Eccleſiae Conſenſus, exſtat in Florentina omnium principe Baſilica hoc monumentum, in praegrandi marmorea tabula ita tunc temporis ſcriptum (5).

AD

(1) Vide Gavantum in Comment. Rubr. Miſs. Rom. Par. II. Tit. III. pag. 372. noviſs. edit.

(2) Inſcriptio hactenus inedita, quae ſupereſt in hac columna, reliquis litteris iniuria temporum deletis, ita ſe habet:

SANCTVS AMBROSIVS CVM SANCTO ZENOBIO
PROPTER GRANDE MISTERIVM HANC CRVCEM
HIC LOCAVERVNT ET IN MCCCXXXIII. NOVITER
DIE 8o AGVSTI RECONSECRATA EST PER DNM
FRANCISCVM FLOR. EPVM VNA CVM EPO
AQLAI Q VNA CVM ALIS EPIS MI.....

(3) De hac columna vide Leopoldum del Migliore in Florentia illuſtrata, qui eius inſcriptionem affert pag. 46.

(4) Egregia, fideque digna teſtimonia, quae ad Hiſtoriam generalis Concilii Florentini pertinent, narrat Flor. Auctor Anonymus in Hiſtoria Florentina ab anno MCCCCVI. ad annum MCCCCXXXVIII. qui eſt communis aerae MCCCCXXXVIIII. quem edidit vir Clariſs. Ludovicus Antonius Muratorius Tom. XIX. inter Scriptores Rerum Italicar. pag. 947. Huius Hiſtoriae autographum, ut audio, ſervatur Florentiae in Bibliotheca Strozia.

(5) Hanc edidit idem Leop. del Migliore ibidem pag. 46. ſed mendis deformatum, & ex eo eodem modo alii.

AD PERPETVAM REI MEMORIAM

GENERALI CONCILIO FLORENTIE CELEBRATO POST LONGAS * (1) DISPVTATIONES VNIO GRECORVM FACTA EST IN HAC IPSA * ECCLESIA DIE VI IVLII MCCCCXXXVIIII PRESIDENTE EIDEM * CONCILIO EVGENIO PAPA IIII CVM LATINIS EPĪS ET PRELATIS * ET IMPERATORE COSTAN TINOPOLITANO CVM EPISCOPIS * ET PRELATIS ET PRO CERIBVS GRECORVM IN COPIOSO NVMERO * SVBLATISQ. ERRORIBVS IN VNAM EANDEMQ. RECTAM FIDEM * QVAM ROMANA TENET ECCLESIA CONSENSERVNT.

Ioſeph Patriarcha Conſtantinopolitanus , aetate adſpectuque venerabilis , qui Florentiam venerat pridie Eidus Ianuarias eodem anno , & cum eo Orientis Eccleſiae Patres , gravi morbo interceptus in aedibus Ferrantiniorum , quibus hoſpes fuit , quum antea ſancitis dogmatis propria manu ſubſcripſiſſet , reguliſque Sacroſanctae Matris Eccleſiae ſe humiliter ſubmiſiſſet (2) , paullo poſt deceſſit , honorifico ſepulcro donatus in Templo Sanctae Mariae Novellae , ſolemnibus Graeco ritu inferiis peractis III. Eidus Iunias . Cernitur adhuc eius integra imago picta in area marmorei ſepulcri , quo conditus eſt . Stat capite aperto , Patriarchalibus indumentis inſignis : utraque manu ante pectus tenet volumen clauſum , in quo deſuper picta Ieſu Chriſti e cruce pendentis imago , adſtante Matre & diſcipulo Ioanne . In eo ſepulcro legitur Latinis verſibus Graeciſque conceptum , quod ſequitur , epitaphium ; quod , quum a noſtris praetermiſſum , ab Horatio Iuſtiniano mutilum & inemendatum , in lucem editum , neque etiam obſervatum evulgatumque videam a viris doctis , praeſertim a Mabillonio & Montfauconio , qui Itinera ſua deſcripſerunt ; non abs re fore cenſui , nec iniucundum , ſi ex archetypo deſcriptum , huc illud adferrem . Maphaeus Vegius , vir ea tempeſtate celebris , illud ita conſcripſit .

✠ EC-

(1) Aſteriſcus notat illic ſingulas lineas inſcriptionis deſinere ; quod paginae anguſtiae ſervientes fecimus .

(2) Vide Hor. Iuſtinianum Conc. Florent. Par. II. Coll. XXII. pag. 284.

✠ ECCLESIAE ANTISTES FVERAM QVI MAGVS EOAE
HIC IACEO MAGNVS (1) * RELIGIONE IOSEPH: *sic*
HOC VNVM OPTABĀ MIRO INFLAMMATVS * AMORE
VNVS VT EVROPAE CVLTVS VT VNA FIDES:
ITALIAM * PETII FOEDVS PERCVSSIMVS VNVM:
IVNCTAq. ROMANAE EST ME DVCE * GRAIA FIDES:
NEC MORA : DECVBVI : NVNC ME FLORENTIA SERVAT:
QVA * TVNC CONCILIVM FLORVIT VRBE SACRVM:
FELIX QVI TANTO DONARER * MVERE VIVENS:
QVI MORERER VOTI COMPOS ET IPSE MEI : *

✠ΙΩϹΗΦ ΑΡΧΙΕΠΙϹΚΟΠΟϹ ΚΩΝϹΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩϹ
ΝΕΑϹ ΡΩΜΗϹ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟϹ ΤΡΙ ΑΡΧΗϹ ΟΤΟΥ ΠΘ ΜΕ *

Multa praetereo , quae ab Iuſtiniano in Hiſtoria huiuſce Florentini generalis Concilii adnotata iam ſunt . Charta authentica , in qua ſolemnis ille Graecae cum Romana Eccleſia , quae omnium caput , columna & fondamentum , Conſenſus ſtipulatus eſt , cui manu ſua Summus Pontifex , Imperator Ioannes (& hic quidem rubro charactere) itemque Latini & Graeci Patres ſubſcripſere , in argentea theca cum ſacris Codicibus , qui Synaxaria Evangeliorum continent , adſervatur in Gazophylacio Magni Ducis Etruriae (2) . Ex ima authenticae chartae parte pendet adnexum aureum ſigillum , quod nunc primum exhibemus in Tabula VI. num. II. In altera eiuſdem ſigilli facie Dominus Salvator noſter , Rex Regum & Dominus Dominantium , ſculptus eſt ; cuius nomen indicat epigraphe IC XC. hoc eſt IESVS CHRISTVS . Evangelicae doctrinae volumen ante pectus gerit . In area dextrorſum ſingularis littera ſeu monogramma cernitur , nimirum Φ. quod quid ſignificet , ab aliis lubenter diſcam . Si coniecturae locus , eoque I & Φ ſimul coniunctas conſiderare velimus , forſitan nomen Ioſephi Patriarchae Conſtantinopolitani deſignat , expreſſa nominis prima ac poſtrema littera , iiſdemque ſimul

(1) * Aſteriſcus oſtendit eo loci primam , ſecundam , tertiam ac ſingulas lineas deſinere ; id ita fecimus neceſſitatis cauſa.
(2) Hos deſcribit vir clariſſimus Ioannes Lamius , in Florentino Atheneo Eccleſiaſticae Hiſtoriae Profeſſor , itemque omnes quotquot exſtant Florentiae , in Hiſtoria Sacrorum Codicum tum veteris tum novi Teſtamenti , quam cum ſingulari libro de Eruditione Apoſtolorum coniunxit . Vide pag. 206. & 242. 243.

ſimul coniunctis, id eſt ιωснφ; quod tamen non ſtatuo. In altera vero idem Imperator Ioannes, pretioſis veſtibus amictus, cernitur: tenetque dextra Crucem, ſiniſtra ſceptrum, cum hac epigraphe:

ΙΩ ΕΝ ΧΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

H. C. IOANNES IN CHRISTO IMPERATOR PALAEOLOGVS.

In eumdem modum ſcriptum Imperatoris Ioannis Palaeologi nomen in inſcriptione, quam adferunt Tournefortius (1), & Sponius (2).

Adlato aureo Ioannis numiſmati, Florentiae ſculpto, dum Concilium celebraretur, pretium & laudem addit egregius artifex, qui in aliis illuſtrium virorum, quae miro opificio fecit, Latina tantum; in hoc certe inſigni, Latina & Graeca epigraphe nomen ſuum inſcripſit. Is eſt Victor Piſanus Veronenſis, quem merito maximis laudibus ornant ſcriptores nobiliſſimi (3), praeſertim Georgius Vaſarius (4), qui eius vitam ſcripſit. Cum antiquis Pictoribus ac Statuariis, quibus Graecia tantopere laudatur, eum ita comparat Titus Veſpaſianus Stroza (5).

Quis, Piſane, tuum merito celebrabit honore
Ingenium praeſtans, artificeſque manus?
Nam neque par Zeuſis, nec par tibi magnus Apelles,
Sive velis hominem pingere, ſive feram.

Et paullo poſt

Nec ſolum miro pingendi excellis honore,
Nec titulos virtus haec dedit una tibi;
Sed Polycleteas arteis, ac Mentora vincis:
Cedit Lyſippus, Phidiacuſque labor.

In-

(1) In Tom. II. Relation d' un Voyage du Levant &c. pag. 176.
(2) Tom. III. Itinerarii Gallice ſcripti pag. 106. ſecundae Partis eiuſdem Tomi. Vide etiam D. Montfauconium Paleograph. Graec. Lib. II. pag. 147. & 149.
(3) Guarinus Senior, Blondus, Maffeius locis ſuperius laudatis, Vaſarius, qui etiam adfert Pauli Iovii teſtimonium.
(4) Tom. I. Par. II. pag. 405. edit. apud Iunctas 1568.
(5) Eroticon Lib. II. pag. 25. edit. Venet. Aldi & Andr. Aſulani 1513.
Exſtat inter mea Cimelia icon Piſani Pictoris in numiſmate eius primae magnitudinis, cum epigraphe VICTOR PISANVS. Id a me dicitur, quia Vaſarius in eius vita memorat, ſe numquam invenire potuiſſe eius imaginem, ad exemplar viventis expreſſam.

Inclyti Principes, laudatiſſimique litteris & armis viri, maximo honori ſibi ea aetate duxerunt, ab hoc praeclaro opifice expreſſos vultus ſuos in numiſmatis obtinere. Ita elegiam ſuam claudit idem Stroza ſenior:

Si longos aliter mea non exibit in annos,
At ſaltem vivet munere, fama, tuo.

Primus omnium Victor Piſanus, fuſoriae quoque rei peritiſſimus, antiquam artem, iamdiu intermortuam, conficiendi numiſmata in honorem virorum illuſtrium in vitam revocavit; eamque priſtino decori & dignitati reſtituens, exemplo ſuo Italis ingeniis monſtravit, qua elegantia exquiſitoque iudicio haec fieri poſſent.

PROOEMIVM

IN

NVMISMATA ARGENTEA ET AEREA

MAXIMI MODVLI

IMPERATORVM CAESARVM ROMANORVM ET AVGVSTARVM.

Claſſis ſecunda, quam ſubiicimus, argentea Numiſmata ſeorſim ab aereis complecti debebat, quae multa ſunt atque etiam rariſſima, valdeque regium Theſaurum Mediceum nobilitant. Quoniam vero, hi qui a principio haec evulganda curarunt, id unum ſibi propoſuerunt, unica ſerie Imperatorum Tribunicias poteſtates, Conſulatus, & res geſtas, ſimul coniunctis argenteis aereiſque numis maximae formae, declarare; idcirco utroſque ita diſpoſuerunt, ne quum explicarentur, Imperatorum nomina ſaepius repeterentur. Standum igitur fuit prioribus curis, praeſertim

quum aereae Tabulae , dudum iam inciſae , ad nos ſerius quam oportebat perveniſſent . Argentea numiſmata , ut facili negotio ab aereis ſeiuncta obſerventur , aſteriſco iuxta deſcriptionem ea diſtinximus , quamquam in ſingulis Tabulis metalli genus declaratum fuerit . Ampliavimus etiam Tabularum numerum ; nam quum Tabulis centum hoc opus circumſcriptum eſſet , & multa eaque eximia numiſmata aurea , argentea atque aerea , quae exſtant in Medicea Gaza praetermiſſa eſſent , nos alias Tabulas , nimirum XXI. adiunximus , quae pariter numiſmata maximae formae ex omni genere continent , quae ſuis locis exponuntur . Quia vero FLORENTINVM hoc MVSEVM rariora exhibet , quae in Florentinis Cimeliis adſervantur : quemadmodum in duobus prioribus voluminibus Gemmarum fecimus ; ita in hoc etiam rariora maximae magnitudinis Numiſmata , quae Muſeum Marchionum Nicoliniorum ornant , cum Mediceis coniuncta , depromta ſunt . Nil igitur praetermiſſum , ut hoc opus , omnibus numeris abſolutum , quod eſt in votis , doctorum hominum ſtudio atque expectationi reſponderet .

CLASSIS II.

IN QVA

NVMISMATA ARGENTEA ET AEREA

MAXIMI MODVLI

IMPERATORVM CAESARVM AVGVSTARVMQVE

EXHIBENTVR.

I.

ROMA.

A. *Caput Herculis, contectum apri exsuviis: pone tres notae seu globuli.*

R. *Taurus, & sub eo serpens, ocissime currentes. Superne tres itidem globuli: infra epigraphe* ROMA.

Pond. aer. Vnc. I. S. v.

N vetustissimis Romanarum Familiarum iam editis numis (1), haud raro occurrit caput Herculis iuvenis amictum Nemeaei leonis exsuviis; in adversa ratis cum epigraphe ROMA: additi etiam utrobique tres globuli, qui quadrantes, sive quartam assis partem, esse designant. Quod observatione dignum, in hoc aereo cuso, Herculis caput Erymanthii apri pelle cum dentibus contectum est. Alterum numisma, eodem cum typo, primus omnium e suis Cimeliis protulit V. C. Marchio Maffeius suasque obser- T. I. n. I.

va-

(1) A Fulvio Vrsino, & a Vaillantio.

vationes adiecit (1) . Exſtat apud me moneta quatuor unciarum ex aere fuſo , hoc Mediceo numo vetuſtior , in qua bos cornupeta , cum nota 2 ; altera parte rota , pariter cum nota 2 exhibetur . Bos cornupeta , ſive taurus currens (quoniam conie&turae in numorum explicationibus non omnino deſpiciuntur , ut do&tiſſimus Petrus Seguinus (2) ſcribit) Italiae originem , & Herculis geſta forte reſpiciunt . Ferunt Italiam ita di&tam , vel ab Italo duce , vel ab uno taurorum Gerionis , quos Hercules abegit , in Siciliam ad Erycis , Neptuni filii , campum tranante ; quippe taurum Tyrrheni , ſive , ut alii ſcribunt , Graeci , ἰταλὸν dixere (3) . De Italiae nomine atque origine multa ex celeberrimis ſcriptoribus cum Graecis tum Latinis luculenter colligit Cluverius (4) , quae expilare non vacat .

Serpens quoque , qui certare curſu ſuo videtur cum tauro , peculiarem aliquam fabulam , quae ad Herculem ſpe&tat , nobis incognitam , indigitat . Condito Iovis templo in Capitolio , quum Tarquinius Superbus , colonis mittendis occupari latius imperii fines vellet , & Signiam Circeioſque colonos miſiſſet , praeſidia Vrbi futura terra marique ; memorat Livius (5) anguem e lignea columna prolapſum , fugam in regiam eius feciſſe . Memoriae quoque proditum , Romam Aeſculapii filiam , Romae urbi nomen impoſuiſſe , quod notat Salmaſius , adlatis Mariani poëtae verſibus (6) . Validas ea tempeſtate , quo hic numus cuſus eſt , praeſertim devi&tis Etruſcis & Carthaginienſibus , Romanorum vires fuiſſe , latiuſque eorum imperium patuiſſe , taurus & ſerpens ociſſime currentes , forſitan ſignificant .

Ad Romam , *terrarum Deam gentiumque* (7) , pertinent duo numiſmata , quae praeter ordinem in eadem Tabula I. adlata ſunt : ad quae , quum referenda ſint ad ſequiora tempora , loco magis opportuno nonnullas obſervationes ſubtexemus . Perſpicuum eſt , numiſmata haec ad hanc ſeriem minime pertinere .

NV-

(1) Poſt Hiſtoriam diplomaticam , cum qua coniungitur *Ragionamento degl' Itali primitivi* pag. 250. 251. num. 1. qui cenſet in hoc numo Romae caput ſculptum eſſe , non Herculis .
(2) In ſele&ta Numiſmata antiqua Imperatorum pag. 183.
(3) Vide Dionyſium Halicarnaſs. Antiq Rom. Lib. I. qui au&toritatem adfert Hellanici Lesbii . Timaeum & Varronem apud Gellium No&t. Attic. Lib. XI. Cap. I. utrumque Tzetzam , alterum in Chiliadibus ; alterum in Lycophronis Alexandram , ubi de Aenea ſermo eſt : Apollodorum de Diis Lib. II. Varronem de R. R. Lib. II. Cap. I. Columellam de R. R. Lib. VI. in Prooemio : Pompeium Feſtum in v. *Italia* .
(4) Italiae antiquae Lib. I. Cap. I.
(5) Decadis I. Lib. I.
(6) Vide Plinianas Exercitationes in Solinum Cap. I. pag. 5. 6.
(7) Ex Martiale Lib. XII. Epigr. VIII.

II.

NVMISMATA CONSVLARIA.

* A. *Caput Iani bifrontis laureatum.*

P. *Mars victor, quadriga vectus, quam Victoria moderatur, cum epigraphe* ROMA, *litteris incisis.*

Arg. pond. S. v. G. xx.

ROMAE augustum nomen, litteris incisis, non exstantibus, sculptum cernitur in numismate argenteo, quod sequitur; quod ad Romanam aliquam familiam pertinet. Caput Iani bifrontis imberbe est; quia eo quo hic numus cusus est tempore, ut notat Vaillantius (1), Romani sine barba erant. Africanus Scipio, teste Plinio (2), radi primus instituit. Laurea corona Ianus cingitur, quia coronas invenit (3): eademque laurea, quum annus ei sacer aperiretur, a Romanis donari solebat (4). Ansata sunt capita Iani; quia ea, ut opinor, lancibus & stateris pro aequipondio adpendere veteres consueverunt: mox capita etiam Iunonis Monetae, Romae galeatae, Opis, Iovis, Mercurii & Herculis, ad stateras cum ponderibus aequandas, substituerunt (5). T. II. n. I.

Mars victor in quadriga, quam Victoria moderatur, dextra iaculum contorquens, sinistra hastam seu potius sceptrum tenens, bellis victoriisque clarum Romanum populum designant. Devicta Carthagine, Romani per totum orbem terrarum imperium extenderunt, quod ex nobilissimis scriptoribus Livio, Dionysio, Plutarcho, ceterisque satis superque exploratum est.

C. CLO-

(1) In *Axsia* gente num. IV. pag. 172.
(2) Lib. VIII. Cap. LIX.
(3) Ex Dracone Corcyraeo apud Athenaeum Lib. V. Cap. XIII.
(4) Vide Macrobium Lib. I. Saturn. Cap. XII. Iul. Solinum Polyhist. Cap. III. Ovidium Lib. III. Fastor. Ausonium Lib. II. Carm. Sidonium Apollinarem Carm. Lib. VII. & alios, quos enumerat Th. Dempsterus De Etruria Reg. Lib. II. Cap. III.
(5) Vide quae adnotavimus in Tom. II. Musei Florent. Class. IV. pag. 153. 154. ad Tab. XCI. num. 1. & 2. Haec capita ex aere gravi in Museis Flor. servantur.

III.

C. CLODIVS PVLCHER PROCONSVL.

* A. *In medio coronae, hederae foliis baccisque contextae, cista reclusa, in quam insilit serpens, sine inscriptione.*

P. *Duo serpentes invicem implexi, quorum in medio aphlastum & aspergillum, iniuria temporis laesum. Dextrorsum sigla* ΠΕ. *laevorsum sceptrum, cui advolutus serpens.*

E. C. PVLCHER PROCOS. *Inferius* ΜΗΝΟΦΑΝΤΟϹ.

Pond. arg. S. x. G. II.

T. CVIII. n. II. IN regio Magni Ducis Etruriae Cimeliarchio tres valde singulares argenteos numos observavimus: quos, quum praetermissos animadvertissemus, in Tabula CVIII. adiiciendos curavimus: heic vero locum maxime opportunum sibi postulant, ut nonnullis observationibus illustrentur. Compertum est in Asia minori signatos, quum in ea demandatam sibi provinciam Romani Proconsules cum imperio administrarent. Cistophori adpellantur hi nummi maximae formae, exemplo illorum, quos pro moneta cudere Asiatici consueverunt (1); quod in medio hederaceae corollae, mysticam Liberi Patris cistam praeferant, e qua serpens prosilit. Hi tres ante hoc tempus in lucem numquam editi, ceteris addendi sunt Q. Metelli, P. Lentuli, Appii Claudii Pulchri, & M. Tullii Ciceronis, quos clarissimi viri Vaillantius (2), Seguinus (3), Patinus (4), Liebeus (5), Haymius (6) & Panelius (7) publici iuris fecerunt.

Prior pertinet ad C. Claudium sive Clodium Pulchrum, quem Appii Claudii Pulchri patrem fuisse, ex Cicerone discimus (8). *Vidit* (inquit) *pater tuus Appium Clodium, nobilissimum hominem, vivo patre suo, potentissimo & clarissimo cive, C. Clodio, Aedilem non esse factum, & eumdem sine repulsa factum esse Consulem.* Meminit etiam idem Cicero eiusdem C. Claudii in tertio libro de legibus. Hic cum M. Perpenna Consul fuit anno V. C. DCXXIII. ante Christianam aeram annis centum supra triginta, cui Cassiodorus, & Obsequens perperam Appii prae-

(1) Ex Livio Dec. IV. Lib. VII.
(2) Select. Numism. p. 80. Edit. poster.
(3) Select. Numism. ant. Famil. pag. 80.
(4) In Thesauro numismat. pag. 45.
(5) Thesauri Frideric. Cap. VI. §. XIII. pag. 227.
(6) Thesaur. Britannic. Par. II. Tom. II. pag. 159.
(7) In Comment. de Cistophoris.
(8) In Orat. pro Cn. Plancio n. 21. pag. 592.

praenomen adſignant (1). Quo vero anno Proconſul Ciliciam adminiſtrarit, mihi veterum ſcriptorum teſtimoniis deſtituto, non liquet: reor tamen poſt conſulatum, eam provinciam cum imperio adminiſtraſſe. Idem ſolo praenomine & cognomine indicatur, quemadmodum etiam in aliis numis uſurpatum videmus.

Sigla dextrorſum addita ΠΕ, nimirum ΠΕΡ, Aſiae principem urbem, atque imperii caput, Pergamum deſignant. Baculus ſiniſtrorſum propoſitus, cui ſerpens circumvolutus, Aſiae, ſeu potius Pergami inſigne videtur, idemque in poſtica aerei numiſmatis apud Haymium cernitur (2). Exſtant antiqui lapides Aeſculapio ΠΕΡΓΑΜΗΝΩ PERGAMENO ſacri (3); nam ſumma religione apud Pergamum, eum cultum fuiſſe conſtat (4). Subditur Menophanti nomen, qui, ut opinor, Prytanei princeps fuit. In ciſtophoro, quem adfert Cl. Haymius, notatur Menodorus (5). In reliquis ciſtophoris, ubi nomina Prytanei principum non recenſentur, Prytaneum ipſum indicari videtur illis ſiglis ΠΡΥΤ, nimirum ΠΡΥΤ, ut in Mediceo numo adlato in eadem Tabula CVIII. numero III. quae R. P. Panelius S. I. Presbiter, primus omnium erudite interpretatus eſt (6).

IV.

AP. CLAVDIVS PVLCHER PROCONSVL.

* A. *Ciſta ſemiaperta, e qua ſerpens proſilit, in medio coronae ex hederae foliis & baccis, abſque inſcriptione.*

P. *Duo ſerpentes invicem implexi, apluſtrum, & aſpergillum complectuntur. In area tria ſigla* ACP . ΠΡΥΤ . ΜΗΝ . *laevorſum ſceptrum ſeu baculus, cui advolutus ſerpens.*

Arg. pond. S. x. G. XVII.

SIngulari exemplo, in hoc ciſtophoro rariſſimo Appii Claudii praenomen, nomen & cognomen ſiglis ita expreſſum eſt ACP per priores litteras A C P quae *Appium Claudium Pulchrum* declarant. Non per compendiarias litteras, ſed integre ea ſcripta praefert rariſſimus ciſtophorus maximae formae, a Laodicenſibus percuſſus, quem doctiſſimus Seguinus edidit (7), T. CVIII. n. III.

F in

(1) V. Sigonii Comment. in Faſtos T. I. noviſſ. edit. pag. 397.
(2) Theſaur. Britannic. Par. II. Tom. II. pag. 69.
(3) Apud Gruterum p. 1073. 5. Reineſium Cl. I. n. 115.
(4) Ex Pauſania in Corinthiac. Lib. II. Cap. XXVI. & in Laconicis Lib. III. Cap. XXVI.
(5) Ibidem.
(6) De Ciſtophoris §. VIII.
(7) Select. Numiſm. ant. Cap. III. n. II. pag. 80.

in quo ſcriptum AP. PVLCHER AP. F. PROCOS. Hanc numi faciem pro antica ſumit Seguinus, quem ſequitur Patinus, & Panelius; ſecus vero ornatiſſimi viri Haymius & Liebeus, qui ciſtam in antica ponunt, quos nos ſecuti ſumus. Ex eo ciſtophoro, quem idem Liebeus adfert e Theſauro Fridericiano, conſtat Ap. Claudium Pulchrum Imperatoris nomen adſumſiſſe; nam ita ſcriptum eſt: PVLCHER IMP. Hunc numum, additis notis ꓥA, ab Apamenſibus ſignatum fuiſſe cenſet idem Liebeus: de qua interpetratione nonnihil dubito.

Ap. Claudius Pulcher (ut opinor, C. Claudii Pulchri, cuius numum ſuperius explicavimus, nepos) quum ex Praetura Sardiniam obtinuiſſet anno V. C. DCXCVIIII. ſive, ut placet Dioni (1), DCC. cum L. Domitio Ahenobarbo Coſ. magiſtratu exiens, Ciliciae praefuit, reſque per triennium tam praeclare geſſit, ut Imperatoris nomen, quod tum eius numi, tum Ciceronis auctoritate evincitur, ſuſceperit, & triumphum ſperaverit; quem tamen P. Dolabellae accuſatio, ne obtineret, ademit. Huic in adminiſtratione Ciliciae Cicero ſucceſſit anno V. C. DCCII.

V.

C. FANNIVS PONT. PR.

* A. *Ciſta ſemiaperta, in quam inſilit ſerpens, poſita in medio coronae, hederae foliis & baccis intertextae, abſque inſcriptione.*

P. *Serpentes ſimul implexi, templum tetraſtylum utrimque complectuntur; cuius tholo ſimulacrum Deae, quae dextra pateram, ſiniſtra haſtam ſive ſceptrum tenet, impoſitum eſt. Dextrorſum ſigla* PA: *ſiniſtrorſum aquila fulmini inſiſtens.*

E. *Inſcriptio Latina:* C. FAN PONT PR. *Graeca:* MENANΔPOC ..PETC.

Arg. pond. S. x. G. v.

T. CVIII. n. 1.

ANceps haereo cui nam ex Fanniorum gente Plebeia, ſed Conſulari, tribuam hunc ciſtophorum valde eximium ac ſingularem. Complures ex Fanniis laudantur a Cicerone, Velleio, Dione, Appiano, Plutarcho, Gellio, Macrobio, aliiſque (2); ſed eorum cognomina non indicantur. Cum cognomine dumtaxat memoratur L. Fannius Strabo, qui anno V. C. DXCIII. cum M. Valerio Meſſalla Conſul fuit. Mediceus

(1) Hiſtor. Rom. Lib. XLVIII.

(2) Hi Scriptores ab Ioanne Glandorpio in Onomaſtico Hiſt. Romanar. Familiar. recenſentur. Vide etiam F. Vrſinum & Vaillantium in numos Romanarum Familiarum.

diceus ciſtophorus in eadem Tabula CVIII. num. I. adlatus, exhibet C. Fannium PONT., ni fallor, *Ponticum*, Proconſulem: monetarius aliter haec declarare nequivit, ſpatiis iniquis excluſus. Adſignari forſitan poteſt C. Fannio, qui cum M. Nonio Suffenate Cn. Pompeium in Graeciam ſecutus eſt, anno V. C. DCCIV. vel DCCV. ut obſervat Vaillantius (1): quem paullo poſt Proconſulare imperium in Aſia minori obtinuiſſe, coniicimus.

Sigla illa PA. Pamphiliam provinciam, ni fallor, indicare poſſunt, in qua cuſus numus: illic Dea ſive Iuno, ſive potius Minerva (nam caput galea ornatum videtur, quod tamen non adfirmo) inſigne templum, quod repagulis in aditu cinctum cernimus, ut opinor, habuit: huiuſque Sacerdos fuit Menander, cuius nomen ſub eodem templo ſcriptum eſt; ſuppletis namque duabus tantum litteris, quarum ſpatium capax cernitur, legendum cenſeo IEPETC. Aquila Iovis adminiſtra, fulmini inſiſtens, eius urbis, in qua ciſtophorus cuſus eſt, inſigne videtur.

VI.

M. ANTONIVS IMPERATOR.

* A. *Caput M. Antonii, hederis redimitum, intra epigraphen, quam ſubiicimus, & coronam hederae foliis & baccis contextam.*

E. M ANTONIVS IMP COS. DESIG ITER ET TERP.

P. *Duo ſerpentes ſimul impliciti, utrimque pharetram, cum qua arcus & ſpicula coniuncta ſunt, complectuntur. In area dextrorſum monogramma* ITh *: ſiniſtrorſum caduceus: infra haec nota* ϽO.

Pond. arg. S. XVIII. G. XVII.

Antica pars huius argentei numiſmatis maximae formae, alteri ſimillima eſt, quam e Theſauro Fridericiano profert eximius Liebeus (2): cuius poſtica pars eum praefert typum, quem vides in altero numiſmate argenteo, a nobis adlato in hac Tabula II. n. III. Quemadmodum igitur in Fridericiano numo, in fine epigraphes ſcriptum eſt TERP. pro TERT. ſive TER. ideſt *tertium*, ut in aliis numis, in honorem T. II. *n. II.*

(1) Ad numos ant. Famil. Romanar. in *Fannia*.

(2) Cap. VI. §. VII. pag. 218. & 219.

M. ANTONII percuſſis cernere eſt (1) : ita & in hoc Mediceo TERP. pro TERT. legitur ; quod fabrile erratum excuſari facile poterit , ſi rationum momenta expendantur , & ſimilia exempla , quae adfert R. P. Eraſmus Froelich S. I. P. in eruditiſſima diſſertatione de numis , monetariorum veterum culpa , vitioſis (2) . Quod fecit Liebeus , qui de ſinceritate numiſmatis Fridericiani ſubdubitavit , idem a nobis faciendum eſſet ; ſed quum id adfirmare minime audeam , corruptum a nupero aliquo artifice eo loci , diligens obſervatio ſuadet . In adverſa quoque monogramma illud ꝏ , imperita manu deformatum fuiſſe , ut credam , faciunt alia numiſmata , in quibus recte ſcriptum eſt ꝏ , hiſque ſiglis *Pergamus* , urbs Aſiae , in qua numus cuſus eſt , indicatur , uti primus obſervavit Haymius (3) , deinde Panelius S. I. P. (4) , qui praeclaro ac ſingulari opere de numis ciſtophoris diſſeruit ; quorum numero & numum illum , quem adfert (5) , Mediceo ſimillimum , magnitudine dumtaxat diverſum , adcenſet ; in quo tamen ſcriptum eſt TERT. non TERP. Eam , quam ſerpentes utrimque impliciti , erectiſque cervicibus , complectuntur , non pharetram , ſed myſticam Bacchi vannum , in ſacris Orgiis adhibitam , eſſe cenſet (6) ; ſed magnum inter vannum myſticam & pharetram , diſcrimen intercedit : quod autem pharetra ſit , non vannus , indicat figura ipſa , ornatus etiam , itemque arcus & ſpicula , quae eidem coniuncta ſunt . Praeterea , quum ciſtam altera parte hi nummi praeferant , qui ex eo typo ciſtophori adpellati ſunt ; myſtica vannus , ad Bacchi myſteria declaranda , ſupervacanea videtur ; praeſertim quum ſemper ſpicula , non raro etiam arcus , in dextro latere eidem adiungantur .

Nec ſemper etiam , quae pharetra in his typis cenſetur ; eamdem ſervat figuram ; nam in aliquot numis , ut in hoc Mediceo , in ima parte adunca eſt , & aquilae roſtrum imitatur : interdum in aliis rotunda , & quodammodo ovum refert ; vel dextro latere volutas quaſdam habet , ut in Mediceo ceteriſque

iam

(1) Vide quae Mediobarbus deſcribit pag. 16. & 17. & apud Vaillantium in Hiſtor. Ptolemaeor. in fine pag. 190. 191. 192. 193. in quibus TER & TERT. ſcriptum occurrit : item Tom. II. Numiſm. praeſtant. pag. 14. & in Numiſm. Familiar. Romanar. in *Antonia* num. 37. 38. 39. 40. 41. V. Alberti Rubenii Diſſertat. de nummo Auguſti , cuius epigraphe ASIA RECEPTA pag. 260.

(2) Simile ſphalma occurrit in marmore in honorem Appii Clandii ſcripto , quod protuli e Muſeo Mediceo in Tom. I. Inſcript. ant. quae in Etruria exſtant pag. 34. in quo pro PYRRHO , inciſum & TYRRHO , de huius inſcriptionis aetate & ſtilo , ſi otium eſt , vide quae adnotata a me ſunt in Tom. II. eiuſdem operis a pag. 258. ad pag. 270.

(3) De Ciſtophoris n. IX. pag. 56. qui haec numiſmata producit .

(4) Vol. II. Theſauri Britannici pag. 159. 160.

(5) Ibidem n. XII. pag. 69. ut apud Gorleum Famil. Tab. II. n. X. & Patinum .

(6) Idem R. P. Panelius , adlatis aliis numis Ciſtophoris , angues complecti pharetram & vannum notat ; adeoque incoſtans vel unum vel alterum ſculptum eſſe cenſet , num. XI. pag. 62. & 63.

iam editis: quare quum rotunda inferius effecta sit, scrupulum mihi iniectum fateor, sit ne pelta cetrave Persica (1), seu Parthica vel etiam Armeniaca, in his numis in honorem Antonii percussis, tamquam monumentum eius victoriae expressa. Serpentes, qui ea barbarorum hostium arma complectuntur, iam omnes Numographi Asiae typum esse fatentur (2). Publii Ventidii virtute, devicta Armenia, doloque comprehenso Artavasde Rege, his gestis rebus adeo superbisse M. Antonium tradunt, ut tiaram sive cidarim eius, in numo quem ipse cudi iussit, pone caput suum expresserit. Argenteum hunc numum eximiae raritatis e Medicea Gaza protulit Vaillantius (3), & ante eum Fulvius Vrsinus (4).

Quod vero non ad victoriam Parthicam, quae Dionis testimonio contigit anno V. C. DCCXV. (5), sed ad Armeniacam, deinde secutam, referri possit hic numus, Velleii egregius locus suadet, qui ita scribit (6): *Tertia aestate* (M. Antonius) *reversus in Armeniam, regem eius Artavasden, fraude deceptum, catenis, sed, ne quid honori deesset, aureis vinxit*. Alexandriae ab eo ductum in triumpho memorant celeberrimi scriptores (7). Paullo post idem Velleius causas adfert cur M. Antonius, opinione sua egressus mortale fastigium, cum Athenis totaque Graecia, tum etiam Alexandriae, Bacchi habitu, cultu moribusque acceptis, novus Bacchus haberi, vocari colique voluerit: quo illustri testimonio, ut illa Dionis (8), Athenaei (9), & Plutarchi (10), sileam, magna lux huic numismati adfulget. *Crescente* (inquit) *deinde & amoris in Cleopatram incendio, & vitiorum, quae semper facultatibus, licentiaque & adsentationibus aluntur, magnitudine; bellum patriae inferre constituit; cum ante* NOVVM *se* LIBERVM PATREM *adpellari iussisset: cum redimitus hederis, coronaque velatus aurea, & thyrsum tenens, cothurnisque succinctus, curru, velut* LIBER PATER, *vectus esset Alexandriae*. In hunc modum expressum, ac praeterea muliebri veste indutum, vide sis Marcum Antonium in marmoris anaglypho, quod e Museo Carpineo profert Amplissimus Senator Bonarotius (11). Post haec probabilius censeo

Asiae

(1) De his armis vide Aldum Manutium de Quaesitis per epistolam n. VI.
(2) Albertus Rubenius in Dissertatione superius laudata, & Mediobarbus ibidem, aliique.
(3) In fine Historiae Ptolemaeorum, ubi adfert numos Cleopatrae pag. 194.
(4) In *Antonia* in num. Famil. Roman. pag. 20.
(5) Vide H. Norisium in Cenotaph. Pisana Dissert. II. Cap. VI. pag. 143.
(6) Histor. Rom. Lib. II. c. 82.
(7) Dio Histor.
(8) Lib. XLVIII. & L.
(9) Deipnosoph. Lib. IV. Cap. XII.
(10) In vita eiusdem Antonii.
(11) In Libro Numismatum max. mod. ubi de triumpho Bacchi pag. 447.

Asiae minoris commune, quemadmodum mystica cista Bacchi sacra Orgia apud se celeberrima; ita Herculis cultum indicasse penes se eximium, expressis eius armis, arcu, pharetra & sagittis, quae etiam in aliis Proconsulum Romanorum numis observantur.

Illud superest ut adnotemus, Astronomicos characteres cum in hoc numismate, tum in altero sequenti expressos, tempus forsitan indicare, quo eadem numismata percussa sunt. Character ille ♉ *Taurum*; alter vero ♒ *Aquarium*: adeoque hic hiemem, ille ver, ut opinor, designat (1).

VII.

M. ANTONIVS IMPERATOR.

* A. *M. Antonii caput, specie Bacchi, hederacea corona redimitum, intra epigraphen, & aliam in gyro coronam, hederae foliis & baccis contextam.*

E. M. ANTONIVS IMP. COS. DESIG. ITER ET TERT. *post epigraphen lituus. Infra Aquarii nota Astronomica.*

P. *Caput Cleopatrae cistae impositum, quam serpentes ingentibus spiris hinc & inde complectuntur.*

E. III. VIR R. P. C. *hoc est:* Triumvir Reipublicae constituendae.

Arg. pond. S. IX. G. XXI.

T. II. n. III. DOctissimus Vaillantius hunc numum argenteum, maximis typis ab Asiae populis cusum, rarissimum praedicat (2). Additur lituus sub imagine M. Antonii, qui Liberi Patris specie, hederis redimitur; quia Auguratus sacerdotium commendatione Iulii Caesaris impetravit post Tribunatum plebis. Aquarii nota Astronomica, hieme, ut reor, percussum numum indicat. Ex Dione (3) constat Antonium, primum Athenis se Bacchum alterum nominasse anno V. C. DCCXV. postmodum anno V. C. DCCXVIIII. amori ac blandimentis Cleopatrae magis magisque inservisse (4); quo anno hunc numum cusum fuisse facile crediderim.

Eodem honoris genere in aversa parte Cleopatra Aegypti Re-

(1) Vide Tom. II. Mus. Flor. pag. 139. de Tauro.

(2) Inter Numism. Imper. Roman. praestantiora Tom. II. pag. 15. Cum eodem typo adfert L. Begerus Thes. Brandemb. Tom. II. pag. 534.

(3) Hist. Rom. Lib. XLVII. & XLVIII.

(4) Vide P. Montfauc. Diarium Ital. Cap. XVII. pag. 242.

Regina, Liberae, ſive Proſerpinae aut Iſidis ſpecie exhibetur; impoſitumque cernitur eius caput ciſtae, non cippo aut arae, ut aliis viſum eſt (1). Serpentes hinc & inde implexi, ut diximus, Aſiae typus ſunt. Exſtat in Mediceo Cimeliarchio alter numus maximi moduli in honorem M. Antonii percuſſus, cum eodem typo.

VIII.

M. ANTONIVS IMPERATOR ET CLEOPATRA AEGYPTI REGINA.

* A. *M. Antonii & Cleopatrae capita iugata: alterum hederis, alterum ſpicis redimitum.*

E. M. ANTONIVS IMP. COS. DESIG. ITER ET TERT.

P. *Bacchus ciſtae inſiſtens, muliebri veſte amictus: dextra cantharum; ſiniſtra haſtam puram tenet: hinc & illinc ſerpens.*

E. III. VIR R. P. C. *h. e.* Triumvir Reipublicae Conſtituendae.

Arg. pond. S. x. G. VIIII.

QVia Bacchus, muliebri veſte indutus, myſticae Orgiorum ſacrorum ciſtae inſiſtit, quam duo ſerpentes circumſtant; T. III. *n. I.* idcirco hunc pereximium numum inter ciſtophoros recenſet Vaillantius (2); alteroque paullo ante illuſtrato, elegantia & ſingularitate praeſtantiorem eſſe adfirmat. Vaillantio adſtipulatur Panelius (3), qui perſimilem numum exhibet: ad haec animadvertit eum ex his eſſe, qui ab antiqua & ſimplici ciſtophorûm forma, iam antea uſurpata, deſcivere.

M. Antonii hederis, Cleopatrae, caput ſpicea corona redimitum cernitur. Aliud coronae genus in adlatis a Fulvio Vrſino (4), Vaillantio (5) & Panelio (6) numis occurrit: neſcio an pictorum incuria, quod accuratius obſervandum. In numo maximae formae, e Muſeo Albano nuper in Vaticanam Bibliothecam translato (7), qui iiſdem typis impreſſus eſt, perſpicue M. An-

(1) Vid. Occonem pag. 17. qui forte in Aſia, aut Aegypto cuſos credit.

(2) Tom. II. Praeſtantior. numiſm. Imperat. Rom. pag. 15. Vide etiam numos Cleopatrae in fine Hiſtoriae Ptolemaeorum pag. 190. & alterum cum iiſdem typis depromit ex Muſeo Card. Maximi. Alterum quoque iiſdem typis profert Ful. Vrſin. Famil. Rom. pag. 20. in *Antonia*. R. P. Harduinus ad Hiſtoriam Auguſtam, numis antiquis reſtitutam pag. 696. inter Opera ſelecta, caput laureatum M. Antonii applicatum capiti Concordiae cenſet; & in averſa ciſtae impoſitum Salutis ſimulacrum, ut ludicro commento lucem addat.

(3) De Ciſtophoris §. XII. pag. 69.

(4) Ibidem.

(5) Ibidem.

(6) Ibidem.

(7) Vol. I. huius Operis, dum haec ſcriberem, XIV. Kal. Auguſti, hoc anno MDCCXXXVIIII. accepi.

M. Antonius hederis coronatus exhibetur ; haud tamen clare liquet an Cleopatra ſpiceam coronam gerat , de qua ſilet clariſſimus interpres Rodulphinus Venutus (1) . Sed auſpice Mediceo numiſmate , ſpicea corona Cleopatrae , quae etiam in Vaticano numiſmate aliquantulum indicatur , in dubium minime revocari poteſt . Quemadmodum enim M. Antonius tamquam novus Bacchus ; ita etiam Cleopatra , veluti altera Ceres , in his inducitur . Frugiferae Cereris ſpiceam coronam ita illuſtrat Tibullus (2) .

Bacche veni : dulciſque tuis e cornibus uva
Pendeat , & ſpicis tempora cinge Ceres .

In editis a Vaillantio numis , Cleopatra propter excellentiam , nullo Deae nomine addito , ΘΕΑ ΝΕΩΤΕΡΑ , *Dea nova* , ſicuti etiam Antonius Διόνυσος νέος *Bacchus novus* apud Plutarchum dicitur (3) ; nam & ad Herculem & ad Bacchum genus ſuum referebat (4) ; Aegyptiis alteram Iſidem ſe eſſe oſtendit Cleopatra , ſumta eius ſacra ſtola , datiſque reſponſis novae Iſidis nomine , eodem Plutarcho teſte (5) . Iſis eadem ac Ceres eſt , de qua Tertullianus perpulchre ad rem noſtram (6) . *Leonis Aegyptii ſcripta evolvas : prima Iſis repertas ſpicas capite circumtulit* .

Signatum eſſe in Creta tum hunc , tum adlatum in Tab. II. n. III. numum in honorem M. Antonii , cenſet eximius Albertus Rubenius (7) , quem ſequitur Oiſelius (8) : notatque ex Plutarcho , eius patrem *Creticum* cognominatum ; Cretamque ab eo liberam factam : in qua ſacra omnia Cereris & Bacchi ac magnae Deûm Matris myſteria , aliis gentibus communia , peculiari ritu frequentata memorantur ; hiſque initiatum fuiſſe M. Antonium , recte coniicere videtur praelaudatus Rodulphinus Venutus (9) .

AV-

(1) In Vol. I. Tab. II. num. II. pag. 4.
(2) Lib. II. Eleg. I.
(3) In vita M. Antonii .
(4) Ex eodem Plutarcho ibidem .
(5) Ibidem .
(6) De corona militis .
(7) In Diſſert. de numo Auguſti , cuius epigraphe *Aſia recepta* pag. 276.
(8) In Theſ. ſel. num. Tab. XV. n. I. & II. pag. 85.
(9) In Tab. II. num. II. pag. 4. Numiſm. max. mod.

VIIII.

AVGVSTVS.

* A. *Imperatoris caput nudum.*

E. IMP. CAESAR.

P. *Sex ſpicarum faſciculus.*

E. AVGVSTVS.

Arg. pond. S. x.

AVGVSTVS conſilium patris ſecutus, ut orbis imperium, quo potitus fuerat, firmaret, militem donis, populum annona pellexit. Ingens frumenti copia quo opportunius in urbem ex Aegypto adveheretur, feracitati ubertatique eius provinciae proſpexit, teſte Suetonio (1). *Aegyptum, in provinciae formam redactam, ut feraciorem habilioremque annonae urbicae redderet, foſſas omnes in quas Nilus exaeſtuat, oblimatas longa vetuſtate, militari opere deterſit.* Sex ſpicae frumenti non ſolum Siciliae & Africae, ſed Aegypti potiſſimum ſimbolum ſunt; adeoque ad Alexandrinos pertinere hunc numum, atque ab ipſis cuſum, praeſtantes viri Triſtanus (2), Gevartius (3) & Burmannus (4) cenſent. Doctiſſimi viri Spanhemius & Goltzius alios numos depromunt (5) eodem cum typo ſex ſpicarum; Graeca tamen cum epigraphe ΚΑΙΣΑΡΟΣ: vel ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. L. B. quos Alexandrini Aegyptii percuſſerunt. T. III n. II.

Quam inſignis in Romanum populum fuerit Auguſti liberalitas, frequentes cum publicae tum privatae frumentariae largitiones declarant, quae a Dione (6), a Suetonio (7), & Ancyrano in marmore memorantur. Non ad has tamen, ſed ad providentiam urbicae annonae, pro qua Auguſtus feracitati Aegypti egregia cura proſpexit, pertinere hunc numum cenſeo; accedente etiam iudicio V. C. Rodulphini Venuti, Patricii Cortonenſis, qui adſimilis typi, eiuſdemque ponderis argenteum numum, ex Albanis inter Cimelia Vaticana reconditum, egregie illuſtrat (8).

(1) In vita eius c. 18.
(2) Tom. I. Commentar. pag. 31.
(3) Tab. XII. num. XIV. pag. 20.
(4) In Adnotat. ad Suetonium in vita Auguſti c. 18.
(5) Diſſert. VI. de praeſt. & uſu Numiſm. antiq. Tom. I. pag. 365. edit. Lond.
(6) Lib. XLIII. & LV. Hiſtor. Rom.
(7) In vita Auguſti c. 38. 41. & 42. Vide Vinc. Contarenum de frumentar. largit. Cap. III.
(8) Tab. V. num. I. pag. 9. Aereum numum eodem cum typo deſcribit Adolphus Occo pag. 26. quem vide.

X.

* A. AVGVSTI *caput nudum*.

E. IMP. CAESAR.

P. *Ara encarpis, pateris vittiſque pendentibus ornata: in ea duo cervi ſculpti*.

E. AVGVSTVS.

Arg. pond. S. x.

T. III. n. III. GOltzius (1) & Venutus (2) in ara, quae in averſa parte huius numiſmatis ſculpta eſt, non cervos, ſed capellas cenſuere: Patino (3) & nobis viſi ſunt cervi, quos Apollini & Dianae vetuſtas conſecravit. Apollo in Mileſiorum numo apud Seguinum (4), cervum dextra praefert: Solis ac rapidiſſimi eius curſus ſymbolum. Apolline ſe genitum credidit Auguſtus, Suetonio teſte (5). Vero ſimillimum arbitror, hunc numum cuſum fuiſſe poſt Actiacam victoriam, de qua haec Suetonius (6): *Quoque Actiacae victoriae memoria celebratior & in poſterum eſſet, urbem Nicopolim apud Actium condidit: ludoſque illic quinquennales conſtituit: & ampliato vetere templo, locum caſtrorum, quibus fuerat uſus, exornatum navalibus ſpoliis, Neptuno & Marti conſecravit*. Ludos quoque ob Actiacam victoriam Romae celebravit (7). Apollinis Actii imago in Auguſti numis pervulgata eſt: quod ad Mediceum adtinet, in ea ara cervos ſculptos opinor, ut eluceret Auguſti caeleſtis origo, & inſignia gloriae monumenta Apollini referrentur, quae eius auſpiciis Auguſtus conſecutus fuerat. Templa & arae Auguſto adhuc viventi erectae ſunt, divinique honores facti, quorum teſtes numi (8) & clariſſimi ſcriptores (9).

Ca-

(1) Tab. II. Numiſm. Auguſti Caeſ. Tab. LXXII. n. VII. in comment. Lud. Nonnii pag. 91.
(2) Tab. III. num. II. pag. 5.
(3) Cap. VI. pag. 17. Theſ. Mauroceni, in quo num. arg. max. mod. Imperat. Rom. deſcribit.
(4) Select. Numiſm. Imper. num. XIII. pag. 131. 132.
(5) In eius vita c. 94.
(6) Ibidem c. 18.
(7) Ex Dione Hiſt. Rom. Lib. LI.
(8) Vide apud Goltzium, Vaillantium & Mediobarbum.
(9) Suetonius & Dio, item Horatius Lib. II. Epiſt. I. ad Auguſtum.

X I.

* A. *Caput* AVGVSTI *nudum*.

E. IMP. IX. TR. PO V. *id est* Imperator IX. Tribuniciae Poteſtatis V.

P. *Templum rotundum tetraſtylum: in eo erectum ſignum militare*.

E. MART VLT... *id est:* Marti Vltori.

Arg. pond. S. IX. G. XVII.

TEmplum Martis Vltoris in Capitolio, ad imitationem Iovis Feretrii anno V. C. DCCXXXIV. inchoatum, poſtmodum Auguſtus perfecit, iuſſitque decerni ut in eo ſigna militaria ſuſpenderentur, quae ſub Craſſo & Antonio capta, a Phraate Parthorum rege remiſſa fuerant (1). Senatus praeterea eius rei cauſa arcu triumphali eum honoravit, teſte Dione (2), quem editi numi exhibent. Perfecto igitur eodem templo, anno V. C. DCCXXXV. quum Auguſtus Imperator eſſet IX. & Tribuniciam Poteſtatem V. obtineret, hunc numum cuſum oportet. Vnicum ſignum legionis in hoc erectum, in aliis numis tria ſpectantur. T. IV. *n. I.*

X I I.

* A. *Caput* AVGVSTI *nudum*.

E. IMP. CAESAR.

P. *Capricornus cum copiae cornu intra lauream coronam*.

E. AVGVSTVS.

Arg. pond. S. X. G. VIII.

RArum hunc argenteum Auguſti numum (3), cum nota ſideris Capricorni, illum eſſe cenſeo, cuius his verbis Tranquillus meminit (4); quamvis eodem cum typo & aurei & aerei vulgati ſint (5). *In ſeceſſu Apolloniae, Theogenis Mathematici pergulam, comite Agrippà, adſcenderat; quum Agrippae,* T. IV. *n. II.*

G 2 *qui*

(1) Ex Dione Lib. LIII. & Suetonio in eius vita c. 29.
(2) Ibibem. De hoc v. Oiſelium ad Tab. XL. p. 195. 196.
(3) Vide Vaillantium in numiſm. praeſt. Tom. II. pag. 33.
(4) In Auguſto c. 94.
(5) Vide Patinum in Suetonium, ibidem. Et Goltzium in Auguſto Tab. LXVII.

qui prior consulebat , magna & paene incredibilia praedicerentur , reticere ipse genituram suam , nec velle edere , perseverabat ; metu ac pudore , ne minor inveniretur : qua tamen post multas adhortationes vix & cunctanter edita , exsiluit Theogenes , adoravitque eum . Tantam mox fiduciam fati Augustus habuit , ut thema suum vulgaverit ; numumque argenteum , nota sideris Capricorni , quo natus est , percusserit . Receptam Suetonii sententiam , numos Capricorno notatos ad natalitium Augusti thema referentis , infirmare conati sunt clarissimi viri Harduinus (1) & Morellius (2) : eam vero egregie tuetur Liebeus (3) , quem vide .

Armenia capta , signisque Parthicis receptis , Capricornum in numis Augustus expressit , addito interdum praeter cornu copiae globo , astro , & navis gubernaculo : quibus notis , orbis imperium , quod consecutus est , se moderante , felix rerumque omnium abundans , significavit (4)

XIII.

* A. AVGVSTI *caput laureatum* .

E. IMP. CAESAR . DIVI F. COS. VI. LIBERTATIS . P. R. VINDEX. *Idest :* Imperator Caesar Divi Filius , Consul sextum , Libertatis Populi Romani Vindex .

P. *Corona laurea , in qua Mulier stolata stans , dextra caduceum gerit : pone anguis erecto capite super cistam clausam .*

E. PAX.

Arg. pond. S. VIIII. G. XI.

T. IV. *n. III.* CVm M. Agrippa iterum Consule , sextum consulatum gessit Augustus anno V. C. DCCXXVI. ante Christum XXVII. quo cusum hunc rarissimum numum notant Vaillantius (5) & Mediobarbus (6) ob pacem , confecto civili bello , Antonii morte partam ; de qua Paterculus (7) : *Finita vicesimo anno bella civilia , sepulta externa ,* REVOCATA PAX , *sopitus ubique armorum furor : restituta vis legibus , iudiciis auctoritas , Senatui maiestas : imperium magistratuum ad pristinum redactum modum : tantummodo octo Praetoribus adlecti duo : prisca illa & antiqua reipublicae for-*

(1) In Differt. de numis Herodiadum & in praeclaro opere de numis urbium & populorum , inter Opera sel. pag. 329. 185. 624. 789. 702. 756. Harduinum sequitur Haymius Thes. Brit T. II. p. 8.
(2) Epist. ad Perizon. Differt. de aere gravi p. 199.
(3) Cap. III. §. V. de numis aureis Thes. Frideric. pag. 55.
(4) Vide Goltzium pag. 86. ad Tab. LXVII. & Oiselium pag. 90. ad Tab. XIX.
(5) Numism. Imperat. Roman. praestantior. Tom. II. pag. 39.
(6) Ad numos Augusti pag. 27.
(7) Histor. Rom. Lib. II. n. 89.

forma revocata; rediit cultus agris, sacris honos, securitas hominibus, certa cuique rerum suarum possessio: leges emendatae utiliter, latae salubriter: Senatus sine asperitate, nec sine severitate lectus. Goltzius (1) coniicit idcirco Augustum adpellatum *Vindicem libertatis populi Romani*; quia Actiaca victoria Antonium cum Cleopatra debellavit, qui Romanae reipublicae quasi servitium minabantur: adducitque Flori (2) & Propertii (3) illustria loca.

Pacem, dextra caduceum, sinistra cornu copiae praeferentem describunt Vaillantius & Mediobarbus (4). Numus a Goltzio adlatus (5), qui idem ac Mediceus videtur, Pacem cum caduceo tantum exhibet, quae pedibus cuidam bellico instrumento insistit. Anguem illum super aram, salutis augurium, ab Augusto sedatis bellis postliminio revocatum (de quo Dio (6), & Suetonius (7)) referre coniicit Goltzius (8), quem vide. Forsitan non ara, sed cista sculpta est, iis fere similis, quae in adlatis numis exhibetur (9). Non duo heic, sed unicus anguis, Asiae imperium ad solum Augustum, extincto Antonio, pervenisse forsitan indigitat: cui coniecturae ansam ea quoque praebent, quae ex Paterculo adnotavimus.

XIIII.

A. AVGVSTI *caput nudum*.

E. ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ. *Id est:* Caesar Augustus.

P. *Lyra in medio litterarum* M A: *sinistrorsum caduceus*.

E. . Τ . . Κ . . . Ω . .

Ex aer. rub. pond. S. xx. G. xx.

De sinceritate huius rarissimi numismatis ex aere, plane singularis magnitudinis, minime est ambigendum. Iniuria vetustatis, inscriptio, quae habetur in gyro aversae partis, valde labefactata, ita fugit, ut desperata omnino lectio videatur. Litterae M A, quae lyram circumstant, incompertum mihi est quam provinciam, quosve populos designent, qui hoc nu- T. V. *n. I.*

(1) In Tab. VI. pag. 44.
(2) Lib. III. Cap. X.
(3) Lib. III. Eleg. II.
(4) Locis superius memoratis.
(5) Tab. LVI. num. XI.
(6) Histor. Rom. Lib. LI.
(7) In vita Augusti c. 31.
(8) In Tab. LVI. pag. 83.
(9) Vide supra in adlatis Tabulis II. n. III. & III. n. I.

numiſma in honorem Auguſti percuſſerunt . Caduceus prope lyram ſculptus , & quidem laevorſum , ut in adlato ſuperius numo M. Antonii Tab. II. n. II. eum cuſum indicat quum Triumviratum reipublicae conſtituendae gereret : ſiquidem caduceum , concordiam Triumvirorum denotare , apud antiquarios in confeſſo eſt .

XV.

TIBERIVS CAESAR.

A. *Templum octo columnarum ; in cuius medio ſimulacrum habitu ſedentis : utrimque & in vertice eiuſdem templi complures ſtatuae : abſque epigraphe .*

P. *Victoria gradiens ; dextra clypeum tenens .* S. C. *Id eſt :* Senatus conſulto .

Ex aere flavo inſertum in maximo circulo . Pond. Vnc. III. S. VI. G. VI.

T. V. n. II. INtegrum hoc numiſma maximae formae exſtat in Cimeliarchio Chriſtianiſſimi Galliarum Regis , & adfertur Tab. III. num. I. cum epigraphe in antica in qua TIBERII Caeſaris imago cernitur : TI. CAESAR. AVGVSTI F. IMPERATOR. Duo quoque ex aere magno cum iiſdem typis inter Medicea Cimelia adſervantur . In averſa templum compluribus ſtatuis ornatum : in tympano faſtigii ſcriptum S. P. Q. R. *Senatus Populuſque Romanus* . Patinus exhibet idem numiſma (1) : alterum vero valde ſimile , aliquantulum variantibus ornamentis templi , edidit Octavius de Strada (2) . Ab his nonnihil differt hoc Mediceum ; nam alius eſt templi ornatus , aliterque ſculpta Deorum ſimulacra . Illud manifeſtum ac certum eſt , compactum eſſe ex duobus typis poſticis numorum Tiberii Caeſaris ex aere huius formae , in quo adſimile templum , & Antonini , in quo Victoria cum clypeo gradiens occurrit . Poſticas haſce numorum partes , atque etiam anticas , ut obſervat Senator Bonarrotius (3) clypeis adfigere milites conſueverunt , iiſdemque ornare arma militaria , ut erga Imperatores benevolentiam atque obſequium ſuum venerabundi teſtarentur .

Im-

(1) In Theſaur. Numiſm. pag. 102.
(2) Pag. 23. edit. Francof. 1615.
(3) In Obſervationibus ad Numiſmata maximi moduli è Muſeo Carpineo pag. 414. ad Tab. XXXVI.

XVI.

A. *Imperator* TIBERIVS *sedens ; dextra pateram , sinistra sceptrum sive hastam puram tenet .*

E. TI. CAESAR . DIVI . AVG. F. AVGVS. P. M. TR. POT.... *Id est :* Tiberius Caesar , Divi Augusti Filius , Augustus , Pontifex Maximus , Tribunicia Potestate . . . .

P. *Templum sex columnis ornatum .*

E. PIETATI AVGVSTAE C. C. A. *Id est :* Pietati Augustae Colonia Caesarea Augusta .

Ex aere rub. pond. S. xx.

CAesaraugustani TIBERIVM Caesarem divinis honoribus adhuc viventem coluere : quod fecisse credendum est vel adulationis causa , vel quod insignia ab eo beneficia susceperunt . Equestrem statuam eidem dedicarunt , ut docet numus a Seguino (1) , iterumque a Vaillantio editus (2) ; qui eum luculentius illustrat . Templum a Caesaraugustanis PIETATI AVGVSTAE Tiberii dedicatum fuisse docet hic numus eximiae raritatis , ad hoc tempus antiquariis ignotus , quem inter sua Cimelia recondidit praestantissimus veterum elegantiarum aestimator Marchio & Eques Ioseph Nicolinius . Idem quoque Tiberius Deorum specie habituque sedentis exhibetur in magnifica sella , cum scamno sub pedibus , cum hasta & patera in manibus , more Deorum populis salutarium ac beneficorum , quos ita antiqua monumenta repraesentant . Eadem specie , Caesaraugustani Liviam tamquam Deam , velato capite , sedentem , dextra pateram ad sacrificia , laeva hastam puram , divinitatis symbola , tenentem , in editis numismatis expresserunt (3) . Paullo post crediderim hunc numum in honorem Tiberii percussum fuisse , vel statim post mortem Augusti , quum PONTIFEX MAXIMVS FELICISSIME EST CREATVS ; quod contigit VI. IDVS MARTIAS ; idque ita notatur in insigni marmore a me edito inter inscriptiones , quae in Florentinis Museis exstant (4) . T. V n. III.

Quamvis autem Tiberius Templa , Flamines , Sacerdotes de-

(1) Inter sel. numism. Imper. pag. 120.
(2) Par. I. Numismat. in Coloniis & Mancip. perc. pag. 69.
(3) Ibidem , pag. 67. edit. Paris. MDCXCV.
(4) Tom. I. Inscr. ant. Etr. Vrb. pag. 316. n. 64.

decerni ſibi prohibuerit, ut narrat Suetonius (1); itemque ſtatuas, atque immagines, niſi permittente ſe, poni: tamen permiſit, ea ſola conditione, ne inter ſimulacra Deorum, ſed inter ornamenta aedium ponerentur. Igitur quum in hoc numo Tiberius Pontifex maximus adpelletur, crediderim anno V. C. DCCLXVII. Ch. XIV. percuſſum hunc numum fuiſſe a Caeſaraugustanis. Templum Pietati Auguſtae conſecratum, vel eidem Tiberio, vel Auguſto eius patri, iam defuncto tribui poteſt. Quae ſi mihi concedent viri docti, numerus qui deeſt Tribuniciae poteſtatis, ita ſupplendus erit. TI. CAESAR. DIVI. AVG. F. AVGVS. P. M. TR. POT. XVI.

XVII.

CAIVS CAESAR.

* A. *Caput Imperatoris nudum: e laevo humero amiculum recidit, & pone ſceptrum cernitur.*

E. ΓΑΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ. ΣΕΒ. ΓΕΡ. ΑΡΧ. ΜΕΓ. ΔΗΜ. ΕΞΟΥ. ΥΠΑ. *h. e.* Caius Caeſar Auguſtus, Germanicus, Pontifex Maximus, Tribunicia Poteſtate Conſul.

P. *Imperator inter ſeptem ſtellas, ſive planetas, laureato capite, ſubſellio inſidens, ſubiecto pedibus ſcamno: dextra pateram, ſiniſtra ſceptrum gerens: abſque epigraphe.*

Arg. pond. S. VI. G. XI.

T. VI. n. I. COmpertum mihi non eſt, qui nam Graeciae populi hunc numum, inter rariores numerandum, percuſſerint in honorem CAII Caeſaris, cognomento CALIGVLAE. De eius inſania, quod divinitatem adfectaverit, haec Suetonius (2): *Admonitus, & principum & regum ſe exceſſiſſe faſtigium, divinam ex eo maieſtatem adſerere ſibi coepit: datoque negotio, ut ſimulacra Numinum religione & arte praeclara, inter quae Olympici Iovis, apportarentur e Graecia, quibus, capite demto, ſuum imponeret, partem palatii ad Forum uſque promovit, atque aede Caſtoris & Pollucis in veſtibulum transfigurata, conſiſtens ſaepe inter fratres Deos, medium ſe adorantibus adeuntibus exhibebat: & quidam eum* LATIALEM IOVEM *conſalutaverunt. Templum etiam numini ſuo proprium, & excogitatiſſimas hoſtias inſtituit: in templo ſimulacrum ſtabat aureum iconicum.* Igitur in adverſa videtur idem Caius Cae-

(1) In eius vita c. 26.

(2) In eius vita c. 22.

Caesar Dei ſpecie cum ſceptro expreſſus , quod ſymbolum divinitatis habitum eſt . In averſa , Dei habitu Auguſtus (1) inter ſeptem planetas exhibetur ; dextra pateram , ſiniſtra ſceptrum gerens (2) . Auguſtum proavum ſuum Caius maxime honoravit , templumque a Tiberio inchoatum abſolvit , & in honorem eius dedicavit habitu triumphali , nobiliſſimis pueris , cum virginibus eiuſdem ordinis , hymnum canentibus , quod Dio (3) , & numiſmata in honorem eius percuſſa declarant (4) . Illa ſeptem ſidera , quae Auguſtum circumdant , ut exiſtimat doctiſſimus Vaillantius (5) , praeter avum Druſum & Germanicum patrem , ſideribus quoque receptos , quinque Caligulae fratres indicant : niſi exiſtimes , ut notat Vaillantius , Auguſtum in Arctoo ſidere conlocatum , de quo Manilius (6) . Cl. Harduinus cenſet (7) ſub Caio Caeſare a Graecis , praeſertim a Mitylenaeis , impenſius familiae Germanici Caeſaris addictis , ſculptum fuiſſe , artis illud miraculum , Achatem Tiberianum , ut vocant , qui Pariſiis in Gazophylacio Sacelli Baſilicae , ſeu (ut vulgo indigitant) ſanctae Capellae adſervatur : cuius etiam egregia facta in Aſia cum Germanico patre , miſſis Romam plurimis captivis , declarantur . In numis Apolloniatarum ad Epheſum , & Mileſiorum Cariae , in honorem Caii Caeſaris percuſſis (8) , templum ſex columnarum cernitur ; quod iidem Greciae populi vel Caligulae , vel Auguſto eius proavo dedicarunt , cuius res geſtas initio imperii imitari ſtuduit : quam ob rem utriuſque effigies in numis ſociata occurrit . De eius Conſulatibus hae Suetonius (9) : *Conſulatus quatuor geſſit : primum ex Kalendis Iulii per duos menſes : ſecundum ex Kalendis Ianuariis per triginta dies : tertium uſque in idus Ianuarii : quartum uſque in VII. Idus eaſdem . Ex omnibus duos noviſſimos coniunxit* . Tribuniciam poteſtatem cum Conſulatu ſuſcepit anno V. C. DCCLXXXVIIII. Chriſti vero XXXVII. (10)

(1) Vide Alb. Rubenium in numos Tab. XVIII. n. III. pag. 31. & Vaillantium in numiſm. praeſtant. Tom. II. pag. 56. Cl. Patinum Cap. VI. Numiſm. arg. max. mod. Theſ. Mauroceni deſcribit hunc numum ; ſed variat epigraphe in eo ; cernetque ſculptum in averſa Iovem , inter ſeptentriones . Variat etiam Cl. Harduinus , qui Caii caput deſcribit cum laurea corona pag. 712. inter Opera ſelecta . Idem Patinus edidit apud Suetonium in vita Caii pag. 244. & in Theſauro Numiſm. pag. 952.

(2) Vide Begerum Theſ. Brand. Tom. II. pag. 617. Oiſelium , Mediobarbum & alios .

(3) Hiſtor. Rom. Lib. LIX. mihi pag. 644.

(4) Apud Mediobarbum pag. 81. deſcribitur ex Triſtano pag. 185. Tom. I. tamquam ſit Iovis , dextra fulmen , ſiniſtra tridentem tenens .

(5) Numiſm. praeſtant. Tom. II. pag. 56.

(6) Lib. Aſtronom. V.

(7) In Hiſtoria ant. ex numis inter Opera ſelecta pag. 712.

(8) Numiſm. Imperat. a popul. Graec. pag. 11. & 12.

(9) In eius vita c. 17.

(10) Vide Mediobarbum in numis Claudii .

XVIII.

TIBERIVS CLAVDIVS.

* A. *Caput Imperatoris nudum, dextrorſum verſum.*

E. TI CLAVD CAES. AVG. *hoc eſt:* Tiberius Claudius Caeſar Auguſtus.

P. *Templum diſtylum, in cuius medio a dextris Imperator paludatus, ſtans; dextra haſtam, ſiniſtra globum tenens: a ſiniſtris mulier ſtolata ſtans, nimirum Pax; dextra oleae ramuſculum, laeva cornu copiae gerit.*

E. *In epyſtilio templi:* ROM ET AVG. Romae & Auguſto: *hinc inde* COM AS. *h. e.* Commune, *ſive* Communitas Aſiae,

Arg. pond. S. VIIII. G. VIII.

T. VI. n. II. QVia templum Romae & Auguſto dedicatum a Communi Aſiae, in numis Auguſti hexaſtylum eſt, hoc vero diſtylum; haud idem eſſe Vaillantius exiſtimat (1). Auguſti numum adfert Patinus (2) aliique (3). Praeterea in eo imagines nullae ſunt; in hoc Auguſti & Pacis ſimulacra. Quod vero mulier ſtolata, quam Vaillantius deſcribit coronam Imperatori imponentem, quae in hoc non adparet, Pax ſit; oleae ramus, quem gerit dextra, manifeſte declarat. Oleae ramuſculi in editis numis Auguſti occurrunt (4). Nam Auguſtus, ſuperato Antonio, ſublatis bellis civilibus, Iano tertium clauſo, pacem Romano orbi reſtituit: hinc eidem tamquam Deo ubique gentium divini honores arae & templa conſecrata, Sacerdotes & Flamines deſtinati (5). Haec de eo Suetonius (6): *Templa, quamvis ſciret etiam Proconſulibus decerni ſolere; in nulla tamen provincia, niſi communi ſuo Romaeque nomine, recepit: nam in urbe quidem pertinaciſſime abſtinuit hoc honore.* Idem paullo poſt (7): *Quaedam Italiae civitates diem, quo primum ad ſe veniſſet, initium anni fecerunt. Provinciarum pleraeque ſuper templa & aras, ludos quoque quinquennales paene oppidatim conſtituerunt. Reges amici atque ſocii, & ſinguli in ſuo quiſque regno, Caeſareas urbes condiderunt: & cuncti ſimul aedem Iovis Olympici, Athenis antiquitus*

(1) In Tom. II. Numiſm. praeſtant. pag. 60.
(2) In Theſaur. Numiſm. pag. 48.
(4) Vide Alb. Rubenii Diſſert. in Achatem Tiberianum p. 57. & Iac. Le Roy.
(4) Apud Goltzium in num. Aug. Tab. LVII. & Oiſelium Tab. XV. n. 3.
(5) Vide Inſcriptiones antiquas apud Gruterum p. CV. 7. & 8. & H. Noriſium in Cenotaph. Piſana Diſſert. I. Cap. IV. pag. 51. & 53. prior. edit.
(6) In eius vita c. 52.
(7) Cap. 59.

quitus inchoatam, perficere communi ſumtu deſtinaverunt, Genioque eius dedicare. Idem Claudius Caeſar Auguſti Sacerdos fuit (1). Quod Aſiae populi Auguſto adhuc ſuperſtiti fecere, idem poſt eius exceſſum, Tiberio Claudio adſentantes feciſſe, huius numi auctoritate coniicimus, aliud templum ei quoque dedicantes; quem ut generis, ita divinitatis conſortem crediderunt; illudque cum Auguſto & Roma commune eſſe voluerunt (2).

XVIIII.

* A. *Caput Imperatoris nudum, dextrorſum converſum.*

E. ΤΙ ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕ. ΓΕΡΜ. ΑΡΧ. ΜΕΓ. ΔΗΜ ΕΞΟΥ. ΥΠΑ. *h. e.* Tiberius Claudius Caeſar, Auguſtus, Germanicus, Pontifex Maximus, Tribunicia Poteſtate, Conſul.

P. *Auguſtus laureato capite ſellae inſidens, dextra pateram, ſiniſtra ſceptrum tenens: curru tropaeis inſculpto vectus a quatuor elephantis, quibus ſinguli ſeſſores inſident, medius inter ſeptem ſidera ſive planetas: abſque epigraphe.*

Arg. pond. S. VIIII. G. XV.

IN argenteo Auguſti numiſmate ſimilis typus cernitur (3) cum epigraphe DIVO AVGVSTO S. P. Q. R. nam currus elephantorum poſt mortem ei decretus eſt. Suetonius in Claudio (4): *Converſus hinc ad officia pietatis, iuſiurandum neque ſanctius ſibi, neque crebrius inſtituit quam* PER AVGVSTVM: *Aviae Liviae divinos honores, & Circenſi pompa currum elephantorum, Auguſteo ſimilem, decernenda curavit*. Huiuſce divini honoris memoriam in hoc rariſſimo numo revocarunt Aſiae populi, ut divinum Claudii genus teſtarentur. T. VI. n. III.

 AN-

(1) Vide Numiſm. apud Mediobarbum pag. 81.
(2) Hunc numum egregie illuſtrat Triſtanus T. I. pag. 183.
(3) Vide apud Patinum in Claudium Suetonii c. 11. pag.
254. Gevartium in numiſm. Ducis Croyiaci &c. Tab. XVI. 24. pag. 29.
(4) Cap. 11.

X X.

ANTONIA AVGVSTA.

* A. *Caput Augustae.*

E. ANTONIA AVGVSTA.

P. *In corona laurea epigraphe:* TI CLAV CA AVG P M TII; *h. e.* Tiberius Claudius Caesar Augustus, Pontifex Maximus, Tribunicia Poteſtate. *In medio maiores literae:* S. C. Senatusconſulto.

Arg. pond. S. VIIII. G. VIII.

T. VII. *n. I.* DEſcripſit hunc numum Vaillantius in priore editione, ſed quum aereum, memoria lapſus, dixiſſet, in ſecunda argenteum eſſe adnotavit (1). Eamdem habet epigraphen eumdemque typum ille numus, quem producit. In averſa variat corona, quae in Mediceo rariora habet folia, ut oleagineae potius, quam laureae accedat. Variat etiam A figura, quae ſeptem in locis ita ſculpta eſt Λ. & poſtremae litterae variant; nam pro TR. P. in Mediceo ſcriptum eſt TII; nec locus deeſſe videtur, ubi ſcribi poterat TRP. puncta quoque deſiderantur, quae habet numus a Vaillantio editus. Haec plane νοθείας ſuſpicionem aliquibus viris doctis iniiciunt. Non deſunt tamen alii adprime periti, qui eas literas TII pro TRP, fortuito numi vitio dum cuderetur, tribuant, & legitimum eſſe cenſeant. Tiberius Claudius matris ſuae memoriam cuſis in eius honorem numis propagavit; quam Caius Caeſar nepos Auguſtam ſtatim & Auguſti Sacerdotem fecit, omneſque Veſtalium honores ei tribuit, Dione teſte (2).

Ca-

(1) Tom. I. Numiſmat. Imper. Rom. praeſtant. pag. 13.

(2) Hiſt. Rom. LIX. fere initio. Meminit etiam vetuſtus lapis apud Gruterum p. CCXXXVI. 9. Vide etiam Suetonium in Caligulae vita c. 15.

XXI.

* A. *Caput Augustae.*

E. ΑΝΤΩΝΙΑ ΣΕΒΑΣΤΗ. Antonia Augusta.

P. *Caput Tiberii Claudii Caesaris laureatum.*

E. ΤΙ ΚΛΑΤΔΙ ΚΑΙΣ ΣΕΒΑ ΓΕΡΜΑΝΙ ΑΤΤΟΚΡ LΒ. Tiberius Claudius Caesar, Augustus, Germanicus, anno secundo.

Arg. pond. S. x. G. XVI.

ALterum numum aereum secundae magnitudinis, huic simillimum, describit Vaillantius (1), anno secundo imperii Claudii Caesaris percussum, in honorem Antoniae Augustae eius matris, ut videtur, ab Alexandrinis: variat tamen nonnihil inscriptio aversae partis, quae ita se habet: ΤΙ. ΚΛΑΤΔΙ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒΑΣ. ΓΕΡΜ. L. Β. Exstat etiam in Museo Theupolo numus (2), cuius antica exhibet Antoniae caput cum epigraphe ΑΝΤΩΝΙΑ ΣΕΒΑΣΤΗ; postica vero caput Claudii laureatum, cum inscriptione: ΤΙ. ΚΛΑΤΔΙ. ΚΑΙ. ΣΕΒ. ΓΕΡΜΑΝ. ΑΤΤΟΚ. L. Α. Alexandrinis adscribitur, qui illum anno eius imperii primo percusserunt. Locus heic peropportunus exigit ne vetustum lapidem, qui ad Antoniam Augustam pertinet, praetermittam (3). T. VII. n. II.

A N T O N I A I
A V G V S T A I
D R V S I
S A C E R D O T I . D I ꟻ I
A V G V S T I
M A T R I . T I . C L A V D I
C A I S A R I S . A V G . P . P

NE-

(1) Numism. Imperat. & Augustar. a Graec. pop. perc. pag. 9.
(2) Vide pag. 1100. in *Antonia*. Vide etiam Val. Maximum Lib. IIII. Cap. II.
(3) In Gruteri Thesauro pag. CCXXXVI. 9.

XXII.

NERO CAESAR.

* A. *Caput* CLAVDII *Caesaris laureatum*.

E. DIVOS CLAVD AVGVST GERMANICOS. *h. e.* Divus Claudius Augustus, Germanicus.

P. *Caput* NERONIS *Caesaris laureatum*.

E. NERO CLAVD DIVI CLAVD F. CAESAR AVG GERMA. *h. e.* Nero Claudius Divi Claudii Filius, Caesar Augustus, Germanicus.

Arg. pond. S. v. G. XVIIII.

T. VII. n. III. CLAVDIVS, Suetonio teste (1), *excessit* III. *Idus Octobris, Asinio Marcello, Acilio Aviola Coss.* (2) LXIV. *aetatis, imperii* XIV. *anno* (3). *Funeratus est solemni principum pompa, & in numerum Deorum relatus*. Mox haec addit: *Quem honorem, a Nerone destitutum abolitumque, recepit mox per Vespasianum*. Claudium a Nerone in numerum Deorum relatum, aperte docet hic numus rarissimus. Idem testatur Plinius in Traiani Panegyrico. Idem Suetonius in Nerone (4) *Claudium, adparatissimo funere elatum, laudavit consecravitque Nero*. Honorem vero, quem Suetonius a Nerone *destitutum abolitumque*, mox a Vespasiano recepisse, adfirmat, non ad consecrationem in Deorum numerum pertinere censet Schildius (5), sed ad templum eiusdem Claudii in Coelio monte, coeptum quidem ab Agrippina, sed a Nerone prope funditus deletum, quod a Vespasiano excitatum, docet idem Suetonius (6).

Ca-

(1) In eius vita c. 45.
(2) Nimirum anno V. C. DCCCVII. Christi LVII.
(3) Vixit Claudius annos LXIII. menses duos, dies XIII. Hunc esse fere Suetonii morem notat Casaubonus, ut annum inchoatum, pro pleno numeret. Vide Suetonium ex recensione doctissimi Petri Burmanni, qui & suas adnotationes adiecit.
(4) Cap. 9.
(5) In notis ad Suetonium in Claudio c. 46.
(6) In Vespasiano c. 9.

XXIII.

A. *Caput Imperatoris laureatum.*

E. NERO CLAVDIVS CAESAR AVG GER P M TR P IMP P P. *h. e.* Nero Claudius Caesar, Augustus, Germanicus, Pontifex Maximus, Tribunicia Potestate, Imperator, Pater Patriae.

P. *Idem Imperator paludatus & laureatus cum hasta, equo decurrens.*

E. DECVRSIO. *In area numi* S. C.

Ex aere flavo, pond. Vnc. I. S. XXII. G. XX.

IAmdiu perspecta ac pervulgata sunt numismata ex aere primae formae, Senatusconsulto percussa in honorem Neronis, cum eodem typo eademque epigraphe DECVRSIO (1). Complura tamen sunt quae raritatem Medicei numismatis optimae notae ac ponderis commendant: siquidem idem Imperator solus decurrit, quum in editis alius eques cum eo ad sinistrum latus decurrat, vexillum praeferens: vel Imperatorem decurrentem signifer pedestris praeeat, aliusque miles sequatur. Quum Imperator laurea coronatus sit, perspicue adparet, eum iam imperio orbis potitum decucurrisse. Suetonius his studiis iam a puero deditum memorat (2). *Deductus in forum tiro, populo congiarium, militi donativum proposuit: indictaque Decursione Praetorianis, scutum sua manu praetulit.* Hos numos, ex aliis quos Mediobarbus describit, colligimus percussos fuisse quum Nero esset Consul quartum, nimirum anno V. C. DCCCXIII. Christi LX. quo etiam certamen quinquennale Romae instituit. T. VIII. n. I.

Im-

(1) Vide Vaillantium Tom. I. Numism. praestant. pag. 21. Oiselium in Tab. XCIX. num. III. Begerum Tom. II. Thes. Brandemburg. pag. 624. Angelonium in Nerone Tab. num. 17. 18. pag. 48. & 94.

(2) In Nerone c. 7. & 22. Vide Xiphilinum ex Dione Cassio Lib. LXI.

XXIIII.

* A. *Imperatoris caput laurea ornatum.*

P. ΝΕΡΩΝ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ. *h. e.* Nero Caesar Augustus.

P. *Aquila insistens fulmini: in area sinistrorsum palmae ramus.*

E. ЄΤΟΥΣ ΑΙΡ. Θ. *h. e.* Anno *Epochae Antiochenae*, CXI. *imperii Neronis*, VIIII.

Arg. pond. S. XII. G. XIII.

T. VIII. n. II. INsignis est hic numus argenteus, in honorem Neronis Antiochiae ad Orontem caelatus (1), ob duplicem annorum epocham. Altera Antiochenorum est, nimirum CXI. cuius numeri minores maioribus praeponuntur, usurpato a Syris more, qui cum Hebraeis conveniebant: retrorsum vero eundo, initio a maioribus facto, exhibet PIA, nimirum annum CXI. Hanc Antiocheni ob devictum Pompeium, in honorem Iulii Caesaris instituere, coepitque ab autumno anno V. C. DCCV. uti doctissimus Norisius ostendit (2). Altera vero nota Θ nonum imperii Neronis annum ab V. C. DCCCXV. designat, quo hic numus cusus est. Nero hamata aegide, cum indice maiestatis serpenticulo, indutus est, ut in alio Antiochenorum numo apud Cl. Patinum (3).

XXV.

VESPASIANVS.

* A. *Imperatoris caput laureatum, dextrorsum versum.*

E. ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥЄϹΠΑϹΙΑΝΟϹ ΚΑΙϹΑΡ. *h. e.* Imperator Vespasianus Caesar.

P. *Iupiter barbatus stans, velato capite: dextra pateram tenet; sinistra sceptro innititur, cui aquila insistit.*

E. ЄΤΟΥϹ ΝЄΟΥ ΙЄΡΟΥ Η. *h. e.* Anno novo sacro octavo.

Arg. pond. S. XI. G. III.

T. VIII. n. III. ANno octavo imperii VESPASIANI Caesaris hic numus perrarus signatus est apud Salaminem Cypri urbem; quae quum eodem terrae motu, quo Paphus, vexata esset, a Vespasiano etiam, ut splendide instauraretur, aliquid accepisse

(1) Hunc describit Vaillantius Numism. praest. Tom. II. p. 70.
(2) De Epoch. Syromaced. Dissert. III. Cap. IV.
(3) Vide ad Suetonium in Nerone c. 8.

piſſe videtur ; cuius memor , Iovem ſuum Salaminium , quem ſumma religione colebat , in numo expreſſit . In aliis numis iam editis , ſculptus eſt capite non velato , ut in Mediceis ; ſed aperto (1) . Haud igitur , ut obſervat Vaillantius (2) , reiecta Seguini opinione (3) , in his exhibetur Iupiter Capitolinus , ſed Salaminius : annos vero Veſpaſiani notat novos & ſacros adpellatos fuiſſe ; quod idem Imperator Romanam rem , ſub tribus principibus adflictam & labantem , renovaverit , atque in priſtinam dignitatem reſtituerit .

X X V I.

* A. *Imperatoris caput laureatum , dextrorſum verſum .*

E. ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΕϹΠΑϹΙΑΝΟϹ ΚΑΙϹΑΡ . *h. e.* Imperator Veſpaſianus Caeſar.

P. *Templum Veneris Paphiae , in cuius meditullio Dea metae forma exſurgens .*

E. ЄΤΟΥϹ ΝЄΟΥ ΙЄΡΟΥ Η . *h. e.* Anno novo ſacro octavo .

Arg. pond. S. x. G. ix.

TRia apud Cyprios fuiſſe templa antiqua , religione atque aſyli iure celeberrima , memorat his verbis Tacitus (4) : *Exin Cyprii tribus delubris , quorum vetuſtiſſimum Paphiae Veneri , auctor Aërias : poſt filius eius Amathus , Veneri Amathuſiae : & Iovi Salaminio Teucer , Telamonis patris ira profugus , poſuiſſent* . Paphii Cypri hunc numum , quem inter rariſſimos atque elegantiſſimos recenſet Vaillantius (5) , Veſpaſiano dedicarunt , grati animi monumentum ; quod ab eo pecuniam ad reparandam urbem , terrae motu cum ceteris labefactatam , octavo eius imperii anno , accepiſſent . Templum Paphiae Veneris , inclytum per indigenas advenaſque , ac donis regum opulentiſſimum , in numo expreſſerunt ; quo auſpicatius tanti principis gratiam inirent . Sciebant Titum , quum Corinthi , Achaiae urbe , certos nuntios de interitu Galbae accepiſſet , & arma Vitellii bellumque adeſſe adfirmarent , anxium animo , Paphiae Deae templum adiiſſe , & de futuris eam conſuluiſſe : qua adnuente , ei T. IX. n. I.

I in-

(1) Vide Vaillantium in numo Druſi in Colon. perc. pag. 93. edit. Pariſ. an. MDCXCV. eumdemque Vaillantium & Seguinam in locis mox citatis .

(2) Haec ex Vaillantio , qui numos Veſpaſiani deſcribit Tom. II. inter praeſtantiores pag. 47. & 48.

(3) Select. Numiſm. Imper. num. XVIII. pag. 144. qui hunc ipſum numam argenteum tetradrachmum adfert .

(4) Annal. Lib. III. c. 62. & 63. & Hiſtor. Lib. II. c. 2. 3. & 4.

(5) Tom. II. Numiſm. Imper. praeſtant. pag. 98.

ingens rerum fiducia acceſſit. De Deae forma haec Tacitus (1): *Simulacrum Deae non effigie humana: continuus orbis, latiore initio, tenuem in ambitum metae modo exſurgens, & ratio in obſcuro*. Maximus Tyrius (2) candidae pyramidi Deae ſimulacrum perſimile fuiſſe ſcribit. Viguit etiam extra Cyprum Veneris Paphiae cultus, aliterque eius ſimulacra expreſſa, aliarum Gentium ac Vrbium numi exhibent (3). Exſtat cum iiſdem typis, eodemque anno, a Paphiis percuſſus alter numus argenteus inter Cimelia Medicea, & quidem maioris ponderis, nempe S. x. & G. xviiii.

XXVII.

* A. *Imperatoris caput laureatum, dextrorſum verſum*.

E. ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΕϹΠΑϹΙΑΝΟϹ ΚΑΙϹΑΡ. *h. e.* Imperator Veſpaſianus Caeſar.

P. *Iupiter barbatus ſtans, velato capite; dextra tenens pateram, ſiniſtra innixus ſceptro, cui aquila inſiſtit*.

E. ΕΤΟΥϹ ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ Θ. *h. e.* Anno novo ſacro nono.

Arg. pond. S. xii. G. xvi.

T. IX. *n. II.* SAlaminis urbis Cypri populi hunc numum argenteum Veſpaſiano, trium urbium ſuarum, quae terrae motu labefactatae fuerant, reſtitutori ac reparatori beneficentiſſimo dedicarunt, anno eius imperii nono, qui incidit in annum ab V. C. dcccxxx. Chriſti vero lxxvii. quum octavum gereret Conſulatum cum Tito filio ſextum Conſule. Hunc quoque numum deſcripſit Vaillantius (4).

Ca-

(1) Hiſtor. Lib. II. c. 3.
(2) Serm. XXXVIII.
(3) Vide quae obſervat Ill. Spanhemius Diſſert. VIII. de praeſt. & uſu Numiſm. ant. §. VI. pag. 505. & ſeqq.
(4) In Tom. II. numiſm. praeſt. Imper. pag. 98.

XXVIII.

* A. *Caput Imperatoris laureatum.*

E. ΑΥΤΟΚΡΑΤ ΚΑΙΣΑ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ. *h. e.* Imperator Caefar Vefpafianus.

P. *Aquila alis expanfis clavae infiftens: in area dextrorfum palmae ramus.*

E. . Τ . . . Ν . . . ΙΕΡΟΥ . .

Arg. pond. S. XII. G. XIV.

PErfpicuum eft ex fymbolis, aquila nimirum clavae infiftente, & palmae ramo, hunc numum, inter rariores habendum, a Tyriis in honorem Vefpafiani percuffum fuiffe; quo vero anno non liquet, defectu eiufdem numi. Hercules Tyriorum Deus: clava eius infigne, quae in eorum numis paffim occurrit: palma Phoenices, cuius Tyrus metropolis, fymbolum. Cur vero Tyrii aquilae fymbolo ufi fint, ex Nonno (1) colligit doctiffimus Norifius (2), quem vide. Epigraphe in averfa, magna ex parte deleta, fuppletur ex aliis numifmatis cum eodem typo, nimirum ΕΤΟΥΣ ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ. *anno novo facro.* T. IX. *n. III.*

XXVIIII.

* A. *Imperatoris Vefpafiani caput laureatum, dextrorfum verfum, ab aquila volitante vectum.*

E. ΑΥΤΟΚΡΑΤ ΚΑΙΣΑ ΟΥΕΣΠΑΣΙ.... *h. e.* Imperator Caefar Vefpafianus.

P. *Caput Titi laureatum, finiftrorfum verfum: in area dexteriore lituus.*

E. Τ ΦΛΑΥΙ ΟΥΕΣΠΑ...... ΕΤΟΥΣ ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ. *In area finifteriore* Β. Titi Flavii Vefpafiani, anno novo facro fecundo.

Arg. pond. S. XII. G. XVI.

IIdem populi, qui ob fufcepta beneficia, numini maieftatique Imperatoris Vefpafiani fe devoverunt; iidem etiam, anno fecundo imperii Titi Caefaris eius filii, hunc numum percufferunt, ut eius benevolentia ac patrocinio digni ha- T. X. *n. III.*

(1) Lib. XL. Dionyfiacorum.

(2) De Epochis Syromac. Differt. IV. Cap. III. pag. 327. 328.

haberentur . Patrem eius adhuc ſuperſtitem , Iovis conſortio dignum , adtollente eius imaginem Iovis aquila , ſignificarunt . Eos adhuc viventes , Deos adpellatos fuiſſe , docet votiva ara penes Gruterum & numiſmata (1) . Lituus pone caput Titi Caeſaris , clariſſimum Auguratus inſigne , praeſtantiſſimo numo , qui Vaillantio aliiſque Numographis ignotus fuit , raritatem adiicit . Auguratus eius fit mentio in numiſmate , quod Mediobarbus deſcribit (2) , cum tripode in averſa , ſupra quem delphinus , & epigraphe : AVGVR. PON. TR. POT. COS. II. CENS. Litterae , quae deſiderantur in Mediceo hoc numiſmate , facile ſuppleri poſſunt ; eas tamen non temporis iniuria , ſed imperiti hominis fraude deletas eſſe ſuſpicor .

XXX.

T I T V S.

* A. *Caput Imperatoris laureatum .*

E. IMP TITVS CAES VESPASIAN AVG P M . *h. e.* Imperator Titus Caeſar Veſpaſianus Auguſtus , Pontifex Maximus .

P. *Tria ſigna militaria terrae infixa : abſque epigraphe .*

Arg. pond. S. IV. G. XI.

T. X. *n. I.* TITVS , mortuo patre , Pontificatum maximum adeptus , quum ſolus imperare coepiſſet , memor fidei virtutiſque legionum ſuarum , quibus inſignem de Iudaeis victoriam ac triumphum nobiliſſimum reportarat , rariſſimum hunc numum argenteum cudi forſitan iuſſit (3) : ni potius referendus ſit ad Britannicam expeditionem , quae a Dione memoratur (4) . Numum Titi , Senatusconſulto percuſſum , illuſtrat Oiſelius (5) , in cuius averſa Victoria , ſiniſtra palmam ferens , dextra lauream coronam imponit militari ſigno , cui vexillum ſuſpenſum eſt .

Aquila legionaria , quae in medio defixa cernitur , coronam , victoriae indicem , roſtro dextrorſum converſo praefert : a dextris ſignum cum militari vexillo ; alterumque a ſiniſtris ſignum cum manu expanſa ac porrecta conſtitutum occurrit , de

quo

(1) Pag. CXIII. 4. Vide Comitem Mediobarbum pag. 121.
(2) In Tito pag 121.
(3) Vide Franc. Angelonium in Hiſtor. Aug. in Tito pag. 75. n. 5.
(4) Hiſtor. Rom. Lib. LXVI. pag. mihi 754.
(5) Ad Num. ſel. Tab. XCIV. num. VI. pag. 468.

quo Fabrettus (1). Signa militaria religiosissime culta, unguentis inuncta, floribus corollisque ornata fuisse festis diebus, nemo est qui ignoret (2). Longis contis imposita signa, in ferratam cuspidem acutam ita desinebant, ut terrae insigi possent. De auspiciis ex eorum acuminibus, quorum meminit Cicero (3) & Arnobius (4), complura notatu digna observat eruditissimus Caspar Gevartius in Electis (5). Quum enim signa haec movebantur, si a signifero facile humo evellerentur, faustum istud omen cuncti censebant, & certam de futura victoria spem concipiebant: contra vero, si difficulter illa evellerentur, & signifero moventi velut reluctarentur, infaustum id augurium erat, & certam cladem portendere credebantur: quod disertissimis veterum scriptorum testimoniis idem Gevartius confirmat (6).

De numo argenteo, qui sequitur in eadem Tabula X. num. II. licet adferatur a Tristano, nihil dico; quia genuinus non videtur, neque eruditos sphalmata latere possunt.

XXXI.

DOMITIANVS.

* A. *Caput Caesaris nudum.*

E. ......ΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ CE....... *h. e.* Domitianus Caesar Aug. . . . .

P. *Iupiter nudus stans, dextra fulmen, sinistra hastam tenens; medius inter septem stellas sive planetas: absque epigraphe.*

Arg. pond. S. VI. G. XIIII.

QVamquam integrum Caesaris nomen in hoc perraro numo non legatur; effigies tamen DOMITIANO respondet, & postremae litterae ......ΑΝΟΣ, eius nomen indigitant. T. XI. n. II.

Deest nomen Graecae urbis vel Syriae vel Phoeniciae, quae hunc numum cudit, &, ni mea me fallit opinio, quum Domitianus adhuc Princeps Iuventutis esset. In postica, effigie habitu-

(1) De Columna Traian. Cap. III. pag. 60.
(2) Oiselius loco memorato citat Claudianum, antiquam inscriptionem, & Plinium Lib. XIII. Cap. III.
(3) Lib. I. de Divinat. & Lib. II. de natur. Deorum.
(4) Lib. II. advers. Gentes.
(5) Lib. I. Cap. II.
(6) Claudiani de Bello Gildonico; Servii in Virgil. Aeneid. Lib. XI vers. 19. Dionis Hist. Rom. Lib. XL. pag. 128. Valerii Max. Lib. I. Cap. VI. de Prodigiis. Orosii Lib. VII. de Stribon.ani morte, atque auctoritate prisci marmoris apud Gruterum pag. DLVII. 6.
(7) Tom. II. Numism. praest. Imper. p. 95. 96.

tuque Iovis idem Domitianus, ut probabile eſt, atque ex iuvenili facie argui poteſt, exhibetur. Septem illa ſidera, quae forſitan ad Arctoon ſidus adludunt, ut coniicit Vaillantius (1), pro aeternitatis ſymbolo habentur.

XXXII.

* A. *Caput Imperatoris laureatum.*

E. ΔΟΜΙΤΙΑΝΟϹ ΚΑΙϹΑΡ. *h. e.* Domitianus Caeſar.

P. *Paphiae Veneris templum.*

E. ЄΤΟΥϹ ΝЄΟΥ ΙЄΡΟΥ Θ. *h. e.* Anno novo ſacro nono.

Arg. pond. S. v. G. XXII.

T. XI. n. I. QVemadmodum Veſpaſiano ſe commendarunt Paphii Cypri, cuſis in eius honorem numis; ita etiam Domitiani Caeſaris gratiam, renovata epigraphe ЄΤΟΥϹ ΝЄΟΥ ΙЄΡΟΥ, ſignatoque in eius honorem hoc numo, inire ſtuduerunt. Quae infra templum ſubiecta eſt nota Θ, neſcio an vitium paſſa ſit a monetario dum cuderetur. Non me latet in priſcis ſaxis ⊙ ita ſculptum o abſque interiore linea vel puncto: ſed quid ‿ ſemicirculus o ſubiectus ſignificet, ut ingenue fatear, ignoro. Omega ad hunc modum ◊, aliquando ſcriptum, notat celeberrimus Montfauconius in Palaeographia Graeca (2); quae nota huic numo haud convenire videtur. Cum eadem epigraphe deſcribitur a Vaillantio (3) numus ab urbe Seleucia Syriae percuſſus in honorem Domitiani, anno eius imperii octavo: addita tamen eſt *Germanici* adpellatio, quae in hoc deſideratur.

NER-

(1) Tom. II. Numiſm. praeſtant. Imperat. pag. 109.
(2) Lib. II. pag. 143.
(3) Tom. II. Numiſm. praeſt. Imper. Caeſ. pag. 113.

XXXIII.

NERVA.

* A. *Caput Imperatoris laureatum.*

E. IMP NERVA CAES. AVG P M TR POT P P. *h. e.* Imperator Nerva Caesar Augustus, Pontifex Maximus, Tribunicia Potestate, Pater Patriae.

P. *Fasciculus sex spicarum.* COS III.

Arg. pond. S. VIII. G. XXI.

AB Alexandrinis cusus est hic perrarus numus argenteus (1), cum eodem typo, qui in numo Augusti superius edito occurrit; quum NERVA tertium Consul esset cum T. Virginio Rufo, anno V. C. DCCCL. Christi XCVII. quo anno Traianum adoptavit & Caesarem dixit, exeunte Octobri. Ex numis constat Nervam publicae annonae maxima cura prospexisse, & plebi urbanae frumentum constituisse (2). Idem typus in aliis numis occurrit cum epigraphe COS. II. & COS. IIII. (3) T. XI. *n. III.*

XXXIIII.

TRAIANVS.

* A. *Caput Imperatoris laureatum.*

E. IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM P M. *h. e.* Imperator Caesar Nerva Traianus, Augustus, Germanicus, Pontifex Maximus.

P. *Templum distylum in cuius epistylio scriptum* ROM ET AVG *h. e.* Romae & Augusto. *In aditu mulier stolata stans: sinistra copiae cornu tenet; dextra coronam imponit Imperatori paludato stanti, qui dextra hastam, sinistra globum praefert.*

E. TR POT COS II. *In exergo* COM ASI. *h. e.* Tribunicia Potestate, Consul iterum, Commune Asiae.

Arg. pond. S. VIII. G. XXI.

DIscrepat huius praestantissimi numi argentei typus ab eo, quem describit Vaillantius (4); quamvis in reliquis similis sit; nam quae in illo Victoria est, in hoc Felicitas vel Fortuna Redux, ob devictos Germanos, quae TRA- T. XII. *n. I.*

IANVM

(1) Vide Vaillant. Tom. II. Numism. praest. pag. 117. & 134.
(2) Vide Mediobarbum in Nerva.
(3) Apud Vaillantium ibidem.
(4) Tom. II. Numism. praest. Imper. pag. 123.

IANVM coronat; qui praeterea non loricatus, ſed paludatus cernitur; non cum haſta ſolum, verum etiam cum globo, quo ei traditum a Nerva imperium deſignatur (1), quum iterum Conſul eſſet anno V C. DCCCLII. Chriſti XCVIIII. Provincia Aſiae Traiano dedicat templum, quod Romae & Auguſto Communitatis nomine Pergami erexit: nihil illi ſanctius & iucundius offerre arbitrata. Idem typus renovatus in numo Nervae, quem deſcribit idem Vaillantius (2).

XXXV.

* A. *Caput Imperatoris laureatum.*

E. ΑΥΤΟΚΡ ΚΑΙϹ ΝΕΡ ΤΡΑΙΑΝΟϹ ϹЄΒ ΓЄΡΜ ΔΑΚ. *b. e.* Imperator Caeſar Nerva Traianus Auguſtus, Germanicus, Dacicus.

P. *Aquila clavae inſiſtens.*

E. ΔΗΜΑΡΧ ЄΞ. ΙΖ ΥΠΑΤ Ϛ. *b. e.* Tribunicia Poteſtate XVII. Conſul VI.

Arg. pond. S. XII. X. VII.

T. XII. n. II. A Tyriis cuſum hunc numum deſignat aquila clavae inſiſtens: eius urbis, ut diximus, ſymbolum. Vaillantius cenſet ob Traiani in Syriam adventum percuſſum fuiſſe (3). Hunc exhibet doctiſſimus Noriſius, de Epochis Syromacedonum, quem vide (4). Capta Armenia, *Optimus* cognominatus eſt a Senatu, qui etiam multa in eius honorem decrevit, teſte Dione (5). Id cognomentum conſecutus eſt quum Tribuniciae Poteſtatis eſſet XVIII. nimirum decimo octavo imperii anno; quod numus in Tab. XIII. n. I. & hoc marmor teſtantur (6).

IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F

NERVA. TRAIANVS. OPTIMVS. AVG

GERMANICVS. DACICVS. PONTIF. MAX

TRIBVNIC. POTEST. XVIII. IMP. VII. COS. VI. P. P

SACRARIA. NVMINVM. VETVSTATE. DILAPSA. A SOLO. RESTITVIT

Im-

(1) Ibidem Tom. I. pag. 50.
(2) Ibidem Tom. II. pag. 117.
(3) Tom. II. Numiſm. praeſt. pag. 134.
(4) Diſſert. III. §. II. pag. 299.
(5) Hiſt. Rom. Lib. LXVIII.
(6) Apud Fabrettum Inſcr. Cap. X. n. 47. pag. 246.

XXXVI.

* A. *Imperatoris caput laureatum.*

E. ΑΤΤΟΚΡ ΚΑΙϹ ΝΕΡ ΤΡΑΙΑΝΟϹ ϹΕΒ ΓΕΡΜ ΔΑΚ. *h. e.* Imperator Caesar Nerva Traianus Augustus, Germanicus, Dacicus.

P. *Templum distylum, in medullitio aedicula cum simulacro Deae.*

E. ΔΗΜΑΡΧ ΕΞ ΥΠΑΤΟ Ϛ *h. e.* Tribunicia Potestate Consul VI.

Arg. pond. S. VIII. G. XXI.

NOn a Pergensibus, qui aliter templum Dianae Pergeae, eiusque simulacrum in numo Traiani expressere (1); sed a Samiis percussum arbitror hoc numisma rarissimum, quo forsitan Traiano gratulati sunt ob susceptum sextum consulatum, & res praeclare in eo gestas, Assyriam in potestatem populi Romani redactam, vel ob profectionem ad Parthicum bellum (2). Quamvis iniuria temporum, praesertim in postica parte, non parum sit detritum; perspicue tamen adparet simulacrum Iunonis Samiae pectore tenus expressum; cuius capiti additus est calathus sive parva columella, e vertice defluente utrimque velo, quo tegitur. Vetustissimum Iunonis Samiae simulacrum describit Pausanias (3) testaturque Argis devectum, ab Argonautis dedicatum fuisse (4), opus Smilidis Aeginetae Euclidis filii, qui Daedalo aequalis aetate, gloria multo inferior fuit. Samiorum numum adfert Seguinus (5) in honorem Gordiani signatum, in quo tamen templum Deae Iunonis, quae pariter velatum habet caput, tetrastylum est: quod posterius restitutum fuisse, haud absurde coniicere possumus. Accedit aquila Iovi sacra, sculpta in tympano eiusdem templi, quae coniecturae meae favet. Nam memoriae proditum, Samum primam vidisse apud se ad Imbrasum fluvium Iunonis cunabula, ac postmodum nuptias cum Iove (6). Clausa est utrimque Ξ in hunc modum ∃: proculdubio sculptoris vitio. T. XII. n. III.

(1) Vide Cl. Patinum in Thesauro Numism. pag. 64.
(2) De his vide Dionem Hist. Rom. Lib. LXVIII.
(3) In Achaic. Lib. VII. Cap. IV.
(4) Laudat Iunonis Samiae templum Cicero in Verr. IV. c. 23.
(5) In Selecta Numism. n. XXXIII. pag. 174.
(6) Ex eodem Pausania ibidem.

XXXVII.

*. A. *Caput Imperatoris laureatum, ſub quo globus & clava, aquilae impoſitum.*

E. ΑΥΤΟΚΡ ΚΑΙϹ ΝΕΡ ΤΡΑΙΑΝΟϹ ΑΡΙϹΤ ϹΕΒ ΓΕΡ ΔΑΚ. *h. e.* Imperator Caeſar Nerva Traianus, Optimus, Auguſtus, Germanicus, Dacicus.

P. *Caput Herculis laureatum, tecto collo leonis pelle.*

E. ΔΗΜΑΡΧ. ΕΞ ΙΗ. ΥΠΑΤ Ϛ. *h. e.* Tribunicia Poteſtate XVIII. Conſul VI.

Arg. pond. S. XII. G. XVI.

T. XIII. *n. I.* ARgenteum hunc numum, raritate atque elegantia praeſtantiſſimum, primus omnium e Medicea Gaza protulit celeberrimus Noriſius (1); cuius auctoritate adnotavit, Traianum *Optimi* adpellationem ante Tribuniciam Poteſtatem XVIII. Senatuſconſulto non accepiſſe. Perſpicuum eſt a Tyriis in honorem Traiani percuſſum fuiſſe, cui tamquam Deo, Herculem ſuum, quem ſumma religione colebant, comitem dederunt; quodque notandum eſt, clavam, non eidem Herculi, ſed Traiano tribuerunt, addito etiam globo divinitatis inſigni (2); ut eum Herculis conſortio dignum, ob praeclara geſta, virtutemque tot bellis & victoriis inſignem, teſtarentur. Accedit quod Hercules peculiare numen habitum gentis Vlpiae: quod vetus ara in Aventino effoſſa penes Gruterum diſerte declarat (3); quae ita ſe habet

HERCVLI
CONSERVATORI
DOMVS VLPIORVM
SACRVM
M. VLPIVS ......
VERECVNDVS

Blan-

(1) De Epochis Syromaced. Diſſert. III. §. II. pag. 247. & 299.
(2) Vide Sen. Bonarrotium in Numiſm. max. mod. pag. 45.
(3) Pag. XLV. n. 10. Aliam aram, quae idem teſtatur, adfert Cl. Iuſtus Fontaninius Lib. I. Cap. VI. de Antiquit. Hortae pag. 110. quem vide.

Blanda haec adulatio Romanis Imperatoribus quantopere adriserit, declarat Horatius, qui ita Augustum laudat (1).

Te mensis adhibet Deum:
Te multa prece, te prosequitur mero
Diffuso pateris, & Laribus tuum
Miscet numen, uti Graecia Castoris,
Et magni memor Herculis.

XXXVIII.

HADRIANVS.

A. *Caput Imperatoris laureatum.*

E. IMP. CAES. TRAIAN. HADRIANVS .... *h. e.* Imperator Caesar Traianus Hadrianus (*supplendum* AVG.) *Augustus*.

P. *Sus lactans suculos sub ilice; absque epigraphe.*

Ex aere flavo, circulo incluso. Pond. Vnc. I. S. XIII. G. XXIII.

HVius eximii ac perelegantis numi typus cum aliis congruit, in quibus expressa est lupa cum Romulo & Remo, Aeneas Anchisem humeris ferens, & Lavinium, itemque Palladium (2); quae emblemata, ut auguror, declarant Romani imperii sub HADRIANO felicitatem. Accedunt numorum inscriptiones; nimirum ROMVLO CONDITORI (3). ROMA FELIX (4). HILARITAS P. R. *Populi Romani* (5). SAECVLVM AVREVM (6). TELLVS STABILIS (7). Huc pertinent quae de Hadriano memorat Spartianus: *Adeptus imperium, ad priscum se statim morem instituit: & tuendae per orbem terrarum paci operam impendit*. Et paullo post: *Militibus ob auspicia imperii duplicem largitionem dedit.* T. XIV. n. 1.

Antiquiorum temporum felicitatem, Hadriano imperante, iterum ortam, auspicatissimamque Romani imperii quasi renascentis originem, declarare videtur sus effoeta, sub ilice lactans suculos; non secus ac apud Virgilium (8), apud quem Anchises

 Aeneae

(1) Carm. Lib. IV. Ode V.
(2) Hos numos describit Comes Mediobarbus in Hadriano pag. 170. & 184.
(3) Apud eumdem pag. 183. & Vaillantium Numism. praest. Tom. I. pag. 66. & Tom. II. pag. 154.
(4) Vide P. Harduinum in Hist. Aug. rest. pag. 762.
(5) Apud eumdem ibidem.
(6) Apud Andr. Morellium in Specimine Tab. XII. pag. 86. & apud Liebeum 443.
(7) Apud eundem P. Harduinum ibidem, & apud Vaillantium Tom. II. numism. praestant. pag. 155.
(8) Aeneid. Lib. VIII. v. 43.

Aeneae & Aſcanio certam quietamque imperii ſedem , & fauſta omnia ita ominatur .

Litoreis ingens inventa ſub ilicibus ſus ,
Triginta capitum foetus enixa , iacebit ;
Alba , ſolo recubans , albi circum ubera nati .
(Hic locus urbis erit , requies ea certa laborum :)
Ex quo , ter denis urbem redeuntibus annis ,
Aſcanius clari condet cognominis Albam .

XXXVIIII.

A. *Imperatoris caput laureatum .*

E. HADRIANVS AVGVSTVS .

P. *Roma inſidens armis , ſiniſtra haſtae innixa ; dextra Palladium porrigit Imperatori ſtanti , velato capite Sacerdotis more , qui ſcipionem gerit .*

E. *In exergo .* COS. III.

Ex aere flavo . Pond. Vnc. I. S. XIII. G. V.

T. XIV. *n. II.* VRbis natalem diem , qui fuit XI. Kalendas Maias , ab Hadriano reſtitutum , populoque conceſſos Circenſes ludos anno DCCCLXXXIIII. teſtatur ſingularis numus a Vaillantio (1) & Mediobarbo deſcriptus (2) , cum epigraphe ANN. DCCCLXXIIII. NAT. VRB. P. CIR. CON. S. C. Ex Athenaeo , cuius inſignem locum adtulit Senator Bonarrotius (3) , diſcimus Palilia celebrata fuiſſe a Romanis , quum Hadrianus Imperator exſtruxiſſet dedicaſſetque fortunae ſive felicitati Vrbis templum : ubi idem Bonarrotius animadvertit , ab Athenaeo , Vrbis fortunam vocari Palladium ; nam eo ſtante aeternam fore Romani imperii felicitatem credidere ,

Hac plane occaſione veriſimile eſt a Romanis percuſſum fuiſſe hunc numum praeſtantiſſimum , quem deſcribit Vaillantius (4) , velut argumentum ab Hadriano rurſum conditae urbis . De Caligula haec memoriae prodidit Suetonius (5) : *Decretum*

(1) Tom. II. Numiſm. praeſt. Imper. pag. 145.
(2) In Hadriano pag. 174.
(3) Ad Numiſm. max. mod. e Muſeo Carpineo Tab. I. n. 5. pag. 17.
(4) Inter Numiſmata maxima pag. 192.
(5) In eius vita c. 16.

tum autem , ut dies quo cepisset imperium , Palilia vocaretur , velut argumentum rursus conditae Vrbis . Id honoris genus renovatum in Hadriano , suadet hic numus , in quo Roma Palladium , perpetuae felicitatis , mansuraeque aeternum , Vrbis arcanum pignus Hadriano Pontificalibus vestibus induto , sceptrumque sinistra tenenti , tradit ac commendat . Narrat Spartianus Hadrianum sacra Romana diligentissime curasse , peregrina contemsisse ; Pontificis maximi officium peregisse . Comes Mediobarbus numum Hadriano optimo principi ac liberalissimo dedicatum describit , Consulatu eius tertio percussum , cuius typus Palladium , quale in manu Aeneae Anchisem baiulantis , cernitur . Alius numus a Vaillantio (1) describitur cum epigraphe ROMVLO CONDITORI ; notatque ex Spartiano , Hadrianum tot aedificia Romae construxisse ac reparasse , ut alter Vrbis conditor Romulus videretur . Templum Romae & Veneris , quod in Vrbe fecit Hadrianus , Architecturae peritus , iuxta exemplar suum exstruxit & dedicavit : quod , Templum Vrbis adpellatum scribit Cassiodorus (2) . Hac igitur de causa tamque celebri die , caelatum subspicor hunc numum , quum Hadrianus , perlustrata Moesia , facta cum Roxolanorum Rege pace , Romam iterum rediisset anno V. C. DCCCLXXIIII. Christi vero CXXI. eiusque imperii quincto , quo tertium Consul dicebatur .

Ca-

(1) Tom. I. Numism. praest. Imp. pag. 66. & Tom. II. pag. 154. (2) In Chronico .

XXXX.

A. *Caput Imperatoris laureatum.*

E. IMP CAESAR TRAIANVS HADRIANVS AVG.

P. *Minerva ſtans, dextra haſtam inverſo mucrone, ſiniſtra ſcutum tenens.*

E. PONT MAX TR POT COS III. *h. e.* Pontifex Maximus, Tribunicia Poteſtate, Conſul tertium.

Ex aere rubro. Pond. Vnc. I. S. XVIIII. G. XXII.

T. XIII. *n. III.* PRofert Vaillantius numum aereum primae magnitudinis amplo circulo incluſum (1), cuius in antica parte cernitur Minerva ſtans ante arulam ſive candelabrum, ſiniſtra haſtam demiſſo ſcuto gerens; quem ſignatum cenſet a Patribus, ob cultum quo Hadrianus Minervam ſcientiarum & artium Deam proſequebatur; nam, uti a Spartiano memoriae proditum, poëmatum & litterarum omnium ſtudioſiſſimus fuit; & cum profeſſoribus & philoſophis, libris vel carminibus invicem editis, ſaepe certavit.

In hoc vero maximo numo inſigni, qui in Muſeo Nicolinio adſervatur, quum idem Imperator praeter morem indutus ſit aegide, quam ornat Gorgonis caput & gryphus; & ſiniſtrorſum adpareat barbarus miles in clypeo ſculptus, itemque Minerva iaculum ſive haſtam inverſam praeferat; facile crediderim fortaſſe cuſum poſt quam repreſſit tumultus Sarmatarum & Roxolanorum, vel Maurorum: qua de cauſa a Senatu ſupplicationes meruit, teſte Spartiano. Minerva eiuſdem Hadriani bellicam quoque virtutem deſignare poteſt; nam ut idem Spartianus ſcribit; *armorum peritiſſimus & rei militaris ſcientiſſimus fuit.*

Ca-

(1) Inter Numiſm. ſeleƈt. ex aere max. mod. pag. 17. num. 1.

XXXXI.

A. *Caput Imperatoris nudum.*

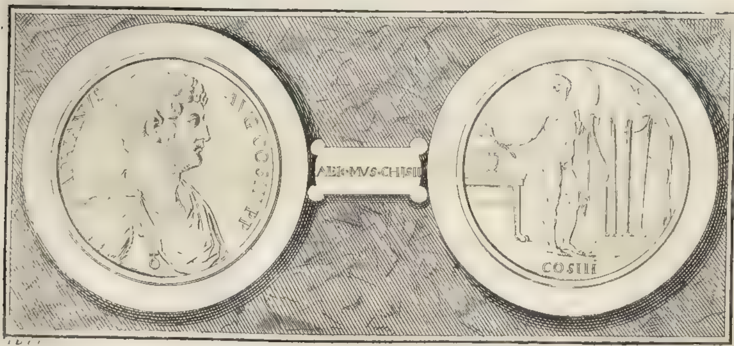
E. HADRIANVS AVG. COS. III. *h. e.* Hadrianus Auguſtus, Conſul tertium.

P. *Apollo ſtans: a dextris menſa, cui impoſitum vaſculum: a ſiniſtris altera menſa....*

E. *In exergo* COS....

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XIIII. G. III.

MEdiceus hic numus in adverſa eſt elegantiſſimus, nulla temporum iniuria labefactatus: in averſa vero tam peſſime corruptus, ut praeter figuram nudam ſtantem, & menſam cum vaſculo, nihil aliud dignoſcatur. Periit etiam numerus Conſulatus. Quae tamen deſunt in Mediceo, ſupplentur ex alio numiſmate eximio atque integerrimo cum adſimili typo, quod Romae adſervatur in Cimeliarchio Principis Chiſii. Lubet illud, iam paullo aliter deſcriptum a Vaillantio (1), nunc primum in lucem proferre. T. XIV. n. III.

Perſpicuum eſt utrumque numum Hadriano dedicatum, praeferre Apollinem, qui dextra, ut videtur, duplicem ramuſculum gerit, ſiniſtra arcum: notamque numeralem Conſulatus tertii in Mediceo reſtituendam eſſe. Vaſculum non eſt diotum, uti Vaillantius deſcripſit. In antica Medicei numiſmatis deeſt ad-

(1) Inter Numiſm. max. mod. pag. 195.

adpellatio P P. nimirum *Pater Patriae*, quae in Chiſio habetur.

Apollinem Muſarum principem ac ducem ſculptum arbitror, ut declaret, Hadrianum diſciplinas omnes complexum eſſe, praeſtanteſque doctrina atque artibus viros mirifice foviſſe. Eum omnium artium peritiſſimum ita laudat Spartianus: *Fuit poëmatum & litterarum omnium ſtudioſiſſimus: arithmeticae, geometriae, picturae ſtudioſiſſimus. Iam pſallendi, & cantandi ſcientiam praeſeferebat: in voluptatibus nimius. Nam & de ſuis dilectis multa verſibus compoſuit, amatoria carmina ſcripſit*. Paullo poſt: *Cum his ipſis profeſſoribus & philoſophis, libris vel carminibus invicem editis, ſaepe certavit*. Praemia, quae in his Apollinis eruditis certaminibus vel accepit, vel dedit litteratis viris, forſitan indicat menſa cum lebete ſuperpoſito: quamvis non ignorem eum multa in Athenienſes contuliſſe, & pro Agonotheta reſediſſe, & mille ferarum venationem in ſtadio exhibuiſſe; itemque *Adrianea* certamina, ex eius nomine nuncupata (1). Memorat Philoſtratus, Hadrianum inter Philologos cenſeri voluiſſe, qui in Muſeo Alexandrino alebantur. Apollo, qui duplicem ramum, ut arbitror, lauri praefert, quae tamen deleta eſt in utroque numiſmate, quum idem Vates & Augur fuerit, forſitan innuere etiam poteſt Auguratorium, quod Hadrianus a ſolo pecunia ſua Romae reſtituit; fuitque, teſte P. Victore, in Regione x. cuius ſit mentio in hoc vetuſto marmore edito in Gruteri Theſauro (2).

IMP . CAESAR . DIVI . TRAIANI
PARTHICI . F . DIVI . NERVAE . N
TRAIANVS . HADRIANVS
AVG. PONTIF. MAX. TRIB. POT. XX
IMP. II. COS. III. P. P
AVGVRATORIVM . DILAPS
A SOLO . PE..............IT

Pro-

(1) Vide Inſcript. Oxon. num. 3. Athleticas Falconerii pag. 63. & pag. 101. (2) Pag. CXXVIII. 4.

Probabile etiam est, quum numus Romae percussus sit, Apollinem innuere vaticinium, quod de futuro imperio Hadriano factum in Moesia inferiore, extremis Domitiani temporibus, memorat Spartianus: *Ibi a mathematico quodam de futuro imperio id dicitur comperisse, quod a patruo magno Aelio Hadriano, peritiam caelestium callente, praedictum esse compererat.* Subdit idem Spartianus, Hadrianum sollicitum de imperatoris Traiani erga se iudicio, Virgilianas sortes consuluisse; sortemque excidisse, quam alii ex Sibyllinis versibus ei provenisse dixerunt.

XXXXII.

* A. *Caput Imperatoris nudum.*

E. HADRIANVS AVGVSTVS P P

P. *Apollo muliebri veste amictus, stans: dextra plectrum, sinistra lyram gerit.*

E. COS III

Arg. pond. S. VIIII. G. XI.

QVamvis Latina epigraphe cum hic numus rarissimus, tum qui sequitur, scripti sint; tamen, ut observat Vaillantius (1), Romani non sunt, sed in urbibus Graeciae signati. Id docent Numina, vel symbola, quae in his exhibentur. Hunc in honorem Hadriani percussit urbs Epiri Nicopolis, quae Apollinem Actium, ut in Augusto superius diximus (2), summa religione coluit. Patris Patriae titulum cum Consulatu secundo coniunctum exhibet numisma maximae formae, quod e Museo Carpineo profert & illustrat summus antiquitatis interpres Senator Philippus Bonarrotius (3). Frequentius tamen idem titulus occurrit cum tertio Consulatu, quem licet Senatus decreverit, & alii quoque ei tribuerint; tamen nonnisi sero Hadrianus admisit, teste Spartiano: *Patris Patriae nomen sibi delatum statim, & iterum postea distulit; quod hoc nomen Augustus sero meruisset* (4). Comes Mediobarbus censet hanc adpellationem ab eo admissam anno V. C. DCCCLXXXI. Christi CXXVIII. In tertio Consulatu conlegam habuit Q. Iunium Rusticum, anno V. C. DCCCLXXII. Chr. CXVIIII. praeter quem nullos alios gessit, quod Consul perpetuus declaratus fuisset. T. XV. n. I.

L Ca-

(1) Tom. II. Numism. praest. Imper. Rom. pag. 146.
(2) Ad Tab. III. n. III. pag. 30.
(3) Tab. I. num. I. vide quae notat pag. 5.
(4) In Hadriano pag. 179. & citat Eusebium.

XXXXIII.

* A. *Caput Imperatoris nudum.*

E. HADRIANVS AVGVSTVS . P . P .

P. *Aquila alis expansis fulmini insistens.*

E. COS III

Arg. pond. S. VIIII.

T. XV. n. II. SPartiano teste, nullam imperii Romani provinciam adiit Hadrianus, quin eam multis beneficiis & largitionibus sublevarit. Solos Antiochenses Hadriano invisos memorat idem Spartianus. *Antiochenses ita odio habuit, ut Syriam a Phoenice separare voluerit, ne tot civitatum metropolis Antiochia diceretur.* Quum tamen hic numus, ut aquilae fulmini insistentis typus docet (1), apud Antiochiam vel Seleuciam Syriae cusus sit, coniicere possumus Antiochenses sive Seleucienses hunc numum edidisse, ut Imperatoris Hadriani animum lenirent placarentque, nacti forsitan occasionem ob faustum felicemque eius in Syriam adventum.

XXXXIIII.

A. *Imperatoris caput laureatum.*

E. ATT. KAI. TPA AΔPIANOC OΛTMΠIOC. *h. e.* Imperator Caesar Traianus Hadrianus, Olympius.

P. *Iupiter Philalethes in medio; aquilam praefert dextra, sinistra hastam: a dextris eius adstat Rhea seu Cybele, turrito capite; a sinistris Pallas.*

E. ΛΑΟΔΙΚЄΩΝ. ΑΓΡΙΠΠΙΝΟC CΤΡΑΤΗΓ.. ΑΝЄΘΗΚЄΝ. *h. e.* Laodicensium Agrippinus Praetor posuit.

Ex aere flavo. Pond. S. XXII. G. VIII.

T. XV. n. III. LAodicensium Cariae, in Phrygiae confiniis (2), numum Hadriano consecratum, cum typo huic nostro simili, protulit & illustravit eruditissimus Claudius Nicasius (3); quare post eum perpauca mihi observanda supersunt. Summa reli-

(1) Vide Vaillantium Tom. II. Numism. praest. Imper. Rom. pag. 105. 113. 121.

(2) Vide Plinium Lib. I. Cap. 29. Item P. Harduinum in Num. ant. populor. & urb. pag. 282.

(3) In Differt. de Nummo Pantheo Cap. III. pag. 16. & 19. & luculentius in Appendice.

religione Laodicenſes coluerunt Iovem Philalethem , *Veritatis amicum* : quod etiam alius numus maximae formae ab ipſis cuſus in honorem Hadriani , quem Vaillantius profert (1) , teſtatur , in quo idem Iupiter ſtans , ſolus in averſa ſculptus , eodem modo dextra aquilam , ſiniſtra haſtam ſive ſceptrum tenens cernitur , cum epigraphe ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ .

Praeter Iovem *Philalethem* , Palladem quoque , ac praeſertim magnam Deûm matrem Rheam , ſeu Cybelem , Laodicenſes divinis honoribus coluerunt ; quod teſtatur alius numus Sabinae dedicatus , quem e Muſeo Reginae Chriſtinae deſcribit Vaillantius (2) , in quo Cybele ſtans inter duos leones cernitur . In alio numo apud eumdem Vaillantium (3) , Rhea , Iovem puerum ulnis gerens inter Corybantes , occurrit . Hinc arguere licet , mulierem illam turritam , quae adſtat a dextris Iovis , potius referre Rheam , ſive Cybelem , cuius myſteria tota Phrygia celeberrima erant , uti etiam cenſuit Spanhemius (4) , quam Genium civitatis Laodicenſium , quae fuit Nicaſii ſententia (5) . Laodiceam Ptolemaeus , Cariae ; Strabo , Phrygiae adſcribit .

Haud parva difficultas in eo verſatur , quod in hoc numo Agrippinus Laodicenſium ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ *Praetor* , in alio in honorem Sabinae , ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ *Scriba* adpellatur (6) . Mediceo ſimillimum numiſma maximum exſtat in celeberrimo Muſeo Theupolo , niſi quod in eo Agrippinus Scriba , in hoc Praetor ſcribitur . Nicaſius hinc colligit duos fuiſſe eiuſdem nominis viros , & magiſtratus , quorum unus Scriba civitatis , alter Praetor Laodicenſium . Erit fortaſſe qui ſubſpicetur , Agrippinum expleto altero munere , ad alterum promotum fuiſſe : adeoque eumdem Agrippinum utrumque numum ad captandam cum Hadriani tum Sabinae eius coniugis gratiam , pro Laodicenſibus conſecrare potuiſſe .

Illud etiam obſervatione dignum , *Olympii* cognomentum Hadriano datum , quod & alios populos ei dediſſe mox dicam . Credibile eſt Hadrianum , utpote aeternitatis & gloriae cupidiſſimum , hoc divinum cognomen ambitioſe ſibi quaeſiviſſe , quaſi alter Iupiter coli vellet : vel potius poſtquam Athenis Iovis Olympii templum perfecit & dedicavit , ut narrat Spartianus :

 Deni-

(1) Inter Numiſm. Selectiora Tab. XVII. n. 2.
(2) Vide Numiſm. Imperat. Auguſt. Graec. loq. pag. 37.
(3) Ibidem pag. 35.
(4) In Epiſtola III. ad A. Morellium §. IX.
(6) In Appendice ad Diſſert. de Num. Panth. pag. 2.
(5) Apud Vaillantium & Nicaſium locis citatis.

Denique quum post Africam, domum rediisset, statim ad Orientem profectus, per Athenas iter fecit, atque opera, quae apud Athenienses coeperat, dedicavit; ut IOVIS OLYMPII *aedem & aram sibi, eodemque modo per Asiam iter faciens, templa sui nominis consecravit*. De eodem templo Pausanias (1), Xiphilinus, Philostratus, aliique meminere. Eodem cognomine passim ornatus Hadrianus, non in numis tantum, verum etiam in marmoreis aris & inscriptionibus, in eius honorem positis legitur (2).

X X X X V.

A. *Hadriani caput laureatum.*

E. ΑΥΤ ΚΑΙC ΑΔΡΙΑΝΟC CЄΒ. Imperator Caesar Hadrianus Augustus.

P. *Templum octo columnis subfultum: in medio Diana Ephesia, ornato capite modio, velatoque; breviore ac longiore veste amicta: utraque manu adminiculis sive fulcris substentata.*

E. ЄΦЄCΙΩΝ ΔΙC ΝЄΩΚΟΡΩΝ. *h. e.* Ephesiorum iterum Neocororum.

Ex aere. Pond. S. XXI. G. XII.

T. XVI. n. I. EX alio numismate in honorem Neronis caelato, atque ex Actis Apostolicis (3) constat, Ephesios primam *Necoriam* ab eo accepisse: secundam iisdem donatam ab Hadriano, docet hic numus valde insignis (4). Ob huiusmodi beneficium (ne quid dicam de ceteris maxime illustribus, praesertim ob ius concessum Ephesiae Dianae templo celeberrimo, atque inter septem orbis miracula numerato, ut heres institui posset, quod ex alio numo ab Ephesiis cuso in honorem Hadriani, inscriptoque Latinis litteris, atque ex Vlpiano (5), erudite coniicit praeclarissimus Bonarotius (6)) perspicuum est, Ephesios hunc numum ei dedicasse; neque hunc tantum verum & alios, iam editos a doctis viris (7), in quibus *Olympium* praedicarunt. Tam celebri igitur occasione, vel etiam quod idem Hadrianus, ut credibile est, templum illud opulentissimum, atque asyli iure augustissimum adierit, Ephesii hunc numum ei obtulerunt: nec dubitandum est, iterum ab eo Neocoros factos, sacra pro eius sa-

(1) In Atticis, sive Lib. I. Cap. XVIII.
(2) Vide Itiner. Athen. Sponii Tom. III. pag. 200.
(3) Cap. XIX. v. 35.
(4) Vide Vaillantium in Numism. max. mod. selectiora pag. 61. & de Vrbibus Neocoris pag. 218.
(5) Tit. XXIII. *Qui heredes institui possunt.*
(6) In Numism. max. mod. Mus. Carp. Tab. I. n. 6. pag. 20. & 21.
(7) Vide Cl. Nicasium de Nummo Pantheo Cap. III. pag. 15. Patinum in Numism. Thesauri Mauroceni pag. 55. Rudulph. Venutum in Numism. m. m. e Museo Albano in Biblioth. Vatic. translata Tab. XIV. n. 1. pag. 27.

ſalute in eodem templo feciſſe, & certamina inſtituiſſe, quae in vetuſtis monumentis ex eius nomine ΑΔΡΙΑΝΕΙΑ ſive ΑΔΡΙΑΝΑ adpellarunt (1). Certarunt Graeciae civitates, ut eximiis honoribus diviniſque Imperatorem beneficentiſſimum devincirent. Commune Bithyniorum ei templum dedicavit, ut liquet ex numis (2): Smyrnenſes eum non *Olympium* tantum, verum etiam *Servatorem & Conditorem*, alii etiam *Deum Olympium*, dixerunt (3).

Differt a reliquis jam editis numis Dianae Epheſiae ſimulacrum & templum, in Mediceo numiſmate expreſſum, non ſecus ac variant veterum ſcriptorum opiniones de eius conditoribus: quae varietas ex eo provenire videtur, quod illud templum ſaepius vaſtatum, dirutum, incenſum, & aquarum inundatione deſolatum, poſtea ab aliis erectum, & vario ornatu inſtauratum fuerit (4).

XXXXVI.

A. *Caput Imperatoris nudum, dextrorſum verſum.*

E. HADRIANVS AVGVSTVS P P. *h. e.* Hadrianus Auguſtus Pater Patriae.

P. *In corona quercea epigraphe:* IOVI OPTIMO MAXIMO S P Q R. *h. e.* Iovi Optimo, Maximo, Senatus Populuſque Romanus. *Infra* COS III.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. VI. G. XVIII.

DOctorum hominum iudicio ſubiectis hiſce meis conjecturis, facile credam hunc numum elegantiſſimum, e Muſeo Nicolinio depromtum, a Senatu Populoque Romano dedicatum fuiſſe Hadriano, poſtquam peragrata Aſia & Graecia, poſtremo Romam rediit. Haud ignorarunt Romani, Hadrianum divinitatis aeternitatiſque flagrantiſſimum, Athenis, ut a Spartiano memoriae proditum, *Iovis Olympii aedem & aram ſibi, eodemque modo per Aſiam iter facientem, templa ſuo nomini conſecraſſe;* itemque *Olympii* cognomentum accepiſſe, vel ſibi tribuiſſe: quod ex adlato Laodicenſium numiſmate Tab. XV. n. III. conſtat, atque ex numis Epheſiorum, & Eleieorum, ſive Eleorum, quos adfert & illuſtrat eruditiſſimus Claudius Nicaſius (5). Andreas Morellius in Tab. XII. & Chriſtianus Liebeus, au- T. XIII. *n. II.*

(1) Vide Falconerii Inſcr. Athlet. pag. 63. & 101. & Inſcr. Oxonienſes num. 3.
(2) V. Bonarrotium in Numiſm. max. med. Tab. I. num. 7. pag. 22. Vaillantium & reliquos.
(3) V. Sponium in Itin. Athen. Tom. II. pag. 200. Vaillant. popul. pag. 35. in Numiſm. Graec.
(4) Confer Nicolai Friſchlini Adnotationes in Hymnum III. Callimachi p. 413.
(5) Differt. de Nummo Pantheo Cap. III. pag. 15. & in Appendice pag. 4. & 5.

aureum numum adferunt Hadriano confecratum (1), in cuius poftica in magno circulo fculptus Iupiter globum tenens, cui Phoenix infiftit, cum infcriptione SAE*culum* AVR*eum*. Aliorum quoque numifmatum apud Comitem Mediobarbum auctoritate conftat, in quibus legitur IOVI VICTORI. IOVI CVSTODI. IOVI TONANTI, quaeque Senatufconfulto percuffa funt, Iovi comparatum fuiffe Hadrianum. Accedit, Hadrianum profligatis Iudaeis, diruto Ierofolymae templo, condita nova urbe Aelia Capitolina, eo loci quo fummi Dei Sanctuarium fuit, templum Iovi aedificaffe (2).

His adnotatis, probabile eft, Senatum Populumque Romanum Hadriano tamquam alteri Iovi adfentari voluiffe, atque hunc numum anno eius imperii decimo fexto vel feptimo Romae ei dedicaffe: quo pariter numus primae magnitudinis cum eadem epigraphe, quae in hoc maximae formae legitur, a Vaillantio & Mediobarbo defcriptus, confignatur (3). Memorat Spartianus Hadrianum Senatus faftigium plurimum extuliffe: Equites Romanos, nec fine fe de Senatoribus, nec fecum iudicare permififfe: & exfecratum effe principes, qui minus Senatoribus detuliffent: ad haec optimos quofque de Senatu in contubernium imperatoriae maieftatis adfciviffe.

Querceam coronam Iovi Polieo, ut maximo numini, facravit antiquitas, & civium fervatoribus, ut nemo ignorat, dono dedit.

AN-

(1) De numis rarior. num. X pag. 443.
(2) Ex Chronic. Alexandr. Xiphilino, Epiphanio de ponder. n. 14. anno XLVII. ab everfione. Vide Senatorem Bonarrotium in Numifm. max med. Mufei Carpinei pag. 7.
(3) Vide etiam Vaillantium Tom. 1. pag. 65. Numifmat. praeft. Imper. Roman.

XXXXVII.

ANTINOVS.

T. XVII. n. II.

A. *Caput* ANTINOI *nudum*.

E. ΗΡΩϹ ΑΝΤΙΝΟΟϹ. *h. e.* Heros Antinous.

P. *Taurus*, *ſive bos ad laevam verſus*.

E. ΠΟΛΕΜΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕΝ ϹΜΥΡΝΑΙΟΙϹ. *h. e.* Polemon poſuit Smyrnaeis.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XVIII.

XXXXVIII.

T. XVII. n. III.

A. ANTINOI *caput nudum*, *ad laevam converſum*.

E. ΑΝΤΙΝΟΟϹ ΗΡΟϹ. *h. e.* Antinous Heros.

P. *Aries*.

E. *Deletae epigraphes hae tantum litterae ſuperſunt*: ....ΑΝΕ.......

Ex aere flavo. Pond. Vnc. II. S. IV. G. XVII.

XXXXVIIII.

T. XVIII. n. I.

A. ANTINOI *caput nudum*.

E. ΗΡΩϹ ΑΝΤΙΝΟΟϹ. *h. e.* Heros Antinous.

P. *Aries*: *ante eum poſitum caduceum*.

E. ΠΟΛΕΜΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕ ϹΜΥΡΝΑΙΟΙϹ. *h. e.* Polemon poſuit Smyrnaeis.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. VI. G. XI.

L.

T. XVIII. n. II.

A. ANTINOI *caput nudum*.

E. ΗΡΩϹ ΑΝΤΙΝΟΟϹ. *h. e.* Heros Antinous.

P. *Aries*.

E. ....ΚΕ ϹΜΥΡΝΑΙΟΙϹ. *Supplenda eſt inſcriptio*, *quam in adverſa habent duo ſuperius edita numiſmata*.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. IV. G. XV.

AN-

L I.

T. CIX. *n. 1.*

A. ANTINOI *caput ad laevam converſum .*

E. ANTINOOC ΗΡΩC . *h. e.* Antinous Heros .

P. *Fluvius iuvenili ſpecie iacens : dextra frutices ; laevo cubito innixus urnae , quae aquam fundit .*

E. *Epigraphe manca eſt* ....ΟΠΟΛЄ... *In exergo* ΚΥΔΝΟC , *Cydnus .*

Ex aere flavo primae magnitudinis . S. XXI. G. XIV.

NVmiſmatum , maxima forma cuſorum , quae ad divinitatem ANTINOI declarandam , celebriores Graeciae urbes dedicarunt , ut Hadrianum beneficentiſſimum principem ſibi demererentur , magnum eſſe pretium , nemo eſt qui ignoret . Id eo acuit praeſtantium ſuperioris aetatis artificum ingenia , ut antiquis perſimiles numos conficerent , & imperitis imponerent . In nonnullis tamen peccaſſe , & inſcitiam prodidiſſe manifeſtum eſt , quum aliquid novum , ut raritatem augerent , excogitarunt . Exſtant in Medicea Gaza quinque numiſmata ex aere maximae formae , in honorem Antinoi percuſſa , quae ſincerae vetuſtatis habentur . Ex his quatuor apud Smyrnaeos caelata fuiſſe , alterum apud Tarſenſes Ciliciae , eorum epigraphe & typus docent . Alterum quoque ex aere numiſma exſtat in eadem Medicea Gaza , & quidem auro ſuperfuſum , quod utpote mentita antiquitate dubium , expungendum duximus . Epigraphe in hoc circa imaginem Antinoi , fucum , praeter alias notas , clariſſime prodit , quae in hunc modum oſcitanter expreſſa eſt : Η ΠΑΤΡΙC ΑΝΤΙΝΟΟΥ ΘЄΟΝ : quum in aliis ſcriptum ſit : Η ΠΑΤΡΙC ΑΝΤΙΝΟΟΥ ΘЄΟΥ : ſive Η ΠΑΤΡΙC ΑΝΤΙΝΟΟΝ ΘЄΟΝ : *Patria Antinoum Deum*, ſubintellige *colit :* ſive ΑΝΤΙΝΟΟΥ Η ΠΑΤΡΙC : *Antinoi patria* (1) . Notandum tamen , ΘЄΟΝ litteras ſub collo Antinoi ſcriptas , praeſertim poſtremam , ita fugiſſe , ut adhibita diuturna & iterata meditatione , ΘЄΟΝ , non ΘЄΟΥ , adſecuti ſimus . Differt etiam haud in paucis typus averſae partis huius numi , in qua cernitur paſtor iuvenili ſpecie (Numographi Antinoum eſſe cenſent , Mercurii habitu) qui elata dextra aliquid indicat , ſiniſtra baculum praefert ,

(1) Vide Spanhemium de praeſt. & uſu Numiſm. ant. Diſſert. XI. pag. 330.

fert, cum his litteris ΑΔΡΙΑΝ... ita quidem expreſſis, ut iniuria temporis duae deletae in fine videantur; deſuntque data opera praecedentes, quae in alio numo (1) cum adſimili typo exhibent: ΒΕΙΘΥΝΙΕΩΝ ΑΔΡΙΑΝΩΝ: *Bithyniorum Hadrianorum*.

Priora igitur quatuor antiqua numiſmata, quae proferuntur in Tab. XVI. n. II. & III. atque in Tab. XVII. n. I. & II. perſpicuum eſt legitima eſſe, & apud Smyrnaeos, ut diximus, percuſſa, curante Polemone Laodiceno Sophiſta, Ariſtidis magiſtro celeberrimo, qui primum Traiano, mox Hadriano valde carus, in eius gratiam, ingentem pecuniae vim Smyrnaeis ad opera publica impendit, iiſdemque plurima privilegia ac maxima beneficia auctoritate ſua obtinuit: quem hac de cauſa Smyrnaei, teſte Philoſtrato, civem ſuum fecerunt.

Pro typo horum numiſmatum ſculptus in priore taurus, in reliquis aries. Eximius Bonarrotius (2) id factum opinatur, quia Smyrnaei, eorumque nomine Polemon, praecipua religione Mercurium colentes, Antinoum, quaſi Mercurio ſimilem, propitium ſibi paſcuiſque ſuis numen, declarare voluerunt. Memorat Pauſanias (3) apud Corinthios ſe vidiſſe ſignum ex aere Mercurii ſedentis; cui adſiſtebat aries: quod Mercurius prae ceteris greges tueri & augere exiſtimaretur, quod & Homerus in Iliade declaravit (4). In antiquis gemmis, quas dedimus in Muſeo Florentino (5), prope Mercurium ſculptus eſt non ſolum aries, ſed etiam caper, idemque Mercurius ariete vectus cernitur. Antinoum quoque, tamquam alterum Liberum Patrem, devenerati ſunt Smyrnaei; quemadmodum docent alia ab iiſdem caelata numiſmata, cum panthera, ſeu tigri, pedem admovente thyrſo, quae animalia Baccho ſacravit antiqua religio; eaque in Theſauro Chriſtianiſſimi Galliarum Regis (6) & in Muſeo Piſanio, olim Corrario, adſervantur (7). Conſtat enim Smyrnaeos Bacchum coluiſſe, teſte Ariſtide (8). Adfertur etiam rariſſimus Adramytenorum numus a Celeb. Haymio (9), in quo Antinous, Bacchi ſpecie, hederis redimitus in antica exhibetur: item alius numus a Paphlagonibus Tianis (10) in memoriam eiuſdem Herois, cum nu-

M da

(1) Vide in Muſeo Piſanio olim Corrario Tab. XIIII. n. I.
(2) Ad Numiſm. max. mod. Muſ. Carp. Tab. II. n. I. pag. 26. 27.
(3) In Corinthiacis Lib. II. Cap. III.
(4) Iliad Lib. Ξ verſ. 490. circa finem.
(5) Tom. I. Tab. LXX. n. III. IV. IX. & Tab. LXXI. n. VIII. Vide, ſi otium eſt, quae ad Claſſem IIII. adnotavimus pag. 143.
(6) Tab. V. num. VI.
(7) Tab. XII. num. II.
(8) Tom. I. Orat. in Smyrnam & in Smyrnea gratulatione pag. 473.
(9) Tom. II. Muſei Britannici Tab. IX. num. I. pag. 214.
(10) Vide Tab. V. Cimeliarch. Chriſt. Gall. Regis.

da eiuſdem, qualis vulgo Bacchi, effigie depingitur in Gaza Medicea, quem deſcribit doctiſſimus Spanhemius (1).

Praeclarus vir Claudius Nicaſius in numis Smyrnaeorum, taurum ſeu bovem ad Apim Aegyptiorum Deum refert (2). Id etiam fecit Spanhemius, qui adfert & explicat numum inter Cimelia Reginae Chriſtinae, Hadrianotheritarum nomine Antinoo dedicatum, in quo ΑΓΑΘΟΣ ΗΡΟΣ ΑΝΤΙΝΟΟΣ. *Bonus Heros Antinous* adpellatur; cuius in averſa parte taurus cum luna bicorni ſculptus eſt. Eadem coniectura adriſit Cl. Venuto (3), qui hanc rationem adfert, quod Antinous primum in Aegypto, ſuadente Hadriano, divinos honores ſit conſecutus. Huc pertinet Graeca inſcriptio ſaepenumero ab antiquariis edita:

Α Ν Τ Ι Ν Ο Ω
C Υ Ν Τ Ρ Ο Ν Ω Τ Ω Ν
Ε Ν Α Ι Γ Υ Π Τ Ω Θ Ε Ω Ν
Μ. Ο Υ Λ Π Ι Ο C Α Π Ο Λ Λ Ο Ν Ι Ο C
Π Ρ Ο Φ Η Τ Η C

Hinc colligimus Prophetas in honorem Antinoi inſtitutos: ne quid dicam de Sacerdotibus, templis, oraculis, aris, ſtatuis, feſtis, ſacris certaminibus ceteriſque divinis honoribus, quos, iubente ac probante Hadriano, tota ei Graecia tribuit. Illud etiam animadvertendum, Nicomedienſes, qui Imperatoris Hadriani munere atque honore, *Hadriani* cognominati ſunt, in numis, quos Antinoo, formoſiſſimo eius delicio, dedicarunt, taurum expreſſiſſe prope Mercurium, ſive eumdem Antinoum, Mercurii paſtoris ſpecie repraeſentatum. In numo ab Alexandrinis percuſſo, quem vide in Muſeo Piſanio (4), & apud Nicaſium (5) idem Antinous, non ſecus ac Mercurius, chlamyde inſignis & caduceo, equo vectus cernitur.

Si admittatur, taurum referre Apim, quaſi hac ſpecie conſe-

(1) De praeſt. & uſu Numiſm. ant. Diſsert. XI. pag. 332.
(2) Diſsert. de Nummo Pantheo Cap III. pag. 24.
(3) Ad Numiſm. max. mod. ex Albano Muſeo in Biblioth. Vaticanam translata Tab. XV. n. III. pag. 29. 30.
(4) Tab. XIII. num. III.
(5) Diſsert. de Nummo Pantheo Cap. V. pag. 54.

fecratus fit Antinous, licebit etiam referre arietem, in his numis expreffum, ad Iovem Hammonem, quem Aegyptii, Herodoto tefte (1), & Ammonii Aegyptiorum & Aethiopum coloni, & Thebani arietis fpecie coluerunt. Quamobrem me plurimum movet Bonarrotii viri perfpicaciffimi aeque ac cautiffimi auctoritas, qui coniicit (2), taurum & arietem tamquam fymbola adhibita fuiffe ab his Graeciae urbibus, praefertim a Smyrnaeis, ut Mercurio fimilem, ac divinitate conſortem Antinoum poft eius fatum declararent; nam haec animalia Mercurio facra funt, eique cum in numis, tum in gemmis, vetuftifque multis monumentis tamquam propria fymbola tribuuntur. In Mediceo numifmate integerrimo, quod exhibetur Tab. XVII. n. I. quemadmodum etiam in Albano, quod nunc exftat inter Cimelia Bibliothecae Vaticanae (3), praeter arietem, ut apertius oftendatur Antinoi cultus cum Mercurio communis, additum eft caduceum, ne dubitemus, Mercurii fpecie cultum fuiffe Antinoum a Smyrnaeis, atque ita poft obitum inter Heroas, adfentantium populorum confenfu, relatum confecratumque fuiffe.

Tarfenfes, tamquam novum Apollinem Pythium, Antinoum coluere; quod ex eorum numo conftat penes Nicafium (4), & Bonarrotium (5): in quo in poftica parte tripodem cum lauro exhibuerunt. Memorat Spartianus, Hadrianum oracula compofuiffe, quae ab Antinoo darentur, quum Graeci, eodem Hadriano volente, divinis honoribus eum adfeciffent.

Illud minime praetereundum eft, in Mediceo numifmate, quod primo loco exhibemus, fculptum effe bovem five taurum converfo laevorfum capite, in aliis dextrorfum: fed id nihil officit veritati numifmatum tum Mediceorum, tum ceterorum, quae ex aliis Cimeliis depromta funt. Nam & in omnibus fere numis variat infcriptio; nunc enim ΗΡΩϹ ΑΝΤΙΝΟΟϹ: nunc ΑΝΤΙΝΟΟϹ ΗΡΟϹ legitur (6): modo ΗΡΩΟϹ & ΗΡΟΟϹ: modo fine hac adpellatione: modo ΑΝΤΙΝΟΟΝ ΘΕΟΝ: modo etiam ΑΝΤΙΝΟΩ ΗΡΩΙ: modo ΑΝΤΙΝΟΩ ΠΑΝΙ occurrit. Infuper in Mediceo fcriptum non ΑΝΕΘΗΚΕ, uti in pluribus frequentius, fed ΑΝΕΘΗΚΕΝ legitur: quo quidem modo fcriptum in alio numifmate, quod Smyr-

 naeis

(1) In Euterpe Lib. II. n. 47.
(2) Loco fuperius adnotato.
(3) Vide in Tab. XVI. n. I. quem Cl. Venutus explicat pag. 31.
(4) Differt. de Nummo Pantheo Cap. V. pag. 45.
(5) In Numifm. max. med. Tab II. n III pag. 36. 37. &c.
(6) In Mufeo Regis Chriftianiffimi Tab. V. num. II. & apud Seguinum inter felecta XXIII. pag. 151. & Claud. Nicafium in praelaudata Differtatione, quam vide.

naeis posuit Hieronymus, & exstat in Thesauro regio (1): & in altero apud Achaeos caelato, quos Vaillantius (2), & Mediobarbus (3) descripserunt.

T. CIX. n. I. His Smyrnaeorum numis explicatis, superest alter apud Tarsum Ciliciae in Asia minore cusus, quae etiam *Hadriana* honoris causa, multis ab Hadriano aucta beneficiis, dicta est, & forsitan Metropolis & Neocora facta; quae Antinoum apotheosi donavit, ut docet alius numus simili paene typo, quem e Museo Carpineo protulit Bonarrotius (4), ad quem lectorem mittimus. In postica inscriptio, quae manca est, ex alio Tarsensium numo apud Cl. Nicasium maxima ex parte suppletur (5). Cydnum fluvium, amoenitate, irriguarumque aquarum salubritate gratissimum (6), iuvenis decumbens innixus urnae, e qua fluunt aquae, dextera frutices tenens, repraesentat; de quibus consulendus idem Bonarrotius, qui omnia haec luculenter illustrat.

L I I.

A N T O N I N V S.

A. *Imperatoris caput laureatum, dextrorsum versum.*

E. IMP AEL CAES HADRI ANTONINVS AVG PIVS. *h. e.* Imperator Aelius Caesar Hadrianus Antoninus, Augustus, Pius.

P. *Laurea corona, intra quam inscriptio:* S P Q R AN F F OPTIMO PRINCIPI PIO. *h. e.* Senatus Populusque Romanus Annum Faustum Felicem Optimo Principi Pio.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. v. G. xx.

T. XVII. n. III. EPigraphe Medicei huiusce numi integerrimi atque elegantissimi nonnihil variat a numo primae magnitudinis, qui eumdem typum praefert, & describitur a Comite Mediobarbo (7): nimirum: IMP. T. AEL. CAES. HADR. ANTONINVS. AVG. in reliquis probe concordat. Absque *Titi* praenomine adfertur in Gruteriano Thesauro (8) marmor Capitoli-

(1) Describit hunc Vaillantius inter Numism. Imper. Graeca pag. 39.
(2) Inter Graeca Numism. Imperat. pag. 39. & 40.
(3) In Antinoo pag. 187. & 188.
(4) Ad Tab. II. n. II.
(5) Dissert. de Nummo Pantheo Cap. II. pag. 9.
(6) De eo consulendus Strabo Geogr. Lib. XIV. 672. Plinius Lib. V. Cap. XXVII. Iustinus Lib. XI. & alii, quos citat Bonarrotius.
(7) In Antonino Pio pag. 191. in princ. Geminum numum eiusdem Augusti exposuit Petrus Bellonius in Epistola ad Cl. Claudium Nicasium, quam laudat H. Noris de Epochis Syromacedonum Dissert. III. Cap. VI. pag. 208. sed hanc mihi videre nunquam contigit.
(8) Pag. CCLVI. 4.

tolinum, ita inſcriptum: IMP. AELIO CAESARI ANTONINO &c. Idem Mediobarbus refert hunc numum ad annum V. C. DCCCXCI. Chriſti vero CXXXVIII. Fatis praerepto Aelio Vero Caeſare Kalendis Ianuariis, eodem anno Aelius Antoninus ab Hadriano adoptatus, & cognomento *Pius* adpellatus, imperium Romanae Reipublicae ſuſcepit. Id ita accurate notat Capitolinus: *Adoptatus eſt quinto Kalendas Martias die: in Senatu gratias agens, quod de ſe ita ſenſiſſet Hadrianus: factuſque eſt patri & in imperio Proconſulari, & in Tribunicia Poteſtate collega*. Praecipua ex multis cauſa, cur Pius cognominatus ſit, atque, ut in hoc numo legitur, OPTIMVS PRINCEPS PIVS, adfertur a Pauſania (1): nimirum ob eximiam in Deorum cultu pietatem ac religionem. Numae rite comparatum memorat idem Capitolinus (2); quia Deorum caerimonias, felicitatem, pietatem & ſecuritatem populorum, qui imperio ſuo parebant, diligenter curavit.

Ex, his quae doctiſſimus Noriſius adfert (3), perſpicuum eſt, hunc numum dedicatum fuiſſe a Senatu Populoque Romano natali die imperii eiuſdem Antonini Pii; nimirum quinto Kalendas Martias, inter ſolemnia vota, & ſacrificia ad aras Deorum, quo feſtis adclamationibus Optimo Principi Pio annum imperii novum, fauſtum, felicem precati ſunt (4). Id etiam, recurrente quotannis die natali imperii, debita religione inter publica vota & gaudia, fieri ſolebat. Iidem vero anni non ſolum *novi* dicebantur; verum etiam *ſacri*, ut in Mediceis numis Veſpaſiani ac Domitiani ea cum epigraphe iam adlatis, animadvertimus; quia fere omnia quae Imperatores adtinebant, ſacra vocabantur, ut idem Noriſius erudite obſervat (5). Solemnia haec vota, fauſtaque adclamatio includitur laurea corona; quia dignus Imperio Antoninus Pius declaratur, atque etiam laureato capite effictus eſt.

Quamquam natalis dies vitae Caeſarum divinis honoribus & lu-

(1) In Arcadicis, nempe Lib. VIII. Cap. XLIII.
(2) In fine eius vitae.
(3) Loco ſuperius memorato.
(4) Singularia A. N. F. F. explicanda eſſe *Annum Novum Fauſtum Felicem*, docent veteres lucernae, quae apud Romanos donari ſolebant Saturnalibus, vel ſtrenue loco, ineunte anno. Pulcherrimam, Romae in Caeliolo repertam, fictilem lucernam nuper acquiſivit, aerique inciſam ad me miſit, Vir genere, & eruditione ornatiſſimus Carolus Fredericus Anglus, in qua Victoria clypeum tenet, cum hac epigraphe: ANNVM NOVM FAVSTVM FELICEM MIHHI IC. Plurimum ab editis differt. Vide Fabrettum Inſcr. domeſt. Cap. VII. pag. 500. & Belorium ad lucernas P. S. Bartolii Tab. CXI. & Tom I. Inſcript. ant. Etrur. Vrb. pag. 222. num 25. Notandam in Piſaurenſi lucerna Muſei Paſſerii Tab. VI. ſcriptam eſſe: ANNO NOVO FAVSTVM FELIX TIBI SIT. qua in epigraphe ſibintelligendum videtur forſitan *omen*, quod colligo ex Ovidii verſibus Faſtor. Lib I. v. 185. quos citat, Cl. V. Ioannes Baptiſta Paſſerius I. C. qui eam illuſtrat, quem vide. Vidi etiam anularem gemmam cum eadem epigraphe A. N. F. F. T.
(5) Loco ſuperius citato.

& ludis celebrari ſoleret ; hunc tamen non reſpicit hic numus , quem aliquis forſitan ſuſpicari poſſet dedicatum fuiſſe ea occaſione , & donatum in ludis Circenſibus ; nam Capitolinus quum refert , ipſum Antoninum Pium natum XIII. Kalendas Octobres , Domitiano XII. & Cornelio Dolabella Conſulibus : teſtatur Circenſes natali ſuo dicatos non reſpuiſſe ; alios vero honores refutaſſe .

L I I I.

A. *Caput Imperatoris laureatum .*

E. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P COS II *h. e.* Antoninus Auguſtus , Pius , Pater Patriae , Tribunicia Poteſtate , Conſul iterum .

P. *Hercules ſtans , dextra colligit poma ex arbore , cui advolutus ſerpens ; ſiniſtra clavam gerit ſubverſam , pendente Leonis ſpolio : ex adverſo tres iuxta arborem perterritae mulieres viſuntur .*

Ex aere flavo . Pond. Vnc. I. S. XVII. G. XXI.

T. XVIII. *n. III.* NVmus maximae formae , quem deſcribit Vaillantius (1) , etſi eumdem typum praeferat : tamen non hic Mediceus , pondere & elegantia praeſtantiſſimus , ſed alius videtur ; nam in eo Conſulatus Antonini tertius : in hoc ſecundus notatur . Praeterea in Mediceo , non additur poſt COS. III. ut idem vir oculatiſſimus deſcribit , IMP. II. Veſtis Imperatoris , quae propter varias plicas , quae poſtremis numeralibus notis adherent , facile fucum facere potuit ; id tamen probe nos cavimus , haud ſemel hunc numum expendentes .

Conſulatum ſecundum Antoninus Pius iniit anno V. C. DCCCXCII. Chriſti CXXXVIIII. cum conlega ſuo Brutio Praeſente (2) . Praefert hic numus *Patris Patriae* nomen . Audiendus Capitolinus qui haec notat : *Patris Patriae nomen delatum a Senatu , quod primo diſtulerat , cum ingenti gratiarum actione ſuſcepit .* Mediobarbus numos adfert cuſos anno imperii eius primo , quum Conſul deſignatus eſſet , in quibus Pater Patriae vocatur .

Quid vero Hercules in Heſperidum hortis , dextra decerpens poma , ſignificet , facilius lubentiuſque ab aliis diſcam . Suſpicor tamen (ſi coniecturis indulgere aliqua cum ratione licet)

(1) Inter Numiſm. maximi mod. pag. 198.

(2) Vide Pagium in Annal. Baronii Tom. I. pag. 137.

cet) Romanos hoc exemplo Herculis, in Mythica Hiſtoria valde inſigni, Antonini Pii optimi Principis virtutes deſignare praecipuas voluiſſe, nimirum voluptatis contemtum, iracundiae, & avaritiae vacuitatem. Has animi tres virtutes indicant tria mala, quae ex arbore Hercules decerpſiſſe fingitur, auctore Suida (1), Haec autem mala, occiſo dracone, abſtuliſſe Hercules dicitur; quia cupiditatibus ratione compreſſis, eas virtutes, magna cum nominis ſui gloria, conſecutus eſt. Idem ab Antonino Pio fortiſſimo ac prudentiſſimo Principe, velut altero Hercule, factum, ni fallor, teſtatur hic numus nobiliſſimus. Huic meae coniecturae favet Capitolinus: qui Antoninum Pium, moribus clementem, ingenio placidum, praecipue ſobrium, mitem, largum, alieni abſtinentem fuiſſe, narrat. Nec vacat ceteras eius virtutes recenſere, quae a Capitolino fuſius praedicantur. Pauca haec ex eo adtexam: *Nec ullas expeditiones obiit, niſi quod ad agros ſuos profectus eſt, & ad Campaniam: dicens, gravem eſse provincialibus comitatum principis etiam nimis parci: & tamen ingenti auctoritate apud omnes gentes fuit*. Eodem typo pariter ornantur alia duo iam edita numiſmata ex Muſeo Chriſtianiſſimi Galliarum Regis (2), & Piſanio, olim Corrario (3). Herculem Heroam fortiſſimum magno cum terrore & admiratione ſpectant tres illae Nymphae, Heſperidum arboris cuſtodes, quarum nomina ab Apollodoro adferuntur (4): nimirum Aegle, Erythia, & Arethuſa. Addunt etiam Mythologi quarto loco Veſtam, quae (dummodo reliquae illae ſint) in hoc numo non exhibetur.

Im-

(1) In voce Ἡρακλῆς, & Ἡρακλέους. Vide Ben. Averanium in Antholog. Differt. VIII. n. 3.
(2) Tab. V.
(3) Tab. XVII.
(4) Biblioth. ſive de Deorum orig. Lib. II. pag. 103. edit. Comel.

LIIII.

A. *Imperatoris caput laureatum, dextrorſum verſum.*

E. ANTONINVS AVG PIVS P P. *h. e.* Antoninus Auguſtus Pius, Pater Patriae.

P. *Diana Venatrix, dextra e pharetra ſagittam extrahit: ſiniſtra arcum gerit: ad pedes cervus & canis.*

E. TR POT COS II..

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. v. G. VII.

T. XVIII. n. I. LItterae, quae in altera parte huius perrari numiſmatis leguntur, iniuria temporum valde labefactatae ſunt. In fine poſt COS II:::. veſtigia adparent; quae ſuſpicari faciunt, forſitan ſcriptum fuiſſe COS IIII. ſed id pro certo minime adfirmare auſim.

Typus Dianae Venatricis (1), ut auguror, indicat Antoninum Pium, aedem Dianae in Aventino celebrem, vel aliam in Vrbe conſpicuam, incendio corruptam, reſtituiſſe. Huic coniecturae lucem adfert Capitolinus, qui haec ſcribit: *Adverſa eius temporibus haec provenerunt: fames, de qua diximus; Circi ruina, terraemotus, quo Rhodiorum & Aſiae opida conciderunt: quae omnia mirifice inſtauravit: & Romae incendium, quod trecentas quadraginta inſulas vel domos abſumſit.* Ita etiam ex alio numo Antonino Pio dicato, in quo ſculptus Apollo Palatinus, ſive Actiacus, muliebri veſte ornatus, coniicit Vaillantius (2), templum in Palatino ab Auguſto exſtructum, eum reſtituiſſe. Illud pariter non praeteribo, Capitolinum memorare opera ab eo Romae dedicata vel reſtituta, poſtquam meminit tertii anni eius imperii, quo Fauſtinam uxorem perdidit, quo etiam tertium Conſulatum geſſit cum M. Aurelio Caeſare: quare ſi quis in hoc numo Conſulatum tertium reſtituendum cenſet, non repugno.

Ca-

(1) Senator Bonarrotius e Muſeo Carpineo numum maximae formae profert Tab. III. num. IV. pag. 53. in quo Dea ſculpta eſt, demiſſa ad talos uſque veſte, aliaque breviore ſuperamicta, quae dextra haſtam, ſive venabulum: ſiniſtra animalculum quadrupes praefert. Hanc potius referre Dianam, manu cervam praeferentem, quam e numero Baccharum unam, autumat. Dianam indicant collecti in nodum, virginum more, capilli: quemadmodum etiam obſervat eruditiſſimus Rodulphinus Venutus, qui duos numos profert cum typo Dianae Venatricis n. I. Tab. XXIII. n. III. ex Albano in Vaticanum Cimeliarchium translatos. Exploratum eſt cervum, rapidiſſimi curſus Solis & Lunae ſymbolum eſſe; quem idcirco manu praeferunt Oſiris, & Apollo, ſive Sol, in numis a Cl. Seguino editis num. XII. & XIII. pag. 131. Quia vero, ut docti viri iamdiu obſervarunt, Antoninus Pius veterum Latinorum Romanorumque hiſtorias in ſuis numis renovavit, & nova luce donandas curavit, expendendum erit, utrum hic Dianae typus ad id, quod accidit Q. Sertorio, cuius ingenium & mores expreſſit in ſe Antoninus, referri poſſit, qua de re Plutarchus in eius vita conſulendus: ſed remotum exemplum videtur.

(2) Numiſm. praeſt. Imp. Rom. Tom. II. pag. 165.

L V.

A. ANTONINVS PIVS *laureato capite, pectore armato.*

E. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P COS III. *h. e.* Antoninus Augustus Pius; Pater Patriae, Tribunicia Potestate, Consul tertium.

P. *Mulier stolata stans: pone eam puerulus: ex adverso Victoria, palmam laeva gerens, scribit in clypeo, qui e tropaeo arbori suspenso pendet. Absque epigraphe.*

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XI. G. XV.

Mitissimus Princeps, pacisque amantissimus Antoninus Pius, cum in hoc pereximio numismate (1), nulla temporum labe corrupto, tum in altero Mediceo in Tab. XX. num III. edito, praeter morem, lorica squamata armatus exhibetur. Bella nonnisi coactus, & per legatos gessit. Quos vero & quales hostes devicerit, vel represserit, memorat his verbis Capitolinus: *Per legatos suos plurima bella gessit; nam & Britannos per Lollium Vrbicum legatum vicit, alio muro cespititio, submotis barbaris, ducto: & Mauros ad pacem postulandam coëgit: & Germanos & Dacos, & multas gentes atque Iudaeos rebelliones repressit.* T. XVIII. n. II.

Pausanias (2) primum ab eo devictos Mauros narrat, deinde Britannos. Verum in his, quae temporum seriem respiciunt, Pausaniae praeferendus videtur Capitolinus, Romanae Historiae peritissimus: praeterea edita Antonini Pii numismata tempus, quo Mauros profligavit, nobis consignant; nimirum quartum eius Consulatum, quum Tribuniciam potestatem vicesimam tertiam obtineret: cuius etiam testis est Mediceus numus mox illustrandus. Britannicam victoriam per Lollium Vrbicum legatum consecutus est in tertio Consulatu, videlicet anno V. C. DCCCXCIII. Christi CXL. quem iniit sextili mense, atque in eo collegam habuit M. Aurelium Caesarem.

Hanc itaque victoriam facile crediderim in hoc numismate testatam esse. Prope mulierem, ante tropaeum maerentem, quae Britanniam designat, adest puer captivus, perinde ac in numo Septimii Severi penes Oiselium (3): quamvis alio vestium

(1) Numism. max. med. eodem cum typo vide in Cimeliarchio Christianiss. Caesar. Regis Tab. VI. & in Museo Pisanio Tab. XVII. n. 1. Id ipsum describit Vaillantius pag. 198. & 199.

(2) In Arcadicis Lib. VIII. Cap. XLIII.

(3) Tab LXX. n V. pag. 379. 380. Vide etiam Comitem Mediobarbum in Severo pag. 279.

ſtium cultu amictus : in quo ſcriptum eſt VICTORIAE BRIT*annicae* . Victoria , quae palmam gerit , res ab eodem Antonino Pio praeclare geſtas , atque egregias eius laudes in clypeo ſcribit .

L V I.

A. ANTONINVS PIVS *nudo capite , nudoque pectore , chlamyde ornatus .*

E. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P COS III. *h. e.* Antoninus Auguſtus , Pius , Pater Patriae , Tribunicia Poteſtate , Conſul tertium .

P. *Apollo , ſeu Sol quadriga vectus , praeeunte cum face eius Genio : ſub ſpecu iacet mulier ſuperne nuda , inferius velata , quae ſiniſtra copiae cornu tenet . Abſque epigraphe .*

Ex aere flavo . Pond. Vnc. II. S. x. G. v.

T. XIX. *n. I.* HErois vel potius Dei ſpecie ſculptus videtur Antoninus Pius in hoc praeſtantiſſimo , inſigniſque elegantiae numiſmate (1) ; non paludamento , Imperatorum more , ſed chlamyde amictus , reliquo corpore nudus . Eximius typus , qui exhibet Apollinem , ſive Solem quadriiugo curru vectum , qui lumine ſuo iacentem Terram , rerum omnium parentem implet , ac fecundat , ſignificare videtur Antoninum Pium , quaſi alterum Solem beneficentia & liberalitate ſubiectos imperio ſuo populos foviſſe . Huic coniecturae lucem addit Capitolinus , qui haec de eo ſcribit : *Tanta ſane diligentia ſubiectos ſibi populos rexit , ut omnia & omnes , quaſi ſua eſſent , curaret . Provincias ſub eo cunctae floruerunt* . Et paullo inferius : *Multas etiam civitates adiuvit pecunia , ut opera vel nova facerent , vel vetera reſtituerent : itaut & magiſtratus adiuvaret , & Senatores Vrbis ad functiones ſuas .*

Typum hunc , tanto Principe dignum (2) , pluribus illuſtrare ſuperſedeo ; quia nonnulla adnotavi ad inſignem Gemmam Mediceam (3) , anaglypho opere exſcalptam , in qua eodem prorſus modo Sol quadriiugo curru vectus , iter monſtrante eius Genio , Terram iacentem ſub ſpecu , & copiae cornu tenentem , luce ſua fovet & conluſtrat : ad quam lectorem plura cupientem mittimus .

Perſpicuum eſt hoc numiſma elegantiſſimum , tertio Antonini Pii conſulatu caelatum fuiſſe : quo etiam non ſolum auream ſtatuam

(1) Numiſma cum eodem typo editum vide in Muſeo Piſanio Tab XVIII num I. Alteram deſcribit Vaillantius inter Numism. max. quem vide pag. 189.

(2) Idem etiam occurrit in Numism. max. mod. in honorem M. Aurelii percuſſo a Nicaeenſibus , quod exſtat in Cimeliarchio Chriſtianiſs. Galliarum Regis Tab. X.

(3) Hanc vide in Tom. II. Muſei Flor. Claſſ. IV. Tab. LXXXVII. pag. 138. & 139.

ſtatuam Senatus ei dedicavit, verum etiam *Maximi* cognomentum tribuit: quod ex hoc marmore, quod Romae exſtat in Hortis Iuſtinianeis, diſcimus (1):

S. P. Q. R.
IMP. CAESARI
T. AELIO . HADRIANO
ANTONINO . AVG. PIO . P. P.
PONTIF. MAX. TRIB. POT. VI. COS. III.
OPTIMO . MAXIMOQ. PRINCIPI
ET CVM SVMMA BENIGNITATE
IVSTISSIMO
OB INSIGNEM . ERGA . CAERIMONI
AS PVBLICAS CVRAM AC
RELIGIONEM

Annus iſte Tribuniciae Poteſtatis VI. incidit in annum V. C. DCCCXCVI. Chriſti vero CXLIII. Torquato & Herode Conſulibus; quum tertio anno ante Conſul tertium factus eſſet.

L V I I.

A. *Imperatoris* ANTONINI *caput laurea redimitum, dextrorſum verſum.*

E. ANTOOINVS AVG PIVS P P TR P COS III. *h. e.* Antoninus Auguſtus, Pius, Pater Patriae, Tribunicia Poteſtate, Conſul tertium.

P. *Caſtor & Pollux ſtantes pileati; altera manu haſtam tenent, altera equum capiſtro retinent. Abſque epigraphe.*

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. X. G. XV.

PErobſcura nobis eſt interpretatio illorum numiſmatum, quae in averſa parte praeter imagines Deorum, nullam exhibent epigraphen; nam, ea quae tunc temporis gerebantur, ſatis ſuperque clara erant: nimirum templorum inſtaurationes, T. XIX. *n. II.*

 ſtatua-

(1) Apud Reineſium Syntagm. Claſſ. III. n. XXIII. pag. 308.

ſtatuarum dedicationes, feſta, ſacra, itemque certamina, quae nulla interpretatione indigebant, quum maxime apud omnes pervulgata eſſent. Caſtor & Pollux, Dii victori gentium populo propitii, ſculpti in hoc numiſmate elegantiſſimo, feliciſſima imperii Romani auſpicia, imperante Antonino Pio, indicare poſſunt: vel etiam, quia Circenſibus ludis, ſacriſque Athletarum certaminibus praeerant (1), Iſelaſtica certamina, quae Traiani Caeſaris exemplo idem optimus Imperator conſtituit, ni fallor, ob ſuſceptas victorias. Id ut ſuſpicer facit marmor editum in Gruteri Theſauro (2), ex quo, Puteoli celebrata fuiſſe ea certamina, diſcimus.

IMP. CAESARI
DIVI . HADRIANI . FIL
DIVI . TRAIANI
PARTHICI . NEPOTI
DIVI . NERVAE . PRONEP
T. AELIO . HADRIANO
ANTONINO . AVG. PIO
PONTIF. MAX. TRIB. POT. V.
IMP. II. COS. III. P. P
CONSTITVTORI . SACRI
CERTAMINIS . SELASTICI
SOCII . LICTORES . POPVLARES
DENVNCIATORES . PVTEOLANI

Convenit tempus, quo hoc numiſma dedicatum eſt, cum adlato marmore: in eo tamen ſcribendum fuerat ISELASTICI, non vero SELASTICI: dicta ſiquidem conſtat ἀπὸ τοῦ εἰσελαύνειν, id eſt *inducere*, *invehere*; nam athletae in his ludis victores cum ma-

(1) Horatius Carm. Lib. I. Ode XII.
Dicam & Alcidem, puerosque Ledae,
Hunc equis, illum ſuperare pugnis
Nobilem ——————
Vide Onuphrium Panvinium de ludis Circenſibus Lib. I. Cap. XIII. ſi plura cupis, ad haec, quae notat Ioannes Argolus. Vide etiam Lilium Giraldum Synt. Deor.
(2) Pag. CCLIV. 4.

magna pompa coronati, equis albis, sive, ut aliqui volunt, quadrigis, triumphantium ritu, magna cum pompa invehebantur in patriam suam, disiecta muri parte (1): quo significabatur civitati illi haud magnopere opus esse muro, habenti viros qui pugnare possent & vincere. Eadem certamina a Tranquillo memorantur in Nerone; disertius etiam a Plinio in epistola ad Traianum (2), quam lubet adferre: *Athletae, Domine, ea, quae pro Iselasticis certaminibus constituisti, deberi sibi putant statim ex eo die, quo sunt coronati. Nihil enim referre, quando sint patriam invecti; sed quando certamine vicerint, ex quo invehi possint*. Et mox: *Iidem obsonia petunt pro eo agone, qui a te Iselasticus factus est, quamvis vicerint, antequam fieret*. Accedit insignis Tabula Farnesiana, Graece scripta, ab Octavio Falconerio edita atque illustrata (3), quae ostendit Antoninum Pium rescripto XVII. Kal. Iun. dato, Torquato & Herode Consulibus, adsignasse Athletis, omnique Synodo Xysticae Herculaneorum, locum prope Thermas divi Traiani, quem iisdem Hadrianus pollicitus antea fuerat. Vetustam hanc tabulam non profero, quia frequenter edita, ob oculos eruditorum hominum est.

Post haec, alia mihi occurrit causa, cur hic numus cum Castore & Polluce sculptus sit; eaque verisimilior videtur: nimirum ob editos Circenses ludos, queis hi Dii praesides erant (4): exstat enim huius Imperatoris numus apud Mediobarbum (5) in cuius aversa parte legitur. P. M. TR. P. III. COS. III. visunturque quadrigae triumphales: & in aversa parte alterius numi, eadem Tribunicia potestate III. notati, habetur: MVNIFICENTIA S. C. Doctissimus Pagius (6) refert ad ludos editos ob victoriam Britannicam. Subspicari etiam possumus hoc emblemate, & aliis huic similibus, immortalitate dignum Antoninum Pium, & inter Deos referendum, Romanos censuisse: quod colligo ex epistola Horatii ad Augustum (7).

In-

(1) Vide Vitruvium in Praef. Lib. IX. & Plutarchum.
(2) Lib. X. Epist. CXX. pag. 842. editionis omnium nitidissimae atque accuratissimae Amstelaed. 1734. cum notis doctissimorum virorum Gottlieb Cortii & Paulli Danielis Longolii.
(3) Inter Inscriptiones Athleticas pag 4.
(4) Vide Pindarum Ode X. Nem. & eius Scholiast.
(5) In Antonino Pio pag. 194. vide.
(6) In Critica Historico-Chronol. in Annales C. Baronii. Tom. I. pag. 138.
(7) Lib. II. Epist. I.

Quum tot sustineas, & tanta negotia solus:
Res Italas armis tuteris, moribus ornes.
Legibus emendes, in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora Caesar.
Romulus, & Liber Pater, & cum Castore Pollux,
Post ingentia facta, Deorum in templa recepti;
Dum terras, hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros adsignant, oppida condunt.

LVIII.

A. *Imperator ornatus chlamyde, absque laurea corona.*

E. ANTONINVS AVG PIVS P. P. TR. P. COS :::::: *h. e.* Antoninus Augustus, Pius, Pater Patriae, Tribunicia Potestate, Consul tertium.

P. *Laurea corona, in qua scriptum:* S P Q R AMPLIATORI CIVIVM. *h. e.* Senatus Populusque Romanus Ampliatori Civium.

Ex aere flavo, inserto in maximo circulo. Pond. Vnc. III. G. XII.

T. XXI. *n. II.* QVoniam veritas lucet ipsa per se, meorumque laborum eam unicum esse pretium statui; minime verebor adfirmare non suspectum, sed omnino falsum esse hoc numisma, quod probe cum viris doctis expendi. Multa sunt, quae id aperte declarant: nec omnia satis explicari possunt, nisi quis archetypum ipsum prae manibus habeat, & diligenter observet. Numisma insertum est in aereo circulo omnium maximo. Litterae sculptae in utraque parte inaequales sunt: in adversa minores, & parum exstantes: quod etiam de imagine Antonini Pii dicendum est: cuius vultus non satis prominet, adeo ut ex alio conflatum quis subspicari iure ac merito possit. Postremae litterae P COS III. quum reliquae probe legantur, adeo deletae sunt data opera, ut vix earum vestigia conspiciantur. In aversa parte, e contrario litterae magnopere distant a consueta scribendi apud Romanos forma, & licet promineant multo magis; vitium tamen erodentis aeruginis, vel temporis, satis mentiuntur in integra prima linea, & non parum in secunda, ceteris integris intactisque. Laurea quoque corona obfuscata est & corrupta; quare omnia redolere sagacem recentis artificis manum iudicaturos non dubito, qui illud expendere voluerint. Adcedit circulus multo magis in postica parte quam in antica exesus aliquibus in locis, & vacuis bullis & hiatibus oppletus.

De numismate vero, quod Antonino Pio in tertio eius Consulatu, non tamen in secundo, Senatus Populusque Romanus dedicavit; cuius aversa pars epigraphen praefert: S. P. Q. R. AMPLIATORI CIVIVM, deque eius sinceritate, quum adfirmet summus vir Spanhemius (1), & quidem non uno in loco, haud

(1) Vide Exercit. II. in Opere, cui titulus: *Orbis Romanus.* Item in altero Gallice edito: *Les Cesares de l'Empereur Iulien &c.* pag. 83.

haud ambigendum esse; illudque descripserit Comes Mediobarbus, & alii celebres Antiquarii (1); nec ego, qui cum his, ne vix quidem sum numerandus, ambigendum esse arbitror: praesertim quum ea, quae ipsi adferunt numismata, ob oculos non habeam.

Plura igitur de Antonino Pio, qui ob insignem suam in omnes Romanos cives beneficentiam, benevolentiamque adpellari AMPLIATOR CIVIVM meruit, dicenda nunc essent: sed quum vero certoque fundamento, ex auctoritate huius numismatis desumendo, non nitantur; satius erit lectorem amandare ad ea, quae de hoc perhonorifico elogio adnotarunt celeberrimi viri Spanhemius & Heineccius, qui de Romana civitate, eiusque iuribus & privilegiis, ab eodem Imperatore amplificatis, luculenter & erudite pertractarunt.

LVIIII.

A. *Imperator laurea, & paludamento insignis.*

E. ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. TR. P. XVI. *h. e.* Antoninus Augustus, Pius, Pater Patriae, Tribunicia Potestate decima sexta.

P. *Caesar armatus, laeva scipionem praeferens, ante Romam spoliis insidentem stat, quae dextra florem ei offert, sinistra parazonium tenet: ex adverso Victoria cum palma, galeam Romae dextra adprehendit.*

E. *In exergo:* COS III::. *Legendum* COS IIII.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. VI. G. X.

TRibunicia potestas decima sexta Antonini Pii, quae in annum incidit ab V. C. DCCCCVI. & Christianae aerae CLIII. convenit cum quarto eius Consulatu, quo vota pro felicitate imperii ab eo celebrata, notat eximius Pagius (2). Quum igitur in exergo aversae partis huius numismatis, iniuria temporis deleto altero I, nunc legatur COS III::, manifestum est, restituendum esse COS IIII. quod etiam ex alio numismate (3), cum eadem fere epigraphe, & typo Romae spoliis insidentis, Victoriolam & parazonium gestantis, comprobatur. Ceterum, praeterquam in exergo, nulla in parte corruptum est hoc T. XIX. n. III.

(1) Erizius, Goltzius, Tab. XLVI. Occo, Comes Mediobarbus pag. 193. refert tamen cum Consulatu II.

(2) In Annales Baronii pag. 151.

(3) Apud eumdem pag. 202. ad calcem paginae.

hoc numiſma, operis elegantia & raritate praeſtantiſſimum, a nemine antea viſum & deſcriptum.

Pagius (1), ut monebam, in quarto Antonini Pii Conſulatu recenſet M. Aurelii Caeſaris Vota Quinquennalia anno uno dilata: ad quae utrum referendus ſit huius numi typus, vel ad alia deinceps, dum viveret idem Antoninus Pius, celebrata, expendi velim. Haec quoque conſideranda proponit Bonarrotius (2), qui numum maximae formae, a Mediceo haud longe diverſum, adfert e Muſeo Carpineo: nam typus exhibet Romam, quae armata iuvenis (hunc M. Aurelium Caeſarem eſſe coniicit) dextram manum adprehendit: hinc inde comitantibus Centurionibus, & pone Romam adſtante Provincia, quae tropaeum defert: cuſuſque eſt ille numus Conſulatu eiuſdem Antonini quarto; in quo tamen haud notata eſt Tribunicia eius Poteſtas. Subſpicatur Bonarrotius eo typo indicari aliquem reditum Romam M. Aurelii Caeſaris, vel initum ab eo ſecundum Conſulatum anno V. C. DCCCXCVIII. Chriſti vero CXLV. Prior explicatio huic quoque Mediceo numiſmati convenire poteſt: nam complures hoſtes vel devictos vel contuſos repreſſoſve memorat Capitolinus, imperante mitiſſimo Principe Antonino Pio: cum altera vero explicatione non concordat tempus, quum in hoc notata ſit XVI. Tribunicia poteſtas. Lubentius igitur hoc Medicei numiſmatis emblemate declarari crederem, non reditum M. Aurelii Caeſaris, ſed profectionem ad bellum aliquod: praeſertim quum meae coniecturae forſitan faveat typus Romae inſidentis opimis hoſtium ſpoliis, quae dextra florem, lilio ſimilem (hunc in editis numis Spem Deam praeferre videmus) eidem Caeſari obfert, quaſi auſpicium pro ſpe gloriae & propagationis aeterni ſui imperii. Adcedit, quod Romae auſpicatiſſimum hoc inſigne obferenti, adnuere quodammodo videtur Victoria, quae palmam laeva gerit; dextra vero manu galeam in capite eiuſdem Deae Romae fulcit ac firmat: quaſi votorum ſecuritatem felicitatemque ſuſcepti adverſus hoſtes belli ſpondeat, &, ni fallor, per caput eius iuret (3).

In id tempus, nimirum quum Antoninus Pius Tribuniciae Poteſtatis eſſet XVI. incidit etiam L. Veri Antonini Conſulatus

in

(1) In Critica Hiſtorico-Chronologica in Annales Baronii pag. 140.

(2) Tab. III. num. 2. pag. 48. & 49.

(3) Vide Virgilium Aeneid. Lib. IX. v. 300.

in Fastis notatus, quem suscepit anno V. C. DCCCCVII. Christi vero CLIIII. Hunc idem Antoninus Pius cum M. Aurelio sibi adoptavit, Hadriani iussu ac voluntate. Vtrum vero idem typus hunc respiciat, alii doctius inquirent. Alium numum, tertio Pii consulatu cusum, licet absque emblemate, habes in Tab. CIX. n. II.

L X.

A. *Caput Imperatoris laureatum.*

B. ANTONINVS AVG PIVS P TR P ::::II COS IIII. *h. e.* Antoninus Augustus, Pius, Pater Patriae, Tribunicia Potestate ::::II. Consul quartum.

P. *Vulcanus stans; dextra malleum, sinistra forcipem, & scutum incudi admotum tenet: dextrorsum basi altiori impositum Minervae simulacrum, quae Victoriolam praefert: inferius eidem basi adhaeret clypeus, in quo antea sculptum emblema lupae nutricis Romuli & Remi, nunc desideratur: laevorsum praegrandi basi imposita est galea cristata: inferius additum fabrile instrumentum cernitur. Absque epigraphe.*

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XIII. G. XX.

NOn pauca numismata, maxima magnitudine cusa in honorem Antonini Pii, varia exhibent emblemata e Mythica Historia atque e priscis Romanorum monumentis desumta. Inter haec sacrificium Herculis ad aram maximam (1); nam Evandro Regi, quo ritu coli vellet ostendit: sacra Cerealia (2), quae Romulus a proximis Arcadibus adscivit una cum Herculis & Fauni caerimoniis, ab Evandro institutis (3): Iovis adversus Titanas (4); Thesei cum Centauris pugnam (5): Ariadnen cum Dionyso eiusque choro (6): Horatii Coclitis (7), & Navii Auguris facinus (8): Prometheum, Minerva opem ferente, hominem effingentem (9). His adde Herculem ex arbore in hortis Hesperidum poma decerpentem, ut in adlato Mediceo numismate Tab. XVII. n. III. paullo ante vidimus: adde etiam Vulcanum, qui in hoc numo elegantissimo, & in altero, quem vide in Cimeliarchio Christianissimi Galliarum Regis, eodem cum typo (10), expressus est bellica arma solus conficiens, in aliis T. XX. n. I.

O nu-

(1) Apud Vaillantium inter selectiora Numism. max. mod pag. 23. Tab. n. II.
(2) Apud eumdem ibidem pag. 24 Tab. num. III.
(3) Vide Dionysium Halicarn. Antiq. Rom. Lib. I.
(4) Inter Numism. max. mod. nunc Vaticana Tab. XIX. pag. 37. apud Cl. Venutum.
(5) Apud Vaillant. inter select. max. mod. pag. 25. Tab. n. I.
(6) Inter Numism. max. mod. Albana, nunc Vaticana Tab. XXII. num. 3. pag. 44.
(7) Ibidem Tab XXIII. num. I. pag. 45.
(8) Apud Vaillantium in Descript. Numism. max. pag. 196
(9) Inter Numism. max. mod. Mus. Albani, nunc Vat. Tab. XXV. n. II. pag. 49. 50.
(10) Tab. V.

numis praesente etiam Minerva (1) : quos diversis temporibus, nimirum secundo, tertio, & quarto eius Consulatu cusos esse, docet eorum inscriptio.

Erudite ex his colligit Vaillantius (2), Antoninum Pium non solum renovasse, perpetuaque memoria illustrasse veteres Romanorum historias, Deorum cultum, caerimonias & templa vel dilapsa, vel incendio tempestate sua deterrimo absumta, instaurasse; verum etiam veteres artes revocasse: nam artium pulcherrimarum Vulcanum & Minervam praesides Deos fecit vetustas (3) Neque adversabor, si quis hoc typo indicari velit, Vulcani templum ab Antonino Pio instauratum fuisse: praesertim si illud sit quod, teste P Victore, cernebatur in Circo Flaminio: siquidem Capitolinus adversa, quae eo imperante acciderunt, commemorans, Circi ruinam recenset.

Sed praeter Vulcanum, sculptum est etiam in hoc numo Minervae Victricis simulacrum basi impositum, qui typus facit ut expendendum proponam, significeturne hoc ipso emblemate, Antoninum Pium bella gessisse, armaque in hostes movisse, non impellente temeritate, civilis hostilisque sanguinis cupidine; sed sapientiae suae consilio & auspiciis. Quum autem & in numismate Mediceo, quod infra exhibemus in Tab. XXIV. n. II. quodque M. Aurelio Caesari dedicatum est, quum iterum Consul esset cum Antonino Pio, occurrat Minerva, quae adstat Vulcano arma conficienti; expendendum quoque velim, utrum hoc typo declaretur Antoninum Pium arma Legatis suis, ac praesertim M. Aurelio praebuisse, optimo consilio & sapientia adversus hostes inferenda; nam ex antiquis Mythologiae adytis compertum est, Vulcanum Heroibus, inter quos Achilles memorandus est (4), ac Diis praesertim ad bellum pro Iove contra Titanas euntibus, arma fabricasse (5). Sed in his explicandis, aliorum potius, quam meum, lubentissime amplectar iudicium.

Quod superest, adnotandum est, litteras in aversa parte huius numismatis, nulla temporum iniuria corruptas esse, excepta nota prima numeri Tribuniciae potestatis, cuius supersunt tenuissima quaedam vestigia, quae potius x sculptam fuisse decla-

(1) Apud Vaillantium inter Numism. selectiora pag. 23. Tab num. I. & in Descript. Numism. max. pag. 201.

(2) In Numismata selectiora e Museo Ill. D. Francisci de Camps, pag. 23. & in Numismata maxima praestantiora Tom. II. pag. 165. & 167.

(3) Vide Phurnutum de Nat. Deorum; Cap. XIX. & XX.

(4) Apud Homerum Iliad. Lib. Σ. v. 613.

(5) Vid Virgilium Aeneid. Lib. VIII. v. 427. & eius Enarratores, item Nat. Comitem Mytholog. Lib. II. Cap. VI. Vulcanus cum fulmine etiam in numis occurrit.

clarant, quam v; nam duo capita ſuperius & inferius x dextrorſum, quae duo puncta nonnihil referunt, modo ſuperſunt: adeoque reſtituendum videtur TR P XII. Nec locus duarum XX capax eſt: ut convenire poſſit cum numiſmate maximi moduli cum eodem typo Vulcani, quod ut deſcribit Vaillantius (1) habet TR P XXII. Nec convenit cum altero apud eumdem Vaillantium (2) cum eodem typo, quod inſcriptum eſt TR. P. XV. COS. IIII. nam Mediceus abſque dubio manifeſte habet non v, ſed ::II adeoque veritati potius conſonat TR P XII. quam TR P VII.

L X I.

A. *Imperatoris caput laureatum, dextrorſum verſum.*

E. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XXII. *h. e.* Antoninus Auguſtus, Pius, Pater Patriae, Tribunicia Poteſtate viceſima ſecunda.

P. *Iupiter nudus ſtans, dextera globum, cui inſiſtit Victoria, coronam & palmam ferens: laeva haſtam gerit: ad pedes aquila: hinc ara ignita, inde arbor.*

E. COS IIII.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. X. G. XV.

Conſtat Iovem *Victorem*, cuius imago in hoc inſigni numiſmate ſculpta eſt, hanc adpellationem ſortitum eſſe, quod omnia vincat, omnia ſuperet (3). Victor gentium populus, eius tutela ac praeſidio Romam ſtare, aeternamque fore credidit (4). Cum Iove colloquia ſe habere Numa gloriabatur, cui Antoninum Pium omnibus exemplis ſimillimum ſe praeſtitiſſe, narrat Capitolinus. Exſtat alius numus maximae magnitudinis Antonino Pio dicatus (5), cum imagine Iovis, qui dextra fulgur, ſiniſtra haſtam tenet, cum epigraphe: IOVI STATORI. In hoc autem numiſmate pereximio, quum Iupiter Victor ſculptus ſit; coniicere poſſumus, optimum Principem ob inſignes victorias, quas retulit, vel ob inſignem beneficentiam, Iovi a Romanis comparatum fuiſſe. Audiendus Capitolinus: *Nam & Britannos per Lollium Vrbium legatum vicit, alio muro ceſpititio, ſubmotis barbaris, ducto: & Mauros ad pacem poſtulandam coëgit: & Ger-* T. XX. n. II.

(1) Inter Numiſmata maxima pag. 201.
(2) Ibidem pag. 200.
(3) Ex Phurnuto de Nat. Deor. Cap. IX. Euſebio Lib. III. Cap. IX. de Praep. Evang. ex D. Auguſtino de Civitate Dei Lib. VII. Cap. XII.
(4) Vide Macrobium Saturnal. Lib. III. Cap. IX. Ciceronem in Orat. de exſilio & reditu ſuo.
(5) Vide Vaillant. Tom. II. Numiſm. praeſt. pag. 167.

& Germanos & Dacos & multas gentes atque Iudaeos rebellantes contudit per praesides & legatos. In Achaia etiam atque Aegypto rebelliones repressit, Alanos molientes saepe refrenavit. Et paullo inferius: *Olbiopolitis contra Tauroscythas in Pontum auxilia misit: & Tauroscythas usque ad dandos Olbiopolitis obsides vicit.*

Tribunicia Potestas vicesima secunda eiusdem Antonini Pii, quo hic numus percussus est, respondet anno V. C. DCCCCXIII. Christi vero CLX. quo, auctoritate numismatis, quod adfert Vaillantius (1), constat eum divi Augusti templum restituisse: eodemque anno vota secunda Decennalia solvisse: & tertia Decennalia suscepisse alii nummi docent (2): quibus festis, praecedentium annorum victorias, & alia praeclare ab eo gesta Romani celebrarunt (3).

LXII.

A. *Imperator laurea, & armis insignis.*

E. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XXIII. *h. e.* Antoninus Augustus, Pius, Pater Patriae, Tribunicia Potestate vicesima tertia.

P. *Imperator paludatus, & laurea redimitus stans; sinistra hastam gerit: ex adverso decumbit Africa innixa scopulis, dextram capiti leonis imponens; sinistra spicas praefert: in eorum medio Victoria stat, & in clypeo, e tropaeo pendente, scribit.*

E. *In exergo:* COS IIII.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XVII. G. XX.

T. XX. n. III. TYpum hunc, quem praefert Mediceus numus, occurrit etiam, in quam paucissimis varians, in duobus aliis, quos servant celeberrima Musea Pisanium (4), & Carpineum: In hunc multa notatu digna observat Bonarrotius (5), quem lectorem adire oportet. Ob susceptam victoriam de Mauris, ad pacem postulandam coactis, cusus est hic numus decimatertia Tribunicia Potestate Antonini Pii, quam iniit diebus quinque ante Kalendas Martias, anno videlicet ab V. C. DCCCCXIII. & CLX. a Christo nato. Hinc certum est tempus, silentio praetermissum a Capitolino, quo Mauri pulsi fugatique sunt: cuius rei monumenta erecto tropaeo, in clypeo eidem suspenso, ipsa Victoria scribit.

Im-

(1) Ibidem pag. 169.
(2) Haec Numismata Mediobarbus describit in Antonino Pio a pag. 199. ad 205.
(3) Vide P. A. Pagium in Annales Baronii Tom. I. pag. 152.
(4) Tab. XVI.
(5) Tab. III. num. 3. pag. 51. 52. 53.

LXIII.

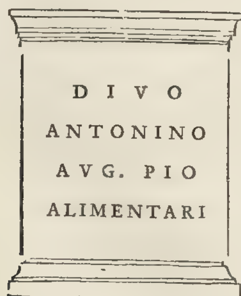
A. *Imperatoris caput laurea cinctum.*

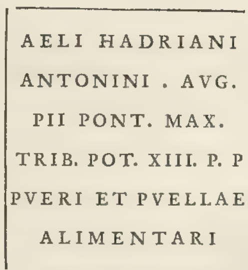
E. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XXIIII. *h. e.* Antoninus Augustus, Pius, Pater Patriae, Tribunicia Potestate vicesima quarta.

P. *Imperator togatus in medio stans: sinistra volumen, dextra stilum gerit, & scribit in clypeo, quem utraque manu tenet Victoria, altiori basi insistens; sub ea duae puellae dextram manum extendunt: ex adverso mulier in sinu puellum gerens, cum puero ad laevum latus, dextra coronam capiti eiusdem Imperatoris imponit. Absque epigraphe.*

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. xv. G. II.

MOrtua Faustina uxore, quam, teste Capitolino, Antoninus Pius tertio anno imperii sui perdidit, *Puellas alimentarias Faustinianas* in honorem eius instituit. Non solum autem puellis, verum etiam pueris alimenta per Italiam constituisse, docent vetusta marmora. Exstat apud Sextinates in Etruria haec marmorea basis, quam primo loco adserimus (1): altera vero adfertur a doctissimo Philippo Rubenio (2), in quo Alimentarii Pueri & Puellae nominantur. T. XXI. n. I.

Verum mancum hoc marmor in capite, atque etiam inemendatum esse, arbitror: notandum tamen in eo scriptam esse Tribuniciam Potestatem decimam tertiam, quam praeferunt alii numi, quos describit Mediobarbus (3).

Idem

(1) Iam a me editam vide in Par. II. Inscript. ant. Etruriae Vrbium pag. 348.

(2) Electorum Lib. II. Cap. XXXVI.

(3) In Antonino Pio pag. 200.

Idem Rubenius (1) eximium profert numum in honorem Fauſtinae, poſt eius conſecrationem percuſſum, in cuius poſtica parte ſtat Imperator togatus, volumen ſiniſtra gerens, ante menſam, ad quam vir ſedet, altera figura ſtante; infra vero puellae manum porrigentes ſculptae ſunt, cum epigraphe: FAVSTINIANAE. Fuerunt, ut idem Rubenius animadvertit, pueri puellaeque tenuiores, eiſque cum alendis, tum erudiendis annui reditus adſignati, vel ex aerario fiſcove, vel e privatorum donis & legatis: idque partim miſericordiae cauſa, partim in honorem & cultum Auguſtorum Auguſtarumve; ſed cum ſexus diſcrimine, & ut illorum nonen pueri, harum puellae referent. His primum Traianus alimenta detulerat: iiſdem Hadrianus, teſte Capitolino, incrementum liberalitatis adiecit. Idem illuſtre exemplum ſecutus eſt Antoninus Pius, cuius pietatis illuſtre monumentum exhibet elegantiſſimum hoc numiſma, nulla labe corruptum, & alia iam edita. Id etiam fecit Alexander Severus (2): *Puellas & pueros, quemadmodum Antoninus Fauſtinianas inſtituerat, Mammaeanas, & Mammaeanos inſtituit.*

Tribunicia poteſtas viceſima quarta Antonini Pii, quum eſſet Conſul quartum, incidit in annum ab V. C. DCCCCXIIII. Chriſti CLXI. cuſuſque eſt hic numus Ianuario vel Februario menſe, vel paullo ante; nam idem optimus Imperator obiit Nonis Martiis eiuſdem anni. Numiſma maximae formae Antonini Pii deſcribit Vaillantius, in quo mulier ſculpta eſt puerum in ulnis gerens, duobus hinc inde ad latera eius ſtantibus pueris; cum epigraphe in adverſa: ANTONINVS AVG. PIVS. P. P. TR. P. XXIII. in averſa vero: PIETATI AVG. COS. IIII. Imperator in clypeo ſcribens, quem tenet Victoria, forſitan indicat de his alimentis reſcripſiſſe, vel aliquod publicum monumentum Senatuſconſulto in honorem eius poſitum fuiſſe.

AN-

(1) Loco paullo ante citato.

(2) Vide Capitolinum in eius vita.

L X I I I I.

A. ANTONINI PII *caput laurea revinctum , dextrorſum verſum .*

E. *Epigraphe iniuria temporum deleta .*

P. *Pluto in quadriiugo curru , Proſerpinam rapiens : praeeit eius Genius , ardentem taedam praeferens : infra quaſillus , ſeu calathus florum proiectus .*

E. *Epigraphe fugit .*

Ex aere flavo . Pond. Vnc. I. S. xx. G. v.

EXplicanda ſuperſunt in Mediceo Cimeliarchio numiſmata ſeptem maximae formae , in honorem Antonini Pii percuſſa a praecipuis Aſiae Proconſularis , & Graeciae urbibus , quas idem Imperator auctoritate , benevolentia , maximiſque beneficiis ſibi devinxit . Spectatur in Muſeo Vindobonenſi Romanorum Imperatoris Auguſtiſſi ni , numiſma maximae magnitudinis cum eodem typo ; differt tamen in nonnullis : caput vero Imperatoris laurea ornatum , ut in Mediceo , dextrorſum verſum eſt : cum epigraphe ΑΤ ΚΑΙ Τ ΑΙ ΑΔΡΙΑΝΟϹ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ ΕΤ. Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Τίτος Ἄιλιος Ἀδριανὸς Ἀντωνεῖνος Εὐσεβής : *Imperator Caeſar Titus Aelius Hadrianus Antoninus Pius* . Ita igitur , quae in Mediceo deſideratur , ſupplenda eſt . Inſcriptio vero averſae partis ita reſtituenda ex alio numiſmate cum eodem typo , quod in Muſeo Chriſtinae Reginae vidit & deſcripſit Vaillantius (1) : cuius aliquot litterae in Mediceo non nihil elucent : ΚΟΙΝΟΝ ΙΓ. ΠΟΛΕΩΝ ΠΡΟΔΙ . ΟΝ . ΚΛ . ΦΡΟΝΤΩΝΟϹ . ΑϹΙΑΡΧΟΤ ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΡΕΩϹ ΙΓ ΠΟΛΕΩΝ. Κοινὸν τρισκαίδεκα πόλεων Προδίνου ὄντος Κλαυδίου Φρόντωνος Ἀσιάρχου καὶ Ἀρχιερέως τρισκαίδεκα πόλεων : *Commune tredecim Vrbium , Curatore exſiſtente Claudio Frontone Aſiarcha & Pontifice tredecim Vrbium* . In numo maximae formae , quem e ſuo Cimelio profert Celeb P. Harduinus (2) & pro typo habet Cererem taediferam , curru vectam iunctis draconibus ; ſcriptum eſſe adfirmat : ΚΟΙΝΟΝ· ΙΓ . ΠΟΛΕΩΝ . Π . ΡΟΔΙΟΝ . ΚΛ . ΦΡΟΝΤΩΝΟϹ . ΑϹΙΑΡΧΟΤ . ΚΑΙ . ΑΡΧΙΕ . ΙΓ . ΠΟΛΕΩΝ. Idem Π . ΡΟΔΙΟΝ . interpretatur Πρυτανέως Ροδίον : notatque ο pro ω in numis eſſe tralatitium . Cenſet igitur pertinere ad *Prytanes* Rhodiorum . Eius interpretationem exploſit non ſolum Vaillantius (3) , verum etiam Andreas Morellius (4) , qui in numo T. XXI. n. III.

ad-

(1) Numiſm. Imper. &c. a popul. Graec. percuſſ. pag. 47.
(2) Ad Num. ant. Populor. & Vrb. illuſtr. pag. 421.
(3) In Select. Numiſm. num. VI. pag 27.
(4) In Specim. rei numar. Tab. I. pag. 16.

adſervato in Gaza Societatis Ieſu Collegii Claromontani, legit ΚΟΙΝΟΝ . ΓΙ . ΠΟΛΕΩΝ . Π . ΡΟΔΙΟΝ . ΚΛ . ΦΡΟΝΤΩΝΟϹ : & interpretatur : *Commune tredecim Civitatum, Magiſtratu Rhodiorum Claudio Frontone*. In ſecundis curis (1) rationem adfert ſuae explicationis, quam primus excogitavit; nempe quod mos non ſit in numis uſquam adpellari ſimul viros duos, qui pariter Ἀρχιερεῖς forent. Sed magnum virum hac in re dormitantem, nemo eſt qui non videat.

Quae vero cauſa fuerit ut Rhodii & Aſiatici pariter hoc numiſma cudi iuſſerint, adfertur a Capitolino in Antonino Pio, & notatur ab eodem Harduino: *Adverſa eius temporibus haec provenerunt: fames, de qua diximus; Circi ruina: terraemotus, quo Rhodiorum & Aſiae opida conciderunt: quae omnia mirifice inſtauravit*. Andreas Morellius obſervans in alio numo M. Aurelii eandem inſcriptionem, eiuſdemque Caeſaris caput admodum iuvenile, exiſtimat hoſce numos cuſos fuiſſe primis Antonini Pii imperii annis, & tempore adoptionis M. Aurelii. Vix enim tantum temporis elabi potuit, intra quod tot urbes ſint reſtitutae. Verum quamvis ille terraemotus ſero acciderit, nec tam cito illae urbes inſtauratae ſint; tamen nihil prohibent ut grati animi argumenta ederent, ſtatim ac Antoninum Pium intellexere de earumdem tredecim urbium inſtauratione cogitare.

Huiuſmodi raptus Proſerpinae admodum frequenter in numis urbium Aſiae proconſularis expreſſus cernitur: quas enumerat Cl. Liebeus (2): id factum cenſet nobiliſſimus Spanhemius (3), quia Graeci Aſiatici ſibi perſuaſere, in patria ſua eum raptum contigiſſe.

Ca-

(1) Vide in fine eius operis pag. 608.
(2) In Theſauro Frideric. ad Numiſm. max. mod. Cap. XI. §. XIV. pag. 374.
(3) Ad Callimach. pag. 667.

L X V.

A. *Caput Imperatoris laureatum , dextrorſum verſum .*

E. ΑΤ ΚΑΙ ΤΙ ΑΙ ΑΔΡΙΑΝΟϹ ΑΝΤΩΝЄΙΝΟϹ ЄΤ. *Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Τίτος Ἄιλιος Ἀδριανὸς Ἀντωνεῖνος Εὐσεβής . h. e.* Imperator Caeſar Titus Aelius Hadrianus Antoninus Pius .

P. *Hercules ſedens ſupra ſpolia leonis Nemeaei : dextera adblanditur mulieri ſeminudae ſtanti , quae eum reſpicit , & laeva veſtem , dextra ſolutos capillos adprehendit .*

E. *Inſcriptio intercidit : in exergo hae litterae ſuperſunt :* KOIN... *h. e.* Commune ....

Ex aere flavo . Pond. Vnc. I. S. XVIII.

HVnc numum inſignem , e Nicolinio Muſeo depromtum , T. XXIII. n. I. cui & alium eodem cum typo ſimilem adſervat Cimeliarchium Mediceum , quem vide in Tab. CIX n. II. alteri iam deſcripto iungimus , quia Antonino Pio dedicatus eſt a Communi tredecim Aſiae Civitatum , curante Claudio Frontone , earumdem Aſiarcha , & Pontifice . Quae temporum iniquitate deleta eſt inſcriptio averſae partis , ita inſtauratur ex alio numiſmate , quod exſtat eodem cum typo in Cimeliarchio Chriſtianiſſimi Galliarum Regis (1) : cuius inſcriptio , licet manca , ita ſe habet : ......ΦΡΩΝΤΩΝΟϹ . ΑϹΙΑΡΧΟΤ . ΚΑΙ . ΑΡΧΙΕΡΕΩϹ : in exergo : ΠΟΛΕΩΝ. In alio numiſmate maximi moduli , quod e Muſeo nobiliſſimi viri Abbatis de Camps exhibet Vaillantius eodem cum emblemate (2) , ſcriptum eſt ΚΟΙΝΟΝ ΙΓ ΠΟΛΕΩ.... reliqua deſiderantur . In hunc fere modum reſtituenda eſt epigraphe in hoc Mediceo numo . Sardibus percuſſum eſſe , coniicit idem Vaillantius , quem ſequitur Andreas Morellius (3) : ſiquidem Herculem exhibet Omphali Lydiae reginae adblandientem , qui ab ea alia multa acceperat munera (4) , quod ad Sagarim fluvium , ex Dindymo monte (cui inſidet Hercules) ortum , multos eius regnum vaſtantes interemiſſet . Hercules ſaepe in Sardianorum numis caelatus eſt . Sardis Aſiae urbs celeberrima : cuius in numis alii Aſiarchae obſervantur , & ΚΟΙΝΟΝ ΑΣΙΑΣ ſignatum habent . Ex Omphale filium Agelaum ſuſcepit Hercules , unde Creſi genus .

(1) Tab. VIII.
(2) Pag. 27. num. VI.
(3) Vide in Specim. rei numariae antiquae pag. 27.
(4) Hyginus in Poët. Aſtronom. XIV.

L X V I.

A. *Imperatoris caput nudum.*

E. ΑΥΤ ΚΑΙϹΑΡ ΑΔΡΙΑΝΟϹ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ. *h. e.* Imperator Caesar Hadrianus Antoninus.

P. *Ceres facem accensam utraque manu gerens; curru vecta a draconibus alatis.*

E. ΘΕΑ . . . . *In exergo* ΝΕΙΚΑΙΕΙϹ. *h. e.* Deae . . . . Nicaeenses.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XVIII. G. XVIII.

T. XXII. n. I. QVum terraemotus ille, quo, imperante Antonino Pio, celeberrimae Rhodiorum, & Asiae urbes conciderunt, Hellespontum & Bithyniam concusserit; suspicari possumus hanc potissimam fuisse causam, etsi aliae complures esse potuerint, cur Nicaeenses grata animi significatione, institutis festis, votisque solutis, pro eius salute totiusque Domus Augustae, hunc numum eidem Imperatori beneficentissimo dedicarint. Nicaea, iam Bithyniae Metropolis, sita erat ad paludem Ascaniam (1), & prope Phurnutum parvum flumen. Cererem summa religione coluisse Nicaeenses, & tamquam tutelare numen deveneratos esse, ex eorum numis coniicimus (2); nam etiam solo fruebantur admodum pingui ac felici. Aversa pars Medicei numismatis, ex alio Musei Carpinei cum eodem typo & epigraphe, supplenda est: nimirum ΘΕΑ ΔΗΜΗΤΡ (h. e. ΔΗΜΗΤΗΡ) *Dea Ceres*; quod peraccurate illustrat Cl. Bonarrotius (3). Numum cum Cerere Taedifera, draconum bigis vecta, quem eidem Antonino Pio consecravit Commune, sive Concilium tredecim Vrbium, luculenter explicat egregius vir Andreas Morellius (4), explosa Harduini explicatione, de qua paullo superius mentionem fecimus. Facem utraque manu praefert Ceres, qua in monte Aetna accensa, raptam a Plutone filiam suam Proserpinam pervestigavit (5).

Im-

(1) Ex Strabone Geograph. Lib. XIII. & Suida.
(2) Apud Vaillantium & Com. Mediobarbum pag. 203.
(3) In Numism. Carp. Tab. III. num. 5. pag. 56.
(4) In Specim. rei numar. Tab. I. pag. 25.
(5) Vide Ovidium Lib. V. Metamorph. v. 441. 643. & Claudianum Lib. I. de Raptu Proserp. v. 179.

LXVII.

A. *Imperatoris caput laureatum.*

B. ΑΥΤ ΚΑΙ Τ Α......... ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ. *Supplenda ita eſt ex aliis numis epigraphe:* ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙΛ ΑΔΡΙΑΝΟϹ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ. Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Τῖτος Αἴλιος Ἀδριανὸς Ἀντωνεῖνος. *h. e.* Imperator Caeſar Titus Aelius Hadrianus Antoninus.

P. *Aeſculapius ſtans, dextra innixus baculo, cui ſerpens circumvolutus: a dextris eiuſdem Hygia ſerpentem paſcens; a ſiniſtris Teleſphorus cucullatus.*

E. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑϹΚΛΗΠΙΩ ΝΕΙΚΑΙΕΙϹ. *i. e.* Hygiae & Aeſculapio Nicaeenſes.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XX. G. VII

QVum Antoninus Aeſculapium, quem fabuloſa vetuſtas ſalutis datorem, morborumque propulſatorem fecit (1), praecipua religione coluerit, atque Epidaurenſe templum toto orbe celeberrimum, e quo eius cultus ad omnes gentes dimanavit, inſignibus operibus ornarit ac reſtituerit, teſte Pauſania (2): haud mirum eſt, ſi Nicaeenſes, editis in eius honorem compluribus numiſmatis (3), praeſertim ex aere flavo, quod apud eos laudatiſſimum fuit (4), eius beneficentiae ac pietatis memoriam gratiſſimo obſequio teſtari voluerint. Nicaeenſium peculiares Dii ac Praeſides fuere Aeſculapius, eiuſque filia Hygia ſive Salus, & Teleſphorus, quem morbis finem dare, integramque valetudinem reddere crediderunt (5). Hi Dii in numis Nicaeenſium, vel ſimul coniuncti, vel diſſociati frequenter occurrunt. Numum adfert e Muſeo Carpineo Bonarrotius (6), ſculpta imagine pectore tenus eiuſdem Aeſculapii, inſignem: e cuius epigraphe ϹΩΤΗΡΙ ΑϹΚΛΗΠΙΩ ΝΙΚΑΙ...... perſpicue adparet Nicaeenſes Aeſculapium, *Servatorem*: ex aliis vero numis, Hygiam & Teleſphorum communi nomine, *Deos*: Liberum autem Patrem ΤΟΝ ΚΤΙϹΤΗΝ, *Conditorem* ſuum adpellaſſe (7). T. XXII. n. II.

Numiſma illud Carpineum ſubſpicatur Bonarrotius (8) Nicaeenſes Antonino Pio dedicaſſe in memoriam votorum, quae

P 2 pro

(1) V. Plinium Hiſt. nat. Lib. XX. Cap. IV. Arnobium adverſus Gentes Lib. IV. Hyginum Aſtronom. Lib. II. Macrobium Saturnal. Lib. I. Cap. XX.
(2) In Corinthiacis Lib. II. Cap. XXVII.
(3) Hos deſcribit Vaillantius in Numiſm. Graec. pag. 44. R. P. Harduinus ad Nummos antiquos Populorum & Vrbium illuſtratos pag. 345. & ſequent.
(4) Ex auctore libri de lapidibus, qui S. Epiphanio tribuitur Cap. de Smaragdo: ex Alexandro Iatroſoph. Lib. VIII. ex antiquo Lexico, quod adfert Salmaſius de Homonymis hyles Iatrices Cap. XX. quos auctores citat Bonarrotius ad Obſervat. in Numiſm. Carpin. pag. 62.
(5) Vide Pauſaniam in Corinthiac. Lib. II. Cap. XI.
(6) In Tab. III. num. 6. pag. 60.
(7) Hos vide apud Vaillantium & Harduinum locis citatis.
(8) Loco paullo ante citato.

pro eius ſalute iiſdem Diis tutelaribus ſuis perſolverunt. Eadem interpretatio & huic Mediceo numiſmati praeſtantiſſimo recte convenit: etſi non negem & aliis de cauſis conſecrari ab iiſdem potuiſſe, vel ob ſuſcepta beneficia, praeſertim ob inſtauratas poſt terraemotum tredecim Aſiae minoris urbes: vel etiam ob praeclara aedificia, quibus maieſtatem magnificentiſſimi Epidaurenſium templi Aeſculapio dicati auxit, ac nobilitavit; nam inde ad Nicaeenſes quoque, ut diximus, eiuſdem medicinae Dei cultus pervenerat, quo mirifice gloriabantur, ut edita numiſmata luculentiſſime teſtantur. Cum eodem typo adfertur numus maximae magnitudinis a Bonarrotio, quem Nicaeenſes in honorem L. Aurelii Veri Caeſaris percuſſerunt (1).

Id ipſum Romani quoque perhonorificis numiſmatum maximae formae monumentis ad Antonini Pii gloriam ſempiternam teſtati ſunt, quae cum imagine Aeſculapii, tertio eius Conſulatu Romae percuſſa, habemus (2): & alterum, mole ac raritate conſpicuum, adfert Spanhemius (3), ad declaranda in templum Epidaurenſe inſignia Pii Caeſaris beneficia, quae contuliſſe Conſulatu ſuo tertio diſcimus: & forſitan minime abſurdum eſt hinc coniicere, eumdem Imperatorem Aeſculapii templum in inſula Tiberina (4) vel inſtauraſſe, vel multis beneficiis locupletaſſe, quum in eo numiſmate expreſſus ſit Aeſculapii adventus ad eamdem inſulam ſub draconis ſpecie; quem valetudinis cauſa, Romanos iam antea ſolemni legatione accerſiviſſe, celeberrimi ſcriptores Livius (5), Plinius (6), Plutarchus (7), aliique commemorant.

Ca-

(1) Tab. VI. num. II. pag. 81.
(2) Vide apud Cl. Venutum Tab. XVII. pag. 33. & in Muſeo Piſanio Tab. XV.
(3) Diſſert. IV. de uſu & praeſt. Numiſm. pag. 217.
(4) Vide Dionyſium Halicarn. Roman. Antiq. Lib. V. pag. 288. Suetonium in Claudio Cap. XXV. Arnobium adverſ. Gent. Lib. II. pag. 290.
(5) Lib. X. & XXV.
(6) Hiſtor. Nat. Lib. XXIX. Cap. IV.
(7) In cauſis Romanis. Vide etiam Feſtum: *In Inſula*.

LXVIII.

A. *Caput Imperatoris laureatum.*

E. ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙΛ ΑΔΡΙ ΑΝΤΩΝЄΙΝΟϹ. *i. e.* Imperator Caesar T. Aelius Hadrianus Antoninus.

P. *Hercules leonem suffocans.*

E. *Inscriptio penitus obliterata.*

Ex aere flavo. Pond. S. xxi. G. x.

CAelatus est hic numus a Perinthiis, qui urbem suam in Thracia, ad Propontidem sitam, ab Hercule, quem religiosissime devenerati sunt, conditam gloriabantur. Hanc etiam ea de re Heracleam Thraciae, dictam ferunt (1): de qua plura erudite observat Bonarrotius (2). Epigraphe aversae partis huius numi, temporum vetustate deleta, ex alio numo cum eodem typo, inter Cimelia Reginae Christinae, ita restituitur: ΗΓЄΜ. ΚΟΜΟΔΟΥ (sic) ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ. *Praeside Commodo Perinthiorem* (3). In duobus Perinthiorum numis, in honorem Pii cusis, Commodus eorum Praeses, *Iulius* adpellatur: alterius emblema est Apollo muliebri habitu columellae innixus: alterius vero tres Gratiae mutuo se complectentes (4). T. XXII. *n. III.*

Prima aerumnarum omnium Herculis, iuxta enumerationem Apollodori (5), fuit Nemeaei leonis invulnerabilis suffocatio, cuius pellem sibi adferri iusserat Eurystheus. Huic pugnae secundum locum tribuit Albricus (6). *Secunda Herculis victoria notabilis fuit, qua ipse pugnasse cum leone, ipsumque clava mactasse, & interemto pellem abstulisse, dicitur: quo deinde spolio incessit semper indutus, in signum victoriae perceptae.*

Ca-

(1) Ammianus Marcellinus Lib. XXII. Vide etiam apud Balsamonem, item Geltzium in vetere Graecia Tab. XXVI.
(2) Ad numum Antonini Caracallae a Perinthiis percussum Tab. IX. n. 4. pag. 182. & sequent. Vide etiam R. P. Harduinum ad numos Populor. & Vrbium illustr. pag. 396. & seq.
(3) Haec numismata describit Vaillantius in numis Graec. Pop. pag. 45.
(4) Ibidem.
(5) Bibliothecae Lib. II.
(6) De Deorum imaginibus Cap. XXII.

L X V I I I I.

* A. *Caput* ANTONINI *laureatum*.

B. ANTΩNINOC CCB CTCC Ἀντωνῖνος Σεβαστὸς Εὐσεβής. *i. e.* Antoninus Augustus Pius.

P. *Duae mulieres stolatae stantes: ea quae a dextris cernitur, caput habet turritum, dextra florem praefert, sinistra vestem adtollit: altera a sinistris calatho ornatum habet caput; dextra copiae cornu, laeva pateram gerit.*

E. L Γ K. *i. e.* Anno vicesimo tertio.

Ex argento. Pond. S. x. G. xviii.

T. XXIII. *n. II.* PErspicuum est ex multis notis, argenteum hunc numum maxime singularem, in Aegypto ab Alexandrinis caelatum fuisse in honorem Antonini Pii, anno eius imperii *vicesimo tertio*, quem numerales notae declarat L Γ K. Hoc anno fato functus est idem Pius, Nonis Martiis ab V. C. DCCCCXIII. Christi CLX. quum essent Consules T. Vibius Verus, & Annius Bradua; nam imperavit annos viginti duos, menses septem, dies viginti sex; a die vero, quo ab Hadriano imperii conlega nuncupatus est, anno vicesimo tertio, adiectis undecim diebus (1). Quo igitur tempore Alexandrini hunc numum ei consecrarint, clarissime liquet. Alteri numo cum adsimili typo, qui exstat in Museo Theupolo (2), iisdem Alexandrinis tribuitur, eadem est inscriptio; nimirum ANTΩNINOC CEB ETCE. sed in Mediceo transversae lineae Є fugerunt. Idem etiam typus adversae partis: in hoc vero differt mulier a dextris sculpta, quod dextra hastam gerit, in Mediceo florem.

FAV-

(1) Vide Pagium in Baronium pag. 153.

(2) Pag. 1148.

LXX.

FAVSTINA.

A. *Caput* FAVSTINAE *nudum*.

B. DIVA AVGVSTA FAVSTINA.

F. FAVSTINA *biiugo curru vecta*. *Epigraphe corrupta intercidit*.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XII. G. VI.

FAVSTINAM Antonini Pii uxorem, tertio eius Consulatu, ſideribus, ut veteres credebant, poſt fatum receptam, Senatus, teſte Capitolino, ſolemni ritu conſecravit (1): delatis Circenſibus atque templo, Flaminicisque & ſtatuis aureis atque argenteis. Hiſce honoribus idem Antoninus Pius & hunc adiecit conceſſitque, ut imago eius cunctis Circenſibus poneretur. T. CX. n. I.

Cum typo Medicei numiſmatis convenit ille, quem adfert V. C. Venutus (2); in hoc tamen differt, quod in Vaticano Fauſtina Dianae Luciferae cultu ac ſpecie, ad quam migraſſe credebatur, currum ab equis vectum conſcendit: in Mediceo vero in altiore curru, haud intus vacuo, ſed integro ſolidoque, tamquam ſuper baſim, ſtat: quamobrem, etſi non negem Dianae ſpecie Fauſtinam in hoc quoque expreſſam eſſe, equos ad curſum incitantem; haud tamen tamquam improbabile reiiciendum cenſeo, ſi quis ſubſpicetur, thenſae decus cum eius ſtatua ſive aurea, ſive argentea in Circenſibus deferenda, cuius meminit Capitolinus, in hoc Mediceo numo ſignificari, eamdemque Fauſtinam Deae quidem, ſive Dianae, ſive Iunonis Luciferae, ſpecie effictam eſſe. Divinos honores eidem Fauſtinae poſt obitum delatos, alia complura iam edita numiſmata teſtantur (3). In hoc ita forſitan epigraphe reſtituenda: CONSECRATIO ſive AETERNITAS.

Cum imagine magnae Deûm Matris Fauſtinam conſecratam, docet numiſma adlatum in Tab. XXIII. num. II. quod quum ſit ex magno aere, non vero maximae formae, licet hanc oſtentet, quod maximo circulo recentioris artificis ingenio ſit in-

(1) Ab V. C. DCCCXCIII. a C. N. CXL. Vide Bonarrotium in Numiſm. max. mod. Tab. III. num. I. pag. 42.

(2) Tab. XXVII. n. II. pag. 53. & 54.

(3) Haec deſcripta habes apud Com. Mediobarb. p. 208. & ſeq.

inclusum : tamen ab hac serie , quam immerito aliorum cura subiit , expungendum esse , nemo est qui non videat .

LXXI.

M. AVRELIVS.

A. M. AVRELIVS *absque laurea , nudo corpore , chlamyde e pellibus ornatus* .

E. AVRELIVS CAESAR AVG PII F COS II.

P. *Minerva dextrorsum stans , deposito seorsim clypeo , in quo serpens sculptus : laevorsum sedet vir , qui dextra hastam , sinistra scutum demissum sustinet : in medio mulier vasculum mensae imponens . Absque epigraphe .*

Ex aere flavo . Pond. Vnc. I. S. XII. G. XIII.

T. XXIV. *n. I.* IN numismate Carpinei Musei , quod explicat Bonarrotius (1) , non tres figurae , ut in hoc Mediceo , sed duae conspiciuntur . Sedentem subspicatur Vulcanum : sed quum aliter in vetustis monumentis hic Deus sculptus sit ; postmodum opinatur aliquem Heroam expressum esse , vel Erichthonium , vel Theseum : atque vel huius , vel alterius Herois specie indicari M. Aurelium Caesarem (praesertim quum eo cultu ac specie in antica eiusdem numismatis sculptus sit) qui non minus quam ipsi ob res gestas , virtutumque omnium claritudine insignis , Romano imperio , cui ab Antonino Pio destinatus fuerat , maxime dignus fuit . Ast in Mediceo praeter Heroam illum sedentem , ac Minervam stantem , adest in medio femina , quae vasculum mensae imponit . Equidem , quum ille iuvenis , seu vir , qui sedet , Vulcanum referre posse mihi haudquaquam videatur , ad aliam explanationem , pace dixerim tanti viri , confugiendum esse crediderim ; quamquam non negem Herois illius imagine , qui coram Minerva sedet , designari M. Aurelium , Heroibus , Athenarum conditoribus (2) , sapientia & virtute simillimum .

Fateor Mediceum quoque numisma , ceteroquin elegantissimum ac praestantissimum , temporum vitio haud parum detritum esse . Hinc diu animo anceps haesi , utrum ille vir sedens , barbatus ne sit , an sine barba . Neque etiam video quomodo se-

(1) Tab. IV. n. 1. pag. 63. 64. & 65.

(2) Vide Hyginum Tab. XLVIII.

ſedens clypeum teneat ; quum potius eius veſtis inter genua ſinuoſa , multoque magis complicata videatur . Nec ſatis pro certo adfirmarim , utrum haſtam puram , an aliquid aliud dextra praeferat . Ad aliam , de quo monebam , explicationem , facit id quod a vetuſtis ſcriptoribus & poëtis memoriae proditum eſt (1) , Minervam & Neptunum inter ſe contendiſſe , uter Atticam deberet obtinere : quum autem Dii iudices conſediſſent , decreviſſe ei eſſe adiudicandam , qui rem incolis utiliorem produxiſſet : percuſſiſſe Minervam haſta terram , & e terra oleam exſtitiſſe : percuſſiſſe Neptunum , & equum eſſe natum . Quum vero Dii equo oleam praetuliſſent , quod altera pacis , alter eſt belli indicium ; viciſſe Minervam , & urbi dediſſe nomen , & in poſterum decreto Deorum Atticae praefuiſſe . Varro tamen doctiſſimus Romanorum tradit , quum tridente Neptunus terram percuſſiſſet , non equum , ſed aquam e terra extitiſſe ; cui Pauſanias in Atticis adſentitur (2) : Πεπόιηνται δὲ καὶ τὸ φύτον τῆς ἐλάιας Ἀθηνᾶ , καὶ κῦμα ἀναφάινων Ποσειδῶν : hoc eſt : *Effícta Minerva olivam creans , & fluctum maris Neptunus* . Difficillimo huius numiſmatis emblemati , utrum haec interpretatio aptari poſſit , expendent viri docti , aut clariora ipſi depromaent . Facile vir ille qui ſedet , tridentem potius , quam haſtam tenet ; quae quum in ſummo corrupta ſit temporum iniuria , ut de tridente aperte decernam , anſam non praebet . Hydria illa , quae menſae imponitur , vel etiam , ni fallor , ex ea removetur , ſortes in ea de more poſitas , pro ſortienda Attica , denotare poteſt : & fortaſſis illa femina Atticam regionem repraeſentat . Hinc probabile mihi videtur Romanos , qui hoc numiſma M. Aurelio conſecrarunt , aptiſſimo hoc emblemate declarare voluiſſe , M. Aurelium Caeſarem , Philoſophiae addictiſſimum , ſapientia auſpice , imperio dignum ſe praeſtitiſſe , eique ſapientiſſimo , tum Deorum , tum Antonini Pii patris iudicio , deſtinatum eſſe . Auream Platonis ſententiam ſemper in ore eiuſdem M. Aurelii Caeſaris fuiſſe , memorat Capitolinus : *Florere civitates , ſi aut Philoſophi imperarent , aut Imperatores philoſopharentur* . Nil aptius , nil illuſtrius ad declarandam tanti Principis ſapientiam , edito Miner-

 vae

(1) Ex Ovidio Metamorph. Lib. VI. Tab. 2. Statio Thebaid. Lib. XII. & Ariſtide in Panathenaic. & Plutarcho in vita Themiſtoclis . Vide Benedictum Averanium in Euripidem Differt. XXV. in qua Virgilii ea explicat carmina , Georg. Lib. I. in princ.

——— *Tuque o cui prima frementem*
Fudit aquam tellus , magno percuſſa tridente

Ex eo haec excerpſi .

(2) Lib. I. Cap. XXIV.

vae victricis, & voti ſui compotis, clariſſimo hoc monumento, quam ſapientiae ſtudiis optimiſque artibus praeeſſe omnis cenſuit antiquitas.

M. Aurelius in ſecundo ſuo Conſulatu, quem ſuſcepit anno V. C. DCCCXCVIII. Chr. CXLV conlegam habuit patrem ſuum Antoninum Pium, tunc Conſulem quartum: quo anno, vel ineunte credibile eſt cuſum fuiſſe hoc numiſma, in quo idem M. Aurelius neque Imperator adpellatur, nec notatur Tribunicia eius Poteſtas, quam anno V. C. DCCCC. Chriſti vero CXLVII. accepit.

LXXII.

A. *M. Aurelii Caeſaris caput abſque laurea corona.*

B. AVRELIVS CAESAR AVG PII F COS II.

Ɐ. *Vulcanus ſedens; galeam fabricat ante portam: coram eo adſtat Minerva, laeva innixa clypeo, dextram manum extendens. Abſque epigraphe.*

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. x. G. x.

T. XXIV. n. II. AD heroicam M. Aurelii Caeſaris virtutem, eximia cum prudentia coniunctam, uti paullo ante obſervabam ad numum Antonini Pii Auguſti Tab. XX. num. I. eodem typo inſignem, & hic referendus videtur. Arma adverſus hoſtes cum ratione & conſilio ſuſcepta, ni fallor, deſignat Minerva, quae coram Vulcano adſtat, atque arma ab eo fabricata vel exſpectat, vel fabricanda indicit. Militaribus armis, thorace Gorgonis capite munito, indutus cernitur Aurelius Caeſar. Probabile eſt hunc numum elegantiſſimum ei dedicatum fuiſſe, tamquam auſpicatiſſimum victoriae de hoſtibus mox conſequendae monumentum, dum ad debellandos Mauros mitteretur: pro qua felici expeditione, quam etiam indicare videtur porta Vrbis (1), vota ac ſacra peracta fuiſſe conſentaneum eſt. Eximium hunc numum auro ſuperfuſum fuiſſe, nonnulla quae ſuperſunt indicia, praeſertim in poſtica parte, non obſcure teſtantur.

Aure-

(1) V. Vaillantii Numiſm. max. p. 206. & 207. In clypeo, quem tenet Minerva ſcriptum: VIC AVG. h. e. *Victoria Auguſta*.

LXXIII.

A. *Aurelii Caesaris caput absque laurea, dextrorsum conversum.*

E. AVRELIVS CAESAR ANTONINI AVG PII FIL.

P. *Apollo amictus chlamyde, corpore nudus: dextra pharetram e baltheo pendentem; sinistra arcum tenet. Hinc mensa cum vase diota: pone laurus, cui insidet corvus; hinc tripus, cui advolutus serpens.*

E. TR POT III COS II.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. II. S. XI. G. XIII.

SVbspicor hunc numum, pondere, opificii elegantia, ac raritate praestantissimum, caelatum fuisse in honorem Aurelii Caesaris ob editos Apollinares ludos, qui quotannis ab Imperatoribus pridie nonas quinctiles edi solebant. Ad alium numum M. Aurelii ornatum imagine Apollinis, muliebri habitu stantis, dextra pateram (forsitan plectrum) sinistra lyram gestantis, qui praefert Tribuniciam eius potestatem duodecimam, cum secundo Consulatu coniunctam, id ipsum subspicatur doctissimus Vaillantius (1). Vas diota, mensae impositum, praemia in his certaminibus proposita, ut opinor, indigitat; quibus forsitan Agonotheta praesedit idem Aurelius Caesar. Pro Caesarum incolumitate ac felicitate vota quotannis nuncupata, sacraque Diis Romani imperii praesidibus, & domus Augustae tutelaribus facta, nemo est qui ignoret. Apollini ea certamina sacra erant. In alio numo Senatusconsulto percusso eodem ferme tempore in honorem Aurelii Caesaris (2), scriptum est; TR. P. III. COS. II. IVVENTAS S. C. Cum hoc mirifice convenit Mediceus hic numus, in quo sculptus Apollo, non secus ac pingitur a Tibullo (3).

T. XXIV. n. III.

Solis aeterna est Phoebo, Bacchoque iuventa;
Nam decet intonsus crinis utrumque Deum.

Multa erudite congerit Cl. Patinus in numum maxima forma insignem, e Museo Mauroceno depromtum (4), cuius epigraphe & emblema cum Mediceo omnino convenit; sed tempus & causas, cur ita caelatus sit, minime aperit.

 Au-

(1) Tom. II. Numism. praestant. Imperator. pag. 179.
(2) Vide apud Com. Mediobarb. in M. Aurelio pag. 213.
(3) Lib. I. Eleg. IV. v. 33.
(4) In Thesauro Numism. Musei Mauroc. pag. 60. & 61.

LXXIIII.

A. *Aurelii Caesaris caput nudum.*

E. AVRELIVS CAESAR AVG PII FIL.

P. *Castor astro supra caput, pileo & chlamyde insignis: dextra equum adprehendit: laeva hastam tenet.*

E. TR POT VIIII COS II.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. xv. G. xxii.

T. XXV. n. I. CIrcenses ludos natali suo dedicatos non respuisse, aliis honoribus refutatis, Antoninum Pium, Capitolini auctoritate diximus ad numum il. Tab. XIX. In memoriam horum ludorum, vel eorum, qui ob Britannicam victoriam celebrati sunt, cuius in numismatis hoc tempore obsignatis mentio (1), credibile est hunc numum pereximium M. Aurelio dedicatum fuisse, anno nimirum ab V. C. DCCCCVIII. a Christo nato CLV. Castor propter equestris rei scientiam, Circensibus praeesse putabatur (2). Hisce ludis forsitan Aurelius Caesar praesedit. Alium numum maximae formae describit Vaillantius (3) eodem cum typo; sed ita variat eius epigraphe: TR. P. VIII. COS. II.

LXXV.

A. *M. Aurelii Caesaris caput laureatum: pectus eius lorica squamata armatum.*

E. M AVREL ANTONINVS AVG ARMENIACVS P M IMP II TR P XIX COS III.

P. *Bonus Eventus stans; dextra pateram; sinistra spicas praefert: pone eum hinc ara coronata cum igne accenso, hinc arbor. Absque epigraphe.*

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. v. G. xx.

T. XXV. n. II. MOrtuo Antonino Pio, M. Aurelius suscepto Romani orbis imperio, Antonini nomen, uti hoc numisma aliaque iam edita ostendunt, recepit, idemque L. Aurelio Vero propinquo suo, quem imperii participem fecit, addidit, teste Capitolino. ARMENIACI titulum, ob res in Armenia pro-

(1) Vide Com. Mediobarbum in Antonino Pio pag. 202. 203.
(2) V. Isidor. de Lud. Circens. Etym. Lib. XVII. Cap. XXVII. & Lib. XVII. Cap. XXVIII. Tertull. de spect. Cap. V. de loco.
(3) Inter Numism. max. pag. 205.

prospere gestas per Statium Priscum Legatum, pudore quodam primo recusavit, postea recepit, illudque pariter cum L. Vero communicavit, nimirum post Tribuniciam Potestatem XVII. & L. Veri III. videlicet post tertium imperii annum, qui fuit V. C. DCCCCXVII. Christi vero CLXIIII. (1) Sequenti anno, rerum prospere feliciterque gestarum perenne monumentum, hoc numisma praestantissimum, ut auguror, sculptum est; cuius in aversa parte cernitur Bonus Eventus, qui dextra pateram, sinistra spicas tenet. Iisdem cum symbolis, sculptum eius simulacrum ab Euphranore, describit Plinius (2).

Quoniam vero doctissimus Varro, hunc Deum inter duodecim Consentes, qui agriculturae & frugibus praeerant, recenset (3), minime absurdum videtur, si quis hunc typum referat ad frumentarias largitiones, quas a M. Aurelio factas, memorat his verbis Capitolinus: *Italicis civitatibus, famis tempore, frumentum ex Vrbe donavit, omnique frumentariae rei consuluit.* Et mox: *Rei frumentariae graviter providit.* Huc pertinet numisma, maxima magnitudine celeberrimum, eodem anno cusum, quod describit Vaillantius (4), in quo Annona exhibetur, quae frumentum e copiae cornu in modium effundit, cum prora navis ad pedes: & alterius numi typus, in quo mulier, eadem, ut arbitror, Annona, frumentariam tesseram dextra praefert (5). In Consulatu tertio M. Aurelius conlegam habuit L. Verum, iterum Consulem anno V. C. DCCCCXIV. Christi vero CLXI.

Im-

(1) Vide Observat. Senat. Bonarrotii in Numism. max. mod. Tab. VI. num. I. pag. 77. & 78.
(2) Histor. Nat. Lib. XXXIV. Cap. VIII.
(3) Lib. I. de Re Rustica.
(4) Inter Numism. maxima pag. 206. In alio numismate maximo penes eumdem Vaillantium pag. 205. mulier sculpta est ad aram sub arbore positam, quae dextra pateram, laeva spicas tenet; cum epigraphe TR. P. XIX. IMP. II. COS. II. in qua menda typothetarum subesse arbitror.
(5) Vide Comitem Mediobarbum in M. Aurelio pag. 219.

LXXVI.

A. *Imperator armis insignis, verso dextrorsum capite laureato.*

E. M AVREL ANTONINVS AVG ARMENIACVS P M.

P. *Roma galeata sub arbore stans, deposito humi clypeo: ad aram pendentibus encarpis coronatam, in qua serpens positus, dextram manum admovet & extendit: ante eam stat Victoria, escariam patellam laeva praeferens, dextra vestem adtollens.*

E. TR P XX IMP III COS III.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XI. G. III.

T. XXV. n. III. SChema huiusce numismatis, quod inter insigniora censetur, referri, ut arbitror, potest ad vota Romae iterum soluta pro incolumitate Imperatorum M. Aurelii & L. Veri, & pro eorum imperii diuturnitate, anno ab V. C. DCCCCXXI. a Christo nato CLXVIII. quae etiam superiore anno soluta fuisse declarat aliud numisma maximae magnitudinis a Vaillantio descriptum (1), quod eodem emblemate caelatum est. Sed hoc anno, quum e Capitolino liqueat, orto Marcomannico bello, & peste ingruente, totam Vrbem ingenti motu & trepidatione perculsam, quam sequenti anno invaluisse nonnulli existimant: probabile admodum censeo, in huiusce rei memoriam percussum esse hunc numum, lustrata urbe, sacrisque piacularibus factis, quibus salutaria Numina placare consueverunt. Audiendus Capitolinus. *Tantus autem terror belli Marcomannici fuit, ut undique Sacerdotes Antoninus acciverit, peregrinos ritus impleverit, Romam omni genere lustraverit, retardatusque a bellica persecutione sit: celebravit & Romano ritu lectisternia per septem dies. Tanta autem pestilentia fuit, ut vehiculis cadavera sint exposita sarracisque.* Mox alia haec: *Et multa quidem millia pestilentia consumsit, multosque ex proceribus: quorum amplissimis Antoninus statuas conlocavit.* Pro salute Vrbis tuenda, proque avertenda peste, sacra peracta fuisse arbitror ab Imperatore M. Aurelio, quorum memoriam hoc numisma exhibet: nam serpens Aesculapii tutela, qui etiam eius imago est, praealtae arae, encarpis undique sacris coronatae, tamquam Deus incumbit; quod vigilantissimum animal, ut ait Festus (2), ad tuendam valetudinem maxime aptum censuit fabulosa

(1) Inter Numismata maxima in fine pag. 206.

(2) Pag. 78. 23. *In insula.*

bulosa vetustas. Roma sacram lustrationem peragit, adstante alia Dea alata, quam Victoriam esse censet Vaillantius (1); notandum tamen in hoc Mediceo numo, quemadmodum etiam in alio in Thesauro Christianissimi Galliarum Regis cum eodem emblemate (2), palmam minime praeferre: nam expressa est dextra manu adtollens vestem, sinistra gerens lancem cum pabulo, ad placandum numen draconis, eo forsitan ritu cultuque, qui in sacris pro tuenda obtinendaque salute adhibebatur, quae frequenter in antiquis praesertim Gemmis exhibentur (3). Oiselius alium numum profert (4) cum eodem typo; in quo Victoria urceolum dextra, sinistra lancem, sive canistrum, ut observat, floribus plenum defert: nec dubitat sacrificium Aesculapio factum, quem serpens indicat, in eo expressum esse.

L X X V I I.

A. *Imperator armatus, capite laureato, & dextrorsum verso.*

E. M ANTONINVS AVG ARM PARTH MAX. *h. e.* Marcus Antoninus Augustus, Armeniacus, Parthicus Maximus.

P. *Iupiter nudus stans; dextra fulmen, sinistra sceptrum tenens: sub pallio suo protegit hinc M. Aurelium, hinc L. Verum Imperatores togatos.*

E. TR POT XX:::: IMP IIII COS III.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XII.

OPtime hic numus aliique, ut observat Clarissimus Venutus (5), qui Tribuniciam Potestatem M. Aurelii praeferunt XX. XXI. & XXII. ad victoriam de Armenis & Parthis referri possunt. De his enim M. Aurelius & L. Verus triumpharunt circa finem anni V. C. DCCCCXX. Christi vero CLXVII. vel circa initium mox ineuntis, & PARTHICI MAXIMI adpellati sunt. Numum e Vaticanis Cimeliis adfert idem Venutus, in quo scriptum in adversa M. ANTONINVS AVG. ARM. PARTH. MAX. In aversa vero TR P. XXII. IMP. IIII. COS. III. Duae Victoriae stantes sculptae sunt lauream tenentes, in qua scriptum S. P. Q. R. VIC. PARTHICAE. quare in Mediceo, quum numerus Tribuniciae Potestatis mancus sit, restituendum vide- T. XXVI. n. I.

(1) In Numism. max. pag. 205. & 206.
(2) Vide Tab. IX.
(3) Vide Cl. Begerum in Gemmas T. I. Thesauri Brandemb. pag. 62. 68. & Musei Flor. Tom. II.
(4) Tab. LXXX. n. II. pag. 421.
(5) Tab. XXX. num. III. pag. 60.

videtur TR P XXI. vel potius TR P XXII. quum locus duarum potius II, quam unius dumtaxat capax esse videatur. Cum Mediceo numismate alterum, eodem schemate ornatum, convenit, quod Vaillantius describit (1), in quo pariter scriptum TR. P. XXII. IMP. IIII. COS. III.

LXXVIII.

A. *Imperator paludamento, & laurea corona insignis.*

E. M ANTONINVS AVG ARM PARTH MAX.

P. *Iupiter nudus stans, dextra fulmen, sinistra sceptrum tenens: sub pallio suo Imperatores protegit, hinc M. Aurelium, hinc L. Verum, togatos.*

E. TR P XXII IMP IIII COS III.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. II. S. IX. G. VI.

T. XXVI. *n. II.* ELegantia, egregioque opificio, nulla in parte corrupto, alterum numisma Mediceum hoc superat e Museo Nicolinio depromtum, cui alterum simillimum adfertur in Museo Pisanio Tab. XIX. Iovem, pallio divinitatis suae protegentem Imperatores, qui devictis Armenis Parthisque triumphum simul egerunt, ita sculptum esse arbitror, quia Iovi sacri erant triumphi, inque gremio Iovis Capitolini lauream deponebant triumphantes, quod ei acceptam referrent cum victoriae, tum triumphi gloriam, quae omnium maxima censebatur (2). Eidem quoque, Romuli exemplo, caesorum hostium spolia & tropea consecrabantur (3), uti mox ad alium numum M. Aurelii Tab. XXVIII. n. III. observabimus. Eumdem typum praefert numus maximae formae, in honorem L. Veri percussus, quem e Museo Abbatis de Camps producit Vaillantius (4), quem censet dedicatum fuisse, saeviente peste Romae post actum triumphum Parthicum, sequente anno, nempe V. C. DCCCCXXI. Mos enim fuit, pestilentia ingruente, Romano ritu lectisternia celebrare, & Iovis iram placare (5).

Im-

(1) Inter Numismata maxima pag. 206.
(2) Plinius Lib. XV. Cap. XXX. Seneca de Consolatione Cap. X.
(3) Ex Livio Lib. I. n. 10. aliisque.
(4) Inter selectiora Numismata pag. 36.
(5) Vide Livium Lib. V. n. 13.

LXXVIIII.

A. *Imperator laurea corona & paludamento insignis ; verso dextrorsum capite.*

E. M ANTONINVS AVG TR P XXIIII.

P. *Victoria stans, columellae innixa ; dextra lauream coronam, sinistra palmam praefert.*

E. COS III.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XI. G. XVIII.

TRibunicia Potestas M. Aurelii XXIIII. incoepit ante diem XVI. Kalendas Apriles, anno V. C. DCCCCXXIII. Christi CLXX. Cethego & Claro Consulibus : quo tempore apud Comitem Mediobarbum numismata proferuntur, quae Imperatoris profectionem, & Victoriam Germanicam declarant. Eadem Tribunicia Potestas cum his convenit, qui huic anno eam expeditionem adsignant, & initium belli Marcomannici. Haec vero Victoria, quae sculpta est in hoc numismate, facile respicit cladem primum ad Danubium inlatam hisce populis, quae Cl. Bonarrotii est sententia (1), qui e Museo Carpineo numum typo & epigraphe huic simillimum profert & illustrat. T. XXVI. n. III.

LXXX.

A. *Imperator laurea corona, & thorace cum Gorgonis capite in medio insignis.*

E. M ANTONINVS AVG TR P XXVI.

P. *Victoria in quadriiugo triumphali curru stans ; dextra equorum lora, sinistra palmam tenet.*

E. IMP VI COS III. *In exergo:* VICT. GERM. *h. e.* Victoria Germanica.

Ex aere rubro cum maximo circulo. Pond. Vnc. IV. S. XVII.

POst memorabile bellum, quod octo annorum spatio confectum est, profligatis, subactisque Germaniae gentibus (2), Romani, audito tam insignis victoriae nuntio, ut aeternum praeclarae virtutis M. Antonini rerumque ab eo bene gestarum exstaret monumentum, tum hoc numisma mole, opificio, atque elegantia pulcherrimum & praestantissimum ; tum T. XXVII. n. I.

R etiam

(1) Tab. IV. n. 3. pag. 68. & 69.

(2) Ex Capitolino in vita M. Antonini.

etiam alia duo, quae sequuntur, eidem invictissimo Principi, antequam in Vrbem victor rediret, dedicarunt. Tempus relatae victoriae perspicue declarant haec numismata, & alia maximae formae iam edita apud Vaillantium (1) & Venutum (2), in Museo Pisanio (3) & apud Mediobarbum (4); nimirum annum V. C. DCCCCXXV. aere Christianae CLXXII. quae numismata a viris doctis satis superque illustrata sunt.

LXXXI.

A. *Imperator laurea corona, & armis insignis.*

E. M ANTONINVS AVG TR P XXVII.

P. *Victoria absque palma stans in triumphali curru, equos moderatur.*

E. IMP VI COS III VICT GERM.

Ex aere rubro. Pond. Vnc. I. S. XVI. G. V.

T. XXVII. n. II. OB victoriam Germanicam M. Aurelius Antoninus Imperator VI. adpellatus est, & Senatus decreto pedestris statuae honorem meruit (5). In thorace Imperatoris, in adversa parte huius numismatis expressi, insertum est Gorgonis caput crinitum & alatum ex argento, non antiquo opificio, sed recenti. In hoc numismate Victoria palmam non praefert, uti & in duobus aliis maximae magnitudinis, quae in Bibliotheca Vaticana adservantur (6).

Im-

(1) Inter Numismata maxima pag. 203.
(2) Tab. XXXI. n. II. & III. pag. 61. & 62.
(3) Tab. XX. n. 1.
(4) In M. Aurelio Antonino pag. 223. 224.
(5) Vide Vaillant. in Numism. praestant. Tom. II. pag. 178.
(6) Tab. XXXI. ut supra.

LXXXII.

A. *Imperator laurea & armis insignis.*

E. M ANTONINVS AVG TR P XXIX.

P. *Victoria insidens armis; sinistra palmam, dextra clypeum tenet, in quo scriptum* VIC AVG. *pone erectum tropaeum.*

E. IMP VII COS III.

Ex aere rubro. Pond. Vnc. I. S. III. G. XXII.

COnstat ex aliis numis, quos Mediobarbus describit (1), M. Aurelium *Germanici* adpellationem accepisse postquam Imperator VII. a militibus salutatus est: quum autem in hoc numo *Germanicus* non adpelletur, licet scriptum praeferat TR P XXIX IMP VII COS III. coniicere licet, hunc titulum non suscepisse nisi quum victor Vrbem intravit; adeoque paullo ante eius ingressum, hunc numum elegantissimum caelatum fuisse, probabile videtur. T XXVII. *n. III.*

LXXXIII.

A. *Imperator laureato capite, dextrorsum verso, hasta & armis insignis.*

E. M ANTONINVS AVG GERM SARM TR P XXXI.

P. *Currus triumphalis ornatus emblemate Herculis hydram interimentis; in eo M. Aurelius & Commodus; equos praeit Roma tropaeum gerens: per aëra volitat Victoria ferens tropaeum.*

E. *In exergo:* IMP VIII COS III P P.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XIII. G. X.

HOc numo longe praestantissimo, miraque elegantia insigni, auspice, discimus M. Aurelium Imperatorem, Marcomannis, Sarmatis, Wandalis, simul etiam Quadis extinctis, quum Pannoniam servitio liberasset, Romae cum Commodo, quem iam Caesarem fecerat, filio suo, triumphasse: quod etiam memorat Iulius Capitolinus. Contigit hic triumphus XI. Kalendas Ianuarii, anno Vrbis DCCCCXXIX. Christianae aerae CLXXVI. Devictis Sarmatis, tunc *Sarmatici* (2), & paullo ante T.XXVIII. *n. I.*

R 2 *Pa-*

(1) In M. Aurelio pag. 225.

(2) Vide Pagium in Annal. Baronii Tom. I. pag. 170.

Patris Patriae nomen ſuſcepit, quemadmodum complura edita numiſmata teſtantur (1). Commodus quoque *Sarmatici* adpellatione donatus eſt. Hic tamen numus maxime ſingularis percuſſus eſt anno ſequenti ineunte. Summam in bellis gerendis peritiam, prudentiam ac fortitudinem M. Aurelii deſignat emblema Herculis hydram occidentis, in curru ornatiſſimo caelatum, & aegis, pectoris munimen, quale Minervae tribuitur.

L X X X I I I I.

A. *Imperator laurea & paludamento inſignis.*

E. M ANTONINVS AVG GERM SARM TR P XXXI.

P. *Imperator eques, dextram manum extendens.*

E. IMP VIII COS III P P.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XXIII. G. VIII.

T. XXVIII. n. II. DEclarat hic numus praeſtantiſſimus ob inſignes de Pannoniae populis relatas victorias, equeſtrem ſtatuam M Aulio Senatus conſulto dedicatam eſſe. Ea ex aere adhuc viſitur Romae in area Capitolii, ſummaque omnium ſeculorum admiratione id opus iure ac merito dignum cenſetur. Igitur eodem anno, ducto de Sarmatis triumpho nobiliſſimo, tam inſigni honore donatus eſt (2). Pacificatoris habitu exhibetur eiuſdem M. Aurelii ſtatua equeſtris, extento dextro brachio manuque; ad quem geſtum reſpicit Perſius (3).

Ergo ubi commota fervet plebecula bile,
Fert animus calidae feciſſe ſilentia turbae
Maieſtate manus. ———

Im-

(1) Numum maximi moduli deſcribit Vaillantius pag. 204. eadem cum epigraphe tum in antica, tum in poſtica parte; ſed Imperatorem deſcribit in quadrigis cum duobus pueris.

(2) Idem numiſma deſcribit Vaillantius pag. 204. & habetur in Cimel. Regis Chriſtian. Tab. IX.

(3) Satyra IV. v. 9.

LXXXV.

A. *Imperatoris caput laurea ornatum.*

E. M AVREL ANTONINVS AVG GERM SARM TR P XXXII.

P. *Iupiter nudus ſtans, ſiniſtra ſceptrum ſive haſtam gerit; dextram manum tropaeo imponit, ſub quo captivi mulier & vir.*

E. IMP VIIII COS III P P

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XX. G. XVIII.

INſignes de Quadis, Sarmatis, ceteriſque Pannoniae populis relatas victorias Iovi adſcripſiſſe M. Aurelium, praeter Dionem (1), teſtatur numus maxima forma elegantiſſimus, apud Vaillantium (2), in memoriam acceptorum ab Iove beneficiorum caelatus, qui eumdem Iovem refert ex quadrigis fulmina iaculantem in regem ſemiproſtratum (3). Ex hoc vero perinſigni numiſmate diſcimus M. Aurelium, confecto iam bello, pro gratiarum actione, tropaeum, & quidem, quod notatu dignum videtur, praeter morem altiori trunco ſuſpenſum, Iovi ſacraſſe. Idipſum & alii Imperatores fecere, Romuli exemplo, qui interempto Acrone Caeninenſium Duce, Iovi Feretrio opima ſpolia dedicavit (4). Hinc tradit Euſtathius Iovem *Tropaeum* adpellatum. Hic numus percuſſus eſt poſt ductum de Sarmatis triumphum ineunte anno V. C. DCCCCXXXI. Chriſtianae aerae CLXXVIII. rebus iam compoſitis, quum Romanum imperium optata pace, ac tranquillitate frueretur (5).

T. XXVIII. n. III.

Im-

(1) Hiſtor. Rom. Lib. LXXI.
(2) Inter Numiſmata ſelectiora Muſei D. de Camps pag. 31.
(3) Vide etiam Mediobarbum in M. Aurelio pag. 224.
(4) Ex Livio Lib. I. 10.
(5) Hoc Numiſma inter maxima deſcribit Vaillantius pag. 204. verum non Iovem; ſed figuram virilem nudam ſtantem, & dextra tropaeum tangentem obſervat.

L X X X V I.

A. *Imperatoris caput nudum.*

B. ΑΥ ΚΑΙ Μ ΑΥ ΑΙ ΑΝΤΩΝ ΑΡΜ. Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Αἴλιος Ἀντονεῖνος Ἀρμηνιακός. *h. e.* Imperator Caesar Marcus Aurelius Aelius Antoninus Armeniacus.

P. *Apollo in quadriga galeatus, corpore nudus, reiecto in humeros amiculo: dextra equorum habenas & ramusculum; laeva bipennem tenet. Pone Fluvius decumbens, urnae innixus, dextra arundinem gerens.*

E. ΘΥΑΤΕΙΡΗΝΩΝ. *h. e.* Thyatirenorum.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. IX. G. I.

T. XXIX. *n. II.* DE Thyatira, Lydiae urbe praeclarissima, ad Lycum fluvium sita (1), non pauca notatu digna adfert Bonarrotius (2), qui & hunc numum describit, observatque apud Thyatirenos cultum fuisse Apollinem cum bipenni, quae etiam sola in eorum numis interdum exhibetur. Cum bipenni cultus etiam Apollo apud Tenedum (3), quem Smintheum dixere. Minime igitur dubitandum est, Deum illum quadriiugo curru vectum, equis ocissime currentibus, qui dextra, ut videtur, lauri ramusculum, laeva vero bipennem tenet, esse Apollinem, & quidem non petaso, ut visum est Bonarrotio, sed quantum nobis observare non semel licuit, galea ornatum, quam nemo ignorat ei quoque tributam fuisse. Vetusti lapides (4) saepe numero peculiarem Thyatirenorum Deum nominant *Tyrimnum*, quem idem Bonarrotius suspicatur esse Apollinem, quem Thyatireni religiosissime coluerunt. Fluvius ille decumbens est Lycus, qui Thyatiram adluit. Quum praeferat M. Aurelius *Armeniaci* titulum, probabile est Thyatirenos in eius honorem hoc numisma percussisse, ut victori Armeniae gratularentur.

Ca-

(1) Vide Stephanum, & Plinium Lib. V. Cap. XXIX. item Sponii Itiner. P. I. pag. 294.
(2) Tab. IX. num. 9. Numism. Carp. pag. 207. 208. 209.
(3) Vide Stephanum in v. Τένεδος.
(4) Apud Sponium Itiner. Par. III. pag. 110. Miscell. Sect. II. n. 93. pag. 112.

LXXXVII.

A. *Caput Imperatoris laureatum .*

E. ΑΤ ΚΑΙ Μ ΑΙ ΑΤΡΗ ΑΝΤΩΝCΙ ΑΤΓ. *Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αἴλιος Αὐρήλιος Ἀντωνεῖνος Αὐγοῦστος . h. e.* Imperator Caesar Marcus Aelius Aurelius Antoninus Augustus .

P. *Hector cum hasta & clypeo pugnans in biga .*

E. ЄΚΤΩΡ ΙΛΙЄΩΝ. *h. e. Hector* Iliensium .

Ex aere flavo . Pond. S. XXIII.

ILienses , qui ut memorat Tacitus (1) , ea antiquitatis gloria pollebant , ut Troiam Vrbis Romae parentem praedicarent , hunc numum M. Aurelio dedicarunt , ut arbitror propter beneficia , quae ab eo acceperunt . Siquidem , teste Capitolino , *omnibus Orientalibus provinciis carissimus fuit : apud multas etiam philosophiae vestigia reliquit , earumque res ordinavit .* T. XXIX. n. III.

Hector in biga , more Heroum , pugnans cernitur ; in aliis numis Commodi , Severi , Caracallae & Valeriani in quadrigis exhibetur . Troiani Hectorem adhuc viventem & pugnantem , tamquam Deum venerati sunt . At mortuo Ilienses , ut testatur Philostratus (2) , divinos honores detulerunt . Martis habitu seu potius Iovis , laeva fulmen gerentis , expressus est Hector in numo Iliensium apud praeclarum Seguinum (3) .

Im.

(1) Annal. Lib. IV. 55.
(2) In Heroicis .
(3) In Numismata selecta antiqua illustrium Cap. II. n. VIII. pag. 34.

LXXXVIII.

A. *Imperatoris caput nudum.*

E. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ Ϲ Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνεῖνος Σεβαςός.

P. *Vir decumbens, dextra pateram tenet, laevo cubito innixus ſcopulis.*

E. ΕΠΙ ϹΤΡΑ. Μ. ΚΛ. ΒΗΡΟΥ. Ἐπὶ Στρατηγοῦ Μάρκου Κλαύδιου Βήρου. *Infra:* ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ ΝΕΟΚΟΡων. Sub Praetore M. Claudio Vero Cyzicenorum Neocororum.

Ex aere flavo. Pond. S. XXII. G. VI.

T. XXX. n. I. VAillantius in poſteriore huius numi area fluvium ſculptum cenſet (1): ſed deeſt urna aquam fundens, quae fluviis tribuitur, cui etiam innixi exprimuntur. Scopulis virum innixum in hoc numo cernimus, qui forſitan *Arctum* montem refert, Cyzico proximum; nam haec urbs Propontidis praenobilis, ſita in Cherſoneſo, antea *Arctonneſos* vocabatur, teſte Strabone (2); alteraque urbis pars in plano, altera vero monti adiacens, qui *Vrſorum mons* dictus. Supra hunc alius *Dindymus*, uno cacumine; in quo monte fuiſſe memorat idem Strabo fanum Dindymenes Matris Deorum, dedicatum ab Argonautis (3). Quia vero vir decumbens pateram tenet, crediderim referre potius Dindymum montem, in quo magna Deûm Mater colebatur. Primam Neocoriam ab Hadriano, ut diximus, ſecundam a Caracalla Cyzicus accepit. Vaillantius ex alio numo cum eodem typo exſcripſit ΒΥΡΡΟΥ; ſed Mediceus recte procul dubio habet ΒΗΡΟΥ. Cyzicum ingenti terraemotu corruiſſe, imperante Antonino Pio, refert Dio (4). Ad urbem inſtaurandam, vel ad fanum ornandum, contuliſſe beneficia M. Aurelium, ex hoc numiſmate in eius honorem percuſſo, ſuſpicari poſſumus. In aliis numis ſcriptum eſt ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ; in hoc vero: ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ ΝΕΟΚΟΡων.

Ca-

(1) Numiſm. Imper. a pop. Graec. perc. pag. 53.
(2) Geograph. Lib. XII. 576.
(3) Ex eodem Stephano, ibidem.
(4) Lib. LXX. pag. mihi 799.

LXXXVIIII.

A. *Caput Imperatoris laureatum.*

E. ΑΥΤ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗ ΑΝΤΩΝΙΝΟC. Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος. *h. e.* Imperator Caesar M. Aurelius Antoninus.

P. *Diana Pergaea in templo distylo.*

E. ΑΡΤЄΜΙΔΟC ΠЄΡΓΑΙΑC. Ἀρτέμιδος Περγαίας. *h. e.* Dianae Pergaeae.

Ex aere flavo. Pond. S. XXII. G. I.

MEmoriae proditum est a Capitolino, M. Aurelium Deorum cultum sanctissime restituisse. Absurdum minime videtur idem subspicari de antiquissimo celeberrimoque Dianae Pergaeae templo, quod, ut scribit Strabo (1), prope urbem Pamphyliae Pergam fuit, sublimi in loco conditum, ad quod singulis annis sacer conventus habebatur. Πέργη πόλις καὶ πλησίον ἐπὶ μετεώρου τόπου, τὸ τῆς ΠΕΡΓΑΙΑΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ἱερὸν, ἐν ᾧ πανήγυρις κατ' ἔτος συντελεῖται. Cicero (2). *Pergae fanum antiquissimum, & sanctissimum scimus esse.* Ius asyli huic templo concessum, alii numi admonent (3). Dianae Pergaeae simulacrum, cuius caput defluente hinc inde velamine contectum est, clathris, sive cancellis cingitur: utrimque, ni fallor, sacra donaria posita conspiciuntur. T. XXX. n. II.

(1) Geograph. Lib. XIV. p. 667.
(2) In Verrem 1.
(3) Vide Spanhemium de Usu & Praest. Numism. antiquorum Dissert. IX. pag. 561. & 724.

LXXXX.

A. *Imperator laurea corona & paludamento insignis.*

B. AY. KAI M AYPH ANTΩNEINOC. Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνεῖνος *h. e.* Imperator Caesar Marcus Aurelius Antoninus.

Γ. *Bacchus stans, amictus chlamyde, reliquo corpore nudus: dextra cantharum, laeva thyrsum tenet: pro pedibus tigris.*

Δ. *In area numi:* ΠΕΡΠΕΡΗ... *In orbe:* ΓΛΥΚΩΝΟC................ ΙΕΡΕΟC ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΤΩ CEB. *h. e.* Perpereni, Glycone.......... Sacerdote Perpetuo, Augusto.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. x. G. VI.

T. XXX. n. III. INscriptionem aversae partis huiusce numismatis primum e Collectaneis Pyrrhi Ligorii vulgavit Sirmondus (1), deinde Holstenius (2): demum Harduinus perturbatam explanare conatus est (3); multum tamen infeliciter, ut conferentibus constabit. Idem numisma exhibetur in Museo Pisanio (4) cum hac epigraphe, quae licet mendis scateat; nonnihil tamen lucis Mediceo numismati adferre potest. In area scriptum: ΠΕΡΠΕΡΗ; in gyro: ΓΛΥΚΩΝΟC ΕΤ ΗΠ. ΕΠΙ. ΛΕΩΝΩC. ΚΑΙΕΡΕΩC. ΔΙΑ ΒΙΟΥ. ΤΩ CEB. In explicando Mediceo numismate, quum temporum vitio valde labefactatum sit, minime decet inter tot difficultates hariolari.

Im-

(1) In Antitristano II. pag. 27.
(2) In Notis & Castig. in Stephanum de Vrbibus v. Παρπάρων.
(3) In Num. ant. Popul. & Vrb. illustr. pag. 400.
(4) Tab. XX. n. II.

LXXXXI.

A. *Imperatoris caput laurea cinctum.*

E. ATT K MAP ATPHΛI ANTΩNIN..... Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος. *h. e.* Imperator Caesar Marcus Aurelius Antoninus.

P. *Diana Venatrix, dextra arcum tenet; laeva spiculum e pharetra ducit: ex adverso Vrbis Genius, sinistra hastam gerens, admota ad aram ignitam dextera: ambo stantes, ornato capite pileo Phrygio.*

E. TABHNΩv. *h. e.* Tabenorum.

Ex aere flavo. Pond. S. XXIII. G. V.

TAbenorum numi admodum rari sunt. Vnicum Traiano inscriptum nuper protulit V. C. Erasmus Froelich S. I. (1) qui animadvertit, urbis Tabenorum situm incertum esse. Siquidem Stephano est Lydiae urbs: in Notitia vero Ecclesiastica Hieroclis, in provincia Caria ponitur. Tabas prope Gordiutichos in finibus Pisidiae statuit Livius (2). Eadem urbs fuerit Cariae, quae in Pisidiae finibus: in Lydia tamen alteram fuisse oportet, nisi in Septentrionalibus Cariae plagis Tabas forte locare libeat, ubi Lydiae, & Pisidiae terminos minimo intervallo Caria dirimit: aut aliis temporibus eadem urbs aliis provinciis adscripta, aliterque a Civili, aliter ab Ecclesiastico magistratu disterminatae fuerint provinciae. Haec ex eodem P. Froelich: e cuius numo constat, Tabenos Bacchum quoque muliebri veste amictum coluisse. Quod vero alterum Numen, quod Dianae Venatrici iungitur, sit Genius urbis, non vero Deus Lunus, exstat Vaillantii iudicium (3). Quamvis enim eodem fere habitu sculptus sit; tamen post eius humeros Luna falcata non cernitur. Dextra super ignitam aram praeferre pateram dicerem, nisi obstaret in medio aes prominens, atque, ut videtur, retusum: ex quo coniicere licet, hunc numum, tamquam ornamentum sive amuletum, infixum fuisse gestatumque in militaribus armis aut signis; quod plerumque factitatum, ad alia numismata cum huiusmodi notis, observavit oculatissimus Bonarrotius (4). T. XXXI. n. I.

(1) In Opere IV. Tentamin. In Appendicula II. ad Numos Coloniar. Roman. a Cl. Vaillantio editos n. XIX. pag. 178.
(2) Liv. XXXVIII. 13.
(3) In Numism. Imperator. &c. a popul. Graec. perc. pag. 37. alterum describit cum eodem typo.
(4) In Numism. Mus. Carpin. pag. 413. & 414.

L X X X X I I.

A. *M. Aurelii & Commodi capita adverſa laureata .*

E. M. ΑΤΡ. ΑΝΤΩΝЄΙΝ . . . . . Μάρκος Ἀυρήλιος Ἀντωνεῖνος . . . . . *h. e.* Marcus Aurelius Antoninus . . . . . .

P. *Figura ſeminuda iacens : ex adverſo duae figurae adſtant ſe mutuo complectentes : superne in aëre adparet femina .*

E. . . , ... ΚΡΑΤΙΠΠΟΤ . . . . *h. e.* ſub Cratippo . . . .
In exergo . . . . ΡΓ . . . .

Ex aere . Pond. S. xxii. G. xv.

T. XXXI. *n. II.* AVro ſuperfuſo nobilitatum fuiſſe hunc numum , quae hodie ſuperſunt indicia , manifeſte declarant . Inſcriptio in utraque facie ita labefactata eſt , ut difficile ſit inveſtigare , qui populi eum dedicarint M. Aurelio & Commodo , quorum adverſa capita in antica ſculpta ſunt . Figurarum etiam , quae in poſtica exhibentur , explicationem ab aliis diſcere cupio . Quamquam typus in nonnullis ſimilis occurrat in numis Stratonicenſium (1) , & Smyrnaeorum (2) ; haud tamen , quemadmodum in his ſculptus , heic videtur Alexander Magnus dormiens ſub arbore , cui adſtant Nemeſes .

M. Au-

(1) Vide Vaillantium in Numiſm. Imperat. a Graec. perc. pag. 57. qui numus exſtat in Muſeo Mediceo .

(2) Vide Vatican. Numiſm. Tab. XXXII. n. 1. pag. 63.

LXXXXIII.

A. *M. Aurelius & L. Verus togati ſtantes, dextras iungunt.*

E. ATTOKPATOPAC. KAICAP ANTΩNЄINON KAI OTHPON. Ἀυτοκράτορας Καίσαρας Ἀντωνῖνον καὶ Ὀυῆρον. *b. e.* Imperatores Caeſares Antoninum & Verum (honorant Nyſaei).

P. *Lunus Deus ſtans, dextra pateram, ſiniſtra haſtam gerit: a tergo Luna falcata.*

E. ЄΠ. ΓP. ATP ΛIOΔOTOT. NTCAЄΩN. Ἐπὶ Γραμματέως Αὐρηλίου Διοδότου Νυσαέων. Sub Scriba Aurelio Diodoto, Nyſaeorum.

Ex aere flavo. Pond. S. XXI. G. XIII.

CRediderim Nyſaeos Cariae populos, ad Xanthum fluvium ſitos (1), in proconſulari Aſia, eximium hunc numum percuſſiſſe eo anno quo L. Verus, mortuo Antonino Pio, a M. Aurelio in conſortium Romani imperii adſcitus eſt, Conſulatu eius ſecundo, anno V. C. DCCCCXIV. vulgaris aerae CLXI. conceſſa ei Tribunicia Poteſtate: quapropter togatos & dextras iungentes exhibuerunt, & ATTOKPATOPAC adpellarunt. Huiuſce numi averſam tantum epigraphen deſcripſit Vaillantius (2). Alterum numum cum eodem typo in utraque facie, Mediceo ſimillimum, vide penes eruditiſſimum P. Froelich S. I. (3). Nyſaeorum praecipuum numen Deus Lunus, quem Καμαρείτην cognominarunt, alio numo teſte penes Vaillantium (4): quod, ut obſervat, *Kamar* Arabibus ſit Luna. Tantae vero dignitatis atque honoris fuit apud Nyſaeos Γραμματεὺς, ut eo Tiberium Caeſarem cohoneſtarint, quod conſtat ex alio numo apud eumdem P. Froelich edito (5). T. XXXI. n. III.

Im-

(1) Vide Strabonem Geograph. Lib. XIV. 649.
(2) Numiſm. Imperator. a Graec. perc. pag. 55.
(3) Ad IV. Tentamina. Appendic. II. ad numos Coloniar. Romanar. a Cl. Vaillantio editos n. XLIII. pag. 202.
(4) Ibidem pag. 55.
(5) Ibidem num. II. pag. 155.

LXXXXIIII.

A. *Imperatoris caput laureatum.*

E. ΑΥΤ ΚΑΙϹ Μ ΑΥΡΗΛΙΟϹ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ ϹΕΒ. Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνεῖνος Σέβαστος. *h. e.* Imperator Caesar Marcus Aurelius Antoninus Augustus.

P. *M. Aurelius & L. Verus togati stantes, dextras iungunt.*

E. *Epigraphe periit: supersunt tantum:* ΟΜΟΝΟΙΑ. *i. e.* Concordia.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. II. G. XVIII.

T. XXXII. *n. I.* EAdem occasione dedicatum fuisse arbitror hunc numum a populis Asiae Proconsularis, quorum nomen fortasse supplendum est ex alio numo Musei Pisanii (1) cum eodem typo; in quo tamen ΟΜΟΝΟΙΑ, non in area inter togatos Imperatores, sed in gyro ita exhibetur: ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ ΛΑΟΔΙΚΑΙΩΝ. Alium numum describit Vaillantius e Mediceis Cimeliis (2), in quo M. Aurelius & L. Verus togati dextras iungunt; cuius epigraphe huic forsitan numo aptari potest, ni potius ex eo desumta sit: ΑΔΡΙΑΝΗϹ ΤΑΡϹΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩϹ ΟΜΟΝΟΙΑ ϹΕΒΑϹΤΩΝ. Ita etiam in numis, Senatusconsulto Romae percussis in honorem L. Veri, statim ac Imperator declaratus est, in quibus iidem Imperatores dextras iungentes exhibentur, scriptum legitur: CONCORD. AVGVSTOR. *Concordia Augustorum* (3).

M. Au-

(1) Tab. XXIII. n. I.
(2) Numism. Imperat. a Graec. pop. perc. pag. 57.
(3) Vide Mediobarbum in L. Vero pag. 233.

LXXXXV.

A. *M. Aurelii & L. Veri capita adversa absque laurea corona.*

E. IMP ANTONINVS AVG COS II:: IMP VERVS AVG COS II.

P. *Tria Numina Capitolina. Absque epigraphe.*

Ex aere. Pond. Vnc. II. S. VIII. G. XXII.

EOdem, ut observavimus, anno, quo L. Verus Romani imperii regimen cum M. Aurelio suscepit, percussum est Romae hoc numisma nobilissimum: in quo, licet typus integerrimus sit, excidit tamen temporum vitio unica nota I. nam legendum est IMP ANTONINVS AVG COS III. cuius extremae notae numeralis vestigia adhuc supersunt. Romani Imperii tutelaria Numina, quae in Capitolio colebantur, pro emblemate absque epigraphe sculpta sunt, Iupiter, Iuno, & Minerva, quorum ope ac praesidio aeternam Vrbem stare (1), & Domum Augustam florere & conservari, crediderunt (2). Supra Iovis caput adparet Victoria, quae diademate seu vitta illud coronat. Ast in numo Vaticanae Bibliothecae, cuso in honorem Hadriani, quemadmodum observat V. C. Venutus (3), qui huiusce Medicei numismatis, ni fallor, meminit, Iovis capiti incumbit aquila. Alterum numisma, eodem typo utrimque ornatum, quod cum Mediceo convenit, haud tamen tam probe conservatum, exstat in Vindobonensi Caesaris Augusti Cimeliarchio (4). T. XXXII. n. II.

Im -

(1) Vide Plinium in Panegyrico.

(2) Hac faciunt vetusta marmora, quae Iustus Rycquius In Comment. de Capitolio adfert Cap. XIII. & XX.

(3) Tab. XI. pag. 21.

(4) Tab. XXXV.

LXXXXVI.

A. *M. Aurelii & L. Aurelii Commodi capita adversa, laureis coronis redimita.*

E. M. AVREL. ANTONINVS AVG
L. AVREL. COMMODVS AVG.

P. *Mars Gradivus; dextra hastam, laevo humero tropaeum sustinet. Absque epigraphe.*

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. X.

T. XXXII. *n. III.* MArtem, Romani imperii auctorem, gradientem, & tropaeum gestantem exhibet hic numus elegantissimus; cuius epigraphe anterioris partis in paucis differt ab alio numo maximae formae penes Vaillantium (1), in qua scriptum: M. AVREL. ANTONINVS IMP. M. AVREL. COMMODVS AVG. qui praeterea adnotat Commodi caput nudum esse: at in Mediceo hoc numismate cum laurea corona expressum est. Subspicor hoc percussum esse anno V C. DCCCCXXVIII. Christi CLXXV. quo, uti observat doctissimus Pagius (2), & numi testantur, idem Commodus a patre *Augustus* adpellatus est.

LXXXXVII.

L. VERVS.

A. *L. Verus laurea corona & paludamento insignis.*

E. L VERVS AVG ARM PARTH MAX. *h. e.* Lucius Verus Augustus Armeniacus Parthicus Maximus.

P. *Imperator stans in suggestu, adsistente eius Tribuno, adstantes milites cum militaribus signis adloquitur.*

E. TR. P VI IMP III COS. II.

Ex aere rubro cum circulo maximo, qui ex aere flavo constat. Pond. Vnc. III. S. III. G. XVI.

T.XXXIII. *n. I.* CVsus videtur hic numus, raritate ac maximo circulo praestantissimus, in fine anni ab V. C. DCCCCXVIII. Christi CLXV. vel initio vertentis, quum L. VERVS Armenia capta, confectoque Parthico bello, iterum ad bellum, atque ad

(1) Ad Numism. maxima pag. 207.

(2) Ad Annal. Baronii Tom. I, pag. 153.

ad debellandas reliquas barbaras gentes profectus est , eaque occasione , quum res prospere gererentur , Imperatoris IV. titulum obtinuit . Mediodarbus describit alium numum cum eodem typo (1) ; sed inscriptio anticae partis cum Mediceo concordat ; differt tamen in postica , atque ita se habet P. M. TR. P. VI. IMP. IIII. Nullos numos vidi in honorem L. Veri cum titulo Pontificis Maximi ; quare haud adcurate hunc descriptum censeo .

LXXXXVIII,

A. *L. Verus cum paludamento , nudo capite .*

E. L. AVREL. VERVS AVG. ARMENIACVS.

P. *Marcus Aurelius & L. Verus stantes ; ille conculcat Tigrim fluvium , hic Euphratem , ambo a Victoriis , quae palmas praeferunt , coronantur : in medio ad eorum pedes captivus , genu flexo , altero pede in aquis immerso . Absque epigraphe .*

Ex aere flavo . Pond. Vnc. I. S. IV. G. XIV.

TEmpus , quo cusum est hoc numisma , nimirum Tribunicia Potestate VII. quum Imperator IIII. dictus esset L. Verus , innotescit ex alio maximae magnitudinis , quod cum eodem typo describit Vaillantius (2) & hac epigraphe in antica : L. AVREL. VERVS AVG. ARMENIACVS M. PARTH. M. in hoc tamen caput Veri laurea redimitum cernitur . In postica scriptum est : TR. P. VII. IMP. IIII. COS. III. quod incidit in annum V. C. DCCCCXX. Christi CLXVII. quo Consul tertium fuit cum T. Numidio Quadrato . Iulius Capitolinus : *Ad Euphratem tamen adpulsu comitum suorum secundo profectus est .* T.XXXIII. *n. II.*

Im-

(1) In L. Vero pag. 237.

(2) Inter Numism. maxima pag. 209.

LXXXVIIII.

A. *Imperator laurea & aegide insignis, verso dextrorsum capite.*

E. L. VERVS AVG ARM PARTH MAX. *h. e.* L. Verus Augustus, Armeniacus, Parthicus Maximus.

P. *Currus triumphalis, quo vecti M. Aurelius & L. Verus, praeeunte triumphali pompa, erectoque tropaeo, sub quo duo captivi.*

E. *In exergo* TR P VII IMP IIII. COS. III.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XVI. G. XX.

T.XXXIII. *n. III.* EOdem anno quo L. Verus cum T. Numidio Quadrato, ut paullo ante diximus, tertium Consul fuit, Romam reversus, cum M. Aurelio de Armenis & Parthis triumphavit, qua occasione hic numus, integritate ac raritate maxime insignis, cusus est. Antiqua marmora testantur *Medici* quoque cognomentum accepisse, quod etiam fecit M. Aurelius (1). Exstat Mediolani hoc monumentum in porticu Ecclesiae S. Laurentii, eodem anno positum dedicatumque (2).

IMP CAESARI
L. AVRELIO. VERO
AVG. ARMENIACO
MEDICO. PARTHICO
MAX. TRIB. POT. VII.
IMP. IIII. COS. III. P. P.
DIVI ANTONINI. PII
DIVI. HADRIANI
NEPOTI. DIVI.
TRAIANI. PAR
THICI. PRONE
POTI. DIVI. NERVAE.
ABNEPOTI
DEC. DEC.

Hinc titulum quoque *Patris Patriae* obtinuisse liquet; cuius pariter fidem facit singularis numus apud Mediobarbum (3).

Im-

(1) Vide Inscript. ant. Etrur. Vrb. Part. I. pag. 58. n. CXL. Inscript. ant. Etruriae Vrbium pag. 58. num. CXL.
(2) Ex Reinesio Class. III. n. XXVII. Vide etiam Tom. I. (3) In L. Vero pag. 237.

C.

A. *Imperator laurea & paludamento insignis, verso dextrorsum capite.*

E. L VERVS AVG ARM PART MAX.

P. *Iovi insidenti Romae collibus, cum dextra supra caput admota, sinistra fulmine armata, Verus Victoriolam porrigit; pone adstat Roma galeata, quae Verum coronat.*

E. *In exergo.* TR P VIII IMP IIII COS III.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XVI. G. VII.

IOvi Victori monumenta victoriae suae accepta retulisse Imperatorem L. Verum, perspicue declarat hoc numisma, eleganti opificio nobilissimum. Ita quoque devictis Germanis, M. Aurelium sacrasse Iovi tropaeum, paullo ante adnotavimus (1). Triumphantes in gremio Iovis Capitolini lauream coronam deponere solebant: aurea quoque Victoriarum simulacra interdum ei consecrari consuevisse ab Imperatoribus, veterum numismatum auctoritate coniicere possumus. Plaudente Roma ob laetitiam triumphi L. Veri & M. Aurelii, eodem anno cusus hic numus videtur. Idem numus in Thesauro Christianissimi Galliarum Regis (2), in Vaticanis Cimeliis (3), & in Museo Pisanio adservatur (4); sed in hoc eius figurae inverso ordine expressae. Describit hunc quoque Vaillantius (5), sed aliter ab eo adfertur inscriptio aversae partis, quae horum auctoritate emendanda est. T.XXXIV. n. II.

(1) Ad numum III. Tab. XXVIII. pag. 133.
(2) Tab. XI.
(3) Tab. XXXV. n. III.
(4) Tab. XXXIV. n. II.
(5) Ad Numismata maxima pag. 209.

C I.

A. *Imperator laurea corona & paludamento insignis.*

E. L. VERVS AVG ARM PARTH MAX TR P VIIII.

P. *Roma insidens armis ; sinistra parazonium gerit ; dextra lauri ramusculum dat L. Vero, qui adstat laeva sceptrum gerens : pone Romam Victoria cum palma, quae eius capiti coronam imponit.*

E. *In exergo :* COS. III.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XIII. G. XX.

T.XXXIV. n. I. QVemadmodum, ut in superiore numo observatum est, L. Verus Iovi Victori accepta refert victoriae suae monumenta, eidem offerens simulacrum Victoriae ; ita in hoc Roma insidens devictarum gentium spoliis, lauri ramusculum eidem L. Vero offert, praeclarae victoriae decus. L. Verum Romae spicas offerentem describit Vaillantius (1) : & cum errore etiam Tribuniciam Potestatem VIII. pro VIIII. adnotat. Eadem occasione, sive renovata triumphi Parthici memoria, cusus hic numus elegantissimus videtur.

C I I.

A. *Imperator laurea corona, & lorica squamata insignis, verso dextrorsum capite.*

E. L VERVS AVG ARM PART MAX.

P. *Imperator ad aram ignitam stans ; dextra pateram, sinistra hastam tenet ; post eum Victoria cum palma, quae coronam eius capiti imponit.*

E. TR P VIIII COS III.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. VII. G. IV.

T.XXXIV. n. III. TRiumphantium Imperatorum mos fuit in templo Iovis Capitolini vota persolvere & sacrificare (2). L. Verum, suscepto Parthico triumpho, sacra fecisse ostendit hic numus raritate atque elegantia conspicuus. Forte etiam, quia constat a L. Vero Parthis pacem concessam fuisse (3), ad auspicia his sacris captata, vel ad divinos honores Victoriae persolutos, hic typus referri debet.

Ca-

(1) In Numism. maximi moduli pag. 210.
(2) Ex Virgilio Georg. Lib. II. v. 148. Ex Iosepho Belli Iudaici Lib. VII. Cap. V.
(3) Ex Dione & Capitolino. Id numismata apud Mediobarbum pag. 236. & Vaillantium Tom. II. pag. 185. testantur.

CIII.

A. *Caput L. Veri nudum, dextrorſum verſum.*

E. M. ΑΥΡΗΛΙΟC ΟΥΗΡΟC ΚΑΙCΑΡ. *h. e.* M. Aurelius Verus Caeſar.

P. *Dianae ſimulacrum in templo ſex columnarum. Epigraphe periit.*

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. v. G. VI.

EXſtat in Theſauro Chriſtianiſſimi Galliarum Regis numus in honorem L. Veri percuſſus a Communi tredecim Civitatum Aſiae, curante earum Aſiarcha & Pontifice Claudio Frontone, cuius mentio ſuperius habita eſt (1), in quo templum Dianae Epheſiae ſex columnarum exhibetur; tota vero inſcriptio numi gyrum implet. Concordat huiuſce numi typus cum Mediceo; ſed quoniam ſub gradibus eiuſdem templi in exergo adhuc ſuperſunt veſtigia litterarum, quae intercidere, neque inſcriptio totum numi gyrum implet; potius cum hoc concordare videtur numus a Vaillantio deſcriptus (2), quem eidem L. Vero dedicarunt Abydeni in Helleſponto ſub Archonte Publio Mevio, cum hac epigraphe: ΕΠ. ΑΡΧ. ΠΟ. ΜΕΟΥΙΟΥ ΑΒΥΔΗΝ. T. XXIX. *n. I.*

CIIII.

* A. *Imperatoris caput uudum.*

E. ΑΥΤΟΚΡ ΟΥΗΡΟC CΕΒΑCΤΟC. *h. e.* Imperator Verus Auguſtus.

P. *Mons Argaeus, in cuius vertice icuncula ſtans: infra globus aſtris diſtinctus.*

X. ΥΠΑΤΟC Β. Conſul iterum.

Ex argento. Pond. S. v. G. VII.

POſtica pars huiuſce numiſmatis, temporum iniquitate ita corrupta eſt, ut praeter Argaeum montem, omnium altiſſimum in Cappadocia, ſub quo Caeſarea, olim Mazaca dicta, condita eſt (3), & globum aſtris diſtinctum, quem in ſinu ſeu ſpecu eiuſdem montis cernimus, de reliquis nil certi ad- T. XXXV. *n. III.*

(1) Tab. XXI. n. III. pag. 111.
(2) In Num. Imperator. a Graec. populis cuſ. pag. 62. Vide etiam Patinum pag. 256. & Harduinum ad Num. ant. Populor. & Vrbium pag. 3.
(3) Vide Strabonem Lib. XII. Geograph. pag. 538. & Plinium Lib. VI. Cap. III.

adfirmare poſſimus . Convenit cum hoc alius numus , ſed ex aere , qui exſtat in Muſeo Theupolo (1) , cuius adverſa pars exhibet L. Veri caput nudum cum epigraphe ΑΥΤΟΚΡ ΟΥΗΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ; averſa vero Argaeum montem , in cuius vertice Iupiter ſtans , cum epigraphe ΥΠΑΤΟΣ Β . In hoc quoque Mediceo impoſitum Argaeo monti ſimulacrum ſpectatur ; minime vero abſurdum videtur , ſi quis loco praeſidis , ac patrii Dei , ſubſtitutum cenſeat ſimulacrum L. Veri , Iovis habitu . Globus ſideribus diſtinctus , quum in aliis numis occurrat , tamquam divinitatis & conſecrationis inſigne (2) , veriſimile eſt Caeſarenſes hoc emblemate declarare voluiſſe vota ſua pro aeternitate imperii eiuſdem L. Veri ; nam hic numus Conſulatu eius ſecundo caelatus eſt , quo in conſortium imperii a M Aurelio adſcitus , Romano orbi praefuit , anno nimirum Vrbis DCCCCXIV. Chriſti vero CLI. Patinus numum adfert (3) , eodem anno M. Aurelio Conſulatu eius tertio dedicatum , cuius typus Argaeus mons , cum aſtro ſupra eius verticem & cum globo in ſpecu eius poſito ; a dextris eiuſdem montis arbores , a ſiniſtris vero flammae erumpentes conſpiciuntur , quas etiam deſcribit Strabo (4) ; ſed falli videtur cum Triſtano Patinus , qui non Argaeum montem , ſed Veſuvium ſculptum cenſent , adlata Dionis deſcriptione (5) . Non raro etiam vertici eiuſdem montis Argaei impoſita corona laurea cernitur : ad radices quoque hinc inde duae urnae cum ramis ſeu palmis interdum exhibentur , quae ſacra certamina in honorem Imperatoris celebrata declarant (6) , quae facile in hoc quoque numiſmate ſculpta eſſe poſſunt ; ſed id , ob nimiam numiſmatis labefactationem , minime adfirmare auſim .

Im-

(1) In Serie VI. pag. 915.
(2) Vide , ſi lubet Bonarrotium in Numiſm. Carp. pag. 44. 45. & 102. &c.
(3) Numiſm. Roman. Imperat. pag. 241. & 242.
(4) Geograph. Lib. XII.
(5) Hiſt. Rom. Lib. LXVI. pag. mihi 755.
(6) Vide numos a Cl. P. Eraſmo Froelich S. I. adlatos in Appendicula ad numos editos a Vaillant. pagg. 259. 260. 306.

C V.

A. *Imperator laurea corona & paludamento insignis.*

E. ΑΥΤ ΚΑΙ Λ ΑΥΡΗΛΙΟϹ ΟΥΗΡΟϹ. Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Λούκιος Αὐρήλιος Οὐῆρος. *h. e.* Imperator Caesar Lucius Aurelius Verus.

P. *Hercules insidens scopulo, leonis Nemeaei pelle contecto, cui admota clava: pone mulier stans semivestita, quae ei sinistra manu humero imposita, adblanditur.*

E. ЄΠΙ...... Α. ΑΤΤΑ. ΚΡΑΤΙΠΠΟΥ ΠЄΡΓΑΜΗ ΔΙϹ ΝЄΟΚΟΡΩΝ. Ἐπὶ Στρατηγοῦ Αὔλου Ἀτυλίου Περγαμήνων δὶς Νεωκόρων. *h. e.* Sub Praetore Aulo Atilio Cratippo Pergamenorum bis Neocororum.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. IX. G. XXIII.

HVius numismatis typo alii simillimi occurrunt in numis in honorem Hadriani caelatis, quos iam illustravimus (1), & Omphalem cum Hercule sculptam esse subspicati sumus, facem praeferente Vaillantio. Eadem Herculi adblandiens sculpta videtur in hoc numo perinsigni Pergamenorum: qui, ut coniicimus, Herculem quoque praeter ceteros Deos Praesides & Custodes religiose coluerunt. In alio numismate, quod in Pisanio Museo exhibetur (2), prope feminam adstat Cupido, qui eam impellere videtur, ut Herculi adblandiatur. Erit forsitan aliquis, qui Venerem esse subspicetur; fateor tamen in antiquis monumentis Venerem cum Hercule numquam sculptam me vidisse. Idem numus describitur a Vaillantio (3) & ab Harduino (4), sed cum mendis. Pergamenos sub M. Aurelio secundam Neocoriam accepisse arbitratur Vaillantius (5). T. XXXV. n. 1.

Im-

(1) Tab. XXIII. num. I. pag. 113.
(2) Tab. XXIV.
(3) Inter Numism. Imperat. a Graec. pop. perc. pag. 67.
(4) Num. Popul. & Vrb. illustr. in Addendis pag. 586.
(5) Ad numos Imperat. a Graec. popul. perc. pag. 55. quem etiam vide pag. 220. ubi agit de Vrbibus Neocoris.

C V I.

A. *Imperator laurea corona, & paludamento insignis.*

E. ΑΥΤ ΚΑΙ Λ ΑΥΡΗΛΙΟC ΟΥΗΡΟC. *h. e.* Imperator Caesar Lucius Aurelius Verus.

P. *Hygia a dextris, Aesculapius a sinistris stantes.*

E. ЄΠΙ CΤ Π̅Λ ΑΥΡΗ ΚΡΑΤΙΠΠΟΥ ΠЄΡΓΑΜΗΝΩΝ ΔΙC ΝЄΩΚΟΡΩΝ. Ἐπὶ Στρατηγοῦ Π.... Αὐρηλίου Κρατίππου Περγαμήνων δὶς Νεωκόρων. *h. e.* Sub Praetore ... ... Aurelio Cratippo Pergamenorum bis Neocororum.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XXIII. G. VIII.

T. XXXV. n. II. PAtinus numum adfert maxima forma eximium, eodem typo Deae Salutis & Aesculapii ornatum, quem Pergameni L. Vero dedicarunt, Praeturam agente L. Aurelio Archelao (1). Censet post restitutam Vero salutem, quam ope Galeni reparatam scribit, cusum fuisse. Huic coniecturae favet Capitolinus, qui scribit Verum ad Parthicum bellum profectum, quem Marcus Capuam prosecutus est, morbo implicitum, apud Canusium aegrotasse, quo ad eum videndum frater contendit. Deinde memorat luem ab eo contractam, & in Babylonia de pestilentia coorta adlatum nuntium. Verum quum hi praecipui Pergamenorum Dii in numis, quos aliis quoque Imperatoribus dedicarunt, occurrant; haud facile ea potissimum adsignari potest causa cur Pergameni haec numismata L. Vero consecrarint. Ita etiam Nicaeenses, quia summa religione Praestites Deos suos coluere Aesculapium, Hygiam, & Telesphorum, cum eorum imaginibus sculpta numismata L. Vero (2) aliisque Imperatoribus vel grato ob suscepta beneficia, vel cupido novorum beneficiorum animo obtulerunt. Exstat in Gaza Christianissimi Galliarum Regis alius numus sub Praetore A. Atilio Cratippo cusus ab iisdem Pergamenis in honorem L. Veri, cuius typus, Bacchus pantherae inequitans (3), qui etiam in numis Tianorum a Vaillantio describitur (4). Vitiata est sexta litera aversae partis, in qua legendum: ЄΠΙ CΤΡ Λ ΑΥΡΗ ΚΡΑΤΙΠΠΟΥ: *sub Praetore L. Aurelio Cratippo.*

Lu-

(1) In Thesauro Numismatum max. mod. Cap. V. pag. 111.
(2) Vide Vaillantium ad Imper. num. a Graec. cus. pag. 64.
(3) Tab. XII.
(4) Ibidem pag. 65.

CVII.

LVCILLA AVGVSTA.

A. *Lucillae caput.*

B. LVCILLAE AVG ANTONINI AVG F. *h. e.* Lucillae Auguſtae, Antonini Auguſti Filiae.

P. *Venus ſtolata ſtans; ſiniſtra haſtam tenet: dextra adblanditur puero facem, ſive lampada gerenti dextra manu: pone ara ignita.*

E. VENVS.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XIV. G. XVII.

MEmorat Capitolinus, L. Verum parto ſibi *Armeniaci*, *Parthici*, *Medici* nomine, Epheſum rediiſſe, ut uxorem Lucillam, M. Aurelii & Fauſtinae iunioris filiam, miſſam a Marco patre ſuſciperet. Quum Romae vota pro felicibus nuptiarum auſpiciis celebrarentur, caelatus videtur hic numus, elegantia atque opificio eximius. Ara ignita tum ſacra, tum vota de more ſoluta Veneri, quam inter Nuptiales Deos recenſuit antiquitas (1), declarare videtur. Veneris comes ſculptus eſt Cupido, ut explicat Vaillantius (2), qui facile etiam eſſe poteſt Hymenaeus, cui & ardens taeda, & amiculus veſtiens laevum humerum probe convenit: quem ita ornatum celebrat Catullus (3), & Veneris individuum adſeclam facit: T. XXXVI. n. II.

Nil poteſt ſine te Venus,
Fama quod bona comprobet,
Commodi capere: at poteſt,
Te volente. quis huic Deo
Compararier auſit?

Caelata in honorem Lucillae numiſmata, quae inſcripta ſunt VOTA PVBLICA, pro fauſtitate eius nuptiarum cum L. Vero percuſſa cenſet celeberrimus Vaillantius (4).

(1) Vide Plutarchum Quaeſt. Rom. pag. 285.
(2) Ad Numiſm. maxima pag. 210.
(3) Carm. LX. v. 62.
(4) Numiſm. Imperat. praeſtantior. Tom. II. pag. 187.

CVIII.

A. *Lucillae caput.*

E. LVCILLAE AVG ANTONINI AVG F. *h. e.* Lucillae Augustae, Antonini Augusti Filiae.

P. *Sex feminae velato capite ante aedem rotundam stantes; quarum una pateram super ignitam aram dextra admovens, sinistra acerram tenens, sacrificat. Absque epigraphe.*

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XV. G. XI.

T.XXXVI. n. 1. QVamquam Numae instituto (1), feminae, quae in templo Vestae sempiternum ignem, fatale imperii pignus, custodiebant, vigilabantque ne exstingueretur, virgines esse debuerint (2); quia tamen Augustae Caesarum uxores pudicitiae decus summopere ambiebant; idcirco cum Vestae Deae habitu, tum etiam Vestalium Virginum exemplo, non raro sacris operam dantes exhibentur. Initio quatuor, mox sex fuere Vestales, ut populus Romanus, distributa in sex partes civitate, pro sua quisque parte, sacrorum ministram haberet (3). In hoc numo elegantissimo Lucilla L. Veri uxor, tamquam Vestalium maxima, Vestalia sacra forsitan facit, quae ad V. Eidus Iunias, ut in vetere Romano Kalendario scriptum est (4), celebrabantur. Aedem Vestae rotundam fuisse, ex Numae consecratione, docet Festus, & describit Ovidius (5). Cum ipsa Lucilla, tum reliquae feminae velato capite suffibulo, de quo idem Festus, sacris operantur. In alio numismate maximae formae penes Vaillantium (6), in honorem Lucillae cuso, licet aperto capite sex feminae sacrificent, censet tamen Vestae sacrum in eo sculptum esse. In editis Lucillae numis tum Vesta Dea, tum etiam Pietas, & Pudicitia occurrunt: quae emblemata vel Augustae optimos mores (tantum potuit adulatio!) vel Romani imperii perpetuum decus, & aeternitatem ea vivente declarant.

COM-

(1) Vide Plutarchum in Vita Numae.
(2) Ex eodem Plutarcho. Cicerone Lib. II. de Legibus, Floro Lib. I. Cap. II. Livio Lib. XXVI. Dionysio Halic. Lib. II.
(3) Ex Festo Pompeio. Vide Lipsium de Vesta & Vestal. Cap. VIII. Spanhemium de Vest. & Prytan. Graec. Tom. V. Thesauri Antiq. Rom. Graevii pag. 688.
(4) In Gruteri Thesauro Pag. CXXXIII.
(5) Lib. VI. Fastorum v. 295.
(6) Numism. select. max. mod. n. 1. Tab. pag. 41.

CVIIII.

COMMODVS.

A. *Duo capita adversa Commodi, eiusque fratris Annii Veri, absque laurea.*

E. COMMODVS CAES. VERVS CAES.

P. *Quatuor pueruli stantes, quatuor anni tempora adtributis symbolis designantes.*

E. *In exergo:* TEMPORVM FELICITAS.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XIV. G. XX.

CAelatus videtur dedicatusque hic numus, raritate atque opificio nobilissimus, in honorem Commodi, & Annii Veri eius fratris, tanquam perenne eius diei monumentum, quo *Caesares* a M. Aurelio parente adpellati sunt. Audiendus Lampridius in Commodi vita (1): *Adpellatus est autem* CAESAR *puer cum fratre suo Vero*. Id contigisse ex numis discimus, Servilio Pudente, & L. Fufidio Pollione Consulibus: & ut observat Mediobarbus (2), IV. Eidus Octobres, anno nimirum Vrbis DCCCCXIX. Christi CLXVI. Hac adpellatione ornatis principum virorum filiis, quum designarentur augustae maiestatis heredes, summa fuit Senatus populique Romani laetitia; eaque occasione vota nuncupata, auspicia facta, fausti ominis adclamationes editas, commissos ludos, & congiaria distributa fuisse, nemo est qui ignoret. Indicata huius adpellationis origine, expositisque variis opinionibus, haec subiungit Spartianus: *Certe quaecumque illa, felix necessitas fuit, unde tam clarum, & duraturum cum aeternitate mundi nomen effloruit*. Temporum felicitatem ob propagatam augustae sobolis successionem, aeternumque duraturam, declarat eiusdem numi typus, in quo quatuor pueri exhibentur, qui quatuor anni tempora suis symbolis referunt. Qui primus occurrit cum canistro floribus referto, & utraque manu supra caput elato, *Ver* designat; secundus *Aestatem*; quare flagellum dextra ostentat, quo segetes teruntur (3); in aliis numis falcem messoriam praefert: tertius *Autumnum*, laeva lancem fructibus uvisque cumulatum tenens, cum cane ad pedes; in aliis numis dextra leporem gerit: quartus vero tunica-

T. XXXVI. [illegible]

 tus,

(1) In Commodo pag. 46. editionis Hist. Aug. Parisiensis anno MDCXX. in qua pro *Vero*, perperam irrepsit *Severo*.

(2) In Numism. Imper. pag. 232.

(3) Vide Columellam de R. R. Lib. II. Cap. XXI.

tus , ſuſpenſo in humero baculo , & ſiniſtra manu pendulos anſerculos geſtans , *Hiemem* exprimit . In hoc emblema multa obſervatu digna nuper protulit doctiſſimus Praeſul Ioannes Bottarius Florentinus , Vaticanae Bibliothecae Praefectus in praeclaro Commentario , quo veterum Chriſtianorum monumenta tum ſculpta , tum picta , quae in Romanis Coemeteriis exſtant , egregie illuſtravit (1) , ſpemque nobis alia addendi praeripuit ; ibidemque huius inſignis Medicei numiſmatis mentionem fecit (2) . Huc pertinent alia numiſmata eodem cum typo & epigraphe in honorem Commodi caelata , quae luculenter explicat ſummus vir Spanhemius , quem vide (3) . Illud , quod Vaillantius non obſervavit in deſcriptione adverſae partis huius numiſmatis (4) , notandum ſupereſt , Commodum Herois habitu ſculptum eſſe , pendente ſuper nudum pectus humeroſque chlamyde , quam fibula , ornata inſigni gemma , ſubnectit . In alio numo maximae formae , quem e Muſeo Carpineo profert ampliſſimus Senator Bonarrotius (5) , idem Commodus adhuc iuvenis , quum iam Imperator a patre dictus eſſet , tamquam Heros , cum chlamyde , priſco more , e pellibus confecta , exhibetur . Eximiae virtutis indolem , maximaeque gloriae ſpem , quam adhuc puer & iuvenis praeferebat , degeneri poſtmodum animo atque in ſuperbiam nimiam elato , quum alter Hercules credi , & coli vellet , turpiter exſtinxit . Annius Verus , qui ſeptennis obiit , trimus tunc erat ; Commodus vero , natus anno V. C. DCCCCXIV. ultima die Auguſti , quinquennis erat quum *Caeſares* adpellati ſunt a patre . Narrat Lampridius quod Commodus , *decimo quarto aetatis anno in collegium Sacerdotum adſcitus eſt . Cooptatus inter tres ſolos Principes Iuventutis quum togam ſumſit : adhuc in praetexta puerili congiarium dedit , atque ipſe in baſilica Traiani praeſedit* .

Im-

(1) In Tom. I. ad Tab. XV. pag. 48. & ſeqq. & in Tab. XLVIII. pag. 211. & ſeqq. quod opus inſcribitur : *Sculture e Pitture ſacre eſtratte da i Cimiteri di Roma* &c.
(2) Ibidem pag. 212.
(3) In Obſervat. in Hymnum Callimachi in Cererem v. 128. pag. 722. & ſeqq.
(4) In Numiſmata maxima pag. 219.
(5) Tab. VII. num. I. pag. 99. & 100.

C X.

A. *Imperator imberbis, laurea corona, & paludamento insignis.*

E. IMP CAES L AVREL COMMODVS . . . .

P. *M. Aurelius, & Commodus stantes in triumphali quadriiugo curru, quem miles praecedit, dextra hastam gerens: superne per aëra volitantis Victoriae imago deleta.*

E. *In exergo* TR POT COS.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XVIII. G. XXIII.

QVae iniuria potius imperiti hominis, quam iniquitate temporis desunt in inscriptione adversae partis huius eximii numismatis, ita supplenda sunt: IMP CAES L AVREL COMMODVS GERM SARM. quam integram ostendunt alia numismata maximae magnitudinis tum apud Vaillantium (1), tum in Museo Pisanio adlata (2); quibus alterum adde peraccurate delineatum, quod e Museo Carpineo profert & explicat Bonarrotius (3), in quo, ut paullo ante monebam, Commodus nudo capite, priscorum Heroum cultu, pellicea chlamyde amictus; in hoc vero laureatus, & chlamyde seu imperatorio paludamento insignis exhibetur. Emblema etiam aversae partis Medicei numismatis & inscriptio, paucis exceptis, convenit cum iam descriptis numis in quibus M. Aurelius, qui primus in triumphali quadriga stat, globum, traditi Romani imperii symbolum, dextra gerit; Commodus vero post eum sculptus, sceptrum cum aquila in vertice, Consulum insigne, praefert; quorum nihil adparet in Mediceo. Vaillantius in alio numo maximi moduli (4), Commodum describit laurum dextra gerentem, quod expendendum. Currus emblema tum in Carpineo, tum in Mediceo est Victoria quadrigam agitans; superne vero volitans Victoria, Imperatores praecedit, tropaeum deferens in humeris suspensum, quae sola in Mediceo pariter deleta, desideratur. Iter monstrat miles galeatus, & quadrigam ducit, qui in Mediceo hastam, in Carpineo reliquisque vexillum, sive labarum praefert. In epigraphe, quae ita se habet in exergo TR POT COS. quum minime exprimatur numerus nec Tribuniciae Potestatis, nec Consulatus, eximii Bonarrotii amplector perquamlubenter opinionem,

T. XXXVII. n. I.

(quam-

(1) Inter Numism. maxima pag. 217.
(2) Tab. XXVI. num. II.
(3) Tab. VII. num. I. pag. 96. & seqq.
(4) Inter Numism. max. loco citato.

(quamvis aliter ſentiat (1) Comes Mediobarbus) qui coniicit caelatum eſſe hoc numiſma , quum Commodus Conſul deſignatus eſſet , & nondum de Germanis triumphaſſet . Honorem quadrigarum triumphalium tunc accepiſſe arbitratur , quum adlato Romam nuntio , quod Marcomannis , Sarmatis , ſimul etiam Quadis exſtinctis , Pannonias ſervitio liberaſſet [quas victorias , ea Victoria per aëra volitans cum tropaeo forſitan innuit] Senatus decrevit ut una cum patre triumpharet , teſte Lampridio (2) , & Capitolino (3) . Hunc triumphum exhibet Mediceum numiſma , quod paullo ante produximus (4) . Iam tunc *Germanici* & *Sarmatici* adpellationes acceperat . Meminit Dio (5) veri triumphi , qui contigit x. Kalendas Ianuarias anno V. C. DCCCCXXIX. Chriſti CLXXVI. poſtquam emenſo per Syriam itinere , Romam rediit cum patre ; eumdemque his verbis deſcribit Lampridius : *Et cum eo Romam rediit . Poſt haec , venia legis annariae impetrata , Conſul eſt factus , & cum patre Imperator eſt adpellatus V. Kal. Decembrium die , Pollione , & Apro Coſs. & triumphavit cum patre ; nam & hoc Patres decreverant* . Et mox : *Adpellatus Imperator V. Kal. Exſuperias* , (nimirum die XVII. Novembris) *Pollione & Apro Coſs. Triumphavit X. Kal. Amazonias iiſdem Coſs.* die videlicet XXIII. Decembris , iuxta nomina quae his fecerat (6) . Complura notatu digna , quae oculatiſſimus Bonarrotius in haec numiſmata obſervat , lubens praetereo , ne lectorem , in re numaria eruditiſſimum , diutius ſupervacaneo labore detineam .

Im-

(1) In Commodi numis pag. 242. & 243.
(2) In Commodo c. 2.
(3) In Marco c. 6.
(4) Tab. XXVIII. n. I. pag. 131. 132.
(5) Hiſtor. Rom. Lib. LXXII.
(6) Vide Pagium in Annal. Baronii Tom. I. pag. 171.

C X I.

A. *Imperator imberbis, laurea corona, & paludamento insignis.*

E. L AVREL COMMODVS AVG GERM SARM TR P III. *h. e.* Lucius Aurelius Commodus Augustus, Germanicus, Sarmaticus, Tribunicia Potestate tertia.

P. *Templum sex columnis, statuis, & tropaeis ornatissimum: coram eo, adstantibus quatuor Sacerdotibus & quatuor Ministris, Camillo nempe, Tibicine, Popa & Victimario, taurum iam iam percussuro. Commodus Pontificis habitu velato capite sacrificat.*

E. IMP II COS P P. *h. e.* Imperator iterum, Consul, Pater Patriae. *In exergo:* VOTA PVBLICA.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XII. G. XVI.

COmmodus, initio anni Vrbis DCCCCXXX. Christi vero CLXXVII. T. XXXVII. n. I. quo Consul cum Plautio Quintillo renuntiatus est, quatuor circiter annis ante patris obitum, & celerius quam ipse vellet, eo quod res Scythicae, ut narrat Dio (1), eius praesentiam postularent, matrimonio cum Crispina, Brutii Praesentis bis Consulis filia, iunctus est: cuius rei gratia Senatusconsulto *Pater Patriae* nuncupatus, iamque Imperator secundum adpellatus est. Censet Vaillantius (2) ob matrimonium Crispinae sculptum esse Commodum in hoc numo, sacra Iovi Capitolino ante eius templum facientem, & pro felici eius successu, (qui tamen spem eius fefellit) vota suscipientem. Aliquot numi (3) eodem typo sculpti, & cum inscriptione VOTA PVBLICA, Tribuniciam Potestatem secundam, non vero, ut in hoc Mediceo elegantissimo, tertiam scriptam praeferunt: quare haud improbabile videtur, si quis censeat in hoc exhiberi vota Iovi optimo maximo soluta a Commodo, ut felicem sortiretur alteram expeditionem in Germaniam, quae mox, inito iam matrimonio, contigit; eoque id magis credibile videtur, quia post quatuor illos Sacerdotes, qui post Commodum stant (in quorum collegium iam decimo quarto aetatis anno, teste Lampridio, adscitus fuerant) signa duo militaria haud procul visuntur, quasi declarent eiusdem Germanicae profectionis iam urgentis celeritatem; ea vero non cer-

(1) Ex Xiphilino Lib. LXXI. pag. mihi 814.
(2) In select. Numism. in aere max. mod. e Museo de Camps.
(3) Hos vide apud Comitem Mediobarbum in Commodo pag. 242. & 243.

cernuntur in ſequenti Mediceo numiſmate Tab. XL. num. III. neque in aliis iam editis maximae formae numis (1), licet idem typus, eademque epigraphe VOTA PVBLICA in iiſdem occurrant. Cum hoc altero numo concordat ille a Vaillantio adlatus (2); quem paullo ſupra deſcribebam, in cuius antica, quum ad illas GERM. SARM. *Germanici*, *Sarmatici* adpellationes, accedat etiam BRIT, nimirum *Britannici*; perſpicuum eſt, magnum illum virum non obſervaſſe (licet in eo perierit numerus tum adpellationis Imperatoris, tum Tribuniciae Poteſtatis) huiuſmodi emblema haud innuere poſſe ſacra & vota ſoluta a Commodo pro felici nuptiarum ſucceſſu cum Criſpina; tunc enim *Britannici* titulum adulatores ei nondum adſcripſerant.

C X I I.

A. *Imperator imberbis, ornatus laurea corona & paludamento.*

E. L AVREL COMMODVS AVG GERM SARM TR P IIII.

P. *Hygiae ſimulacrum ſerpente circumvolutum, menſae impoſitum, quem femina ſub arbore, oblato pabulo ſiniſtra manu paſcit: pone vaſculum & corolla ſoluta ſive encarpus pendens; infra avis menſae tigillo inſidet.*

E. IMP IIII COS II P P.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XVIII. G. XVIII.

T.XXXVII n. III. PAtinus ab explicatione inſignis huiuſce numiſmatis (3), quod etiam haud diligenter delineatum exhibet, breviſſime ſe expediens, cuſum ſcribit in honorem Hygiae & Salutis; ex una eademque Dea duas confingens. Averſae partis eiuſdem numi epigraphe apud eumdem, ita ſe habet TR. P. IIII. IMP. II. COS. II. P. P. quam etiam ex eo profert Mediobarbus (4). Aliter vero in alio numiſmate legitur cum eodem emblemate, quod deſcribit Vaillantius (5); nempe TR. P. IIII. IMP. VI. COS. II. P. P. in quo plane ineſſe mendum in IMP. VI. manifeſtum eſt. Ex his colligi poteſt, vota non ſemel pro ſalute Imperatoris Commodi facta fuiſſe, cum paullo ante, tum paullo poſt profectionem alteram Germanicam, quae contigit anno V. DCCCCXXXII. Chriſti CLXXIX. quo anno cuſus videtur

tur

(1) Inter Numiſmata max. mod. Albana, nunc Vaticana, illuſtrata a V. C. Rodulph Venuto, quem vide Tab. XLII. 2.
(2) Loco ſuperius memorato Tab. pag. 43. num. 1.
(3) In Theſauro Numiſmatum max. mod. Cap. V. pag. 212.
(4) In Commodo pag. 244.
(5) Inter Numiſm. maxima pag. 212.

tur Mediceus hic numus elegantissimus. Commodum morbis obnoxium frequenter fuisse, vetusti scriptores testantur (1): e quibus convaluisse ferunt, & curatum a Galeno; cuius opera eius quoque pater M. Aurelius usus est (2). Simulacrum illud mensae impositum, cui advolutus serpens, Hygiam sive Salutem Deam refert; cui etiam, quemadmodum Aesculapio, sacra est cornix, quae inferiori tigillo mensae insidet: quod animal hoc longaevum sit, & hominis quatuor aetates superet; quare bonae valetudinis symbolum censuit vetustas (3): quamquam etiam expendendum velim, utrum referre possit Iunonem Lanuvinam, cuius serpentem virgines pascebant. Sacra eidem facta seu facienda indicat vasculum & corolla soluta sive encarpus e mensa pendens. Commodi natale solum Lanuvium fuit; cuius etiam mater ex eo praegnans, teste Lampridio, visa est in somniis serpentes parere, atque ex his unum ferociorem.

CXIII

A. *Imperator laurea corona, & paludamento insignis.*

E. M. AVREL. COMMODVS ANTONINVS AVG.

P. *Imperator velato capite, adstantibus Camillo & Tibicine sacra facit super tripodem, sedentibus a dextris Roma galeata, Victoriolam tenente dextra manu, laeva hastam, & Annona a sinistris cum copiae cornu, & navis gubernaculo. Deest epigraphe.*

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XVIII. G. I.

EPigraphe, quae in altera huius numismatis facie oblitera- T. XLII. n. II.
ta est non in gyro, sed tantum in exergo, ex alio numismate maximae magnitudinis, cum eodem typo, quod profert Vaillantius (4), ita supplenda est: TR. P. VIII. IMP. Duabus de causis Vaillantio caelatus videtur hic numus in honorem Commodi, inchoata Tribunicia Potestate VIII. quam iniit V. Kalendas Septembris anno V. C. DCCCCXXXV. Christi vero CLXXXII. nempe ob victoriam relatam de Germanis & Dacis, eius imperium recusantibus, quam designat Roma galea insignis, Victoriolam dextra praeferens; & ob annonam populo Romano procuratam, de qua Herodianus (5): *Sed & fames eodem*

(1) Vide Capitolinum & Lampridium in eorum vita.
(2) Ex Lampridio & Herodiano Lib I. Cap. XII.
(3) Vide Aelianum Lib. V. Cap. XVII. Fabrettum de Col. Traiani Cap. VII. pag. 211. & 212. Musei Etrusci Tom. II. pag. 359. & 360.
(4) E Museo C. V. Abbatis de Camps n. 1. Tab. pag. 47 Eumdem vide in Numismata maxima pag. 217.
(5) Lib. I. Cap. XII.

dem tempore civitatem oppressit. Ideo matrona cornu copiae, ad arguendam rerum omnium abundantiam, tenet; dextra autem temonem, ut frumentum per mare advectum denotet. Sequenti anno mirum in modum crevit fames Romae, quam scriptores memorant, & numi, eodem anno cusi, Commodi providentiam testantur. Quod haec feliciter fortunateque contigissent, sacra cum gratiarum actione a Commodo facta testatur hic numus.

CXIIII.

A. *Imperator laurea corona, & paludamento insignis.*

E. ....MMODVS ANTON.........

P. *Victoria stans lauream coronam Imperatori paludato, dextram extendenti, porrigit, qui laeva hastam tenet.*

E. P M TR P VIIII IMP VI COS IIII P P.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XV. G. XI.

T.XXXIX. n. 1. OCcurrit idem typus Medicei numismatis in altero maximae formae, quod profert Vaillantius ex Museo Cl. Abbatis de Camps (1), in quo tamen inscriptio aversae partis ita se habet: TR. P. VIII. IMP. V. COS. IIII. P. P. Alterum, quod describit inter numismata maxima (2), hanc praefert: TR. P. VIIII. IMP. VI. COS. IIII. P. P. In utroque Pontificatus Maximi desunt notae, quas Mediceum praefert. Archetypa conferentibus viris doctis, utrum mendose descripta sint, patebit. Adversae partis epigraphe, quae in Mediceo manca est, eorumdem auctoritate integritati suae ita reddenda: M. AVREL. COMMODVS ANTONINVS AVG Cusa haec numismata censet Vaillantius (3) in memoriam victoriae per Legatos relatae in Sarmatia, cuius meminit Dio (4); quibus monumentis res a se gestas aeternitati commendari iussit Commodus, & ut videtur, circa finem anni ab V. C. DCCCCXXXVI. Christi vero CLXXXIII.

Im-

(1) Pag. 45. Tab. num. II.
(2) Pag. 218.
(3) In select. Numism. e Mus. de Camps pag. 46. Tab. n. 3.
(4) Ex Xiphilino Lib. LXXII. pag. 820.

C X V.

A. *Imperator corona laurea, & lorica squamata insignis*.

E. M. AVREL. COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS.

P. *Roma sedens, Victoriolam dextra gerit*.

E. P M TR P VIIII IMP VI COS IIII P P.

Ex aere flavo, cum extimo circulo ex aere rubro. Pond. Vnc. I. S. XXIII. G. XVIII.

VIctoriae laudem, quam non sua, sed Legatorum virtute consecutus est Commodus, paucis ita complectitur Lampridius: *Victi sunt sub eo tamen, quum ille sic viveret, per Legatos, Mauri, victi Daci, Pannoniae quoque compositae*. Eadem occasione crediderim percussum fuisse numum hunc elegantissimum, cuius memoriam frequenter in numis renovatam conspicimus. Alius numus cum eodem typo, Mediceo simillimus, exstat in Museo Carpineo, quem luculenter explicat Bonarrotius (1). T. XL. n. I.

C X V I.

A. *Imperator laurea corona & paludamento insignis*.

E. M. COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS BRIT. *h. e.* Marcus Commodus Antoninus, Augustus, Pius, Britannicus.

P. *Ante templum Iovis Capitolini, sex columnis & statuis ornatum, Commodus Pontificis habitu, velato capite, cum patera super tripodem sacra facit; adstantibus tribus Sacerdotibus, & quatuor Ministris, Camillo nempe, Tibicine, Popa, & Victimario*.

E. P M TR P .... COS IIII P. P. *In exergo*: VOTA PVBLICA.

Ex duobus metallis. Pond. Vnc. II. S. VII. G. VI.

COmmodus nunc primum in hoc Mediceo numismate pulcherrimo ac praestantissimo adpellatur PIVS BRIT*annicus*: dictus quoque est FELIX, interemto Perenni, inchoatoque iam bello Britannico, ut observat doctissimus Pagius (2) qui ad numorum fidem provocat Lampridii locum, qui ita scribit: *Inter haec Commodus, Senatu semet ridente, quum adulterum* T. XL. n. III.

(1) Tab. VII. n. IV. pag. 104. & seqq.

(2) In Crit. Hist. Chron. ad Ann. Baron. Tom. I. pag. 180.

rum matris, *Conſulem deſignavit*, *adpellatus eſt* PIVS: *quum occidiſſet Perennem*, *adpellatus eſt* FELIX, *quaſi quidam novus Sulla*. Et mox: *Adpellatus eſt Commodus etiam* BRITANNICVS *ab adulatoribus*, *quum Britanni etiam Imperatorem contra eum deligere voluerint*. Obſervat Pagius (1) *Pium* & *Felicem* in numis adpellatum ipſo imperii poſt patris mortem ſuſcepti initio, eaque eſſe epitheta non cognomina. *Britannici* titulum praetuliſſe etiam in Tribunicia Poteſtate VIII. quum Imperator VI. ſalutatus eſt, alia iam edita numiſmata teſtantur. Ea forſitan occaſione caelatus eſt hic numus, qua compoſitis rebellantibus Britannis, vota Iovi Capitolino publice ſolvit Commodus pro incolumitate cum ſua, tum Romani populi. Herodianus (2), flagrantibus Perennis inſidiis, ludos Iovi Capitolino factos memorat. Piſanii Muſei numus eodem typo inſignis (3), in poſtica ita inſcriptus eſt: TR. P. VII. COS. III. VOTA PVBLICA. Subſpicor tamen menda irrepſiſſe; in antica vero parte ſigla illa BRIT, quae primum ſculpta fuerant, deleta nunc cernuntur. Notandum tamen, quod alia numiſmata teſtantur, haec *Vota publica* ſaepe numero iterata fuiſſe (4). Inſcriptio Medicei numiſmatis, imperiti hominis, ut mihi videtur, fraude corrupta, ſi inſtauranda eſt ad exemplum maximi numiſmatis olim Albani Muſei, nunc Vaticanae Bibliothecae, cum eodem typo (5); nimirum: P M TR P VIIII IMP VII COS IIII P P VOTA PVBLICA: explicari poteſt adlata coniectura eximii viri Rodulphini Venuti, qui, adcedente alterius numi penes Begerum auctoritate (6), in quo Imperator Commodus velato capite ſacrificat ante tripodem, cum epigraphe: VOT. SVSC. DECEN. TR. POT. VIIII. IMP. VII. COS. IV. exiſtimat referri in hoc numo Vota Decennalia hoc anno ſuſcepta, exhibitaque ante aedem Iovis Capitolini, adſtantibus de more miniſtris.

Im-

(1) In Crit. Hiſt. Chron. in Baronium Tom. I. pag. 180.
(2) Lib. I. Cap. IX.
(3) Tab. XXVII. num. I.
(4) Vide Comitem Mediobarbum in Commodo.
(5) Tab. XLII. n. II. pag. 85. & 86.
(6) Muſei Brandemburgici Tom. II. pag. 683.

CXVII.

A. *Imperator ornatus laurea corona & paludamento.*

E. M. COMMODVS ANTONINVS . AVG. PIVS . BRIT.

P. *Hercules barbatus, laeva clavam cum leonis ſpolio gerit; dextra capiti ſuo coronam oleagineam imponit: hinc arbor e qua pendet pharetra; inde ara ignita encarpis ornata.*

E. P M TR P X. IMP VII COS IIII. P. P.

Ex aere flavo cum extimo circulo ex aere rubro. Pond. Vnc. I. S. XVIII. G. II.

PRobabile eſt occaſione ludorum in honorem Iovis Capitolini, quibus Commodus praeſedit, ut auctor eſt Herodianus (1), quod in his patefactae ſint Perennis inſidiae, dedicatum eſſe hoc numiſma praeſtantiſſimum. Eius typus convenit cum typo numiſmatis maximae formae in honorem L. Veri percuſſi (2); hoc tantum diſcrimine, quod in altero Hercules iuvenis effictus eſt, in hoc vero barbatus; forſitan ut ipſum Commodum artifex exprimeret cum Herculis effigie: & quemadmodum Hercules, capta urbe Elide, Olympicorum ludorum conditor fuit, atque in his victor oleaginea corona ſe ipſum coronavit, praemiumque fortium virorum conſtituit (3): ita Commodus, qui alter Hercules dici & coli voluit, tamquam ei ſimillimus exhiberetur, conditor novi Romani imperii, impiorumque hominum everſor. Multa ad illuſtrandum hoc emblema adferri poſſent; ſed ea iam diligentiſſimis obſervationibus occupavit Bonarrotius, quem adire poterit eruditus lector (4). T. XXXIX. n. III.

Im-

(1) Lib. I. Cap. IX.
(2) Vide inter Numiſm. Carpinea max. mod. Tab. VI. n. I.
(3) V. Pindarum in Olymp. Od. II. & III. & in Nem. Od. XI.
(4) Inter Numiſm. max. mod. Carpinea Tab. VI. n. I. pag. 8. Idem etiam in Gaza Chriſtianiſſimi Galliarum Regis Tab. XII. qui ad L. Verum pertinent.

CXVIII.

A. *Imperator paludatus & laurea corona redimitus.*

R. *Iupiter, capite, imisque corporis partibus velatis, nudo tantum pectore, sedens in throno, quadratae basi imposito; dextra fulmen, sinistra sceptrum sive hastam tenet: a dextris Castor, a sinistris Pollux stantes; uterque equum capistro, altera vero manu hastam gerunt; additum eorum capiti pileato sidus. Epigraphe in utraque numismatis facie intercidit.*

Ex aere flavo & rubro. Pond. Vnc. I. S. XXIII. G. XXI.

T. XL. n. II. ANticae partis inscriptio huiusce numi nobilissimi, quae obliterata est, ex alio maximae item magnitudinis cum eodem schemate apud Vaillantium ex Museo C. V. de Camps Abbatis (1) ita supplenda: M. COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS BRIT. posticae vero hoc modo: P M TR P X IMP VII COS IIII P P. Videtur & hic numus eadem occasione sculptus, ut Commodus Deorum ope se adiutum ostenderet. Nam sculpti sunt Romani Imperii Praesides ac Tutelares Dii, Iupiter, Castor & Pollux. Iupiter sereno ac placido vultu effictus, fulmen in gremio deposuit, & caput habet velatum non secus ac describitur a Martiano Capella. Vaillantius (2), quem sequor, censet hunc numum ad Decennalia pertinere, quae Commodus suscepit; siquidem exhibetur Iupiter Capitolinus sedens, ut supremus Romanorum Deus, cui sacra fuerunt peracta, & ipsius filii Castor & Pollux, qui ei hinc inde adstant, quibus dicatos Circenses ludos narrat Isidorus de his agens. *Itaque Castori & Polluci deputantur hae ludorum species, quibus a Mercurio equos distributos Historiae docent*. Accedit doctissimus Pagius (3), qui hoc anno, nimirum V. C. DCCCCXXXVIII. Christi CLXXXV. quo cusus est hic numus, observat Decennalia Imperii Proconsularis Commodi edita fuisse, idque liquere adfirmat ex numis, quos Mediobarbus exponit (4), perperamque cum praecedenti anno coniungit. In eorum postica legitur: VOTA SVSCEP. DECENN. P. M. TR. P. X. IMP. VII. COS. IIII. P. P. S. C. In basi throni, in quo sedet Iupiter, deest in Mediceo aquila, quae in aliis numis maximae formae occurrit (5).

(1) Pag. 49. VIII. Tab. n. I.
(2) Ibidem.
(3) In Critica Historico-Chronologica in Annales Baronii Tom. I. pag. 179.
(4) In Commodi Numism. pag. 249.
(5) Vide Numism. max. mod. Galliarum Regis Tab. XIV. D. Abbatis de Camps apud Vaillantium num. VIII. Tab. pag. 49. Patini Thes. Numism. Cap. V. pag. 112.

CXIX.

A. *Imperator laureatus, & loricatus.*

E. M COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS BRIT.

P. *Victoria adgestis hostium armis insidens; dextra palmam, laeva clypeum tenet, in quo scriptum:* VICT BRIT. *h. e.* Victoria Britannica: *pone constitutum tropaeum cernitur.*

E. P M TR P X IMP VII COS IIII P P.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XX. G. VIII.

BRitannicae Victoriae gloriam sibi tribuit Commodus, quam ei tamen peperit Vlpius Marcellus dux vigilantissimus, reique militaris peritissimus, qui, Dione teste (1), barbaros, cuncta vastantes, murum, qui inter ipsos & castra Romanorum intercedebat, transgressos, & caede Romanos milites delentes, maximis damnis in Britannia adfecit. In memoriam igitur tam celebris maximaeque victoriae, qua Britannia rebellis in potestatem Romani imperii redacta est: percussus est hic numus rarissimus (2), quum Commodus gereret Tribuniciam Potestatem X. quam suscepit Augusto mense anni V. C. DCCCCXXXVII. Christi CLXXXIV. qua etiam ab adulatoribus *Britannici* titulum, & Imperatoris VII. meruit. In alio numismate maximi typi, in clypeo, quem tenet Victoria, scriptum VICT AVG. h. e. *Victoria Augusti* (3). Tribuniciam Potestatem decimam iniit V Kal. Septembris eiusdem anni, M. Eggio Marullo, & Cn. Papirio Aeliano Coss. vel sequenti, quo Decennalia Imperii Proconsularis edidit, ut mox dicam (4). T. XLI. n. III.

Im-

(1) Histor. Rom. Lib. LXXII.
(2) Hanc describit Vaillantius inter Numismata maxima pag. 214.
(3) Apud eumdem, ibidem. Vide etiam Patini Thesaurum Numismatum Cap. V. pag. 113.
(4) Vide Pagium in Baronium Tom. I. pag. 179.

C X X.

A. *Imperator laurea corona, & paludamento insignis.*

E. M COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS BRIT.

R. *Figura Provinciae tunicata, & ornata chlamyde, insidens armis: dextra legionarium signum; sinistra innixa umboni, hastam utrimque cuspide munitam tenet.*

E. BRITANNIA P M TR P X IMP VII COS IIII P P.

Ex aere. Pond. Vnc. II. S. VIII. G. III.

T. XXXIX. n. II. HVnc numum pondere opificiique elegantia praestantissimum explicat Vaillantius, alio adlato e Museo Abbatis de Camps cum eodem schemate (1). Britannia Romanum signum militare dextra tenet, ut se Romano imperio subiectam declaret. Hasta, quam duplici cuspide instructam laeva gerit, umbo mucrone munitus in medio, cui laevo brachio innititur, & galea subiecta umboni, arma sunt, quibus Britanni utebantur. In alio numo maximi moduli, quod Vaillantius describit (2), in clypeo cui Britannia inititur, scriptum observat: S. P. Q. R. Quanti fecerit Commodus hanc victoriam, docent non pauca haec & alia primi moduli iam edita numismata (3). Huc pertinet alius numus maximae formae cum eadem epigraphe, in quo idem Commodus dextra Victoriam cum palma, ei lauream offerentem & globo insistentem, laeva hastam mucrone deorsum verso gerit, dextro pede calcans arma Britannica, quem describit Vaillantius (4) & V. C. Rodulphinus Venutus e Museo Albano profert & explicat (5).

Im-

(1) Tab. n. VI. pag. 47. & 48.
(2) Inter Numismata max. pag. 211.
(3) Vide apud Com. Mediobarbum pag. 248. 249. apud quem alii typi ad Britannicam Victoriam pertinentes.
(4) Inter Numismata maxima pag. 214.
(5) Tab. XLII. n. III. pag. 86.

CXXI.

A. *Imperator laureatus, & paludatus.*

E. M COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS BRIT.

P. *Mars, & Victoria coronam offerens, stantes ante aram ignitam, encarpis coronatam; ad quam sacra facit Commodus velato capite, alio Sacerdote adstante.*

E. P M TR P X IMP VII COS IIII P P.

Ex aere flavo, cum extimo circulo ex aere rubro. Pond. Vnc. I. S. XIX. G. XVII.

PRo rebus bene in Britannia gestis, Commodus sacra faciens Marti & Victoriae, in hoc numismate, inter rariora enumerando, exhibetur. Victoria lauream coronam eidem Imperatori offert. Hoc loci minime praetermittenda est votivae arae antiqua inscriptio, quam ex Gudio adfert Hesselius (1), & in ruinis Castri Praetorii erutam scribit. In ea memorantur sacra facta, & vota soluta pro salute Commodi tum Marti, tum Bellonae Paciferae Castrensi. T. XLI. n. 1.

MARTI . ET BELLONAE
PACIFER. KASTREN.
SACRVM
PRO . SALVTE . M. AVRELI
COMMODI . ANTONINI
AVG. DOMIN. NOST
TI CLAVDIVS . CRISPINVS
PRAEFECTVS KAS̄
ET Q. SANQVINIVS PROSPER
PROCVR. KAST
CVR
V. S. L. M.

Eumdem typum nullus alius numus maximae formae, inter editos praefert. In aliis Commodi scriptum: MARTI PACATORI (2).

(1) Pag. XXXVII. 1.

(2) Vide apud Mediobarbum pag. 253. 254.

C X X.

A. *Imperator laurea , & paludamento insignis .*

E. M. COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS BRIT.

P. *Iupiter stans , crepidatus , nudo pectore , corpore inferius pallio tecto , laeva sceptrum , dextra circulum tenet , in quo inclusae quatuor puellae , propriis cum symbolis quatuor anni tempestates designantes : ante eum Genius nudus , utraque manu ferens cornu frugum copiae refertum .*

E. P M TR P ● IMP VII COS IIII P P

Ex aere . Pond. Vnc. II. S. II. G. VI.

T. XLI. n. II. INsana adulatione decrevit Senatus , Dione teste (1) , ut in actis publicis tempus , quo Commodus Principatum obtinuit , *aureum saeculum* adpellaretur . Temporum felicitatem , laetitiam , securitatemque publicis quoque monumentis declararunt Romani , inter quae memorandum quoque est hoc numisma perinsigne , cum schemate pulcherrimo atque elegantissimo , in quo Iupiter , seu potius sub Iovis effigie Commodus , ita sculptus est , quasi eius imperio , quemadmodum Iovis nutu , providentia , & gubernatione , cuius *omnia sunt plena* , ut ait Virgilius (2) , totius orbis & temporum felicitas pendeat , & ab eo moderetur ; alterque sit Iupiter Commodus in terris , dierum tempestatumque potens , quas , puellarum specie , inclusas circulo , cum suis quasque symbolis , tenet , quo annus , *qui in se sua per vestigia volvitur* (3) , exprimitur . Huic alia addi possunt numismata Commodo dedicata , in quibus vel FELICITAS PERPETVA AVG. vel TEMPORVM FELICITAS consignatur (4) , & alia Medicei Cimeliarchii mox explicanda . Huc facit numisma a Nicaeensibus percussum in honorem eiusdem Commodi , cum epigraphe : ΚΟΜΟΔΟΤ ΒΑϹΙΛΕΤΟΝΤΟϹ Ο ΚΟϹΜΟϹ ΕΤΤΤΧΕΙ ΝΙΚΑΙΕΩΝ: *Commodo Imperante Orbis feliciter agit Nicaeensium* (5) . Additus est Iovi Genius , gerens cornu rerum copia dives , indicatque *saeculum frugiferum* , de quo in numis mentio (6) , ut egregie observat Cl. Venutus , qui aliud numisma cum eodem schemate illustrat , olim inter Albana Cimelia , nunc Vaticana conditum (7) , quo auspice ita restitui-

tur

(1) Lib. LXXII. pag. mihi 824.
(2) Eclog. III. vers. 60.
(3) Georgic. Lib. II. vers. 402.
(4) Vide Ez. Spanhemii ad Andream Morellium Epistol. II.
(5) Hunc idem Spanhemius ibidem illustrat .
(6) Apud Mediobarbum , quem vide pag. 245.
(7) Tab. XLI. num. I. pag. 83. Vide etiam Ez. Spanhem. Observ. in Callim. Hymn. in Cererem pag. 723.

tur numerus Tribuniciae Poteſtatis , nimirum : P M TR P X IMP VII COS IIII P P.

CXXIII.

A. *Imperator laurea corona , lorica ſquamata , & haſta inſignis , verſo dextrorſum capite .*

E. .... PIVS FEL....

P. *Imperator paludatus ſtans in ſuggeſtu eum haſta , milites adloquitur : pone eum Signifer legionis ; infra ſuggeſtum Aquilifer .*

E. .... *In exergo :* FIDES ....

Ex aere . Pond. Vnc. I. S. XVII. G. XX.

AD fidem duorum numiſmatum maximae formae , quae eumdem typum praeferunt (1) , antica epigraphe huiuſce Medicei perelegantis numi ita reſtituitur : M. COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT. Poſtica etiam in hunc modum : P M TR P XI IMP VII COS V P P. In exergo FIDES EXERCIT. Narrat Dio (2) , Britannico bello premente , obiurgatos fuiſſe milites , quod ſeditionem feciſſent . Eos Romam reverſos , victis Britannis rebellibus , ad concordiam , exercitum vero ad fidem hortatus eſt Commodus , hoc numo teſte ; non enim , ut obſervat Vaillantius (3) , eos pro bello ſuſcipiendo adloquitur Imperator , ſed exercitus fidem renovat . Mediobarbus huic anno ab V. C. DCCCCXXXIX. a Chriſto nato CLXXXVI. quo Commodus quinctum Conſul erat cum M. Acilio Glabrione iterum Conſule , & Tribuniciam Poteſtatem undecimam obtinebat , adſcribit eius expeditionem in hoſtes , ſeu Pannones , ſeu Mauros , eiuſdemque adlocutionem exercituum . Verum , nullum bellum in hac Tribunicia Poteſtate ſuſceptum eſſe , ex ſcriptoribus liquet : militibus vero donativum , & populo congiarium largitum , tum ſcriptores , tum numiſmata teſtantur (4) . T. XLIII. n. 4.

Y 2 Im-

(1) Alterum exhibet Gaza regia Tab. XV. alterum Piſanium Muſeum Tab. XXVII.
(2) Lib. LXXII. pag. 821.
(3) In Numiſm. max. Muſei de Camps n. IX. Tab. pag. 50. & in Tom. II. Numiſm. praeſtant. Imperat. pag. 190.
(4) Penes Mediobarbum in Commodo 251.

CXXIIII.

A. *Imperator laurea, & thorace squamis conserto insignis.*

Ɐ. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT.

P. *Imperator paludatus stans: dextra signum Victoriae cum palma & corona, globo insistentis gestat: pone Roma eum coronans.*

Ԁ. TR P XI IMP VII COS V P P.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XXI. G. XIII.

T. XLII. n. II. VOta Decennalia exhibuit Commodus die natali posterioris Imperii Augustei, uti observat Pagius (1). Mediobarbus numum describit (2), in cuius postica cernitur Victoria stans, dextra scribens in clypeo: VO. DE. hoc est *Vota Decennalia*, cum epigraphe: SAEC. FEL. (*Saeculo Felici*) P. M. TR. P. XI. IMP. VII. COS. V. quae & in hoc Mediceo numismate rarissimo legitur. Eadem occasione, praeteritarum victoriarum memoria renovata videtur hoc typo. Bellatrix Roma, quae Commodum coronat, quum praeter parazonium, gerat etiam arcum; forsitan devictos ab eo Sarmatas & Mauros designat, quos iaculis sagittisque uti in bello, exploratum est (3). Eidem Romae simulacro, quod iuxta victores Imperatores poni solebat, quum statuae dedicarentur, congruit Corippi descriptio (4).

Addidit antiquam tendentem brachia ROMAM,
Exserto & nudam gestantem pectore mammam.

Im-

(1) In Annales Baronii Tom. I. pag. 179.
(2) In Numism. Commodi pag. 251.
(3) Horatius Carm. Lib. I. Ode XXII.
(4) Lib. I. n. 15.

CXXV.

A. *Imperator laureatus, & paludatus.*

E. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT.

P. *Navis oneraria cum velis.*

E. P M TR P XII IMP VIII COS V P P. *In exergo:* PROVID AVG.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XVII. G. XII.

DOcet insignis hic numus, Commodum ad frumenta Romam devehenda, ut populo fame laboranti opem ferret, classem Africanam instituisse eodem anno, quo Consul quinctum fuit, quo etiam Tribuniciam Potestatem undecimam (1), vel duodecimam, teste Mediceo hoc numo, obtinebat. Id quoque disserte testatur Lampridius, adlata huius institutionis causa: *Classem Africanam instituit, quae subsidio esset, si forte frumenta Alexandriae cessassent*. Eam *Commodianam Herculeam*, quum alter Hercules credi colique vellet, adpellavit. Hunc numum luculenter illustrant Sponius (2), Eques Maffeius (3), & Pagius (4), quos vide. T. XLII. n. III.

CXXVI.

A. *Imperator laureatus, & paludatus.*

E. IMP. COMMODVS AVG. PIVS. FELIX.

P. *Quinque naves onerariae e portu solventes: duae figurae stantes in scopulo, e quo turris adsurgens, & proiectus in mare taurus cernitur.*

E. VOTIS FELICIBVS.

E duobus metallis: extimus circulus ex aere flavo. Pond. Vnc. II. S. II. G. XVII.

OCcurrunt in editis numismatis in honorem Commodi alia emblemata, quae eum, inopia frugum laborantibus Romanis, rei frumentariae curam egisse declarant, quae in eam opinionem adduxere viros doctos, & inter hos Tillemon- T. XLVIII. n. I.

(1) Ex alio numism. max. formae quod describit Vaillantius pag. 216. Vide etiam Mediobarbum in numos Imperatoris Commodi pag. 251.

(2) In Disquisit. Antiq. Differt. XIV. pag. 388.

(3) In Gemmas antiquas Par. IV. pag. 168.

(4) In Annales Baronii Tom. I. pag. 179.

montium (1), ut in aliud tempus traherent Africanae classis institutionem, nimirum in eius Tribuniciam Potestatem XV. vel XVI. Consulatu eius quincto. Imperante Commodo, non semel hanc expeditionem in Africam institutam ad frumenta Romam devehenda, suffragante numorum historia, subspicari possumus. Auctoritate Medicei iam adlati numi, eorumque quos Vaillantius, Pagius (2) & Mediobarbus (3) illustrarunt, constat eam institutionem contigisse, quum Commodus XI. vel XII. Tribuniciam Potestatem obtineret, nimirum anno V. C DCCCCXXXIX. Christi CLXXXVI. vel initio sequentis anni. Ob felicem huius institutae classis successum, hic numus raritate atque elegantia perinsignis dedicatus est, quem faustum fortunatumque fuisse perspicue declarat epigraphe: VOTIS FELICIBVS; licet in eo desint notae temporis indices, & in aversa parte perpaucis in locis iniuria vetustatis nonnihil corruptus sit: quae Vaillantio ansam praebuere, ut valde ieiune, & minus diligenter eum describeret (4). Quinque frumentariae naves e portu maris Africae solventes exhibentur, peracto iam sacro in honorem Neptuni, cuius victima taurus, quem ei mactari solitum omnis testatur antiquitas (5), in mare proiectus conspicitur. Adstat Sacerdos vota pro celeri felicique cursu concipiens: adstat etiam alia figura, quae hoc loci, minimum exstante sculptura, non bene adparet: ast tum in Mediceo, tum in Pisanio numismate femina videtur, quae forsitan Africam Provinciam exprimit, gaudio gestientem, & vota Deo maris potenti fundentem, ut instituta classis, frumento referta, fame laborantem Romanum populum quantocius feliciter beet. Post egregias explicationes, quas in eximium hunc numum adferunt praeclari viri Haymius (6) & Venutus (7), quod ipse adiiciam, nihil superest. Paulus Alexander Maffeius Eques, epistolari Dissertatione hunc ipsum Mediceum numum illustravit (8); sed eius oculos caligasse animadvertimus, quum in sacro Neptuni non taurum, sed equum in mare proiectum viderit, delineandumque curaverit: adeo illud verum est, plus videre oculos, quam oculum.

Im-

(1) Hist. Aug. Tom. II. pag. 449.
(2) In Annal. Baronii ad ann. 186. §. 3.
(3) Vide edita Numismata pag. 251.
(4) Inter Numism. max. pag. 219.
(5) Homerus Odyss. Lib. Γ. v. 6. Pindarus Olymp. XIII. 99. Virgilius Aeneid. Lib. III. v. 119.
(6) Vide Thesaur. Britannic. Par. I. Vol. II. Tab. XII. pag. 225. 226.
(7) In Numismata Vaticana, antea Albana Tab. XXXIX. num. I. pag. 79.
(8) In Parte IV. Gemmarum antiquarum pag. 163. in Dissertatione, quam Celeb. Ant. Magliabechio consecravit.

CXXVII.

A. *Imperator laureatus, & paludatus.*

E. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT

P. *Ianus Geminus.*

E. P M TR P XII IMP VIII COS V P P

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XI. G. XIX.

BEne de Diis ſentire, eoſque reverenter colere, primus omnium Ianus Italos docuit (1). Quod vero & praeterita noſſet, & futura proſpiceret, geminam faciem ei tribuit vetuſtas (2). Alter Ianus credi voluit Commodus, reſtituta auctaque in Deos pietate, quemadmodum hoc perinſigne numiſma, & alia iam edita declarant, in quibus AVCTOR PIETATIS, idemque RESTITVTOR PIETATIS adpellatur; eaque hoc ipſo anno, nimirum ab V. C. DCCCCXL. a Chriſto nato CLXXXVII. caelata ſunt, quum eſſet TR. P. XII. IMP. VIII. COS. V. In his etiam Ianus expreſſus eſt (3). Senatus, prona in obſequium adulatione, *Patrem Senatus* eum vocavit (4); & quamvis Deorum templa polluiſſet ſtupris & humano ſanguine, uti Lampridius teſtatur; tamen eum tamquam Deum deveneratus eſt. Cum eodem ſchemate exſtat alius numus inter maximos in Gaza Chriſtianiſſimi Galliarum Regis (5). Poteſt etiam idem ſchema Imperii Commodi Caeſaris ſummam felicitatem deſignare; nam, ut ſcribit idem Lampridius, *Commodianum ſaeculum novum adſimulavit*. Ianus enim feros agreſteſque homines ad civilem vitam reduxit, & ſancitis legibus, atque Deorum inſtituta religione, felices reddidit (6). Hanc auream novi ſeculi felicitatem deſignat alterum numiſma maxima forma excuſum in honorem Commodi (7), in quo Ianus Bifrons cernitur ſtans, dextra tenens clypeum rotundum, ſupra quem ſculptae ſunt quatuor puellae, quatuor anni tempora declarantes: ante Ianum ſtat puer dextra coronam gerens, laeva fulmen. T. XLIII. n. II.

Iani

(1) Vide Plutarchum in Problem. Roman.
(2) Vide Macrobii Saturnal. Lib. I. Cap. VII.
(3) Vide apud Mediobarbum in Commodo pag. 252.
(4) Confer quae ibidem numiſmata deſcribuntur.
(5) Tab. XIII.
(6) Ex Macrobio ibidem, aliiſque auctoribus.
(7) Adfert Vaillantius inter Numiſmata max. pag. 215. & habet: P. M. TR. P. XII. IMP VIII. COS. V.

CXXVIII.

A. *Iani & Commodi capita laureis ornata, simul coniuncta.*

E. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT

P. *Mulier nudo pectore, amicta veste inferiori corporis parte, decumbens sub arbore, quam praefert sinistra, cubito innixa calatho frugibus referto: dextram globo stellis distincto admovet, circa quem gradiuntur quatuor puellae, symbola quaedam manibus praeferentes.*

E. P M. TR P XII. IMP VIII COS V P P. *In exergo:* TELLVS STABIL.

Ex aere. Pond. Vnc. II. S. I. G. XXI.

T. XLIII. n. III.

E Museo Nicolinio ditissimo nunc primum prodit numus raritate opificiique mira elegantia praestantissimus, qui Commodum alterum Ianum exhibet, eiusque divinitatis veluti consortem: quasi ea omnia quae Iano adscribuntur, ea pariter eidem Commodo adscribi debeant. Ianus etiam laurea corona redimitum habet caput, quod coronarum auctor fuerit (1); nam & laurea singulis Kalendis coronari solebat (2). In alio numismate Commodi eodem cum schemate caelato, scriptum est: TEMPORVM FELICIT. P. M. TR. P. XI. IMP. VIII. COS. V. P. P. Quum in hoc TERRA STABIL. uti etiam in altero numismate cum eodem typo in honorem Hadriani TELLVS STABILIS dicatur (3), quamquam Vaillantius legat TERRA STABILITA (4); perspicuum est declarari his emblematis, sublata frugum inopia, annona restituta, toto terrarum orbe pacato, rusticos agriculturae operam secure tunc dare posse, quod *Terra stabilis* sit, & ubique *Temporum felicitas* mirifice floreat ac perennet. Exstant alia numismata Commodo dicata, quae, eo moderante, SAECVLVM FRVGIFERVM & FELIX. atque ORBIS SECVRITATEM memorant (5): item AVG. IMP. OMNIA FELICIA (6): siquidem Senatus insana adulatione decrevit, imperii tempus Commodi in actis publicis *aureum Saeculum* nuncupandum, cuius etiam Ianum, edoctum a Saturno peritiam ruris, auctorem laudant vetusti Scriptores (7).

Im-

(1) Ex Dracone Corcyrensi, quem citat Athenaeus Deipnosoph. Lib. XV. Cap. XIII.
(2) Vide Sidonium Apollinarem Carm. II. in princ.
(3) Vide apud Com. Mediobarbum pag. 183.
(4) In Numism. select. de Camps Tab. X. num. XI. pag. 51.
(5) Ea Mediobarb. describit in Commodo pag. 245. 246. 251.
(6) In Mediceo. Tab. CXI. 1. & Vatic. XL. n. III.
(7) Plutar. Quaest. Rom. p. 274. Macrob. Lib. I. Cap. VII.

CXXVIIII.

A. *Imperator laurea corona & paludamento insignis.*

E. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT

P. *Mulier superne nuda, inferius amicta veste, decumbens sub arbore, quam laeva praefert, cubito innixa vasi frugibus referto: dextram globo stellis distincto admovet; circa quem gradiuntur quatuor puellae, symbola quaedam manibus praeferentes.*

E. P M TR P XII IMP VIII. *In exergo:* TELLVS STABIL COS V P P

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XXI. G. III.

QVae ab eximio Bonarrotio erudite observantur in alterum numisma Commodo dedicatum (1), cuius emblema est mulier sedens, ex arbore seu vite fructus decerpens, cum tribus puerulis (in aliis vero numis quatuor) iuxta vas stantibus; ea etiam ad illustrandum hoc schema adferri possent, si aliorum scrinia expilare deceret. Perspicuum est felicitatem illam, aureo cum seculo comparandam, cuius auctor credi voluit Commodus, hoc quoque schemate declarari; cui etiam ut blandirentur Caesarienses, in numo, quem ei dedicarunt, scripsere: ΚΟΜΟΔΟΥ. ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ. Ο. ΚΟΣΜΟΣ. ΕΥΤΥΧΕΙ: *Commodo regnante felix mundus* (2). Globum circumstant quatuor puellae gradientes, quae propriis symbolis, quae manu praeferunt, quatuor anni tempora designant, vel mundi quatuor aetates, uti nonnulli ex Philosophis opinati sunt. Globus caelestis, ut observat Vaillantius (3), ad influxum terrae necessarius volvitur, Telluris ac Providentiae decumbentis nutu, quae ei manum suam admovet. Verum in hoc Tellus non cornu rerum copia abundans, sed arborem, seu potius vitem, praefert. Notandum tamen quod quinque tantum sidera in globo nunc observantur; alia tamen sculpta fuisse videntur. Huic numismati alterum simile, sed cum aliquo discrimine, exstat etiam in Vindobonensi Caesaris Cimeliarchio (4). T. XLIV. n. I.

Z Im-

(1) Tab. VII. n. 9. pag. 122. in Numism. Carpin. max. mod.
(2) Apud Morellium in Specimine pag. 116.
(3) In Selectiora Numism. Tab. num. XI. pag. 52.
(4) Tab. XLIII.

C X X X.

A. *Imperator laureatus, & paludatus.*

E. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT.

P. *Mulier sedens; dextra ramum olivae, laeva hastam gerit.*

E. .... M TR P XIII. ..... *In exergo:* COS V.....

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XII. G. XI.

T. XLIV. *n. III.* AVersae partis inscriptio ita restituenda est ad fidem alterius numismatis maximae formae, quod describit Vaillantius (1): PACI AETER. P. M. TR P XIII IMP VIII COS V P P. Tribuniciam Potestatem XIII. iniit Commodus anno V. C. DCCCCXL Christi CLXXXVII. quo hic numus cusus videtur: forsitan quod iam Perennius ceterique Commodi hostes exstincti essent. Haud obscure tamen aversa pars huius numi νοθείαν, & nuperi artificis ingenium prodit; qui ex archetypo alterius magnitudinis efformavit, & auro superfuso, ut fucum faceret, totum numum nobilitavit.

C X X X I.

A. *Imperator laureatus, & paludatus, verso dextrorsum capite.*

E. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT.

P. *Tres Monetae stantes; singulae dextra aequatas lances, sinistra copiae cornu tenent.*

E. P M TR P XIII IMP VIII COS V P P.

Ex aere rubro, cum extimo circulo ex aere flavo. Pond. Vnc. II. S. VII. G. VI.

T. XLIV. *n. II.* NVnc primum in Commodi numis maximae formae occurrunt tres Monetae: nempe *Aurea*, cuius pedibus ob auri dignitatem ac praestantiam subiecta est basis, sive thronus: *Argentea* a dextris, *Aerea* a sinistris; singulae eodem capitis vestiumque cultu ornatae, aequatas lances, & cornu rerum copia dives tenent, ut felicitatem, & commoda, quae praestant, significent (2). Quibus autem de causis in numis Romano-

(1) Pag. 213.

(2) Vide Dionem Lib. LXVI. de Vespas. & alios script.

norum Imperatorum exhiberi ſolitae ſint, erudite oſtendit Senator Bonarrotius ad numiſmata, quae adfert e Muſeo Carpineo (1). Inter cauſas non poſtrema ea fuit, ut Imperatores hoc emblemate ſe a Tyrannis longe diverſos eſſe, & populorum felicitati ſe unice proſpicere oſtenderent. Tres Monetae expreſſae ſunt, quia Romani auro, argento, aere monetam ſignarunt. Inſcriptio averſae partis huiuſce numiſmatis, quae in fine manca eſt, ita reſtituenda alterius numi maximae formae auctoritate penes Vaillantium (2): P M TR P XIII IMP VIII COS V P P: quemadmodum & in ſequentibus Mediceis numis cum eodem typo legere eſt.

CXXXII.

A. *Imperator laurea corona, & paludamento inſignis.*

E. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT.

P. *Tres Monetae ſtantes; ſingulae aequatas lances dextra, ſiniſtra vero cornu rerum copia abundans tenet.*

E. . . . . COS V P P

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XVIII. G. XXI.

AD exemplum alterius numi, quem paullo ante deſcripſimus, & hic ita reſtituendus eſt in averſa facie: P M TR P XIII IMP VIII COS V P P. In exergo videtur aliquid ſcriptum fuiſſe; forſitan MONETA AVG. nam literae deletae adparent. Haec numiſmata cum imagine trium Monetarum, curam ſacrae monetae diligentius ſuſceptam a Commodo oſtendunt, cuſaque videntur poſt Perennii necem, qui ius monetae cum imagine ſua cudendae uſurpavit: quapropter, quum inſidias Commodo moliretur, eius filio a quibuſdam militibus numi eius imagine ſignati ſublati ſunt; quos ut vidit Commodus, eius caput obtruncari iuſſit, teſte Herodiano (3). T. XLV. n. 1.

(1) In Obſervationibus ad Numiſmata maximi moduli e Muſeo Carpineo pag. 247. 311.

(2) Pag. 213.

(3) Lib. I. Cap. IX.

CXXXIII.

A. *Commodi caput, ſpecie Herculis, leonina pelle conte&tum.*

E. M COMMODVS ANT FELIX AVG

P. *Tres Monetae ſtantes, dextra lancem, ſiniſtra copiae cornu tenentes; iuxta eorum pedes monticuli.*

E. MONETA AVG

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. VII. G. X.

T. XLV. n. II. HAec numiſmata Commodi aequitatem in adminiſtranda moneta, quam ſacram eſſe cenſuit vetuſtas, denotare facile poſſunt. Monticuli ad pedes ſingularum Monetarum, aurum, argentum, & aes rude deſignant. Herculis ſpecie Commodus exhibetur, quia adpellatus eſt *Romanus Hercules*, quod feras in Lanuvino amphitheatro occidiſſet, teſte Lampridio. Probabile eſt Commodum effigie Herculis cum typo trium Monetarum exprimi voluiſſe, quod Herculi propter inſignem aequitatem atque iuſtitiam ſimilis credi ſtuduerit, cui apud Romanos cum pondera auraria & argentaria, tum aeraria fuere ſacra, atque in eius tutela. Veterum quoque Etruſcorum moneta eiuſdem Herculis inſignia praefert (1). HERCVLI PONDERVM ſacrum adfert marmor Fabrettus (2). Neque haeic praetereunda eſt marmoreae arae inſcriptio, quae in Villa Nobb. Matthaeiorum, vulgo *alla Navicella*, adhuc viſitur (3), quae conie&turam meam, ni fallor, mirifice fulcit.

HERCVLI · AVG
S A C R
FELIX · AVG · L · OPTIO · ET
EXACTOR · AVRI · ARG. AERIS
ITEM · SIGNAT · SVPPOSTORES
MALLIATORES · MONETAE · CAESARIS · N̄ ·

Im-

(1) Vide Fabrettum Inſcr. ant. Cap. VII. pag. 528. & Tab. CXCVI. Muſei Etruſci.
(2) Inſcript. Cap. VII. n. 375.
(3) In Gruteriano Theſauro pag. MLXVI. 5. idem marmor adfertur non Herculi, ſed APOLLINI AVG SACR. ab eodem Felice Auguſti Liberto, & Conſules adnotantur: a Cittadinio accepit Gruterus, & ſcribit exſtare *Romae in aedibus Sabellorum in Theatro Marcelli*. Eadem ex Schedis Sirmondi iterum emendatior adfertur pag. MLXX. 1. nec aliter habet, uti etiam ex Schedis Donianis colligo.

CXXXIIII.

A. *Imperator paludatus, capite laureato.*

E. M. COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT.

P. *Iupiter iuvenis ſtans, nudo corpore; e cuius ſiniſtro humero amiculum defluit; dextra fulmen, laeva haſtam gerit: ante eum ara, pone aquila.*

E. .... XIIII IMP VIII. ....

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XVIII. G. XIV.

INſcriptio, quae manca eſt & deleta in averſa facie huiuſce elegantiſſimi numiſmatis, ex alio maximae formae, quod exſtat cum eodem ſchemate in Gaza Chriſtianiſſimi Galliarum Regis (1), ita ſuppletur: IOVI. IVVENI. P. M. TR. P. XIIII. IMP. VIII. In exergo ſcriptum: COS. V. P. P. In alio adſimili numo, quem Vaillantius inter maximos deſcribit (2), adnotata eſt Tribunicia Poteſtas XIII. In Conſulatu quincto Commodus conlegam habuit M. Acilium Glabrionem iterum Conſulem, anno V. C. DCCCCXXXIX. Chriſti CLXXXVI. quo hic numus caelatus eſt: ea forſitan, ut arbitror, de cauſa, quod paratas multorum inſidias evitaſſet (3). Commodus, quaſi alter Iupiter Romani imperii moderator videretur, effuſo in adulationem Senatu, translatis in ſe honoribus, Deorumque cognominibus, *Exſuperantem* ſe nominavit, quaſi, ut narrat Dio (4), *omnes homines longe in rebus omnibus ſuperaret*. Vti Deo immolatum ei fuiſſe, teſtatur Lampridius. Cum hoc numiſmate alterum convenit, in quo exhibetur Iupiter ſeminudus inter ſeptem triones, dextra erecta fulmen, laeva ſceptrum gerens, cum epigraphe: IOVI DEFENSORI SALVTIS AVG. (5) Veſanam Commodi ſuperbiam alia numiſmata teſtantur cum epigraphe: OPTIME MAXIME. & IOVI EXSVP. nimirum *Iovi Exſuperantiſſimo* (6), quod Iovis cognomentum hinc conſequens aetas, & vetuſta marmora acceperunt (7). Alia ita ei inſcripta occurrunt I. O. M. *Iovi Optimo Maximo*, atque cum capite Iovis Capitolini, ut videre eſt in numo maximae magnitudinis apud Vail- T. CXI. n. III.

(1) Tab. XIII.
(2) Pag. 212.
(3) Ex Dione Lib. LXXII. pag. mihi 821. Herodiano Lib. I. Cap. IX. & Lampridio.
(4) Ibidem.
(5) Vide apud Vaillantium inter Numiſm. Imperat. praeſtantiora Tom. II. pag. 194.
(6) Apud eumdem ibidem, & apud Mediobarbum pag. 250 251.
(7) Vide Sponium in Miſcell. erud. Antiq. Sect. III. pag. 72.

Vaillantium (1) . Ex ipsius signo , ut a Lampridio memoriae proditum , adulatores Novembrem mensem *Exsuperatorium* vocarunt . Hoc ipso etiam anno *Pater Senatus* dictus est : & quamvis nulla laude dignum esset eius imperium ; tamen ab adulatoribus in aliquot numis SECVRITAS ORBIS, eo Romanum orbem moderante , testata est (2) .

C X X X V.

A. *Imperator laureatus , & paludatus .*

E. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT.

P. *Imperator stans , dextra pateram , sinistra volumen ferens , sacra facit ad ignitum tripodem , ante Fortunam , quae sedet , dextra temonem , laeva cornu copiae tenens .*

E. FORTVNAE REDVCI. *In exergo :* C. V. P. P.

Ex duobus metallis : extimus circulus ex aere flavo . Pond. Vnc. II. S. VII. G. V.

T. XLV. n. III. SAcrum a Commodo factum Fortunae Reduci , Cl. Venutus refert potius ad reditum Romam ex Laurento , aliisque suburbanis locis , in quae Medicorum consilio secesserat Commodus , metu ingruentis pestis , facile etiam instaurandae valetudinis causa , quam ad reditum e militari expeditione . Hanc tamen per Legatos in hostes factam fuisse , seu Pannonios , seu Mauros , quum adhuc quinctum Consul esset , ex numis probat Comes Mediobarbus (3) . Expendenda sunt , quae in hanc rem narrat Lampridius : *Tertio* (inquit) *meditans de profectione , a Senatu & populo suo* (forsitan legendum *Romano*) *retentus est . Vota pro eo facta sunt Nonis Piis , Fusciano iterum Consule* . Seius Fuscianus iterum Consul factus conlegam habuit Duillum Silanum anno V. C. DCCCCXLI. Christi CLXXXVIII. quo tempore Commodus Consul quinctum erat , nondum sextum designatus . Probabile videtur , tertiam hanc profectionem Commodi ad exercitum , etsi non contigerit , retinente eum Senatu ac populo ; tamen , obsequente adulatione , tamquam ab eo factam , habitam fuisse : qua etiam de causa subspicor cusum tum hoc numisma elegantissimum , tum illud , quod Fortunam exhibet sedentem , sinistra cornu copiae , dextra equum freno tenentem , cum epigraphe : FORTVNAE MA-

(1) Vide eumdem Com. Mediobarbum ibidem . pag. 83. & 84.
(2) Vide in Numism. Albano-Vaticana Tab. XLI. num. II.
(3) Ad Commodi Numismata pag. 250.

MANENTI; cuius numi emblema in fronte huius operis Florentini Musei optimo consilio, faustoque Vrbis omine Nobiles Socii Florentini proposuere. Singularia illa, non obvia quidem in numis, C. V. P. P. in quibus perpetuo scriptum COS. ita interpretantur: *Consul V. Pater Patriae:* quae etiam ita scripta sunt in Vaticano numismate (1), quod idem schema refert: in eo differens, quod Fortuna, cui Commodus sacrum facit, non sedens, sed stans, iisdem cum symbolis exhibetur.

CXXXVI.

A. *Imperator laurea corona, & paludamento insignis.*

E. M. COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX. AVG. BRIT.

F. *Minerva stans, dextra Victoriolam alatam, cum corona & palma; sinistra tenet hastam inversa cuspide terrae infixam: pone eam tropaeum.*

E. ....ER. VI...... M TR......... ....I... IMP VIII. *In exergo:* COS V P P.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XVII. G. V.

QVae desunt litterae in postica parte cum in hoc Mediceo, tum in numismate e regio Galliarum Cimeliarchio (2), ita restitui possunt ex altero Musei Pisanii (3), in quo ita se habent: MINER. VICT. P. M. TR. P. XIIII. IMP. VIII. COS. V. P. P. Vaillantius (4) in aliis scriptum monet IMP. VIIII. In memoriam bellicae virtutis, qua Commodus hostes devicit, praesertim Britannos, cusus est hic numus eodem anno iisdemque Consulibus, quorum in explicatione superioris numismatis mentio facta est. Quod Phurnutus memorat (5), tropaea, quae ex lignis oleagineis constabant, in honorem Minervae Victricis erigi solita a Victoribus, eximius hic numus ostendit. Hunc ipsum typum, qui etiam in altero Caracallae numismate occurrit, egregie illustrat Oiselius (6). T. XLVI. n. 4.

Im-

(1) Ex Albano Mus. Tab. XLI. num. 2. pag. 83.
(2) Tab. XIV.
(3) Tab. XXVII.
(4) Inter Numism. max. pag. 213.
(5) De natura Deorum Cap. XX. De Minerva.
(6) Ad Num. sel. Tab. LII. n. II. pag. 313.

CXXXVII.

A. *Imperator laureatus, & paludatus.*

E. IMP COMMODVS AVG PIVS FELIX.

P. *Commodus togatus, & laurea redimitus, triumphali quadriiugo curru vectus, dextram extendit, laeva ſcipionem gerit: pone Victoria eum coronans.*

E. P M TR P XV IMP VIII. *In exergo:* COS VI P P

Ex aere rubro, cum circulo ex aere flavo. Pond. Vnc. II. S. XIX. G. XXII.

T. XLVI. *n. II.* COnſulatum ſextum iniit Commodus anno V. C. DCCCCXLIII. Chriſti CXC. in quo eius conlega fuit M. Petronius Septimianus: Tribuniciam vero Poteſtatem XV. anno praecedenti iniit, currentique uſque ad quinctum Kalendas Septembris geſſit. Praeſtantiſſimus hic numus tum elegantia, tum integritate inſignis, ad proceſſum Conſulatus VI. referendus eſt, non ad triumphum, quem in Tribunicia poteſtate XV. nemo ſcriptorum egiſſe Commodum memorat. Conſules eo die, quo inſignia Magiſtratus accipiebant, vel ad ludos de more edendos prodibant, per urbem ſolemni pompa in quadrigis procedebant (1). Haec obſervat Venutus ad numiſma maximae formae ex Albano Muſeo in Vaticanum Cimeliarchium translatum (2), quod eumdem typum exhibet; in eo tamen differt epigraphe in averſa tantum parte, quae ita ſe habet: M. COMMODVS. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. BRIT. & Commodi caput quod dextrorſum verſum eſt, in Mediceo ſculptum ſiniſtrorſum. Hinc ſubſpicatur Venutus triumphalem ſtatuam ab adulatoribus Commodo erectam fuiſſe. Alterum numiſma cum eodem emblemate exſtat etiam in Gaza Caeſarea (3), itemque alterum deſcribit Vaillantius (4).

Im-

(1) Dio Hiſtor. Rom. Lib. LIX.
(2) Tab. XL. num. 1. pag. 81.
(3) Tab. XXXIX.
(4) Inter Numiſmata max. pag. 215. 216.

CXLIII.

A. *Imperator laurea corona, & paludamento insignis.*

E. M. COMMODVS . ANTONINVS . PIVS . FELIX . AVGVSTVS .

P. *Imperator velato capite stans, dextra pateram, laeva volumen gerens, ad ignitam aram sacrificat: ex adverso adstat Neptunus, qui dextra hastam sive tridentem, laeva delphinum praefert, dextro pede imposito prorae navis.*

E. PIO . IMP. OMNIA . FELICIA . P. M. ::::::::XV. IMP. VIII. *In exergo:* COS. VI P P. *h. e.* Pio imperante omnia felicia Pontif. Max. TR. P. XV. &c.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XIV. G. XVIII.

OB desidiam & negligentiam Commodi, quum omnia per alios Romae agerentur, narrat Lampridius, vastata annona ab his qui tunc rempublicam gerebant, ingentem inopiam exortam esse, quum tamen fruges non deessent: ipsum etiam, proposita vilitate, ut seculum aureum, *Commodianum* nomine adsimularet, maiorem penuriam fecisse. Hinc subspicandi locus mihi occurrit, Africanam classem iam institutam, quae subsidio esset, si forte Alexandrina frumenta cessassent, non semel imperatam fuisse, quae advecta frugum copia, Romae inopia laboranti succurreret. Sacrum Neptuno, cuius testis est hic numus, probabile est hac de causa iteratum fuisse, ut maris Deus votis adnueret, & classis incolumitati, imperata maris tranquillitate, faveret, quemadmodum & antea factum, ut docent numi Tab. XLII. num. III. & Tab. XLVIII. num. I. superius adlati. Rodulphinus Venutus numum maxima forma adfert e Cimeliis Vaticanis (1), eodem schemate insignem, coniicitque fortasse vota Neptuno solvisse Commodum, ut classis ab eo institutae, fautor & conservator esset. Sed ne triennio post institutam classem, vota Neptuno soluta a Commodo dicamus, verosimilius videtur, iterum facta classis transmissione, eadem vota ac sacra repetita fuisse (2). Forsitan etiam sacra Neptuno facta a Commodo ante editionem Circensium ludorum coniicere hinc possumus; narrat enim Lampridius: *Circenses multos edidisse ex libidine potius quam religione, ut dominos factionum ditaret.* Neptunus vero Romae equorum certaminibus praeesse credebatur; T. CXI. n. I.

(1) Tab. XL. num. III. pag. 82.

(2) In aliis num. cum Cons. VI. PROVIDENTIAE AVG. legitur.

& aram in Circo ſacram habebat (1). Verum epigraphe PIO IMP. OMNIA FELICIA (2), ni fallor, iteratae claſſis Africanae expeditionem propius adtingit, quam Circenſium frequentem editionem. Hae interpretationes ſub iudicio doctorum hominum, qui veritatem, non ſuum ingenium diligunt, ſunto.

CXLIIII.

A. *Imperator laurea redimitus, cum thorace ornato Meduſae capite in medio.*

B. L AELIVS AVRELIVS COMMODVS AVG PIVS FELIX.

P. *Mars nudo corpore, amictus chlamyde, dextra innixus haſtae, infixa terrae cuſpide, ſiniſtra parazonium gerens, laevo pede thoracem conculcans, ſtat ante ſimulacrum Victoriae praealtae baſi impoſitum, quae coronam & palmam oſtentat, depoſito ad eamdem baſim clypeo.*

E. P M TR P XVII IMP VIII COS VII. P. P.

Ex aere rubro. Pond. Vnc. II. S. V. G. II.

T. CXI. *n. II.* SEdatis iam provincialibus in Germania, Dacia, & Britannia, Commodi imperium recuſantibus, in memoriam tot victoriarum, quas non ſua, ſed Legatorum virtute conſequtus eſt, caelatus videtur hic numus. Exſtat numus maximus a Vaillantio deſcriptus (3), in quo Mars ſculptus ſtans, dextra ramum gerens, hinc clypeus, illinc thorax pro pedibus, cum inſcriptione MARTI PACAT (hoc eſt PACATORI) P. M. TR. P. XIII. (in aliis XIIII) IMP. VIII. COS. V. P. P.

Im-

(1) Vid. Hyginum de ſign. caeleſt. Lib. II. in Delphin. & Oppianum Lib. I. Halieut. Vid. Panvinium de ludis Circenſibus.
(2) In alio Numiſm. max. mod. quod deſcribit Cl. March. Maffeius ad Galliae Antiquit. Sel. Epiſt. XXII. pag. 121. ſcriptum AVG IMP OMNIA FELICIA. *Auguſto Imperante.*
(3) Pag. 212. & 213.

CXLV.

A. *Imperator laurea, & paludamento ornatus.*

E. M COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG BRIT.

P. *Commodus togatus & laureatus ſtans, globum cum Palladio accipit a Roma galeata, quae armis inſidet, & ſiniſtra rerum copia abundans cornu gerit; intermedia adſtat Felicitas cum caduceo; pone vero Imperatorem Victoria, quae eum coronat.*

E. P M TR P XVI IMP VIII. *In exergo:* COS VI P P.

Ex aere. Pond. Vnc. I. S. XXIII. G. IV.

COmplures ob cauſas inſignis hic numus cuſus videtur Senatori Bonarrotio (1), vel ob abſolutum Imperii Commodi Decennium, quum vota Decennalia de more rurſus auſpicato celebrarentur; vel in memoriam Quindecennalium imperii eius prioris, quod ſuperſtite parente ſuo M. Aurelio ſuſceperat, anno V. C. DCCCCXXIX. diebus quinque ante Kalendas Decembres, quae impleta ſunt hoc anno ab V. C. DCCCCXLIII. quum iam Tribuniciam Poteſtatem XVI. inchoaſſet. Cum in Carpineo, tum in Vaticano numiſmate (2), Roma globum tradit Commodo, nimirum Romani imperii regimen, quod fauſtum felixque futurum deſignat Felicitas, quae adſtat cum caduceo; aſt in Mediceo ſuperpoſitum eſt globo Palladium, quo ſervato aeternam fore Vrbem, antiqua arcanaque traditione Quirites crediderunt. Victoria, quae capiti Commodi coronam imponit, vel ſuſceptas ab eo de hoſtibus victorias, vel mox ſuſcipiendas indigitat; vel potius Romani imperii perennem ſecuritatem declarat, praeſertim interemto hoc ipſo anno Materno, qui a Commodo defecerat, eumdemque ante diem feſtum magnae Matris Deûm, veris initio celebrari ſolitum, Romae obtruncare auſus fuerat (3). T. XXXXVI. n. III.

(1) In Numiſm. Carpinea max. mod. Tab. VII. num. 6. pag. III. 112. & 113.

(2) Tab. XXXIX. num. III. pag. 80. vide Obſervationes Cl. Rodulphini Venuti.

(3) Vide Herodianum Lib. I. Cap. X. & XI. & Pagium in Critica ad annum 189.

CXLVI.

A. *Capita iugata Commodi laureati & paludati , & feminae galea & lorica ſquamis conferta inſignis .*

E. L AELIVS AVRELIVS COMMODVS AVG PIVS FELIX.

P. *Imperator , velato capite ſtans , dextra pateram , ſiniſtra volumen gerens , ſacra facit ad aram ignitam poſitam ante Herculem , qui adſtat clavae innixus , cui ſubiectum eſt taurinum caput .*

E. P M TR P XVII IMP VIII COS VII P P.

Ex aere rubro cum extimo circulo ex aere flavo . Pond. Vnc. II. S. II. G. XVII.

T. XLVII. *n. I.* TRibus maxima forma atque elegantia inſignibus numis , in honorem Commodi caelatis , qui e Gaza Chriſtianiſſimi Regis (1) , e Carpineo (2) & Vaticano Cimeliarchio (3) eadem epigraphe , diverſis tamen emblematis ornati iam prodiere , quartus hic Mediceus , miro opificio integerrimus , ac raritate praeſtantiſſimus , addendus eſt , cuius adverſae partis typus nunc primum eruditorum oculis exhibetur . Cum capite Commodi iugatum eſt caput feminae galeatum & lorica ſquamis conſerta inſigne , quo effigiem Martiae expreſſam non dubito ; nam in amorem huiuſce concubinae ſuae ad inſaniam effuſum fuiſſe Commodum , diſerte non uno in loco teſtatur Lampridius (4) . Difficultas in eo ſita eſt , utrum Martia Amazonis habitu , uti cenſet Cl. Venutus (5) cum Commodo ſculpta ſit in hoc perinſigni numiſmate , & , ni fallor , in reliquis , licet ex eodem Lampridio conſtet , inſaniſſimum Imperatorem tum eam *Amazoniam* , tum etiam ex ſuo nomine *Amazonium* Decembrem menſem , & ſe ipſum *Amazonium* vocaſſe , & Amazonio habitu in arenam Romanam procedere voluiſſe (6) . Si docti homines cenſent (uti Morellius (7) , Bellorius (8) , & Bonarrotius (9) , ſubſpicati ſunt) ſub Martiae effigie expreſſam eſſe Vrbem Romam , quam , iniecto ei furore , inter delinimenta Martiae COLONIAM COMMODIANAM vocari iuſſit (10) , e ſchemate huiuſce

(1) Tab. XIII.
(2) Tab. VII. n. 7. pag. 117.
(3) Tab. XXXVIII. num. II. & III. pag. 77. & 78. Quartum dumtaxat deſcribit Vaillantius inter Numiſm. max. pag. 219. aitque adſervari Mantuae in Muſeo March. Bulgherini cum hac epigraphe , P. M. TR. XVII. IMP. VIII. COS. VII. P. P. emendandum videtur : P. M. TR. P. XVII. &c.
(4) In Commodo Cap. XI.
(5) Ad Tab. XXXVIII. n. III.
(6) Ibidem in Commodo pag. 78.
(7) In Specimine pag. 90.
(8) In Additam. ad Angelonii Numiſm. num. 38.
(9) Loco ſuperius citato pag. 118.
(10) Ex eodem Lampridio Cap. IX,

huiuſce numiſmatis non parum lucis hiſce coniecturis accedere poterit, quum idem Commodus, uti coniicio, novam Coloniam Commodianam facturus, velato capite ſacra faciat Herculi, cuius nomen & cultum ſibi adſcivit, & *Romanus Hercules* adpellari voluit. Accedit typus eximii numiſmatis (1), in quo Hercules, ſeu potius idem Commodus, quaſi alter Hercules, habitu deducentis coloniam exhibetur, agens boves, & dextra ſtivam aratri, pede eam premens: in quo numo, ut in Mediceo, notatur tempus Tribuniciae Poteſtatis decimae octavae, & Conſulatus ſeptimus cum epigraphe: HERC. ROM. CONDITORI P. M. TR. P. XVIII. COS. VII. Audiendus in rem noſtram Lampridius: *Et eo quidem tempore, quo ad Senatum retulit de* COMMODIANA *facienda* ROMA, *non ſolum Senatus hoc lubenter accepit per irriſionem (quantum intelligitur) ſed etiam ſeipſum* COMMODIANVM *vocavit*, COMMODVM HERCVLEM, *& Deum adpellans*. Probabile igitur videri poteſt, Romae potius effigie, quam Amazonis, ſculptam eſſe cum Commodo Martiam (2), quandoque COMMODIANAM COLONIAM eiuſdem concubinae ſuae ſuaſione, ſeu potius iniecto delinimentis furore, ab eo vocatam fuiſſe, memoriae prodiderit Lampridius. Caelatus eſt hic numus, aeternum huius rei monumentum, anno V. C. DCCCCXLV. Chriſti CXCII. quum Conſulatum ſeptimum iniret cum Helvio Pertinace iterum Conſule, & Tribuniciam Poteſtatem XVII. gereret.

Im-

(1) Vide Vaillantium in Numiſm. max. pag. 212. & in ſelectiora e Muſeo de Camps num. XII. Tab. pag. 49. Venutum in Numiſm. Albano-Vaticana Tab. XXXVII. num. III. pag. 76. qui alios citat Numographos. Vide etiam eiuſdem numi typum in Gaza Regia Tab. XIII. & in Muſeo Piſanio Tab. XXVIII. n. 3. ſed in his duobus non adnotatur numerus Tribuniciae Poteſtatis, ſed tantum Conſulatus VII.

(2) Confer Bonarrotium in Numiſm. Carp. pag. 117. 118.

CXLVII.

A. *Imperatoris caput leonis rictu ac pelle, Herculis more, contectum.*

E. IMP CAES M AVRELIVS COMMODVS ANTONINVS PIVS.

P. *Hercules ſtans, dextra manu clavae innixus, necatum taurum extremo ſiniſtro pede trahit.*

E. HERCVLI ROMANO AVG P M TR XVIII COS

Ex aere rubro, cum extimo circulo ex aere flavo. Pond. Vnc. II. S. III. G. XXII.

T. XLVII. n. II. POſtica pars huiuſce numiſmatis Medicei adſcititia eſt: ex alio nempe numo primae magnitudinis deſumta a nupero artifice, & in hoc inſerta; addita etiam ex ingenio poſt humeros Herculis chlamyde, cum in aliis numis toto corpore nudus ſculptus ſit: praeterea inſcitiam quoque ſuam prodidit; nam iniquis excluſus ſpatiis, reliqua eius epigraphes VII P P adnotare non potuit, quae quidem praefert numiſma maximae formae a Cl. Venuto adlatum illuſtratumque, ad quem lectorem ablego (1). Illud dumtaxat adnotare lubet, quod memorat Lampridius de Commodo: *Adpellatus eſt etiam* (inquit) ROMANVS HERCVLES, *quod feras Lanuvii in amphitheatro occidiſſet*. Ea forſitan occaſione, tamquam perenne ſtrenuae eius virtutis monumentum, editus eſt hic numus.

CXLVIII.

A. *Imperatoris caput leonis exuviis & rictu, Herculis more, contectum.*

E. L AELIVS AVRELIVS COMMODVS AVG PIVS FELIX.

P. *Clava, arcus, & pharetra ſagittis referta.*

E. HERCVLI ROMANO AVG....

Ex aere rubro, cum extimo circulo ex aere flavo. Pond. Vnc. II. S. V. G. XX.

T. XLVII. n. III. QVamvis hic numus elegantiſſimus nec Tribuniciae Poteſtatis, nec Conſulatus Commodi notas praeferat; conſtat tamen circiter Tribuniciam eius Poteſtatem XVII. vel etiam XVIII. quum iam Conſulatum VII. gereret, dedica-

ca-

(1) Tab. XXXVII. num. II. inter Vaticana, quod habet: HERCVLI. ROMANO. AVG. P. M. TR. P. XVIII. COS. VII. P. P.

catum fuiſſe . In maximo autem numo Vaticano , in quo in medio laureae coronae , ornatae maiore gemma & lemniſcis , clava , arcus & pharetra ſculpta ſunt , epigraphe ita ſe habet : HERCVLI . ROMANO AVGV COS. VII. P. P. In altero Muſei Carpinei , cum eodem typo , non adnotatur Conſulatus VII. & pro AVGV. ſcriptum eſt AVGVST. (1) quo exemplo ita reſtituendum arbitror in Mediceo numiſmate : HERCVLI ROMANO AVGVST. cuius tres reliquae litterae deletae ſunt . In hunc numum multa notatu digna obſervavit Bonarrotius (2) , non pauca etiam Venutus (3) ; quae iterum repetere ſupervacaneum arbitror .

CXLVIIII.

A. *Imperator Commodus iuvenis , laurea , & paludamento inſignis .*

E. ΑΥΤΟ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗ ΚΟΜΟΔΟϹ . Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Κόμοδος : *h. e.* Imperator Caeſar Marcus Aurelius Commodus .

P. *Femina inſidens ſcopulo , dextra pateram porrigit ſerpenti circumvoluto arbori : prope aram ad pedes eiuſdem feminae iacet canis .*

E. ΚΟΙΝΟΝ ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΦΕϹΙ ΕΠΙ ϹΤΡ ΠΡΟΒΟΥ . Κοῖνον Περγαμηνῶν καὶ Ἐφεσιῶν ἐπὶ Στρατηγῦ Πρόβου . *h. e.* Commune Pergamenorum & Epheſiorum ſub Praetore Probo .

Ex aere flavo . Pond. Vnc. I. S. XII. G. III.

PErcuſſus eſt hic numus , primus inter Graecos , qui in Medicea Gaza ſpectantur , in honorem Commodi a Communi Pergamenorum & Epheſiorum ſub Praetore Probo : alii antiquarii legerunt ΒΙΒΛΟΥ , quod & fecit Bonarrotius (4) , qui hunc numum deſcribit , & de Pergamenorum & Epheſiorum concordia erudite diſſerit : nobis vero , qui non ſemel numum inſpeximus , conſtat ſcriptum eſſe ΠΡΟΒΟΥ . & Vaillantius quoque exſcripſit ΕΠ. ϹΤΡ. ΠΡΟΒΟΥ. (ſcribendum vero ΕΠΙ.) Commodus quum imberbis , & iuvenili ſpecie ſculptus ſit , & Imperator vocetur , arguere licet eximium hunc numum ei dedicatum fuiſſe labente anno ab V. C. DCCCCXXVIII. Chriſti CLXV. quo a M. Aurelio parente ſuo Auguſtus dictus eſt , & Tribuni- T. XLIX. n. III.

cia

(1) In altero numiſm. max. quod deſcribit Vaillantius , in poſtica ſcriptum eſt : HERCVLI ROMANO AVG. Ita etiam ſcriptum in num. max. Gazae Caeſareae Tab. XL.

(2) Tab. VII. num. 8. pag. 219. ad Numiſm. Carp. Muſei.

(3) In Numiſm. max. Albano-Vaticana Tab. XXXVIII. n. 1. pag. 77.

(4) In Obſervat. ad Numiſm. max. mod. Carpinea Tab. VII. num. 10. pag. 130.

cia poteſtate donatus. Prope vultum eiuſdem Commodi impreſſa eſt Praefecti monetae probandae nota, quae iuvenile caput, laurea cinctum, refert; dubio procul eiuſdem Commodi, ut his fides haberetur (1). Femina, quae in ſcopulo ſedet, pabulum praebens ſerpenti, arbori prope aram circumvoluto, Hygia videtur eſſe Pergamenorum tutelaris Dea: canis ad pedes eius cubans, auctoritate huiuſce numi credi poteſt ſacer Hygiae, non ſecus ac Aeſculapio: de quo haec ſcribit Feſtus (2): *Eiuſdem eſſe tutelae draconem, quod vigilantiſſimum ſit animal: quae res ad tuendam valetudinem aegroti, maxime apta eſt. Canes adhibentur eius templo; quod is uberibus canis ſit nutritus.*

CXLVIIII.

A. *Imperator laurea, & thorace ſquamis conſertis inſignis.*

E. ..... Μ ΑΤΡΗ Κ........

P. *Duo templa diſtyla. In dexteriore cernitur Aeſculapii ſimulacrum: in ſiniſteriore Diana Epheſia.*

E. *Litterae in gyro perierunt. In exergo hae ſuperſunt:* :::ΕΡΓΑ::::::::

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. IV. G. V.

T. L. n. L. AD exemplum ſuperius editi numi, inſcriptio anticae partis ita reſtituitur: ΑΥΤ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗ ΚΟΜΟΔΟϹ. In poſtica deeſt Praetoris nomen, quod ex aliis divinari licet. Perſpicuum ſiquidem eſt hunc numum dedicatum fuiſſe a Communi Pergamenorum & Epheſiorum in honorem Commodi, cui ſtatua columnae ſuperpoſita in medio duorum templorum erecta conſpicitur. Vaillantius legit ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ (3). Auſpice vero numiſmate integerrimo Muſei Otthoboniani, cuius inſcriptionem adfert Bonarrotius (4), ita epigraphe reſtituitur, & innoteſcit Praetoris P. Aepii nomen: ΕΠ. ϹΤΡ. Π. ΑΙΠΙΟΥ ΚΟΙΝΟΝ ΟΜΟΝΟΙΑ ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ. ΚΑΙ ΕΦΕϹΙΩΝ: in quo cenſet legendum ΑΙΠΙΟΥ, ut in alio Muſei Carpinei.

Im-

(1) De his notis monetarum luculenter Bonarrotius ibidem pag. 199. 200.
(2) Lib. IX.
(3) Numiſm. Graec. Imperat. pag. 72.
(4) Ad Numiſm. max. Carpinea Tab. VII. num. 10. pag. 129. In alio Muſ. Moroſ. apud Vaill. p. 72. leg. Π. ΑΙΠΙΟΥ.

C L.

A. *Imperator laurea, & paludamento insignis.*

E. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ ΚΟΜΟΔΟϹ. *h. e.* Imperator Caesar Marcus Aurelius Commodus.

P. *Diana Ephesia a dextris, Aesculapius a sinistris.*

E. ЄΠΙ ϹΤΡΑΤΗΓΟΥ ΚΟΙΝΤΙΛΙΑΝΟΥ. *In exergo:* ΠЄΡΓΑΜΗΝΩΝ ΚΑΙ ЄΦЄϹΙΩΝ. *h. e.* Pergamenorum & Ephesiorum sub Praetore Quintiliano.

Ex aere flavo. Vnc. I. S. IX. G. V.

HViusce numismatis integerrimi atque elegantissimi mentionem faciunt Vaillantius (1), & Harduinus (2), qui subintelligendum monent ΟΜΟΝΟΙΑ Pergamenorum & Ephesiorum, & Bonarrotius (3) qui in haec numismata luculentas observationes edidit, ad quem lectorem mittendum censemus, ne prava quorumdam litteratorum exempla satis nota sequamur, qui tamquam suas, aliorum curas, suppresso nomine, obtrudunt. T. L. n. II.

C L I.

A. *Imperator laureatus, & paludatus.*

E. ΑΥΤΟ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗ ΚΟΜΟΔΟϹ. *h. e.* Imperator Caesar M. Aurelius Commodus.

P. *Imperator Commodus laureatus & paludatus stans ante tropaeum, sub quo iacet captivus.*

E. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ ΕΠΙ ΣΤΡΑ Π,....ΟΥ ΓΒΜ ЄΠΙΜΑΧΟΥ. *h. e.* Mytilenaeorum sub Praetore Publio .... Epimacho.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XII. G. VII.

TYpus huiusce numismatis eximiae raritatis, auro olim superfuso praenobilis, quum exhibeat Imperatorem Commodum stantem ante tropaeum, sub quo captivus sedet, & in Vaticano vectus equo, & a Victoria coronatus cernatur (4), perspicue docet, a Mytilenaeis dedicatum fuisse tamquam perenne monumentum egregiae eius virtutis, qua barbaros in Germania vicit, ac postmodum de his cum parente suo triumphavit. Si cui vero Commodus aetate nimis provectus in hoc numismate expressus videtur, non negaverim, verosimilius in memoriam susceptae de Sarmatis victoriae credi posse ab iisdem percus- T. XLIX. n. II.

(1) Inter Numism. Graec. Imperat. pag. 73.
(2) In Numism. max. Mus. Carpinei pag. 132.
(3) Num. ant. Populor. & Vrb. illustr. pag. 392.
(4) Vide apud Cl. Venutum Tab. XLIII. num. III.

cuſſum . Bonarrotius enumerans ex aere maximo numiſmata a Mytilenaeis caelata in honorem Commodi (1) , dum explicat illud e Muſeo Carpineo depromtum , in quo Imperator armis inſignis exhibetur , coronam a Victoria ſuſcipiens , hoc pariter Mediceum deſcribit , adlata averſae partis epigraphe in hunc modum : ΜΤΤΙΛΗΝΑΙΩΝ ΕΠΙ ΣΤΡΑ ΠΟΒΛΙΟΤ ΕΠΙΜΑΧΟΤ. Notandum , quod poſt illa ΕΠΙ ΣΤΡΑ Π deficit aes , adeoque circulus mancus in hac parte eſt : poſt haec intermedia occurrit criſta galeae , tropaeo impoſitae ; deinde ſequitur ΟΤ. demum ΣΒΜ . Tres vero haſce litteras praetermiſit Bonarrotius , quae manifeſte ita ſe habent : quomodo vero explicandae ſint , ingenue fateor me neſcire : quum autem vix ita pronunciari poſſint ; ſubſpicor monetarii artificis ſphalma eſſe ; forſitan Β vitioſe ſtat pro Ε ; legendumque ΣΕΜ ; & videndum utrum *Semproniam* Publii Epimachi familiam indicet , cuius Praetoris in ſerie Graecorum numiſmatum nullam fieri mentionem (ſi ea tamen qua opus erat diligentia uſus ſum) comperi . Has omnes difficultates facili negotio vir aliquis apprime doctus expediet . Hoc quoque numiſma recognitum eſt impreſſa Praefecti monetae probandae nota prope vultum Imperatoris , quae perſpicue non indicat utrum lances referat , an Hermaeum aliquod parvum ſignum .

C L I I.

A. *Imperator laurea redimitus , & paludamento inſignis .*

E. ΑΤ ΚΑΙ ΟΛΤΜΠΙΟC. ΚΟΜΟΔΟC. Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Ολύμπιος Κόμοδος . *h. e.* Imperator Caeſar Olympius Commodus .

P. *Duae figurae tutulatae ſtantes , quarum una velata eſt , forſitan Iuno , vel potius Proſerpina ; altera vero Diana Epheſia .*

E. CΑΡΔΙΑΝΩΝ ....CΙΩΝ Β ΝЄΟΚ ΟΜΟΝΟΙΑ. Σαρδιάνων Εφεσίων Β Νεωκόρων Ομονοία. *h. e.* Sardianorum Epheſiorum II. Neocororum Concordia .

Ex aere flavo . Pond. Vnc. I. S. I. G. XV.

T. L. P. III. HAdrianum ab Epheſiis , Laodicenſibus , Cyzicenis , ceteriſque Aſiae illuſtrioribus civitatibus *Olympium* adpellatum fuiſſe , ſuperius diximus auctoritate veterum numiſmatum (2) : nunc Commodum a Sardianis & Epheſiis eadem ad-

(1) Ad Tab. VII. num. II. pag. 134. & 135.

(2) Ad Tab. XLIV. pag. 83. 84. & 85.

adpellatione honeſtatum diſcimus, teſte hoc numo rariſſimo atque elegantiſſimo a Sardianis percuſſo, quem ei dedicarunt, altera Neocoria (1) editis concordi ſtudio in eius honorem feſtis ac ludis, ut alia beneficia reciperent, & pro acceptis gratiſſimos ſe ſe oſtenderent. Hoc in eum conlato titulo ΟΛΥΜΠΙΟΥ, duodecim maiorum gentium Deorum conſortio dignum Commodum ſtatuerunt. Graeci, ut obſervat Salmaſius (2), id moris habuerunt, ut quos in Deorum numerum referrent, τῶν Ὀλυμπίων παρέδρους vocarent, & quaſi patres conſcriptos Deorum concilii facerent: ſic alicubi Lucianus Hephaeſtionem ab Alexandro ἀποθεωθέντα πάρεδρον τῶν Ὀλυμπίων Θεῶν vocat. In hanc rem inſignia ſunt Porphyrii (3) & Aeliani (4) loca, quae brevitati ſtudens praetereo. Inemendata adfertur a Vaillantio (5) inſcriptio huius numiſmatis, in quo integrum in eo ΕΦΕΣΙΩΝ nomen legit.

CLIII.

A. *Imperator ornatus laurea corona, & paludamento.*

E. ΑΥ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗΛΙΟϹ ΚΟΜΟΔΟϹ. *h. e.* Imperator Caeſar Marcus Aurelius Commodus.

P. *Duae mulieres turritae, & ſtolatae, coronas imponunt capiti Commodi, earum in medio ſtantis; qui dextra haſtam, ſiniſtra parazonium geſtat.*

E. ϹΜΥΡΝΑ ΚΥΖΙΚΟϹ. *In exergo:* ЄΠΙ ϹΤΡΑ ΝΑΙΒ ΚΥΙΝΤΟΥ. *h. e* Smyrna Cyzicus: ſub Praetore Naevio Quinto.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XII. G. XIV.

EAdem epigraphe in alio numo legitur, in quo Commodus, paludatus ſtans, coronam accipit a Iove Acraeo, quem ita Smyrnaei nuncuparunt, quod arci praeſideret (6). In hoc vero eximio numiſmate Smyrna, Ioniae civitas celeberrima, ſuam, teſte hoc numo, cum Cyzico Propontidis urbe inſigni, quae Metropoleos nomen obtinuit (7), ſocietatem declarat, & quidem, ut obſervat Vaillantius (8), ad ſtatuam Imperatori Commodo communibus impenſis erigendam; ideo Genius utriuſque urbis, ſub ſpecie mulieris turritae, eidem coronam & T. LI. n. I.

Bb 2 pal-

(1) De hiſce Neocoriis vide quae obſervat Cl. Bonarrotius in Numiſm. max. Carpinei Muſei pag. 159. & ſeqq.
(2) In Notis in Aelii Lampridii Alexandrum Severum pag. mihi 238.
(3) In Nympharum antro.
(4) Var. Hiſtor. Lib. V. Cap. XII.
(5) In Numiſm. Graec. Popul. in honorem Imperatorum &c. pag. 73.
(6) In Muſeo Magnavaccae vidit Vaillantius, quem deſcribit pag. 74. inter numos Imperat. a Graec. popul. p. rc.
(7) Confer Spanhem. de P. & V. Num. Differt. IX. p. 629.
(8) Pag. 237. In Medic. ſcript. ΚΥΙΝΤΟΥ. non ΚΟΥΙΝΤΟΥ.

palmam porrigit , gratulationis caufa , ob aliquam forte victoriam , ab eo per duces fuos relatam . Imperatoribus ad bellum proficifcentibus , aut ab illo redeuntibus , palmae & coronae datae , a fcriptoribus memorantur (1) . Eiufdem Praetoris nomen occurrit in numo ex aere maximo in honorem Fauftinae iunioris percuffo a Cyzicenis & Smyrnaeis , mutua concordia iunctis (2) , in hunc modum ; ΕΠΙ . ΣΤΡΑΤ . ΝΑΙΒ ΚΥΙΝΤΟΥ , ΚΥΖΙΚ , СΜΥΡΝΑΙ . ΟΜΟΝΟΙΑ , quem expendendum cenfeo .

C L I I I I.

A. *Imperator laurea corona , & paludamento infignis .*

E. ΑΤ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗΛΙ ΚΟΜΜΟΔΟС. *h. e.* Imperator Caefar Marcus Aurelius Commodus .

P. *Cybele vecta leone : praeit vir Phrygius , tres feminae fequuntur .*

E. СΤΡ Λ ΑΥΡΗΛΙΟΥ ΑСΙΑΡΧΟΥ . *In exergo :* ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ ΝЄΟΚΟΡΩΝ , *h. e.* Praetore Lucio Aurelio Afiarcha Cyzicenorum Neocororum .

Ex aere flavo . Pond. Vnc. I. S. X. G. XVIII.

T. XLVIII. *n. III.*

MAxima religione Deûm Matrem coluiffe Cyzicenos , diferte teftantur numi , teftaturque prae ceteris Strabo (3) : habuit enim apud eos in monte Dindymo fanum ab Argonautis dedicatum , ex quo *Dindymene* adpellata eft (4) . Interdum eadem Dea , tympanum manu praeferens , fculpta in numis , turrito capite , infidens monti , feu rupi (5) ; in hoc vero leone vecta cum fuo comitatu exhibetur . Minime dubitandum , Cyzicenos eximia etiam a Commodo accepiffe beneficia ; qua de re infigne grati animi teftimonium exftare voluerunt . Eos , ut arbitror , non latuit , Commodum , evitatis Materni infidiis , facra Cybeli Romae publice feciffe , quae accurate defcribit Herodianus (6) ; eaque poft tempora hic numus ab eis caelatus facile credi poteft . Notandum in Cyzicenorum numis conftanter fcriptum (7) ΝЄΟΚΟΡΩΝ , non vero ΝΕΩΚΟΡΩΝ , uti complures Numographi defcripfere ; & in hoc etiam ΚΟΜΜΟΔΟС ; quum in reliquis Graecarum urbium ΚΟΜΟΔΟС legatur . Vaillantius

(1) Ex Ammiano Lib. XXVIII. Cyrillo in prooemio librorum contra Iulianum ad Theodofium , & Iulio Obfequente de Prodigiis .
(2) Inter Numifm. Albano-Vaticana Tab. XXXIII. num. III.
(3) Geograph. Lib. XII. pag. 575.
(4) Si otium eft , vide quae fuperius adnotavimus ad Tab. XXX. num I. pag. 136.
(5) Vide Num. Alb. Vatic. Tab. XLIII. num. II. pag. 87.
(6) Lib. I. Cap. XI.
(7) Vide Haymium in Par. I. Thefauri Britann. pag. 8.

tius, qui numum hunc deſcribit, in Muſeo Reginae Chriſtinae olim adſervatum (1), duas tantum figuras ſtantes enumerat, quum tres ſint, & praeire ſerpentem adfirmat, quem nos, multa adhibita diligentia, minime conſpicati ſumus. De Aſiarchis, qui communibus Aſiae ſacris, & publicis conventibus praeerant, poſt magnos antiquariorum Coryphaeos Seldenum, Spanhemium, Vaillantium, & Van-Dalium, nil dicendum ſupereſt.

C L V.

A. *Imperator laurea corona redimitus, nudo pectore, amiculo defluente e laevo humero.*

E. . . . .

P. *Bacchus curru vectus a duabus pantheris: prope eum Baccha cymbalum pulſans, in medio Satyrus, dextra cyathum oſtentans, laeva pedum; praeeunte puero.*

E. ΝΕΟΚΟΡΩΝ........ ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ........ *h. e.* Cyzicenorum Neocororum.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. I. G. III.

PErſpicuum ex numis, Cyzicenos non ſolum magnam Deûm Matrem, verum etiam Herculem, Cererem, & Proſerpinam coluiſſe. Cum Cereris religione, Bacchi quoque cultum coniunxiſſe, docet adlatus eorum numus, quem Commodo dedicarunt editis in eius honorem feſtis ludiſque, ob quae Neocoriam ſuam declarant. Idem Commodus ab adulatoribus Cyzicenis Bacchi ſpecie ſculptus videtur, vel tamquam Heros, divinis honoribus colendus. Obvia ſunt quae de Bacchi curru a pantheris vecto, eiuſque famulitio adnotari poſſunt, quae praetereo. Patini numum, eodem fere typo a Cyzicenis percuſſum, deſcribit Vaillantius (2). Temporum iniuria, quae deleta eſt inſcriptio in adverſa parte huiuſce numiſmatis, exemplo eorum, quae ab iiſdem Cyzicenis dedicata ſunt Commodo, ita reſtituenda videtur: ΑΥ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗΛΙ ΚΟΜΜΟΔΟϹ. T. XLIX. n. I.

Im-

(1) Inter Numiſm. Graec. Imperator. &c. pag. 70.

(2) Ibidem inter Graeca Imperat. Numiſm. pag. 69. & 70.

C L V I.

A. *Imperator laureatus, & paludatus.*

E. [ATT KAI M A ....

P. *Iſidis & Serapidis capita adverſa.*

E. ΚΟΜΟΔΙΑΝωΝ . ΑΔΡΙΑΝωΝ ΑΙΓ..................

Ex aere. Pond. S. XXII.

T. XLVIII. n. II. OPe ac luce numiſmatum maximae formae, hoc ipſo typo inſignium, quae tum in Regia Gaza (1), tum in Vaticano Cimeliarchio (2) adſervantur, pereximius hic numus Mediceus ita in antica facie reſtituitur: ΑΤΤ ΚΑΙ Μ ΑΤ ΚΟΜΜΟΔΟΣ ΑΝ. *Imperator Caeſar Marcus Aurelius Commodus Antoninus*: ita pariter in poſtica: ΚΟΜΟΔΙΑΝωΝ ΑΔΡΙΑΝωΝ ΑΙΓЄΑΙωΝ ЄΤΟΥϹ ΔΛϹ (3): *Commodianorum Hadrianorum Aegeaenſium Anno* CCXXXIV. Aegeaenſes, maritimam Ciliciae regionem incolentes (4), epocham ſuam, uti a doctis viris adnotatum (5), anno ab V. C. DCCVII. labente menſe Maio, numerare coeperunt in memoriam beneficiorum, quae a Iulio Caeſare obtinuerunt; ab eo enim libertate donati, quum e Syria in Ciliciam ad eorum portum appellentem, ſummo honore eum excepiſſent. Si igitur anno V. C. DCCVII. addas CCXXXIV. in hoc numiſmate ſignatos, habebis DCCCCXLI. ad alterum finem Maii, quo anno elapſo Commodus Tribuniciam Poteſtatem XV. adeptus eſt. Iſidis ſacra Romae elapſo iam anno celebraverat (6), cuius peregrinae religionis tum numiſmata (7), tum vetuſti ſcriptores fidem faciunt (8). Lampridius: *Sacra Iſidis coluit, ut & caput raderet, & Anubin portaret*. Horum ſacrorum ab Imperatore celebratorum memoriam, Aegeaenſes ad poſteros commendare voluiſſe videntur, per Numina haec quae colebant, in numiſmate ſignata, ut obſervat Vaillantius (9), qui alium numum ab Aegeaenſibus percuſſum in honorem Commodi deſcribit, in quo ſculptus

cum

(1) Tab. XVI.
(2) Tab. XLV. num. I. pag. 91.
(3) Vide L. Holſtenii Not. & Caſtigat. in Stephanum Byzant. de Vrbibus pag. 12.
(4) Vide Strabonem Geograph. Lib. XIV. 676. & Stephanum de Vrbibus.
(5) A Vaillantio in Graec. Imperat. numos p. 241. & a Rodulph. Venuto ibidem. Vide etiam P. Harduinum in numos antiquos Populorum & Vrbium illuſtr. pag. 19.
(6) Vide Com. Mediobarbum in Numiſm. Commodi p. 252.
(7) Ibidem.
(8) Lampridius in Commodo, & Spartianus in Peſcennio.
(9) Ad Graec. Numiſm. Imper. pag. 241. qui etiam eumdem numum deſcribit pag. 67.

cum Telesphoro Aesculapius stans, cuius Dei fanum apud eos celebre fuit (1). Exstat inter Medicea Cimelia alius numus ex aere flavo, cuius pondus unciam non aequat; qui idem schema praefert, & in antica eius facie quinque monetariorum notae impressae sunt: literae vero paene fugerunt.

CLVII.

A. *Iuvenis nudum caput.*

E. ΙЄΡΑ ΣΥΝΚΛΗΤΟΣ. *h. e.* Sacer Senatus.

P. *Iuvenis humi decumbens, corpore superne nudo, inferius velato: sinistro cubito scopulis innixus, dextra arboris truncum tribus cum foliis gerens: ad pedes eius bos stans.*

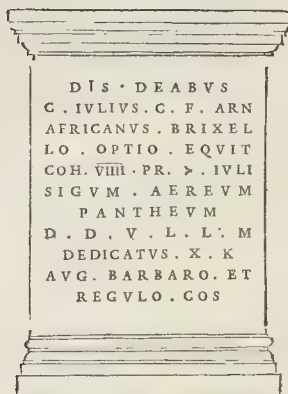
E. ΘΥΑΤЄΙΡΗΝΩΝ ЄΠΙ СΤΡ ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΡΗ ΒΑΡΒΑΡ. *h. e.* Thyatirenorum sub Praetore Marco Aurelio Barbaro.

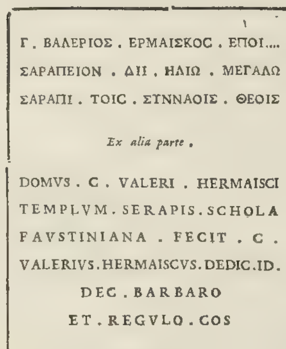
Ex aere flavo. Pond. Vnc. 1. S. v.

EXstat in Museo Reginae Christinae numus, Commodo dicatus a Thyatirenis, ut docet Strabo (2), positis in confinis Lydiae (3); cuius aversa pars exhibet Proserpinae raptum cum hac inscriptione, quam adfert Vaillantius (4) ЄΠ. СΤΡ. ΑΥΡ. ΒΑΡΒΑΡΟΥ ΘΥΑΤЄΙΡΗΝΩΝ. Hinc coniicimus rarissimum hunc numum adscribendum esse Commodo, qui in antica facie adulationis causa expressus videtur specie Genii Sacri Senatus Thyatirenorum. In alio numismate, quod Thyatireni cum Smyrnaeis concordia iuncti percusserunt sub Praetore T. Fabio Alpheno Apollinario, in antica exhibetur Sacer Senatus, quem Adolphus Occo (5) Antinoum esse censet, in quem vide P. Harduini animadversiones, & emendationes (6). Hunc numum describit idem Harduinus in Addendis, sed ad Commodum pertinere non adnotavit. Minime absurdum est subspicari hunc M. Aurelium Barbarum eum esse, qui Consulatu suo anno V. C. DCCCCIX. Christi vero CLVII. conlegam habuit Regulum, de quo nonnulla adnotavi ad Inscriptiones Donianas, adlatis duobus lapidibus (7), in quibus eorumdem Consulum nomina scripta sunt, quae perspicue ostendunt emendandum adlatum lapidem T. CX. n. III.

(1) Ex Eusebio Lib. III. de Vita Constantini Cap. 56.
(2) Geograph. Lib. XII. pag. 625.
(3) De situ & nominis claritate huius urbis, vide Cl. Bonarrotium in Numism. max. Mus. Carp. pag. 208. & seqq.
(4) Inter Numism. Imper. a Graec. popul. perc. p. 68. in fin.
(5) Imperatorum Roman. Numism. pag. 166. editionis Antuerp. Christ. Plant. an. MDLXXIX.
(6) In nummos ant. Populor. & Vrbium illustratos pag. 207. & 208.
(7) Class. I. num. 67. & Class. II. num. 10.

pidem a celeberrimis viris Blaſio Caryophilo (1), Muratorio (2) & Idatianos Faſtos (3), in quibus BARBATVS adpellatur.

Sed *Barbarum* cognominatum fuiſſe, non *Barbatum*, auctoritate tum lapidum vetuſtorum, tum Galeni (4), qui eiuſdem Barbari amicus fuit, perſpicue oſtendit magnus Henricus Noris (5), qui ex eodem Galeno notat, Barbarum fuiſſe M. Aurelii Commodi, Imperatoris Antonini per adoptionem filii, avunculum, & ab eodem Antonino Conſulatu inſignitum. Commodus a patre M. Aurelio Caeſar dictus eſt IV. Eidus Octobres anno V. C. DCCCCXIX. Chr. CLXVI. (6) Q. Servilio Pudente, L. Fufidio Pollione Conſulibus; quare ſubſpicor hac occaſione, quum Barbarus apud Thyatirenos praeturam gereret, novem nimirum poſt conſulatum ſuum annis, iiſdem auctorem fuiſſe, ut ſpecie Sacri Senatus, ſive Conventus, Commodum in hoc ſingulari numo exhiberent, atque ad eius gratiam ſibi conciliandam, pro adepto Caeſaris titulo, datiſque a patre Romani imperii auſpiciis gratulantes, dedicarent. Thyatirenorum agros uberrimos, & armentis

(1) De Thermis Herculanis nuper in Dacia detectis pag. 25. & 26. edit. 2. Mantuae 1739.
(2) Tom. I. novi Theſ. Inſcr. ant. Claſſ. V. p. CCCXXXII. 3.
(3) Vide Relandi Faſtos Conſulares pag. 25. & 26.
(4) Lib. de praecognit. Cap. II.
(5) In Epiſtola conſulari pag. 98.
(6) Vide Com. Mediobarbum in deſcript. Numiſm. Commodi pag. 240.

mentis opulentos declarat Iuvenis decumbens , tamquam eius urbis Genius , in aversa numismatis facie sculptus , qui arborem dextra praefert , cum bove pone eius pedes . Mediceum hunc numum adcurate describit Lucas Holstenius in Stephanum (1) , qui etiam scribit apud Franciscum Gotifredum se alterum vidisse , in cuius una parte circa Romam sedentem cum Victoriola , scriptum : ΘΥΑΤΕΙΡΗΝΩΝ. in altera vero circum caput muliebre (iuvenile caput scribendum arbitror , huic a nobis edito simillimum) ΙΕΡΑ CΥΝΚΛΗΤΟC .

CLVIII.

A. *Commodus iuvenis laureato capite , chlamyde insignis .*

E. L AVREL. COMMODVS AVG GERM SARM TR P V.

P. *Victoria stans , innixa columellae ; sinistra palmam , dextra coronam gerit .*

E. IMP III COS II. P P.

Ex aere flavo cum circulo aereo . Pond. Vnc. I. S. XIV. G. IX.

TRia numismata , quae exhibet Tabula XXXVIII. quum a me praetermissa , fallente memoria , intellexissem , heic ea exponere opere pretium visum est , suis locis facile addenda : primum nempe post numerum CXVI. pag. 160. reliqua duo post numerum CXVIII. pag. 162. ut ordo servetur . In explicando priore numismate non moror ; quia postica eius pars spuria censetur : ex alio numismate desumta , & cum antica coniuncta : litterae vero graphio caelatae recentis artificis manu manifeste conspiciuntur . T. XXXVIII. n. I.

1) In Notis & Castigat. pag. 140.

CLVIIII.

A. *Imperator laurea corona, & lorica ſquamis conſerta inſignis.*

E. M. AVREL COMMODVS ANTONINVS AVG.

P. *Imperator eques, leonem fugientem telo impetit.*

E. TR P VIII. IMP V COS IIII P P.

Ex aere rubro. Pond. Vnc. I. S. XV. G. VI.

T. XXXVIII. n. II. COmmodus, uti ſuperius adnotatum eſt (1), Tribuniciam Poteſtatem VIII. inchoavit V. Kalendas Septembris anno V. C. DCCCCXXXV. Chriſti vero CLXXXII. Circa hoc tempus caelatum videtur hoc numiſma maxime omnium elegantiſſimum atque integerrimum. Convenit cum eius typo, & epigraphe alterum numiſma, quod exſtat in Caeſareo Cimeliarchio (2). Alterum deſcribit Vaillantius (3), in quo P P. hoc eſt *Patris Patriae* adpellatio deſideratur. Perenne hoc monumentum virtuti ſuae conſecravit Commodus, ut in feris conficiendis quantum eius vires valerent, oſtenderet. En Lampridii teſtimonium: *Adpellatus eſt etiam Romanus Hercules, quod feras Lanuvii in amphitheatro occidiſſet*. Et paullo poſt: *Ferarum autem diverſarum manu ſua occidit multa millia, ita ut elephantos occideret: & haec fecit ſaepe ſpectante populo Romano*. Et mox: *Virium ad conficiendas feras tantarum fuit, ut elephantum conto transfigeret: & orygis cornu haſta transmiſerit: & ſingulis ictibus multa millia ferarum ingentium conficeret*.

Im-

(1) Ad Tab. XLII. num. I. pag. 161.
(2) Tab. XL.
(3) Inter Numiſm. maxima pag. 217.

C L X.

A. *Imperator laurea corona & lorica squamis conserta insignis.*

E. M AVREL COMMODVS ANTONINVS AVG.

P. *Commodus paludatus, sinistra hastam gerit, dextram adponit tropaeo, in cuius imo duo captivi lugentes.*

E. TR P VIII IMP V COS IIII P P.

Ex aere flavo. Pond. Vnc. I. S. XXII. G. XVI.

GErmanis & Dacis imperium Commodi recusantibus, ab eius Ducibus victis, quo latius illustriusque tam insignis victoriae gloria toto orbe celebraretur, cusus est hoc numisma elegantia, ac pulchritudine spectabile; & huc pertinent alia non pauca, quae iam observavimus. In hunc fere modum Virgilius adornatum ab Aenea tropaeum describit (1): T. XXXVIII. n. III.

Ingentem quercum decisis undique ramis,
Constituit tumulo, fulgentiaque induit arma,
Mexenti Ducis exsuvias: tibi, magnae, tropaeum
Bellipotens: aptat rorantes sanguine cristas,
Telaque trunca viri, & bis sex thoraca petitum,
Perfossumque locis: clypeumque ex aere sinistrae
Subligat, atque ensem collo suspendit eburnum.

Sculpti sunt Imperatores in numis tropaea manibus adprehendentes, quasi ea ipsi aptaverint quum bello interfuissent, manuque sua ex hostibus eripuerint, quod tangit Virgilius Augustum celebrans (2).

Et duo rapta manu diverso ex hoste tropaea.

Describit hunc numum Vaillantius (3): alter cum eodem typo exstat in Gaza Christianissimi Regis (4), cususque cernitur quum a militibus Commodus VI. Imperator salutatus est.

CC 2 CRI-

(1) Aeneid. Lib. XI. vers. 5.
(2) Georgic. Lib. III. v. 32.
(3) Inter Numism. max. pag. 218.
(4) Vide Tab. XIII.

C L X I.

CRISPINA AVGVSTA.

A. CRISPINAE *caput dextrorſum verſum.*

E. CRISPINA AVG IMP COMMODI AVG. *h. e.* Criſpina Auguſta Imperatoris Commodi Auguſti.

P. *Sex feminae velato capite ante aedem rotundam ſtantes, in cuius medio Deae ſignum: earum una pateram ad aram ignitam dextra admovens, ſiniſtra acerram tenens, ſacrificat. Abſque epigraphe.*

Ex aere rubro. Pond. Vnc. II. S. I. G. VIIII.

T. LI. *n. II.* EA quae breviter obſervavimus ad numum Lucillae Lucii Veri uxoris, ſuperius adlatum (1), huic quoque longe elegantiſſimo ac praeſtantiſſimo in honorem CRISPINAE Imperatoris Commodi coniugis caelato, eodemque emblemate ornato, conveniunt (2). Quo vero anno Criſpinam duxerit Commodus, iam paullo ante indicavimus (3). De liberis ex ea ſuſceptis, etſi auctores, qui ſuperſunt, ſileant, ex numis tamen deſignari animadvertit Spanhemius (4), præſerrim ex eo inſigni, in quo ſcriptum LIBERI AVG. Lubet heic tanti viri obſervationes, tamquam gemmas inſerere. *Quamquam, quod hic addendum eſt, eodem ſymbolo, ac pro more in hac penu nummaria haud inſolito, Criſpina Auguſti coniunx, & nati ex ea liberi videantur deſignari. Iuliſſe enim liberos Commodum, etſi ea de re ſileant, qui ſuperſunt, auctores, ex alio, eoque inſigni nummo, in quo hinc Commodus, illinc inſcr.* LIBERI AVG. *pridem monui Diſſ. de Numm p. 659. idque meo, iiſdem id referentibus, indicio, cum ab aliis dein, ut illuſtriſſimo Biragio in recenſendis Commodi nummis, ac ab eruditiſſimo Tillemontio in Hiſtoria Auguſta Gallice haud ita pridem edita, in rebus Commodi, eſt obſervatum.* In numis Criſpinae Auguſtae eam figuram, quam Vaillantius (5) & Mediobarbus (6) cenſent Veſtam, ſeu Veſtalem, velato capite in medio iungentem Commodi & Criſpinae dexteras, eſſe potius Iunonem Pronubam, ſive Iugalem, auguror, in cuius tutela coniugia fuere (7). Iiſdem praefuit etiam Ceres, quam veteres My-

(1) Tab. XXXVI. num. I. pag. 154.
(2) Alterum exſtat in Gaza Caeſarea vide Tab. XXXIX.
(3) Ad Tab. XXXVII. num. I. pag. 156.
(4) De V. & P Num. pag. 659. & in Obſervat. in Callimachi Hymn. in Cererem v. 123. pag. 725. editionis Vltraiect. anno MDCXCVII.
(5) In Numiſmata max. Criſpinae pag. 220.
(6) In deſcript. Numiſm. Criſpinae pag 259.
(7) Virgil. Aeneid. Lib. IV. v. 59. in quem locum vide Enarratores.

Mythologi cum Veſta & Bona Dea confundunt (1), de qua haec Calvus antiquus Poëta:

Et leges docuit ſanctas, & cara iugavit
Corpora coniugiis, & magnas condidit urbes.

Expendendum, utrum huic Deae hac de cauſa conveniat huiuſmodi ſacrificium, pro ſobole ad imperium tuendum propagandumque ſuſcipienda.

(1) Vide Phurnutum de natura Deorum Cap. XXVIII.

ADPROBATIONES
HVIVS OPERIS.

IMPRIMATVR.

IOSEPH MARIA Archiepiſcopus Florentinus.

IMPRIMATVR.

Fr. PAVLVS ANTONIVS AMBROGI de Serra S. Quirici
Inquiſitor Generalis Florentiae.

IMPRIMATVR.

CAROLVS GINORI Senator.

CHARTARVM

SERIES.

a b c d e A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc

Omnes ſunt Duerniones.

FLORENTIAE
EXCVSVM EXORNATVMQVE TABVLIS CXXI. AERI INCISIS
SVMPTIBVS SOCIORVM NOBILIVM FLORENTINORVM
IN TYPOGRAPHIA FRANCISCI MOÜCKE
ANNO CIϽ. IϽ. CC. XXXXI.

